

A Magyar Művelődési Intézet
Évkönyve, 2006

A Magyar Művelődési Intézet
Évkönyve, 2006

A Magyar Művelődési Intézet
Évkönyve, 2006

Szerkesztők
Földiák András
Tóth Zsóka

Olvasószerkesztő
Hargitai Mária

© MMI, 2006

ISSN 1219-0403

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet, Budapest
Felelős kiadó: Borbáth Erika

Tartalomjegyzék

7 BORBÁTH ERIKA: Bevezetés

9 MŰHELY

- 11 PONYI LÁSZLÓ: A közművelődés és közigazgatás kapcsolatának fontosabb összefüggései
- 17 MÁTYUS ALIZ: 10 éves a SZÍN – közösségi művelődés című folyóirat
- 22 HALÁSZ PÉTER: „Haza a magasban”
- 27 Az állampolgári részvétel és a közbizalom gyorsmérlege (Összeállította: PÉTERFI FERENC)
- 37 BEKE PÁL: Mindannyiunk művelődési otthona
- 48 BRÜLL EDIT: Közművelődés és felnőttoktatás
- 52 Dr. HALÁSZ LÁSZLÓNÉ KOVÁCS ÉVA: Tájékoztató a Vizsgaközpont tevékenységéről
- 54 ROMHÁNYI ANDRÁS: Civil Akadémia VI.
- 57 LADA ZSOLT: A Magyar Művelődési Intézet Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóság tevékenységei a 2005. évben
- 63 NAGY ATTILA: Egy sikeres év után
- 66 FÖLDIÁK ANDRÁS: A művelődésszervező képzés a Bolognai folyamatban

73 MŰVÉSZET

- 75 TÓTH ZSUZSANNA: „Rendezni végre közös dolgainkat...”
- 85 KÓSZÓ ARANKA: „Közkinccsel” Belgiumba!
- 92 GYŐRI LAJOS: Az ösztönös fényképezéstől a tudatos képalkotásig
- 98 HORVÁTH VIOLA: Veszprém megyei népművészeti alkotó- és tájház, Magyarpolány

- 102 FEKETE MÁRTA: Ünnepvárás 2005-ben
110 BOGNÁR ISTVÁNNÉ: Nyílhat-e ősszel is virág?
115 MERZA GÁBOR: A Diákfilmszemle tizenkét éve

125 TALÁLKOZÁS

- 127 TÓTH ZSÓKA – VARGA TAMÁS: Beszámoló a közép-kelet-európai országok országos közművelődési intézményeinek portoroži konferenciájáról
130 GÁBOR KLÁRA: Kulturális híd a Dunán
135 LUKÁCS MÁRIA: A nemzetiségek kultúrájáért
139 HALÁSZ PÉTER – ROMHÁNYI A NDRÁS: Miért éppen Budakalász?
143 HORVÁTH GYÖRGY: Nemzetközi Régiós Turisztikai Kiállítás
147 HUBERT ERZSÉBET: A tájházak és a közművelődés

151 TÉR

- 153 SAY ISTVÁN: Közművelődés és kistérség – kultúra és kistáj
160 RAJNAI GÁBOR: A Pilisi Térség Kultúrája
169 BOKOR BÉLA: Regionális identitás, Kultúra és közösség
174 MÉSZAROS ISTVÁN: „Élő tanyák, virágzó homoki kultúrák”
187 HEGEDŰS LÁSZLÓNÉ: A KÖZKINCS-III/3. kunbaracsi modell pályázata
190 SZABADOS PÉTER: A Somogy Megyei Művelődési Központ törekvései a regionális együttműködésre
196 DÉR GUSZTÁV: A bokodi modell – települések közkulturális társulása
200 BORDÁS ISTVÁN: A közművelődési decentrumok, mint a megyei feladat ellátás lehetséges szervezeti módja
208 KOVÁCS EDIT – PÉTERFI FERENC: A közösségi részvétel erősítése a fenntartható vidékfejlesztés igazi esélye!
215 Szerzőink
217 A regionális irodák helyszínei és az irodavezetők elérhetőségei

219 ESEMÉNYNAPTÁR

Bevezetés

*„Bármik legyenek azon előnyök,
melyekkel az isteni gondviselés hazánkat megáldotta:
ezen ország jövője is főképp azon állástól függ,
melyet civilizáció tekintetében Európa népei között elfoglal.”
Eötvös József: Kultúra és nevelés Bp., 1976. 476.o*

Megtisztelő gondolatokat fogalmazott meg egy észak-magyarországi kisváros polgármestere a művelődéssel, a helyi kulturális élettel foglalkozó szakemberek tanácskozásán. Azt mondta, hogy a közösségi, helyi művelődés teszi élhetővé a településeket, s nekünk, szakembereknek nagy felelősségünk van a települések életének, fejlődésének alakításában.

Ha kinyitjuk a napilapokat, olvasunk programokat, részt veszünk a legkülönbözőbb konferenciákon gyakorlatilag mindig eltölthet ez a jó érzés bennünket, mert rendszeresen azt halljuk, hogy a kultúrára, a képzésekre, a közösségekre nagy szükség van, hiszen azok a társadalom mozgatórugói, a fejlődés zálogai. Ezekkel a folyamatosan megfogalmazódó gondolatokkal gyakorlatilag egyet is értünk. Ugyanakkor, ha nap mint nap szembesülünk a működés feltételeivel, tartalmával, rendkívül ellentmondásos képet látunk.

A kérdés persze az, hogy tudunk-e általános érvényű meghatározást, tartalmi és szervezeti megoldást javasolni, amely minden településen, minden közösségben eredményes és megnyugtató lehet, amely meggyőző a döntést hozóknak és a résztvevőknek egyaránt.

Hajlamosak vagyunk elsősorban a szervezeti keretokről, működési feltételekről vitatkozni. Önkormányzati fenntartású művelődési ház, egyesület, Kht., nyereségérdekelt vállalkozás, alapítvány... melyik az üdvözítő megoldás, hogyan lesz eredményes a helyi közösségi művelődés ügye? A kérdésekre mindig adhatunk panel válaszokat, saját hazai és nemzetközi tapasztalataink, meggyőződésünk és érdekeink szerint hasz-

nos és működő javaslatokat. Helyben sokszor belekényszerülünk küzdelmekbe, védjük a kultúra, a közösségek érdekeit, működési feltételeit – számtalanszor túllépve a helyi társadalom tényleges problémáin, azokon a kérdéseken, amelyek megoldásában a közösségi művelődés sokat tehet, amelyek közös cselekvéseket indíthatnak el, s tényleges érvekként fogalmazhatók meg a vitákban.

Vitányi Iván a Szín 2005/5. számában, a vele készített interjúban azt fogalmazta meg, hogy mind a politika, mind pedig a gazdaság átszervezése bár rendkívül munkás, de viszonylag egyszerű feladat a társadalom átalakulásához képest. Míg az előbbiekre elegendő a 10–15 év, addig az emberi kapcsolatrendszer, a gondolkodásunk megváltozásához emberöltőkre van szükség. Azért tartom fontosnak idézni a fenti gondolatokat, mert meggyőződésem, hogy a szervezeti keretek változtatása a gazdasági szerkezetváltáshoz hasonló, felülről elhatározott, szabályozott folyamat. A magam részéről sokkal inkább egy szerves, a társadalomba ágyazott, a sokszínűséget is biztosító változás mellett tudok csak érvelni, amely a hangsúlyokat a tartalomra, a kihívásokra és az eredmények együttes mérlegelésére helyezi. Ehhez a folyamathoz lehet, hogy szükséges akár hetven év is.

Mindezt mi sem bizonyítja jobban, hogy a jelen Évkönyvben is olvashatóak kiváló eredmények, olyan sikerek, amelyek csupán ízelítőt adnak a sokféleségből, a tartalmi színességből. Igenis van felelősségünk abban, hogy milyen módon tudjuk megvalósítani a vidékfejlesztés programját, hogy biztosítjuk-e a településeken az emberi erőforrás megerősítését, a gazdasági tőkévé váló tudás megszerzését. Feladatunk, hogy segítsük az alkotó kedv, a kreativitás szakmai lehetőségeiben való kiteljesedését, a lakóhelyhez kötődést. Szükséges tehát, hogy a talpára állítsuk érveinket, hogy helyezzük előtérbe a tevékenységet és a megoldásra váró feladatot!

Csak mindezek után gondolhatjuk, hogy megtettünk mindent annak érdekében, hogy az Eötvös József által is meghatározónak vélt fejlődéshez, egy civilizáltabb Magyarország kialakításához hozzájárulhatunk.

Budapest, 2006. január 17.

Borbáth Erika

MÚHELY

PONYI LÁSZLÓ

A közművelődés és közigazgatás kapcsolatának fontosabb összefüggései

A rendszerváltás egyik meghatározó, történelmi eseményének is nevezhetjük a 15 esztendővel ezelőtt létrejött demokratikus, korszerű, megújulásra, önkorrekcióna is képes helyi önkormányzati rendszer és az azt megalapozó törvény létrejöttét¹. A klasszikus hatalmi ágak (bírói, törvényhozói, végrehajtói) mellett negyedik hatalmi ágnak is tekintett helyi önkormányzatok – a tanácsi rendszer felszámolását követően – megerősödtek, szervesen illeszkedtek az országos és helyi közhatalmi, közszolgálati struktúrába. Munkájukban az alkotmányos alapelveknek és az ezeket részletező törvényeknek megfelelően van jelen a közművelődési feladatellátás is.

Montesquieu óta a közigazgatás – definiáltan is – olyan szervező tevékenység, amellyel az állam célkitűzéseit teljesíti, szervezi saját munkáját, a közbiztonságot, a közoktatást. Végzi a társadalom anyagi, kulturális, szociális szükségleteinek kielégítését. A közigazgatás – integratív funkciójának teljesítésekor – gondoskodik a döntések megvalósításáról a társadalmat alkotó minden alrendszerben, melynek alapvető célja a társadalmi egyensúly megőrzése. Allokációs funkciója pedig egyrészt a társadalmi erőforrások feltárásáról való gondoskodás kötelezettségét jelenti, másrészt pedig a források felhasználásának meghatározását. Napjainkban a közigazgatás egyre hangsúlyosabb feladatává válik – a közhatalmi tevékenység mellett – a társadalmi szükségletek kielégítése, a szolgáltatások megszervezése. Munkájára jellemző továbbá a feladatok heterogenitása.

A közművelődés szempontjából rendkívül fontos kitétel az Alkotmányban, hogy a község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye választópolgárainak közösségét illeti meg a helyi önkormányzás

¹1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

joga.² Ennek szellemében teszi a hangsúlyt a közösségre az önkormányzati törvény preambuluma is, amely elismeri és védi a helyi közösségek önkormányzathoz való jogait. Az önkormányzati törvény egyrészt az Európai Önkormányzati Charta elvei alapján fogalmazódott meg, másrészt pedig a közösség megnevezésével konkrétabbá is tette az ott megfogalmazottakat.³ Így közösségi szintre azért is szükség van, mert ez lehet az alapvető bázisa a helyi közösségek önszerveződésének is. A közösségi önszerveződés pedig az egyik fontos feltétele és alapja a helyben alakuló és működő autonóm, demokratikus önkormányzásnak. Ebben az összefüggésben a közművelődési tevékenység – amelynek fontos része a közösségfejlesztés – a helyi önkormányzatiság fejlesztésének egyik fontos, fel- és elismert segítőjévé, szövetségesévé válhat. A közösség minél erősebb, összetartóbb, kulturáltabb, annál inkább erősödik meg a közhatalom demokratikus decentralizációja. Összefoglalva: a közművelődés – mint közösség és társadalomfejlesztő tevékenység – fontos és elengedhetetlen a helyi önkormányzás és a települések jövője szempontjából is. A közművelődéshez való jog gyakorlása tehát közigazgatási szempontból is közérdekű, a közművelődési tevékenység támogatása pedig közcél, ahogy ezt a kulturális törvény is említi.⁴

Amikor a közigazgatás a közművelődés fejlesztéséhez hozzájárul, akkor saját ügyfelei kulturáltságát is növeli. A művelt ügyfél különbséget tud tenni a közigazgatásban politikailag változó és a szakmailag állandó réteg között, könnyebben látja át a hivatal működési mechanizmusát, ismeri a helyi közakarat formálásának fórumait. A művelt ember közösségi érzékenységére jól alapozhat a helyi önkormányzat is. Alapvetően fontos a közigazgatás számára annak belátása, hogy kulturált ügyfeleivel

²1949. évi XX. törvény 42. §.

³Az 1997. évi XV. törvény – amely a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló 1985. október 15-én Strasbourgban kelt egyezményt teszi belső jogszabállyá – nem nevesíti a közösséget. A törvény I. része 3. cikkében a helyi önkormányzás a helyi önkormányzatoknak azt a jogát és képességét jelenti, hogy – jogszabályi keretek között – a közügyek lényegi részét saját hatáskörükben szabályozzák és igazgassák a helyi lakosság érdekében. A Charta rendelkezik arról, hogy az önkormányzatok gyakorolják ezt a jogot, de azt nem pontosítja, hogy kikből is áll a helyi önkormányzat. Ezt nevesíti a magyar jogalkotás az Alkotmányban és a helyi önkormányzati törvényben.

⁴Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 73.§ (1) (Kulturális törvény)

valószínűleg kevesebb gondja akad majd, mint azokkal, akik ezekkel az adottságokkal nem rendelkeznek. A közművelődés ebben az összefüggésben is segítője lehet a közigazgatásnak, mivel a közigazgatás külső hatékonyságát növeli. A közművelődési tevékenység – különösen annak felnőttképzéssel foglalkozó ágazata – segít abban is, hogy a leszakadt rétegek integrálódhassanak a társadalomba. Ezért is fontos közigazgatási feladat a közművelődési szolgáltatások társadalmi, illetve helyi megszervezése.

A különböző társadalmi rendszerek tradícióik alapján – és demokrázizmusuk fokától függően – másként határozzák meg a közigazgatás kulturális-közművelődési feladatait. A demokratikus politikai berendezkedésben a közigazgatás közművelődéssel kapcsolatos tevékenységei és feladatai a kultúra „természetéhez” igazodnak. Ezek lényegében olyan igazgatási működési formákat és módszereket engednek meg, amelyek a közművelődés spontán mintaközvetítő és közösségalkító hatását nem zárják ki.

A közművelődési tevékenység középpontjában az ember áll. Éppen ezért a közművelődés jogi szabályozásának alapjait az emberi jogoknál és szabadságoknál kell keresni. Ez megközelíthető az egyén és az állam, illetve a helyi önkormányzatok⁵ aspektusából is.

Az egyéni vonatkozásában a kiindulási alap az, hogy a kultúra, a kultúrához való viszonyulás az egyén magánügye. Az alapvető személyi szabadságok e körben az egyén lelkiismereti, gondolat- és vallásszabadsága. A politikai jogok és szabadságok között pedig a véleménynyilvánítás (szólás) szabadságát, a sajtószabadságot, a közérdekű információhoz való jogot és az egyesülési jogot kell megemlíteni. A gazdasági – szociális – kulturális jogok között értelemszerűen a művelődéshez való jog, és az ezzel szoros összefüggésben a tudományos és művészi élet szabadsága fontos a közművelődési szakigazgatás számára⁶.

A közművelődés jogi szabályozásának állami, önkormányzati vonatkozásait tekintve alapelveként a világnézeti semlegességet kell megemlíteni. Az állam, de a helyi önkormányzat is minden személy vagy csoport

⁵A közművelődés feltételeinek biztosítása alapvetően az állam és a helyi önkormányzatok feladata. Kulturális törvény 73.§ (2) A továbbiakban a közművelődési feladatellátás címzettjeinek, vagy egyszerűbben feladatellátóknak is nevezem őket.

⁶Az 1949. évi XX. törvény XII. fejezete tartalmazza ezen jogokat és szabadságokat.

számára ugyanazokat a feltételeket köteles biztosítani bármínemű tevékenységük folytatásához – értelemszerűen a közművelődési gyakorlathoz is –, ha azok az alkotmányban foglalt mértékek keretei között maradnak. A közművelődési feladatellátás címzettjei nem kötelezhetik el magukat meghatározott világnézet vagy kulturális értékek megvalósítása mellett, illetve más világnézetek vagy kultúrák alacsonyabb-rendűségét, értéktelenségét nem nyilváníthatják ki. A diszkrimináció tilalma a hátrányos megkülönböztetés állami, önkormányzati gyakorlatát egyértelműen kizárja. Az előnyös megkülönböztetést (az ún. pozitív diszkriminációt) pedig az arányok szigorú mérlegelése és megtartása mellett csak akkor engedi meg, ha ezzel a módszerrel nagyobb társadalmi egyenlőtlenségek kialakulása elkerülhető vagy csökkenthető.

A magyar Alkotmány nem említi ugyan a világnézeti semlegesség elvét, de lényegében megvalósítja azt azzal, hogy kimondja az állam és az egyház elválasztását. Leszögezi, hogy tilos bármely megkülönböztetés az emberek faja, neme, nyelve, vallása, politikai meggyőződése vagy véleménye szerint. Deklarálja, hogy tudományos igazságok kérdésében az államnak nincs döntőbírói szerepe, valamint támogatásáról biztosítja a szabad művészeti életet.

Summázva a gondolatsort: a kultúra és közművelődés minősége alapvetően az egyén magánügye, abba az individuális privátszférába tartozik – néhány más alapvető állampolgári jog mellett – amelybe az állam, a helyi önkormányzat nem avatkozhat be. A művelődéshez való jog azt is jelenti, hogy senkit sem lehet meghatározott kulturális magatartásra kényszeríteni, és *a közművelődési igazgatás szabályozó hatalma a kultúra tartalmi elemeit, minőségi vonásait nem határozhatja meg.*

A közművelődéssel összefüggő állampolgári jogok és szabadságok „elhárító”, „védő” jogként funkcionálnak, s mint ilyenek gátat szabnak az állam, vagy önkormányzat aktivitása, beavatkozása elé.

A közművelődési igazgatás tehát ebben az értelemben nem magára a közművelődésre vonatkozik, hanem annak feltételeire: a közösségi színtereken, vagy közművelődési intézményekben zajló kulturális tevékenység kibontakozásának dologi és intézményi hátterére, valamint a kulturális termékek elsajátíthatóságához és hozzáférhetőségéhez szükséges körülmények megteremtésére. Mindemellett a szakigazgatás akkor képes rendeltetésének megfelelni, ha szervező és adminisztratív tevékenységének a hatókörét a közművelődés, illetve a közművelődési tevékenység

fogalma, elméleti megközelítései alapján alakítja ki. Ebben az esetben alapelveként és követelményként fogalmazható meg, hogy csak olyan fogalmat használhat, amely kimeríti a világnézeti semlegesség elvét, és nem sérti a korábban felsorolt jogokat és szabadságokat.

A társadalmi integráció fennmaradása és elmélyülése érdekében azonban sem az állam, sem a helyi önkormányzat nem maradhat a társadalmi folyamatok passzív szemlélője. A mai államok alkotmányaik alapján kötelezettek, hogy bizonyos alapjogok megvalósulásának, gyakorlásának feltételeit megteremtsék. Ilyen alapjog a kultúrához való jog is. Az államnak az Alkotmányban megfogalmazott kötelessége, hogy kialakítsa és működtesse azt a közművelődési intézményrendszert, amely a kultúrához hozzáférést, a kulturális értékek elsajátítását általában lehetővé teszi. A helyi önkormányzatoknak pedig a kulturális és az önkormányzati törvény állítja feladatként a közművelődés feltételeinek biztosítást.

Az államnak és a helyi önkormányzatoknak ezt a kötelességet objektív intézményvédelmi kötelességnek lehet nevezni. Az alapjogok azon csoportja, amelybe – a szociális és a gazdasági jogok mellett – a kulturális jogok is tartoznak, második generációs emberi jogok. Ezek az alapjogok az állam aktivitását, tevőlegességét követelik meg. Ilyen alapjog a magyar Alkotmány szerint a művelődéshez való jog. Az 1949. évi XX. törvény 70/F §. (1) alapján a Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára *a művelődéshez való jogot*. Ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével valósítja meg. Ennek adekvát leképezése a gyakorlatban az országos közművelődési intézményrendszer fenntartása és működtetése a területi és települési önkormányzatokkal együtt. A fent említett „aktív” alapjog esetében napi szervező, irányító, felügyelő, ellenőrző tevékenységet kell folytatni. Az „aktív” alapjogok egyik kiemelkedő jelentőségű biztosítéka éppen a megfelelően működő közigazgatás. A jogrendszerekben – így a magyarban is – a kultúrával kapcsolatos jogi szabályozás alapvetően az „aktív” kulturális jogok megvalósulását szolgálja. Minthogy az állam és az önkormányzatok közművelődési feladatait és céljait döntő mértékben a közigazgatás teljesíti, a közművelődési joganyag túlnyomó része a közigazgatási jog normaanyagába tartozik. A közigazgatást közművelődési szolgáltató megbízatása nem hatalmazza fel arra, hogy az ebbe a tárgykörbe tartozó jelenségeket rangsorolja, tartalmi értékeikről véleményt formáljon, meghatározott kul-

turális tárgyakat preferáljon, vagy hogy diszkriminációval sújtson egyes kulturális jelenségeket.

A közigazgatás közművelődési megbízatása olyan formák, szervezetek, intézmények megteremtésére és működtetésére szól, amelyek keretei között bármely kulturális tartalom kibontakozhat. A kulturális igazgatás nem a kultúra, hanem *a kultúra létezési feltételeinek az igazgatása*. Így a közművelődési igazgatás nem beavatkozó igazgatás, hanem szolgáltató közigazgatás.

Mindezek belátása és alkalmazása egyik fontos feltétele, alapja lehet a jól működő állami és helyi önkormányzati közművelődési szakigazgatásnak.

Felhasznált irodalom

1. Fogarasi József – Ivanics Imre – Kiss László: A helyi önkormányzatok – Bp., Unió Kiadó, 2001.
2. Rácz Attila: Alapvető jogok és kötelességek – Bp., BKÁE Államigazgatási Kar, 2002.
3. Takács Albert: A kultúra igazgatása – Bp., BKÁE Államigazgatási Kar, 2000.
4. Dr. Molnár Csaba: Művelődésjog – Győr, Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar, 2003.

Jogszabályok

1. A Magyar Köztársaság Alkotmánya – 1949. évi XX. törvény
2. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
3. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
4. 1997. évi XV. törvény – A Helyi önkormányzatok Európai Chartájáról szóló 1985. október 15-én Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről.

MÁTYUS ALIZ

10 éves a SZÍN – közösségi művelődés című folyóirat

Részletek a tizedik évét ünneplő folyóirat
ünnepi (10/4–5.) számából

Tíz éve, 96 óta, minden évben hatszor, kéthavonta elkészül. Megjelenik, kézbe vesszük, elindul útjára, belenéznek, olvasnak belőle, előkeresik. Tíz éve létezik. Van, tíz éve. Volt egyszer egy száma – mint a mesében –, amelyikből minden művelődési házhoz eljutott, akkor egy támogató jóvoltából 1600 példányt nyomtunk belőle. Volt olyan száma, amelyikben CD is megjelent, s olyan, amelyiket alig tudta összetűzni a nyomda, mert 108 oldalra sikerült, és a közepében még ott lapult egy 24 oldalas melléklet. Készítettünk hozzá Tartalomjegyzék és névmutatót, korábban Andrassy Mária segédletével kettőt, s most az ünnepre elkészült a 10 év teljes Tartalomjegyzék és névmutatója, e szám különálló mellékletként, 26 oldalon.

Előbb csak *Szín* volt, aztán mellé került a *Közösségi Művelődés* is. Fehér a borítója, ebben a könnyen cifrává levő világban még mindig fehér. Puritán – és, talán –, ezért hívja fel magára a figyelmet. Nem akar belesimulni a nagy igyekezettel egyformává levő színes lapok sorába. Ez nem színes, ez fehér. És bévül a dolgokat magukat mutatja, s nem a dolgok fonákját. Komoly emberek, magukat és a szakmájukat komolyan véve – néha derűsre hangszerelve, bár ez keveseknek sikerül – megszólalnak benne, s aki ír bele, a szerzőség varázsát átélve megnézi írását a fehérre szedett papíron, s – a szerzőség törvényei szerint – örül neki. Megszólalt, elmondott valamit, amit közügynek gondol, s hasznosnak elmondani.

Mátyus Aliz – főszerkesztő (1996–2005)

A közművelődésnek mindig volt lapja. Ez a szocializmus hosszú évtizedeiben, végig, a Népművelés volt. Én elég jól ismertem azt a lapot, nem csak mint olvasó, hanem mint szerző is, mert többször jelent meg cikkem, azon kívül rövid ideig a feleségem ott dolgozott a szerkesztőség-

ben. Sokáig ott volt állásban Szále László, akit barátomnak mondhatok, már régóta a Magyar Hírlapban olvashatjuk publicisztikáit, Kajdi Bélával is jóban voltam, tehát elég jól ismertem a szerkesztőséget. Körülbelül nyolcan dolgoztak ott: főszerkesztő, olvasószerkesztő, titkárnő és négyöt újságíró. A SZÍN kialakulásába az már mindjárt belejátszott, hogy itt egy ember van, aki ezt csinálja.

Az ilyen fajta lapokkal többnyire nem elégedett a szakma. Mindenki mást vár, leginkább azt, hogy amivel éppen ő most foglalkozik, arról írjanak, és arról persze csak dicsérő szavakkal szóljanak, na most ezt több százan gondolják egyszerre, amit elég nehéz lenne teljesíteni. A Népművelést is mindig szidtuk, és kétségtelenül elég konzervatív volt, már ilyen szocialista szakmai elvekhez ragaszkodóan konzervatív. Ezt most utólag, az idő megszépítő szemüvegén át is így gondolom, de azért ott volt mindenben, és fényképekkel illusztrált tudósítást adott minden fontos eseményről. A szakmai lap jelenlétét a hibái ellenére nagyon megszoktuk, nehéz is gondolkodni úgy bármilyen szakmai közéletéről, hogy a legfontosabb események, gondolatok nem kapnak nyilvánosságot. Olyannyira, hogy a Népművelés megszűnésének az időszakában én a Magyar Népművelők Egyesületének a főállású titkára voltam – akkor még jutott egy titkárra és egy kicsi titkárságra anyagi erő –, és rögtön indítottunk egy időszakos lapocskát.

Ez volt az a bizonyos TIM, Társadalom, Információ, Művelődés.

A rendszerváltás után rövid idő múlva már nem tudtuk se a titkár főállását, se a titkárságot, se a lapot fenntartani. A Népművelés akkor már régen megszűnt, én hoztam el a kiürült szerkesztőségéből az összes évfolyam bekötött kötetét.

Amikor a SZÍN indult, akkor már több éve nem létezett szakmai lap, evidens volt, hogy ezt a hiányt meg kellett szüntetni. A Népművelés, mint egy minden hónapban megjelenő, komoly szerkesztőség által kiadott lap, más volt, de a szemlélete is erősen eltért, a TIM viszont még csak kéthavonként sem mindig jelent meg, akkor is szerényebb formátumban, és erősen az egyesületi eseményekhez kötődött, hiszen az egyesület adta ki.

*Földiák András, a lap jelenlegi szerkesztőbizottsági elnöke –
1996-ban a lap elindítója, 2002-ig igazgató, felelős kiadó*

Én a SZÍN-t, amikor alakult, nem becsültem sokra. De nem akarok bántani senkit, aki bábáskodott mellette, vagy aki megjelentette. Ez a véleményem egyébként megváltozott egy idő után. Én úgy gondoltam, hogy a SZÍN léte akadályozza egy piacképes szakmai folyóirat megjelenését, illetőleg olybá tűnt, hogy a SZÍN kiváltja ezt a funkciót, amit én az első években nem vettem teljesen föl vállaltam. Kicsit periférikus volt, vékony, nem voltak benne markáns cikkek. Most nem arról van szó, hogy olyanok legyenek, amikkel én egyetértek, hanem olyanok legyenek, amikkel egyetértek vagy nem, tovább gondolásra készítenek, amik felbosszantanak, amik cselekvésre buzdítanak, amik írásra kényszerítenek. Tehát, nem volt egy friss lap. Nyilván nem is lehetett – évi 6 szám megjelentetésével. Ami viszont nagyon hiányzik ebben a szakmában. Mert a *Népművelés* bármilyen lap volt is, színtelen, szagtalan, kisterilizált szövegekkel, de legalább létezett. Volt egy óriási értéke, hogy létezett, és ez a lap hiányzik. És, amikor a SZÍN elkezdett megjelenni, nekem az volt a benyomásom – ugye ez a Horn idő, 96-ról beszélünk –, minthogyha ezzel ki lenne pipálva a közösségi művelődés, a közművelődés szakmai folyóirata. És nem kellene azon gondolkodni, hogy lehet megteremteni – valamilyen befektetővel vagy ezzel-azzal, valamilyen újabb erővel, feladatvállalással – a szakma lapját, hanem hát rendben van, és akkor nézhetünk más megoldandó feladatok után. Ráadásul úgy is gondolom, hogy az Intézet, bármi is a véleményünk róla, azért egy elég markáns műhely ahhoz, hogy meghatározza a saját lapjának a profilját. Tehát, akik nincsenek az Intézet közelében, nincsenek szükségképpen Budapesten vagy az Intézet szellemi közelében, vagy egyáltalán, nincsenek a működő művelődési otthoni rendszerben, hanem mondjuk mellette, teszem azt civil közösségi házakat csinálnak, mint ahogy kiderült, hogy ilyenek vannak, csak nem hallatják a hangjukat, akkor ezekhez egyáltalán nem ér el ez a lap. És annyira viszont óhatatlanul szükségképpen arisztokratikus, hogy nem is veszi észre ezeket a valóság alatti mozgásokat. Persze, hát ez az Intézetben dolgozó kollégák érzékenységétől is függ, és nagyon bonyolult ez a dolog. De mindenesetre, egy intézet által szerkesztett szakmai újság tagadhatatlan, hogy az intézet szakmai gondolkodását van hivatott szolgálni, népszerűsíteni és aprópénzre váltani. Amikor én helyzetbe kerültem, véletlenül, de tagadhatatlanul a saját akaratomból, tehát senki nem erőltetett engem, még akkor is tartott ez a véleményem, és azon voltunk, hogy teremtünk meg egy havi folyóiratot, *Nemzet és Művelődés*

címen, amelyik már nyilván nem lett volna annyira népszerű, mint a *Népművelés*. Nem is egy újság, egy gyors, olcsó dolog lett volna, hanem inkább folyóirat – *Új Írás*, *Kortárs*, *Nagyvilág*-félének képzeltük el. De tán népszerűbb lehetett volna, mint amilyenné a *Kultúra és Közösség* vált, nagyon ezoterikussá és nagyon szűket markolóvá. Ez most nem kritika, csak a hozzám eljutott néhány számból látom, hogy nagyon markáns, de nagyon szűk érdekcsoportot szolgál ki jelenleg. Ahelyett, hogy egy tág szakmát szolgálna ki, beleértve a polgármestereket, a különböző képviselő testületek művelődéssel foglalkozó képviselőit, a jószándékú polgárokat, az érdeklődő értelmiségit, a tanárokat. Tágabb keretet. Mint ahogy tágabb keretet kerestünk a *Nemzet és Művelődés*-sel is, aminek a reménye természetesen, a 2002-es választásokkal, újból csak kútba esett. Ekkor viszont, én úgy gondolom, hogy sikerült másfél-két év, vagy X idő alatt a SZÍN-ből egy olyan markáns lapot csinálni, ami talán meghaladta a Magyar Művelődési Intézet-i gondolkodásokat, talán elkezdett teret adni másoknak is. Gondolok itt a közép-európai rovatra, gondolok itt az Európai Unióval kapcsolatos próbálkozásokra, gondolok arra, hogy több lett a lapban az amatőr művészettel foglalkozó írás, megjelent benne a civil közösségi ház gondolat, elkezdtek benne az ezzel kapcsolatos, a kistérségi munkánkkal kapcsolatos jegyzőkönyveket közölni. Persze mindezt azért, hogy valaki elolvassa, és ha elolvasta, akkor gondolja tovább és épüljön belőle, vagy beszéljen vissza, válaszoljon, vagy legyenek ebből fórumok. Tehát most már úgy gondolom – ha szabad szélkakasnak lenni a véleményemmel –, hogy mégiscsak lehetne csinálni az intézeti műhelyre alapozva egy komoly szakmai újságot. Csak persze évi nagyobb számú rendszeres megjelenés kéne hozzá, esetleg magasabb tiszteletdíj az alkotóknak – amiket mi terveztünk, csak nem sikerült megvalósítani –, szakmai fórumok a SZÍN egyes számai vagy cikkei mellé vidéken, megyeszékhelyeken, kistájakon, tematikus számok, amikre össze lehetne hívni a társ-értelmiségieket, tehát iskolát, könyvtárt, alkotóművészeket. Szerintem, ha nem lehet csinálni független, e szakmának népszerű, nagy példányszámú folyóiratot, akkor legalább az Intézetben kéne csinálni valamit, és erre a SZÍN most már, én így látom, egy jó alap és kiindulópont.

*Beke Pál – 2002–2004 nyaráig az intézet igazgatója,
a szerkesztőbizottság elnöke és felelős kiadója*

Információink elérhetőek a mmi.hu honlapon és a SZÍN-en keresztül, az ERIKANET-en, továbbá kiadványokat jelentetünk meg. Gyakorlatilag minden kommunikációs csatornán jelen vagyunk, s igyekszünk folyamatosan jelen lenni.

Bízom abban, hogy (a SZÍN) szellemi műhelyként, információs csatornaként egyre több mindenkihez eljut. Nyilvánvaló, hogy ennek érdekében azokra a kérdésekre kell irányítsuk a figyelmet, ami a kollégáinknak is fontos. Szép ideál, hogy mindenkinek az érdeklődése alapján lehet információt biztosítani, de a lap olvashatóságát jelentősen befolyásolhatja, ha szakmai érdekek is megjelennek, tehát hogy mit lehet az írásokból, a cikkekből hasznosítani. Ha olyan információt kap az olvasó, amit azon a településen, ahol ő dolgozik, be tud építeni az érvrendszerébe, esetleg ötletet merít abból, hogy mások milyen irányban gondolkodnak, ha kapcsolatot szervezhet a szakemberek között, akkor mindig több olvasója lesz a lapnak. Fontos feladata lehet a SZÍN-nek, hogy ötletet adjon, segítsen. Sokszor a színes, apró híreknek – amik a sokféleséget mutatják – is figyelemfelhívó szerepük lehet.

Véleményem szerint a szakmai színességet kell megmutatni. Erre pl. az apró hírek is nagyon alkalmasak lehetnek. De a hangsúlyt mindig a szakmai tartalomra és hitelességre helyezem. Fontos, hogy megjelenjenek tanulmányok, de az is fontos, hogy leírások, történetek, szakmai életutak is jelenjenek meg lapunkban... Szeretném, ha a Színben megjelenő pozitív példák és sikerek erőt és kitartást adhatnának a kollégáknak az általánosításra is alkalmas tanulságok mellett.

Borbáth Erika – az intézet főigazgatója, a lap felelős kiadója

HALÁSZ PÉTER

„*Haza a magasban*”

Az amatőr művelődés nemzetiségmegtartó szerepe

A Magyar Művelődési Intézet nem csak azért foglalkozik a határokon túl működő amatőr kulturális szervezetekkel, mert ezt Alapító Okirata előírja, s nem is csak attól a szemlélettől vezérelve, hogy a magyar művelődés politikai határokkal oszthatatlan, de legalább ilyen mértékben abból a fölismerésből, miszerint a hagyományos műveltség legértékesebb rétegeit mindig a nyelvhatár peremén élő közösségek őrzik, ápolják, sőt – élik. Márpedig tudjuk, hogy amiképpen őrizzük a hagyományos kultúrát, azonképpen védelmez bennünket ez a kulturális örökség.

A határon túli magyarság megmaradásában, identitásának megőrzésében tehát fokozott szerepük van a különböző amatőr művészeteknek: a verbális és a vokális műfajokban, ami az anyanyelv ápolásának is alkotóeleme: az éneklés, színjátszás, a vers- és prózamondás; valamint a többi műfaj, a zene, a tánc, a képzőművészet, a tárgyalkotó művészet, a népi játék, a vizuális kultúra különböző területein. Ezek a művelődési formák sajátos szerepük révén a megtartó hagyomány éltetése mellett a közösségek szervezését és összetartását is szolgálják.

A nemzetiségi sorsban élő magyarság körében már régen felismerték ennek jelentőségét. Tanulságos módon, már a diktatúra nehéz évtizedeiben is számos amatőr művelődési közösséget hoztak létre és igyekeztek életben tartani, vagy éppen virágoztatni, amelyek a legkülönbözőbb formában és műfajokban tevékenykedtek és tevékenykednek. Aligha túlzunk, ha azt mondjuk, hogy azokban az időkben a kultúra volt az élet szinte egyetlen területe, ahol a hatalom megtűrte a nemzeti sajátosságok érvényesülését, ahol a nemzetiségi öntudat, ha sokszor csak szerényen és bátortalanul is, de meg tudott nyilvánulni. Az utóbbi másfél évtizedben pedig e téren is egyre nagy jelentőségük van a civil szervezeteknek, hiszen azokban a régiókban a közművelődésnek nincs, vagy csak hiányo-

san van meg az intézményi háttere, ezért fokozott szerepet kapnak a társadalom öntevékeny szerveződései.

Amatőr közművelődési tevékenységük – tapasztalataim szerint – részint könnyebb, részint nehezebb körülmények között valósul meg, mint a hasonló műfajú és tartalmú hazai művelődési munka.

Egyrészt kétségtelenül könnyebben, talán azért, mert jelentősebb, a megmaradást inkább szolgáló energiák fűtik közösségeiket; egyértelműbb, de legalábbis könnyebben felismerhető káros hatások érik őket az írott és sugárzott médiákból, valamint a nemzet – a nemzetiség – immunrendszerét veszélyeztető egyéb helyekről. Valószínűleg a javukra válik az is, hogy sok tekintetben közelebb élnek azokhoz a *forrásokhoz*, amiket emelkedettebb s talán bizakodóbb pillanatainkban szívesen nevezünk *tisztának*. Pedig talán csak kevésbé szennyezettek, mint a mieink. De az kétségtelen, hogy a nyelvterület peremén, a többé-kevésbé elszigeteltségben élő közösségeknél marad meg viszonylag a legépebb formában a hagyományos műveltség, itt érvényesül a leginkább éltető, megtartó szerepe. Vagyis pontosan azokon a vidékeken, amelyeket a XX. század békediktátumai leszakítottak a nemzet testéről.

Másfelől természetesen – éppen az elszakítottságból és alávetettségükből következően – sokkal nehezebb körülmények között valósul meg az amatőr művelődési közösségek tevékenysége. Jórészt hiányoznak a szükséges feltételek, mint a szakképzett művelődési szakember, a bármily szűkmarkú önkormányzati, vagy költségvetési támogatás, valamint a sokszor nélkülözhetetlen, de legalábbis számottevő tehermentesítő jelentő intézményi háttér. Ehhez járul még a kisebbségi sorból következő háttérbe szorítottság, valamint az a körülmény, hogy a szomszédos országok többségi népeinél nem él olyan mértékben a civil szerveződések öröksége – mint a magyarság körében. Ezért ezekben az országokban még olyan mértékben sem működnek a civil szférát éltető mechanizmusok, mint nálunk, és sokszor még csak nem is rosszindulatból származó értetlenség kíséri munkájukat.

Talán ezért van, hogy a határontúli magyar közösségekben a közművelődés különböző formái erőteljesebben kötődnek az *aktív* tevékenységhez, mint nálunk. Sajnos nincsenek rá megbízható adatok, csak „szabad szemmel” lehet megbecsülni, mégsem tartom légből kapottnak azt a megállapítást, hogy a „határontúli magyar közművelődés” résztvevői inkább *művelői, átélő*, mintsem *fogyasztói* annak, amit kultúrának neve-

zünk. Nem annyira *közvetítői*, sokkal inkább *cselekvő* megvalósítói a kultúrának, különösen a hagyományos kultúrájuknak. Persze lehet, hogy csak nincs rá módjuk, lehet nincs hozzá megfelelő helyük, pénzük, összeköttetésük, hogy a közművelődés nálunk egyre passzívabbá váló – hogy azt ne mondjam: „kényelmesebb” – formáihoz hozzájussanak. Közművelődési pályázatok kurátoraként szomorúan tapasztalhattam, hogy az ilyen-olyan fesztiválokat, falunapokat, sokadalmakat egyre kevésbé szerveznek a résztvevők, különösen nem a *helyi résztvevők* aktív együtt- és közreműködésével. A kultúrát – horribile dictu: még a *közművelődést is* – mindinkább a minél messzebről meghívott, és rendszerint drágán megfizetett, zenekarok, énekesek, együttesek *fellépése* jelenti.

Persze az sem kizárt, hogy a közművelődést a határokon túl szolgáló barátaink igenis tudják – vagy legalábbis sejtik –, hogy a bármilyen amatőr keretek között megvalósuló öntevékeny szavalás, éneklés, táncolás, színjátás, faragás, festés, fényképezés; néprajzi, helytörténeti kutatás, és az a sok-sok minden, ami ebben a körben művelhető és megvalósítható, hatékonyabban és sikeresebben szolgálja a nemzetiség fennmaradását és megmaradását, mint az, amikor mindezt „csak” nézik, passzív módon hallgatják, szemlélik. Ezért aztán mintha náluk kisebb arányú lenne az egyrészt különféle előadókra és előadásokra, másrészt hallgatókra – sőt „hallgatóságra” – osztott közművelődési forma, vagy mondjuk inkább úgy: kedvezőbb az arány a közművelődés aktív és passzív megoldásai között. Szeretném hinni, hogy ez az a sokszor emlegetett *minőségi többlet*, amit egy kisebbségbe szorult, de azért valamelyest is életrevaló nép a javára fordíthat. Amikor ezen a területen is „erényt tud kovácsolni” a mégoly nyomasztó szükségből.

Több felől ható, de mindenképpen kétfelé húzó erő feszül tehát egymásnak a határainkon túli magyar közösségek közművelődésében, s bizony sokszor kétséges, hogy a vektorok eredője végülis merre mutat, merre billen az amatőr tevékenység mérlege. Ilyen labilis, vagy mondhatjuk kiélezett helyzetben minden segítő szándék hatékonyabban érvényesülhet, minden lehetőség megnyílása megkülönböztetett jelentőségű lehet.

Milyen segítő szerepet vállalhat ebben az erőterben a Magyar Művelődési Intézet? Miként kamatoztathatjuk az érdekekben több évtizede formálódó szakmai és baráti kapcsolatrendszerünket?

Az amatőr művelődési közösségek számottevő részének alapvetően az együttlét öröme, a közösen végzett alkotó munka jelenti a tevékenység értelmét, a szellemi kielégülést. Ugyanakkor tudomásul kell vennünk azt is, hogy mai világunkban ez a közösségi élmény már nem úgy valósul meg, mint valamikor, a fonók és a tollfosztók idején. Az öntevékeny közművelődési közösségek (szakkörök, együttesek, csoportok stb.) egyre nagyobb hányadát inkább a *megmutatkozás*, a *bemutatkozás* vágya élteti, vagy *ez is* élteti, és ezt a folyamatot – hasonló hazai közösségeinkre is gondolva – a legtermészetesebb jelenségnek kell tekintenünk.

Ha tehát az „anyaország” részéről segíteni kívánjuk a határon túli magyarok körében az amatőr művelődés nemzetiségmegtartó szerepének érvényesülését, akkor – számos egyéb megoldás mellett – igen fontos a *megmutatkozáshoz*, *bemutatkozáshoz* szükséges méltó és vonzó lehetőségek megteremtése. A különböző közművelődési pályázatokhoz a határon túlról, vagy a hasonló célokért munkálkodó hazai szervezetektől érkező kérések, törekvések is mutatják ennek az igénynek meglétét. Tudjuk, hogy ezen e téren számos, szakmai, térségi, testvértelepülési kapcsolatra alapozott együttműködés – rossz szóval „szereplési” alkalom – valósul meg, fontos azonban, hogy ezek között legyen néhány olyan, amely a „*primus inter pares*” elve alapján, nemcsak lehetőséget nyújt, hanem egyben *rangot is ad* az ily módon kitüntetett közösségnek, csoportnak, együttesnek. Amikor és ahol a különböző határon túli amatőr művészek, együttesek felléphetnek, bemutatkozhatnak a szemükben sajnos egyre inkább leértékelődő anyaországban. Amikor a különböző nemzetrészek művelődési közösségei a színpadon, a kiállító teremben, vagy bármi más, kultúrát szolgáló térben megvalósíthatják Illyés Gyula szomorúan szép látomását: az itt e földön elveszett helyett a *magasban megvalósuló hazát*.

Ezért határoztuk el 2005 májusában, hogy – élve a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által felkínált lehetőséggel – a Magyar Művelődési Intézet szakmai háttérére és emberi, közösségi kapcsolataira alapozva megszervezzük a *határon túli magyar, amatőr művelődési közösségek rangos bemutatkozási lehetőségét*. Úgy gondoltuk, hogy ebben elsősorban a *regionalitásnak*, a *komplexitásnak* és a *konzultatív* jellegnek kell érvényesülnie. Magyarán azt szeretnénk, ha a bemutatkozást lehetőleg valamennyi térség, minél több műfaj és művészeti terület részvételével lehetne megszervezni oly módon, hogy a határon túli közművelődési

szervezetek hasonló jellegű, egymásra épülő rendezvényeihez kapcsolódva, azokra alapozva, azokat mintegy teljessé téve szerveződne.

Különböző, határon túli amatőr művelődési közösségekkel való konzultációk során kiderült, hogy erre erőteljesen él bennük az igény és a szándék. Hamar fölismerték: ily módon arra is lehetőség nyílna, hogy „meghosszabbítsuk” a szomszédos országok magyarságának különböző amatőr művészeti ágakban megvalósuló, felmenő rendszerű megméretéseinek pályáját. Szakmai rangjukat, művészi színvonaluk ösztönző hatását jelentős mértékben megnövelné a magyarországi bemutatkozással való „összekapcsolás”.

Bizakodásban tehát nem volt hiány és 2005 derekán úgy tűnt, hogy ennek a fontos, küldetéses feladatnak a megvalósítására sikerül megteremteni az anyagi feltételeket. Már a 2005 júniusában a Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Kollégium által rendezett Kárpát-medencei Civil Szervezetek ötödik találkozóján számos résztvevővel konzultáltunk ennek a gondolatnak megvalósíthatóságáról, s azóta is több oldalról körbejártuk a határon túli amatőr magyar művelődési közösségek színvonalas bemutatkozási lehetőségének témáját. Ám kiderült, hogy egy ilyen nagyobb szabású határon túli amatőr művészeti bemutatkozáshoz kedvezőbb gazdasági feltételek szükségesek.

Ennek ellenére úgy érezzük, hogy a tervezésre és a szervezésre, valamint a különböző pályázatok készítésére fordított idő és energia mégsem volt fölösleges. Talán e téren is előnyünkre válhat az, amit a szükség ránk kényszerít. Nem mintha a beszélgetések és az előkészítések pótolnák a megvalósulást, de egyre közelebb visznek annak fölismeréséhez, hogy ha eljön az ideje, tudjuk mit akarunk, kikre számíthatunk, s miként valósíthatjuk meg ezt a szándékot.

Hogy miként valósíthatjuk meg a magunk lehetőségei között azt a bizonyos hazát – a magasban.

Az állampolgári részvétel és a közbizalom gyorsmérlege

Készítette a Közösségfejlesztők Egyesülete és a Magyar
Művelődési Intézet Közösségfejlesztési Osztálya
2005. szeptember 19-e és 25-e között

Szűrőpróbaszerű, országos felmérést kezdeményezett az Állampolgári részvétel hete alkalmából a *Közösségfejlesztők Egyesülete* és a *Magyar Művelődési Intézet Közösségfejlesztési Osztálya* 2005. szeptember 19-e és 25-e között az ország 18 megyéjében és Budapesten. (A felmérés egyedül Komárom megyében nem történt meg.)

A kérdőíves kutatásra összesen 4507 kitöltött válasz érkezett, vizsgálatunknak így erőssége az igen nagy elemszám. A válaszolók megoszlása az országos lakóhelyi elhelyezkedés arányainak nagyjából megfelelt. A szűrőpróbaszerű minta nagyobbik fele utcai megszólításokkal, közösségi összejöveteleken megjelent résztvevők megkérdezésével, s néhány közintézmény látogatóinak felkérésével alakult ki.

A válaszadók összetétele a nemek és az életkor tekintetében nagyjából az országos arányoknak felel meg, az iskolai végzettség adataiban a középiskolát végzettek aránya némileg felülreprezentált, az annál alacsonyabb iskolai fokozatok rovására.

A kérdések főként az állami-politikai intézményrendszerben való bizalom mértékére irányultak, illetve arra, hogy milyen aktív lépéseket tettek a megkérdezettek az elmúlt 12 hónapban ezeknek az intézményeknek az igénybevételére.

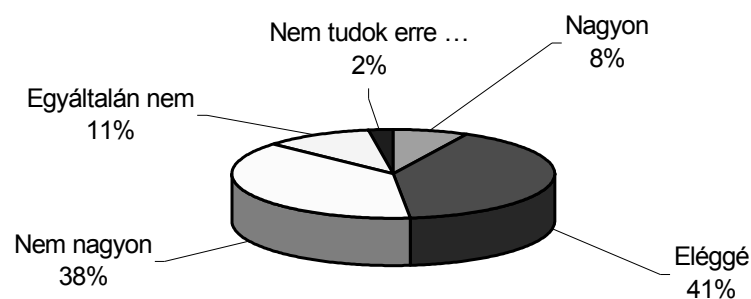
Fontos tapasztalatként említjük azt a megfigyelésünket, hogy a kérdés – válaszadás helyzete, azaz a kérdőív kitöltése viszonylag szokatlan alkalom volt arra, hogy a megkérdezetteket valódi mérlegelésre, véleménynyilvánításra készítse. Ez is megerősíti azt a korábbi tapasztalatainkat, hogy nagyon kevés a valódi megszólítás, az olyan helyzet, amely az állampolgárokat hathatósan készítetné a közügyekben való felelős állásfoglalásra, s még inkább kevés a készítetés arra, hogy elhiggyék, van tétje, értelme az ő véleményüknek is.

Az eredmények első gyorsértékelése a következő megállapításokat kínálja:

A villámkérdés első lépésében azt vizsgáltuk, hogy mennyire bízik a válaszadó hat különböző intézményben.

Mennyire bízik meg a ...	Nagyon		Eléggé		Nem nagyon		Egyáltalán nem		Nem tudok erre válaszolni		
		%		%		%		%		%	
Rendőrségben	334	8	1817	41	1698	38	488	11	110	2	4113
Igazságszolgáltatásban	234	5	1459	33	1939	44	675	15	148	3	4455
Munkaadóban	861	20	1456	33	834	19	386	9	825	19	4362
Politikusokban	75	2	334	7	1509	34	2354	53	201	4	4473
Parlamentben	105	3	469	12	1621	40	1547	39	229	6	3971
Önkormányzatokban	290	7	1568	35	1651	36	691	16	257	6	4457

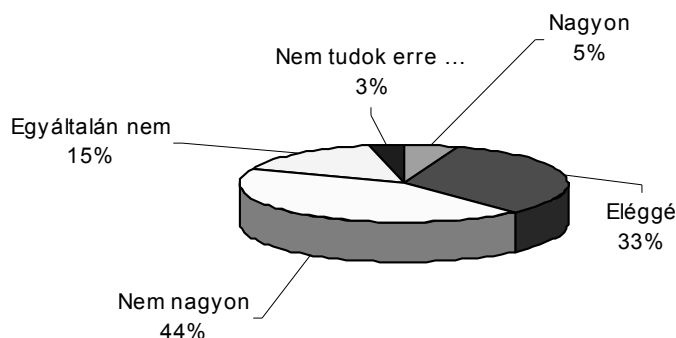
Mennyire bízik meg a rendőrségben?

A válaszok – a számadatok és a grafikonon jelzett %-os arányok is – azt mutatják, hogy a pozitív vélekedések (nagyon, eléggé) és a negatív megítélések (egyáltalán nem, nem nagyon) egyaránt 49%-ban oszlottak meg. Látható az is, hogy egy kicsit erősebb a határozott elutasítás (egyáltalán nem) a határozott bizalomnál (nagyon).

Ennél jelentősen rosszabb a helyzet a bizalom tekintetében az igazságszolgáltatást (a bíróságokat, az ügyészséget) illetően.

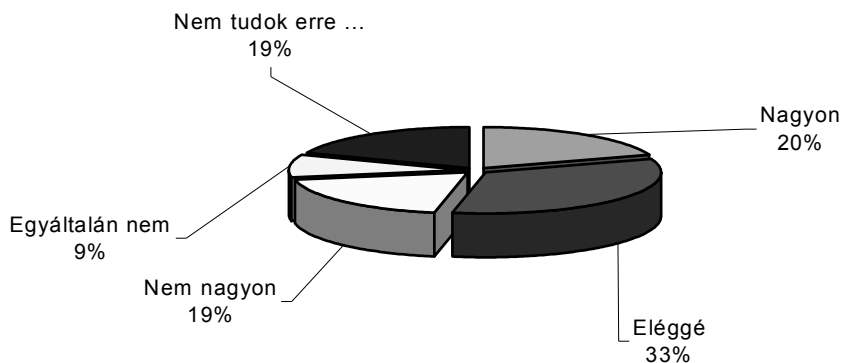
Mennyire bízik meg az **igazságszolgáltatásban**?

A bizalom aránya itt már csak 38% a két pozitív válasz (nagyon, eléggé) összesítésével, s közel a kétharmada a válaszoknak a bizalmatlanságot jelzi. Még erősebb a kontraszt, ha a szélső – tehát a radikálisabb választásokat figyeljük: háromszor annyian (15%) egyáltalán nem bízunk, s csak 5% a nagy bizalommal rendelkezők aránya.

Pozitívabb bizalmi viszonyt jelez a munkaadókról való vélekedés. Látható, hogy ennél a kérdésnél volt a kutatás egészén belül a legnagyobb azok száma, akik nem tudtak válaszolni. Ám az 53%-os pozitív választáshoz képest a bizalmatlanságot jelzők 28%-a, továbbá az a tény, hogy az erős bizalom 20%, míg az egyáltalán nem bízók csak 9%-os arányban vannak; mutatja, hogy többnyire ebben a kérdésben elégedettebbek a megkérdezettek.

Mennyire bízik meg a **munkaadójában**?

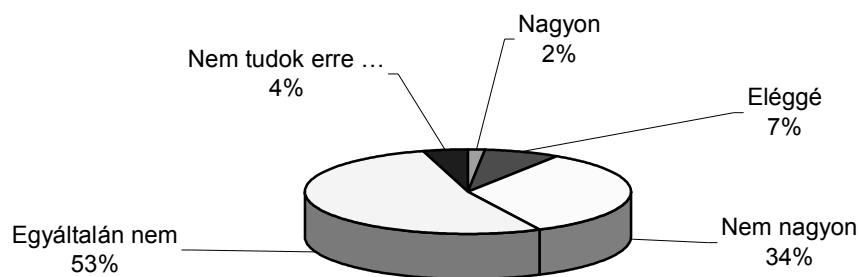

A bizalmi index tekintetében előzetesen is lehetett feltételezni, hogy a politikusok nem lesznek kitüntetettek ebben a viszonylatban. Ám az empirikus adatok nagyon komoly, az előfeltételezésnél is határozottabb figyelmeztetést közvetítenek.

A válaszolók kilenczede azt jelzi, hogy nem bízik meg a politikusokban!!!

Ezen a szektoron belül is félreérthetetlen az az adat, amely szerint 53% a radikális „egyáltalán nem” választ jelölte meg. Ha ironizálni akarunk, azt mondhatnánk, hogy a „nagyon megbízik” – tehát a legpozitívabb választások – 2%-os aránya a vizsgálat hibahatárán van – azaz lehet, hogy általában még ennyien sem adnák ezt a választ.

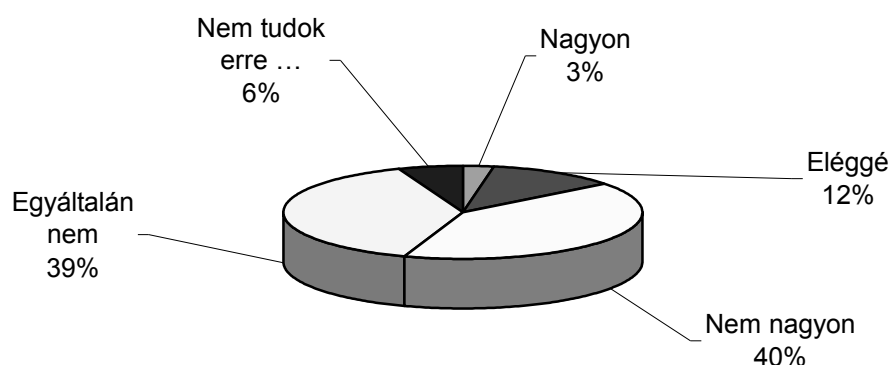
Mennyire bízik meg a **politikusokban**?

Valószínűsíthetően a politikusok személyükben és mint társadalmi csoport is részesei a drasztikus elutasításnak, a *bizalom megvonásának*. Ezt a helyzetet egy kissé árnyalják a következő kérdésünkre kapott válaszok: Mennyire bízik meg a parlamentben?

Itt egy a tekintélyét valamennyire őrző intézményről van szó, ahol ugyan többnyire az előbb már elutasított politikusok ülnek, de mégis a történelmi tisztelet, az intézményi keretek talán egy kissé kedvezőbbé hangolják a véleményeket. Meg, hogy itt nem kifejezetten a pártok és politikusok, hanem a választott „honatyák” szerepelnek. Ez lehet az oka, hogy ebben a megközelítésben is határozott ugyan a bizalommegvonása a válaszadóknak, de valamivel enyhébb mértékű, mint amikor közvetlenül ítélték meg a politikai szektor szereplőit.

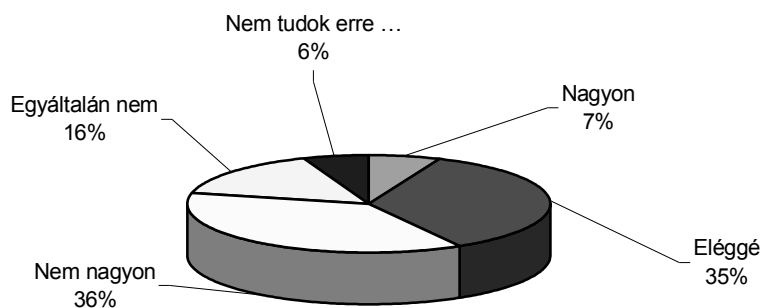
Mennyire bízik meg a **parlamentben**?

A bizalom jelentősebb arányát mutatja, ebben a kérdésben az utolsó szereplőkre vonatkozó kérdés: Mennyire bízik meg az önkormányzatokban?

Nagy elmozdulás figyelhető meg az itteni válaszokban. Bár a bizalmatlanság kétféle fokozatát jelölő válasz együttesen itt is több mint a mintasokaság fele (52%), de azon belül jóval nagyobb a puha elutasítás a „nem nagyon” választ adók 36%-a és közel ugyanekkora (35%) az „eléggé” megbízik választás.

Mennyire bízik meg az **önkormányzatokban**?

Sokféle magyarázat adódik ebben az arányrendszerben, nyilván a legkézenfekvőbb, hogy ez a szint jóval közelebb áll a polgárokhoz, ennek a szintnek az ellenőrzésére talán több esélyt látnak az állampolgárok.

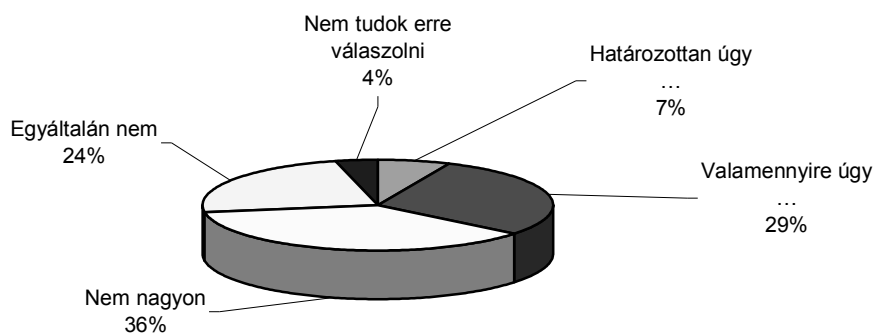
Részben ennek a viszonynak a kontrolljaként is szerepelt a kérdőívben egy – jórészt szintén az önkormányzatisághoz kapcsolódó – kérdésünk, amely így hangzott:

Mit gondol, tud valamilyen befolyással lenni a lakóhelyét érintő döntésekre?

Az erre kapott válaszok kapcsolódnak a helyi döntéshozók iránti bizalom kérdéséhez, bár nem állítjuk, hogy ezt mindenki egyaránt tudatosan kezelte. Azt is fontos megjegyeznünk, hogy – bár igen kis százalékból, de – létezhetnek olyan lakóhelyet érintő kérdések is, amelyek esetenként valóban nem a közvetlen helyi szinthez kötődnek.

Mit gondol, tud valamilyen befolyással lenni a lakóhelyét érintő kérdésekben?	Határozottan úgy gondolom		Valamennyire úgy gondolom		Nem nagyon		Egyáltalán nem		Nem tudok erre válaszolni		Válasz
		%		%		%		%		%	
Válasz	300	7	130	29	1637	36	1063	24	170	4	470

Mit gondol, tud valamilyen befolyással lenni a lakóhelyét érintő döntésekre?

Nos itt már kimutathatóbb az önbizalom, pontosabban annak a megítélése, hogy változást is elérő tényező tud lenni az egyes ember a saját környezetében. Ahogy a grafikon mutatja, a válaszolók valamivel több, mint egyharmada érzi úgy, hogy valamilyen súllyal esélye van erre, határo-

zattan pusztán a 7%. *A befolyás esélyét 60% nem hiszi*, ebből súlyosnak tűnik az a 24%-os arány, amely ezt egyenesen kizártnak tartja.

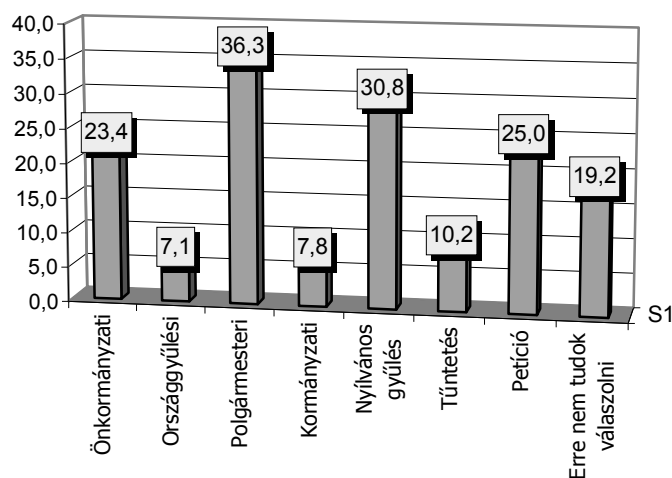
(Referenciaként jelezzük, hogy az elmúlt évben nagyobb szabású közösségi fejlesztőprogram keretében egyebek között a társadalmi tőke kérdéseit is kutattuk két településen. Ezeken a helyeken is feltettük ezt az utóbbi kérdést, s az egyik helyen, egy 1000 lakos körüli észak-magyarországi bányászfaluban igen magas: 89% volt azok aránya, akik nem hittek a saját befolyásuk esélyében, egy 5 ezres lélekszámú alföldi településen ugyanez az arány 58%-os, tehát a mostani országos felmérésünkhöz hasonló volt.)

Ennek az összefoglalónak nem célja azt kifejezni, hogyan változtatható, s milyen eséllyel ez a helyzet. Az mindenesetre leszögezhető, hogy a demokrácia kilátásai az utolsó két elemzett kérdésnél, s ezek közül is a legutóbbinál történő pozitív elmozdulással lényegesen javíthatók lennének, olyan programokkal, amelyek ezeknek a viszonyoknak a fejlesztését célozzák.

A közbizalom és az állampolgári aktivitás vizsgálatának utolsó kérdéseként azt tudakoltuk, hogy *az elmúlt 12 hónapban tettek-e a válaszolók olyan lépéseket, amelyek valamiféle állásfoglalást, kezdeményezést, esetleg más tevőleges véleménynyilvánítást hordoztak közösségi ügyekben*. Ehhez hétféle tevékenységet soroltunk fel, azzal, hogy egyidejűleg többet is megjelölhetnek.

Tett-e ilyen lépéseket...		
Önkormányzati képviselőt keresett fel	1056	23,4%
Országgyűlési képviselőt keresett fel	322	7,1%
Felkeresett valakit a polgármesteri hivatalban	1637	36,3%
Felkeresett valakit kormányzati hivatalban	351	7,8%
Részt vett nyilvános gyűlésen vagy találkozón	1388	30,8%
Részt vett tüntetésen vagy tiltakozó megmozduláson	459	10,2%
Petíciót írt alá	1125	25%
<i>Most erre nem tudok válaszolni</i>	867	19,2%

Tett-e ilyen lépéseket az elmúlt 12 hónapban?

Ahogy az sejthető, a polgármesteri hivatalban jártak a legtöbben – több mint harmada a megkérdezetteknek –, és az önkormányzati képviselő felkeresése is elég gyakori: 23,4% volt. Alacsony azok aránya, akik országgyűlési képviselőhöz fordultak (7,1%) és kormányzati szintű hivatalban is kevesen jártak: mindössze 7,8%. A megkérdezettek 30,8%-a valamilyen nyilvános gyűlésen megjelent, elég magas arányú – 25% – akik petíciót aláírtak. A tüntetésen való részvétel viszonylag alacsony (10,2%-os), de ez utóbbi 3 aktivitási forma, azt jelezi, hogy ismertté válnak az emberek előtt a társadalmi részvétel különféle technikái, formái, s lassan élni is kezdenek ezekkel. Ha aktív civil társadalmat szeretnénk, ezek a területek is a fejlesztés célpontjai lehetnek.

Összefoglalva ezt az országos gyorsfelmérést, úgy látjuk, hogy a *közbizalom* bizonyos elemei válságosan alacsony szinten vannak, míg más vonatkozásai, főként a helyi és belátható viszonylatokban: tehát a települési szinten, az önkormányzatiság tekintetében; hathatósabb változtatásra, fejlesztésre adhatnak lehetőséget. Az *állampolgári aktivitás* is a lokális dimenzióban ragadható meg erőteljesebben.

Ebből a vizsgálatból is és más közösségi programok tanulságaként is, úgy gondoljuk, a képviseleti demokrácia egyoldalú „kínálata” nem kedvez sem az állampolgári öntevékenységnek, sem a politikai szektor demokratikus működésének kifejlődéséhez. Megerősödtek azok a ta-

pasztalataink is, amelyek arra utalnak, hogy demokratikus átalakulást nem várhat a társadalom önmagában sem a választásoktól, sem a politikai pártoktól. Azt a civil társadalomnak önmagának kell a napi részvétellel, nyomásgyakorlással, s annak különféle technikáival és a civil-közösségi elkötelezettség megerősítésével kiharcolnia.

Összeállította: *Péterfi Ferenc*

A felmérésben közreműködtek: *Almásy Tamás, Ács Sándorné, Bazsó Gabriella, Babarczy Anna, Baróti Zoltánné, Bence Györgyné, Benedek Gabriella, Csóka János, Csobod Tibor, Dér Miklósné, Giczey Péter, Groska Éva, Gyertyánági Endre, Győri Jolanda, Hajnal Ágnes, József Róbert, Kelemen Árpád, Kovács Edit, Kresák Anna, Kriston Anita, Kuthi Adrienn, Molnár Aranka, Németh Béláné, Nyers Györgyi, Pajer Ildikó, Peták Péter, Péterfi Ferenc, Pósfay Péter, Rendek Sándor, Ruskó Rita, Slézia Gabriella, Szabó Márta, Szilágyiné Alvarez Martinez Luz Ilia, B. Szolnoki Ildikó, Tanács Gábor, Temesi Csaba, Varga Matild, Varga Máté, Vercseg Ilona.*

A társadalmi tőkével kapcsolatos szakirodalmi ajánlások:

Robert D. Putnam: *A prosperáló közösség*

James S. Coleman – A társadalomelmélet alapjai

Mancur Olson: A nemzetek felemelkedése és bukása – stagfláció és társadalmi merevségek

National Statistics: A társadalmi tőke mérése Nagy-Britanniában

Petr Mateju: Bizalmi és kölcsönösségi hálózatok – a társadalmi tőke két dimenziója

Vercseg Ilona: A társadalmi tőke (social capital) mérése magyarországi településeken

Valamennyi írás elérhető és letölthető a www.kozossegfejlesztes.hu honlapról.

BEKE PÁL

Mindannyiunk művelődési otthona

Írtam ilyen címen egy szakmai vitát lezáró szösszenetet vagy negyed századdal korábban,⁷ de hát rajtam kívül ki emlékszik még arra? Éppen a szövegírás feleslegességére is gondolhatnék, hiszen (és erre még visszatérek a későbbiekben) mintha mi sem változott volna, 'mindannyiunk művelődési otthona' azóta is hiánycikk. Választhatnám akár azt a kényelmes megoldást, hogy változatlanul, avagy némi korrekcióval újra közreadom a régi sorokat, ám csúfolódásomat senki sem értené. Nekilátok tehát újra ugyanak a témának, és ha másképpen keverem a szavakat, az attól van, hogy azóta persze óriásit változott a világ. Odakünn. A művelődési otthonok háza táján (már ahol vannak egyáltalán) minden jobbra ugyanolyan maradt.

Pedig nagyon egyszerű dologról van szó. Holland kollegáinktól halottuk még a hivatkozott régi cikknél is korábban, hogy amiről beszéltek, és szép színes diákat vetítve bemutattak nekünk, az nem más, mint *tető az együttlét felett*. Egy művelődésotthon-építésről szóló konferencián ültünk, érthető volt tehát, hogy a szó szoros értelmében értelmezendő a 'tető'; és az a bizonyos 'együttlét' pedig az egész értelme, oka, célja. Ezért mondom, hogy egyszerű dologról van szó; egy *helyről* tehát, ami mindannyiunké. Legalábbis a környékbelieké.

Gondolták ők, és hittem én, de nem mindenki volt így ezzel. Keserű emlékeim között őrzöm azt a beszélgetést, ami egyébként ugyancsak az előidőkből való. Történt ugyanis, hogy *Hódmezővásárhely* egyik tanya-központjából olvasóköriket féltő idős emberek segélykérő levelét kaptuk. A város határát egyesítő téesz akarta terményraktárnak épületüket, amit még szüleik emeltek maga-maguknak szabadidejüket eltöltendő. A ház valahogy túlélte a szervezeti átalakításokat, emlékezetem szerint ak-

⁷Magyar Nemzet, 1981. május 24.

kor éppen népfront-klubként működött a helyben lakók örömeire. Összejöttek benne késő ősztől kora tavaszig esténként és a hétvégeken, és persze nyáron is, ha teheték. Volt benne esküvő, keresztelő, halotti tor, rádió, újság, játékok. Ide hívták a szakembert, ha többüknek fáj a dereka, vagy ha döglöttek a tyúkok. Borversenyt, termékbemutatót, a gyerekeknek korrepetálást, az asszonyoknak népdalkört szerveztek. Néha színjátékcsoport került a falak közé. Úgy használták, ahogyan manapság jellemezte egy Veszprém környéki falucska kedves népművelője saját művelődési otthonát; „csak úgy bejönnek ide az emberek, tudja, ez nem egy hivatal”. Érveltünk tehát a városi tanács elnökhelyettesénél, hogy hagyják őket békén, de nem! „*Nem tudhatjuk, miről beszélgetnek azok ott odakünn*” mondta végül, és ezzel kiesett az általunk addig csak gyanított lóláb. „Bizonyosan a népköztársaság kül- és belbiztonságát félti”, csúfolódtam. „Azt” volt a válasz. Meg hogy ne komolytalankodjam. Ha vesélyt rejt tehát, nehéz az *együttléte*t kívánatosként emlegetni.

Pedig nem akart többet a Széchenyi-féle megalapítását követő több száz úri, polgári és ilyen-olyan *kaszinó*, a vélhetően ezek mintáján alakított *olvasó- és népkörök*, az ipartestületek vagy a szakszervezetek vezérelte *munkásotthonok*, a gyártulajdonos által a munkáslakótelepekre épített *kultúrházak*, az egyházak, a különféle jó szándékból alapított egyesületek és alapítványok *közösségi terei*, vagy az ezek híján bárhol működő *aktivitások* ezrei. Még 1988-ban adta közre a Művelődéskutató Intézet több mint 1.300 oldalon (!) azt a címjegyzéket,⁸ amely a kulturális egyesületek neveit rögzíti településenként; és bár nem tudható, hogy közülük hány ezernek volt klubja, épületrésze vagy önálló épülete, bizonyos, hogy többségük pusztán azért volt létjogosult, mert az odavalósiak *szerettek együtt lenni* valamilyen közös, a magukénak mondható tető alatt.

És gondoljunk csak az elmúlt századforduló idején élő *Pál utcai fiúkra!* Molnár Ferenc kortársainak élő emlékezete miatt bizonyosan hiteles az a jártasság, ahogyan ezek a tizenéves gyerekek egyesületbe szervezik magukat. Bár egyesületük a gyermekded gitt-gyűjtés miatt a nevetséges feleslegesség szinonimájává vált jelen időnkre (talán éppen az egyesületi tudatos lejáratása okán), *közösen elhatározott tennivalójuknak tár-*

⁸Magyarországi egyesületek címtára a reformkortól 1945-ig, I–III. kötet, szerkesztette Pór Edit, Budapest, 1988, Művelődéskutató Intézet, 1.357 old.

sadalmitag elfogadott keretek közé történő illesztése, ebben való gyakorlottságuk és szervezethezük irigylésre méltó képességek birtoklásáról tanúskodik. A regény szereplői egy átlagos fővárosi negyed, a Józsefváros átlagosnak mondható gyermekei; ami azonban társadalmi együttműködésük gyakorlottságát illeti, az bámulatra méltó! – különösen, ha most kérdezném erről a környékünkön, a Mária, az Illés vagy a Pál utcákban kószáló kései utódaikat. Valamit tehát elfelejtettünk azóta. Vagy elfeledtették velünk.

A Pál utcai fiúk is megteremtették saját (időleges) művelődési otthonukat a grund szabad területén; felnőtt korukra bizonyára más köröket, klubokat, épületeket is belaktak azokkal, akikkel későbbi *érdeklődésük vagy érdekük, azonos lakhelyük, foglalatosságuk, vagy rokon szándékaik* miatt összehozta őket a sors. Szerte e hazában így lehetett ez fiataloknak, középkorúaknak, öregeknek egyaránt. Keveset tudunk róluk. Tudomásom szerint *nincs országos összegzés* a reformkortól, vagy akár a kiegyezést követő időktől a fordulat évéig, tehát 1948-ig az intézményfenntartóműködtető társadalmi szervezetek nevéen kívül azok működési helyéről, tevékenységéről, finanszírozásáról, együttműködésükről, szervezeteikről, szakértő-segítő alkalmazottaikról, felügyeletükről. Legfeljebb a helytörténeti kiadványok írják össze több-kevesebb precizitással a náluk valamikor fellelhetőket. Tán azokból lehetne összesítenünk utólag a közönségi művelődés hazai régmúltját.

A franciáknál

a '80-as évek közepétől aztán megtapasztalhattuk, hogy mi *lehetett volna* nálunk is, ha a világháborút követően nem fordul ránk a történelem keze. Az odavalósi érdeklődők különféle nagyságú művelődési otthonokban szervezik szabadidejüket valamivel foglalatoskodva; elsősorban persze a fiatalok, de a gyerekek, a fiatal felnőttek, az idősebbek és a nyugdíjasok ugyancsak tömegesen. A valami okból *ifjúsági és művelődési ház* szókapcsolattal elnevezett közösségi művelődési intézményeiket az azokat használók *egyesülete* működteti. A helybéli érdeklődő polgárokból álló művelődésotthon-egyesületek megyei és regionális szövetségbe tömörülnek. Ezek az ugyancsak civilek vezette szervezetek alkalmazzák animátorként (értsd: kezdeményezőként, tulajdonképpen közösségfejlesztőként) a helyi művelődési-kulturális folyamatokat helyben segítő népművelőket is. Az egyesületi formában működő regionális szerveze-

teknek professzionális szakmai fejlesztő szerepük és feladatuk van; ezek együttese alkotja az országos szövetséget jelentő konföderációt, legalábbis az egyik struktúra esetén.

Több mint húsz éve ismerem, és mások mellett népszerűsítettem is⁹ őket itthon, sőt megpróbálkoztam működési módjuk hazai honosításával. Nemcsak azért, mert az kipróbált és sikeres, és nemcsak azért, mert a hajdani hazai *fél évszázaddal kiműveltebb* szisztémáját, a náluk békében telt utóbbi évtizedek szerves fejlődésének eredményét láttam benne, hanem mert a *demokrácia műhelye* mindahány.

Az csak az egyik dolog ugyanis, hogy valaki zenél, táncol, barkácsol, énekel, verset mond, judózik, fotózik, focizik, rajzol, amatőr filmet készít avagy bármi mást csinál; teheti ha akarja. Kap hozzá teret, szakvezetőt, anyagot, fűtést, világítást és társakat úgy, mint itthon azokon a szerencsésebb településeken, jobbára a városokban, ahol még van művelődési otthon. Ám *mindegyikük tag is* abban az aktivitásban (értsd: tevékenységformában), ami iránt érdeklődik, lévén mindegyik aktivitás/tevékenységforma egyidejűleg *egyesület*. Az érdeklődő tag- (nálunk részvételi-) díjat fizet, ám ez csak az egyik kötelezettsége. Részt kell vennie aktivitása/mániája megtervezésében és érdekérvényesítésében is. Az intézményeknek ugyanis maximalizált teljesítőképessége van szobái, termei, műhelyei használatában ugyanúgy, mint az anyagi teherbírás terén. Bizonyos, hogy mindegyik szerveződés *a maga igényei szerint magának kívánja* mindenből a legjobbat és a legtöbbet; és bizonyos, hogy nem mindenki kaphatja meg mindazt, amit szeretne. De *hogyan mennyi legyen az annyi*, az sehol másutt nem dől el, mint azon közgyűlések sorozatán, ahol az adott intézményben működő valamennyi aktivitás megjeleníti, és érvényesíteni próbálja érdekeit. Nem

⁹Udvardi Lakos Endre *A művelődési otthon, mint egyesület*, Kultúra és Közösség, 1988/6.; *Működhetnének Magyarországon is egyesületi művelődési házak* (Varga A. Tamás interjúja Paul Blinnel), Kultúra és Közösség 1991/4.; *Egyesületi művelődési otthonok Franciaországban*, fordította és szerkesztette Solymosi Judit, Parola Füzetek, Bp., Közösségfejlesztők Egyesülete, 1993.; dr. Balipap Ferenc *A társadalom polgári újrászerveződésének szükségessége, és az öntevékeny közösségi művelődés egy (követhető) európai modellje*, Szín, 2001. november (6/5. szám); Szín (a Magyar Művelődési Intézet folyóirata) 2001. decemberi (6/6) száma 24 oldalon a francia intézményi modellel foglalkozik és „A francia népművelés, a francia kapcsolat” címen irodalomjegyzéket is közöl; Beke Pál *Francia minta hazai formában*, Szín, 2003 június (8/3. szám); Mátyus Alíz-Szóllósi Eszter *Interjú Raymond Schneiderrel, a Francia-Német Ifjúsági Iroda munkatársával*, Szín, 2004 március (9/2. szám).

véletlen, hogy a képviselőtől szervezett, az intézményeket működtető egyesületi konzorciumok elnökségeinek tagsága évente változik; egyharmad létszámuk helyébe *minden évben mindig egyharmadnyi új* aktivitás képviselője kerül, nehogy a bázis-elv, az itthonról jól ismert 'szerzett' jogok, a 'tavaly is így volt' gyakorlata érvényesüljön bennük.

Aztán egyszer csak kiderül valakiről, hogy nemcsak ügyes zenész, táncos, barkácsoló vagy bármi más, hanem ügyes *érdekképviselő* is. Ha nem tiltakozik, előbb-utóbb saját aktivitása szervezetének vezetőségében, majd akár az intézmény elnökségében találja magát. Ha tetszik neki ez a szerep, könnyen delegálhatják a város, a megye, a régió struktúrájába. Magam még az előidőkben ismertem meg az egyik dél-francia kisvárosban azt az egyébként iparosembert, aki korábban pusztán próbálta, majd tanulta a cselgáncsolást. Később egy ifjúsági és művelődési házban oktatta azt. Ismeretségünk kezdetén (vagy húsz éve) ebbéli minőségében már a városka egyesületi működtetésű intézményének elnökévé választották. Később megyei, aztán regionális elnök lett. Ez utóbbi egyidejűleg az országos elnökségbe való delegáltságát is jelentette. Később országos elnök, és így minden országos szakmai hivatalosság legfontosabb tárgyalopartnere lett, még később (néhány évvel ezelőtt, már nyugdíjasként) egy, az ötletéből és vezérletével alakított nemzetközi kulturális kapcsolatépítő szervezet elnöki székébe került. Egyébként mindeközben iparos maradt, abból élt, és persze a judo oktatását sem hagyta abba.

Nem mindenki jár be munkája és magánélete mellett ilyen egyesületvezetői karriert, bár Marcel civil önkéntességének pályáivét megismerve sok helyütt rákérdeztem a különféle intézményeket-struktúrákat vezető elnökök életútjára, és mindegyikük hasonlót mesélt. Bizonyára elnöki szék sem jutna valamennyi csoporttagnak – ám döntő többségük nem is törekszik erre. Azt azonban valamennyien megtanulják a zenélés, a táncolás, a barkácsolás, az éneklés, a versmondás, a fotózás, a focizás, a rajzolás, a festés, az amatőr filmkészítés vagy bármi más közben, hogy a döntések *felelősséggel* járnak, és ahhoz *közös bölcsesség* kell. Hogy a közös bölcsesség nem magától, hanem a kölcsönös *tájékozódás* révén terem. Megtanulják az *együttműködést*, a másik ügyéhez való *toleráns* közelítést, a győzelmek és a vereségek elviselését. És azt, hogy közülük persze egyik sem végleges soha. Megtanulják, hogy mindennek *ára* van, s hogy a döntés pénzbe kerül. Megtanulnak *mérlegelni*, *dönteni*, pénzt költeni és megtartani; megtanulnak nemet mondani. Valaminek érdeké-

ben takarékoskodni, vagy éppen bevételt elérni. Megtanulják az életet *kicsiben*, saját művelődési otthonuk falai között úgy, hogy mindezek alkalmazását *azon kívül sem* felejtik el.

Intézményeik az élet tanító mesterei. Ezért is írtam volt, hogy a közösségi művelődés színterén túl művelődési otthonaik a demokrácia műhelyei.

Itthon

a társadalmiasított művelődési otthonok gyakorlatának honosítása a '90-es évek elején eredménnyel alig járt, ám népművelő kollegáim abbéli *tévhit*e miatt, hogy ők a civil rendszerben feleslegesek, az egyesületi intézmény-működtetés szándéka szakmai ellenszenvet keltett. Mintha a közösségi művelődés iránt kevésbé elkötelezett önkormányzatok nem bocsáthatták volna el addig s azóta is folyamatosan szerencsétlenebb sorsú pályatársaimat! A közalkalmazotti jogállás hogyan is védhetné jobban foglalkoztatásukat, mint *a választópolgárok együttműködéséből alakult helyi intézményfenntartó egyesületek* markáns akarata? Talán ez az egyetlen erő, amit az önkormányzatok tisztségviselői és a képviselő-testületek tagjai (újra-választásuk érdekében) mindenütt egyformán akceptálnak.

Bár néhány esztendőn át (látszólag) semmi sem történt, később kiderült, hogy jócskán van így működő intézmény. A Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium „Kell egy hely” című 2003-as pályázata, amely *priorizálta az egyesületi működtetésű helyi ifjúsági közösségi művelődési intézmények felújítását*, feltárta, hogy civil fenntartású művelődési otthonból már több mint száz van. Alapvetően a közösségi művelődés lehetőségének *hiányait oldva* jöttek létre aprófalvakban, községekben, nagyvárosi perifériákon, rétegintézményként belvárosi épületben ott, ahol a szándék mellé cselekvő akarat társult. Szívesen mondanám, hogy korábbi akcióink kései eredményei ezek, de ez csak egyikükre, a *győrvárira* igaz. Lényegében ugyanaz történt, mint a polgárosodás hajdani elején, tehát az intézményesülés kezdetén; *az együttlét igénye keresett és talált közös tetőt*. Ha lett, aki felvállalta és megszervezte helyben az erre irányuló csoportos óhajt, mindenütt sikerrel jártak. Persze volt (különösen a városi perifériákon), ahol a korábban államosított és szervezetileg centralizált hajdani kultúrotthon akarták eladni, és ez gerjesztett jóra való indulatokat helyben; és volt (különösen a falvakban), hogy az informatikai elzártság oldására alapított teleházak teremtettek a használók igénye-

ire figyelemmel maguk mellé közösségi teret. Éppen értelmezhető megjelenésük a minden társadalmi konfliktus, ellentmondás és nehézség ellenére létező hazai *szerves fejlődés* jeleként; megfogalmazódott egy erre való igény, ehhez szervezőerő került egy helyben hiteles személy képében, hozzá mások is csatlakoztak s végül a hatalom birtokosai sem tehettek másként, ha helyükön kívántak maradni.

A pályázat során előkerült és a másutt is meglévő, a civil intézményfenntartó egyesületek által működtetett művelődési otthonok képviselőit azóta többször összehívtuk, hogy bátorítsuk és *egymással megerősítsük* őket. Érdekképviselőket felvállaló országos egyesületük is megalakult.¹⁰ Jelenleg a hasonló logikával dolgozó intézmények és szervezeteik gyűjtését, az egyesületi működtetés helyi gyakorlatának megerősítését, az így szerveződő tevékenységhez szükséges speciális népművelői szakértelem meghatározását, majd képzésük megtervezését végezzük, esetenként francia kollegáinkkal konzultálva. Gondolkodunk az intézménytípus akkreditálásának feltételeiről, ami egyidejűleg arra is alkalmas, hogy ezt az új-régi intézményi tüneményt pontosabban definiáljuk, aminek eredményeként az intézményi magasabb egységekhez való kapcsolatát is könnyebb meghatároznunk.

Korábbi szándékainktól jobbra független, de a hiányok megszüntetését, egy-egy település vagy településrész közösségi művelődésének megoldását jelentő intézmények *mai körülményeink között próbált gyakorlatától* elérhető közelségbe került mindannyiunk művelődési otthona; az a hely tehát, ami az *elsődleges* közösségi, művelődési igények kielégítését szolgálja. Mindegyikük egyesületi működtetésű, és mindegyikük vezetői vagy tanácsadói között találtunk képzett-tanult népművelőt. Hogyan is alakulhattak volna meg, hogyan is működnének nélkülük? – az esetleges alapítói indulat éppen úgy csak ideig-óráig elegendő, mint a '70-es évek ifjúsági klubmozgalmában. Az e léptéknél általában nagyobb, jobbra önkormányzati működtetésű művelődési otthonok a közösségi művelődés *másodlagos* igényeinek differenciált kielégítésére alkalmasak; ezek egyébként éppen annyira fontosak, hogy úgy mondjam: az egyik a másikat feltételezi.

¹⁰Lásd erről Beke Pál *Művelődési intézmények közösségi kézben*, Szín, 2003. szeptember (8/4. szám); Beke Pál *Civil közösségi ház*, Szín, 2004. március (9/2. szám).

Volt már próbálkozásunk arra, hogy a differenciált művelődés tereiben, tehát a nagy művelődési házakban/központokban a korábban elsődlegesnek mondott egyszerű közösségi élet (mintegy annak előszobájaként) meggyökerezzen. „Nytított ház” szókapcsolattal jelöltük azt az intézményi tevékenységújító szándékot, amit a '70-es évek utolsó harmadában, a '80-as évek elején központi támogatásból vagy tucatszori művelődési otthonban kipróbáltunk. Mindegyikben másként, hiszen sarkalatos elvünk volt, hogy a *helyi intézményi* létből éppen a *speciális helyi választok* következnek annál is inkább, mert akkoriban az egy kaptafára készült művelődési otthoni tevékenység volt a legbosszantóbb jelenség; az a már hivatkozott, a jelenlegivel rokon című vitazáró írás is leginkább erről szólt. Nem feladatom, hogy erről itt és most összefoglalót adjak, hiszen elérhetőek még az erről szóló dokumentumok.¹¹ Ha formáiból nem is, logikájából sok minden honosult mára; magam például *mai ifjúsági információs irodákat, a művelődési otthoni előterek célszerű hasznosítását, az ott lévő információs pultokat és az ottani népművelői segítő szolgálatot, az intézménybe települt kávéházakat, jeles művelődési otthonaink települési-társadalmi érzékenységét* mind ebből következőnek tartom. Jól dokumentálhatóan távoli gyermeke a hajdani hazai kezdeményezésnek a flandriai Gent (egyébként egyesületi működtetésű) ifjúsági házában lelt műhelyszekrény-sor; hazai őseik¹² itthon elhasználták, és a szakmai anyagokat-eszközöket tároló konténereket akkoriban sújtó szakmai meg-

¹¹Varga Tamás *A klub, mint aktivizáló környezet*, Bp, 1978, Népművelési Propaganda Iroda, 223 old.; cikksorozat a Népművelés c. folyóiratban *Nytított ház és vidéke* címen 1978 augusztusától 1979 áprilisáig; *Művelődési otthoni műhelyszekrények*, szerk. Szentpéteri Zoltán, Bp, 1982, Múzsák Közművelődési Kiadó, 72 old.; Mátraházi Zsuzsa *Nytított ház*, Magyar Nemzet, 1982. okt. 29, 1. old.; *Közelítések (11 beszélgetés népművelőkkel a művelődési otthoni tevékenység fejlesztéséről)*, az interjúkat Vercseg Ilona készítette, Bp, 1983, Múzsák, 123 old.; Balipap Ferenc *Innovációs törekvések a hetvenes évek művelődési otthonaiban*, Bp, 1988, Múzsák, 157 old., ill. több szöveg *A szabadművelődéstől a közösségi művelődésig c. tanulmánygyűjteményben*, szerk. Beke Pál és Deme Tamás, Bp, 2003, Széphalom Könyvműhely, 399 old.

¹²A gördíthető-összehajtható műhelyszekrények (konténerek) Ferencz István diplomamunkája alapján Varga Tamás szakmai innovációja volt (lásd erről Makovecz Imre *Tervek, épületek, írások 1959–2001*, szerk. Gerle János, Bp. 2002, Serdián Kft, 139. old.) ill. Beke Pál *Közösségfejlesztési kezdeményezések az előidőkben* (a 2002. szeptember 5–6-án „Közösség” címen Kumbáonyban szervezett Varga Tamás emlékülésen elhangzottak megírt változata), *Varga A. Tamás*, szerk. Vercseg Ilona, Bp, 2003, Közösségfejlesztők Egyesülete, 38–42. old.

vetés miatt sorozatgyártásukra sem kerülhetett sor. Majd bejön hamar, mint követendő nyugati példa!

Más közösségi művelődési intézmény híján logikusnak látszott, hogy az elemi közösségteremtést, az akkor még hiányzó egyesületi székházak fecsegésre-beszélgetésre való helyszíneit a művelődési otthonok előtereibe telepítsük. Hogy ugyanitt a műhelyszekrényekkel teremtsünk művelődési lehetőségekbe való bekapcsolódást annak, aki ezt kívánja. Hogy az irodája helyett az e körben dolgozó animátor a beszélgetések részeseként megtudja, hogy *mi az intézmény tennivalója* annak érdekében, hogy az általa érzékelt problémák megoldódjanak. Amikor már lehetett a helybélieknek elkötelezett tanácselnökökkel, jövőt látó tévész-vezetőkkel *Balatonszabadiban*, és hajdan önálló falurészében, *Siómaroson*, a közeli *Siójuton*, *Pogányszentpéteren*, *Dunapatajon*, *Nagykapornakon*, *Németfaluban* és másutt egyesületi székhelynek álcázott művelődési otthonokat és faluházakat teremteni,¹³ már nem annyira e két funkció ötvözése, hanem a kialakuló intézmények önállósítása, szakmai tevékenységük bátorítása és fejlesztése, valamint a járási, a megyei művelődési központokkal történő együttműködésük kialakítása lett feladatunk.

Amíg mindannyiunk művelődési otthona minden szomszédságban létrejön, tehát nemcsak ahol kiáltó a hiány: a *tanyaközpontokban*, az *aprófalvakban* és a *városi perifériákon*, hanem a nagyobb kiterjedésű községek és kisvárosok elkülönülő részein is, például ott, ahol *részönkormányzatok* jelzik a település közepétől való markáns különállást, avagy ahol éppen ezek jelezhetnék azt; a nagyobb települések *belvárosi* részein és mindenütt, ahol erre van, avagy megterem az igény, évtizedek múlhatnak el. Többen vagyunk, akik úgy gondoljuk, hogy valamiképp le lehetne rövidíteni ezt az időt. Egyrészt úgy, hogy elgondolkodunk a tennivalókon (megjegyzem: jelen szöveg is ezt szorgalmazza); másrészt, hogy kidolgozzuk a megoldanivalót¹⁴. Harmadrészt, hogy egy erre érzékeny kormányzat bevezeti és alkalmazza azt.

Felelős kormányzat

Itthon éppen úgy, mint Európa boldogabbik felén alapvetően polgáriért létjogosult. Ha valóban őérettük működik, úgy belátja és tudja, hogy nem

¹³Lásd erről Beke Pál *Méltóságkereső*, Bp, 2001, Epl Kiadó, 416 old.

¹⁴Lásd erről www.szabadmuvelodes.hu

csak az iható vizet, az egyenletes feszültségű áramot, a jól szervezett társadalombiztosítást, a működő postaszolgálatot, a biztonságos határőrizetet, a szabályozott közlekedést (és még sok minden mást) kell garantálnia, hanem azt is, hogy *polgárai szabadidejükben az állam számára sem közömbös képességeiket fejlesszék*, beleértve ebbe az egymással való együttműködés és a tolerancia elsajátítását. Könnyen belátható, hogy ennek egyik eleme és eszköze éppen a saját egyesületeikben megszervezhető közös, jobbára művelődési tartalmakat hordozó tevékenykedés, a maga-maguk alakította szabadidő-szervező munka. Ha pedig ez fontos a felelősnek gondolt kormányzat számára, miért ne segítené, miért ne gyámolítaná, miért ne támogatná azt? Nem véletlen, hogy a boldogabb sorsú országokban jogszabályok hosszú sora és helyi, megyei, regionális és központi pénzek segítik az efféle tevékenykedést. Korántsem jótékonykodásból vagy széplelkűségből, hanem mert a közösségi művelődés tevékenység- és intézményformáiból fakadó polgári öntevékenység és autonómítás mindenütt az állam céljai között szerepel, s mert szorgalmazása és megvalósítása így az állam feladata. Hiszen felismerték: *az öntevékeny és autonóm, az együttműködésre képes ember* társadalmuk és társadalmi békéjük alapja.

A szovjetizált időkben az önmagát közösséginek mondó társadalom az emberi viszonyok leépítését célozta¹⁵. Ha a rendszert váltott Magyarországon fontos *a gondolkodni képes, az önmaga sorsát rendezni tudó, az együttműködésben gyakorlott, a helyi viszonyokat átlátó és vezérelni képes ember*, akkor a mindannyiunk jólétéért felelős államnak sok minden más mellett segítenie és fejlesztenie kell a közösségi művelődés folyamatait is. A már korábban kialakult formák megújulásából keletkezőket ugyanúgy, mint a csíráként megbúvó szándékokból alakulókat. Jobbára hasonló megfontolásból, mint szerte Európában. Olyan állapotokat, olyan törvényi és finanszírozási kereteket kell alkotnia, amelyek segítségével *a meglévő folyamatok megerősödése mellett természetesen alakulhatnak ki új, a polgárok által kívánt és vezérelt* formációk. Olyan körülményeket kell biztosítania tehát, amelyek serkentik és fenntartják az önkéntességet, az öntevékenységet, polgárok közösségi művelődésbeli ügybuzgalmát.

¹⁵Az persze más kérdés, hogy a pártállami évtizedek alatt *hogyan játszották ki* az emberi kapcsolatok tudatos leépítésére irányuló központi szándékot helyben jeles népművelők, tanácselnökök, népfront-titkárok, téesz-elnökök, nem egy esetben párttitkárok, pártszervezetek munkatársai. Mindez még feltárára, összegzésre vár.

Mindezekből egyenesen következik, hogy olyan jogszabályi környezetet kell teremteni, amelyben a közösségi művelődési öntevékenység *egyenrangú* a bárki (jobbára az önkormányzatok) által szervezettel.¹⁶ Olyan finanszírozási rendet kell kialakítani, amelyben nem szimpátiák és/vagy pályázati esetlegességek, hanem *normatív garanciák* biztosítják a működés fedezetét mindazoknak, akik közösségi művelődési folyamatok szervezői, működtetői, részesei, élvezői. Olyan struktúrát kell kiépíteni, amelyben a művelődési folyamatok résztvevői *önmagukat* szabályozhatják. Olyan pénzügyi automatizmusokat kell működtetni, amelyek bár díjazták a települési erőfeszítéseket, így *oda juttatják a pénzt, ahová érdemes*, de amelyekkel (helyi közösségi erőfeszítés esetén) a közömbös önkormányzatok meg is kerülhetők úgy, hogy szűkmarkúságuk ne legyen a fejlesztés/fejlődés elháríthatatlan akadálya.

*A Kalaposok című produkcióban Kovács Norbert „Cimbi”
Fotó: Oláh Gergely*

¹⁶A jelenleg érvényes 1997. évi CXL. törvény már most is megengedő az egyesületi intézményműködtetéssel, hiszen a 75. § szerint ...közművelődési színtér, illetve köz-művelődési intézmény működtetője ... közművelődési megállapodás keretében egyéb szervezet (egyesület, alapítvány stb.) ... lehet.

BRÜLL EDIT

Közművelődés és felnőttoktatás

Az élethosszig tartó és az élet minden területére kiterjedő tanulás fontosságának hangsúlyozása ma már szinte közhelynek tekinthető. A felnőttképzésnek néhány év alatt hatalmas intézményrendszere teremtődött meg az államháztartási, a civil, de leginkább a vállalkezési szektorban. A felnőttoktatás – szemben számos más közművelődési szolgáltatással – ma egyértelműen piaci körülmények között, versenyhelyzetben folyik. Verseny a résztvevőkért, a megrendelésekért, a pályázati forrásokért.

Ennek a felnőttképzési piacnak speciális, a tárgyi feltételek oldaláról erősen korlátozott, mégis meghatározóan fontos szereplője a közművelődés intézmény- és tevékenységrendszere. A közművelődési intézmények nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a kultúráközvetítésben, készségek és a képességek, kulcskompetenciák fejlesztésében, a változó környezethez történő alkalmazkodás megkönnyítésében, az életminőség javításában.

A felnőttképzés aspektusából is fontos jellemzőjük, egyben társadalmi hasznosságuk egyik markáns jellemzője, az az esélykülönbségeket csökkenteni szándékozó szakmai küldetés, filozófia és működési gyakorlat, amelyhez segítséget nyújt a helyi társadalomba ágyazottság, és a hálózatszerű, a civil szektorral és a rokonszakmákkal is együttműködni kész gyakorlatuk. Mint a helyi közösségek létesülését és működését segítő és a civil szerveződések befogadó intézmények ezzel fontos társadalmi funkciót töltenek be, segítséget nyújtva az aktív, cselekvő állampolgárrá váláshoz.

A közművelődési intézmények még az említett versenyhelyzetben is jó eséllyel léphetnek be a piaci szereplők közé, hiszen több évtizedes hagyománnyal, gazdag módszertani tapasztalatokkal, kipróbált oktatói-tréneri kapcsolatokkal rendelkeznek a felnőttoktatás területén, helyi beágyazottságuk, ismertségük és elfogadottságuk révén még kihasználható

versenyelőnyük is van. Elsősorban az úgynevezett *általános célú képzésben* képesek szerepet vállalni.

Egy példa a közművelődési intézmények szerepvállalására

A tudás alapú társadalomban a munkaerő-piaci jelenlét és a megfelelő életminőség elengedhetetlen feltétele az *élethosszig tartó tanulás*.

Hazánkban a tanulásba bekapcsolódó felnőttek aránya jóval alatta marad az EU átlagnak. A lemorzsolódók száma nagy, *a képzések költsége és a résztvevők munkaerő-piaci pozíciójának, életminőségének a javulása nincs arányban*. Ennek egyik oka, hogy sokan *információhiány* miatt nem kapcsolódnak be a képzésbe, illetve *útmutatás, tanácsadás híján* nem a számukra legmegfelelőbb képzési lehetőséget választják, nem a szükséges kompetenciákat szerzik meg. A tanulástól elszokott felnőtteket *nem készítik fel a felnőttkori tanulásra*, a képzés során nem kapnak tutori, mentori segítséget. A rendelkezésre álló *információforrások* (képzési adatbázisok, honlapok, internetes önismereti programok) nem eléggé ismertek, és nincs használatukat segítő *konzulensi háttér, help-desk* szolgáltatás.

A közművelődési intézmények küldetéséhez jól illeszkednek a felnőttképzésbe való bekapcsolódást, a megfelelő lehetőség kiválasztását, a tanulást, az e-learninget segítő szolgáltatások. Ezek az intézmények – különösen a *kistelepüléseken – képesek a célcsoport „megszólítására”*. A *közművelődési szakemberek* – akik nagy része felnőttképzési, de legalábbis pedagógiai végzettséggel, informatikai alapismeretekkel rendelkezik – kiegészítő képzés után, megfelelő információforrás, szakértői háttér birtokában képesek ilyen szolgáltatás nyújtására, amelyhez a *megfelelő informatikai eszközrendszer* is általában rendelkezésükre áll.

A Budapesti Művelődési Központ ezt felismerve dolgozta ki az élethosszig tartó tanulás információs, felkészítő és segítő háttérének biztosítását célzó programját. A *PALLÓ – az élethosszig tartó tanulás információs, felkészítő és segítő háttérének biztosítása a közművelődési intézményekben* c. projekttel a BMK és konzorciumi partnere, a Biatorbágyi Faluház és Karikó János Könyvtár 2004-ben elnyerte a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében kiírt pályázat támogatását. („A felnőttképzés hozzáféréseinek javítása a rendelkezésre álló közművelődési intézményrendszer rendszerszerű bevonásával” HEFOP/2004/3.5.4) A kétéves program vég-

rehajtását 2005 februárjában kezdtük meg, támogatott szakasza 2007. január 31-ig tart. A projekt során kifejlesztett képzések, információs rendszerek, szolgáltatások legalább 2012. január 31-ig elérhetők lesznek.

A projekt célja a felnőttképzésbe való bekapcsolódást, a lemorzsolódás csökkentését segítő szolgáltatások biztosítása a közművelődési intézményekben, a működtetéshez szükséges személyi és internetes háttér megteremtésével.

A projekt keretében megvalósuló konkrét fejlesztések, tevékenységek:

– A BMK kidolgoz, akkreditáltat és megvalósít egy *felnőttképzési konzulensi* – részben e-learninges – *programot a közművelődési intézményekben dolgozó szakemberek számára*. A képzés célja olyan közművelődési szakemberek képzése, akik megfelelő szemléletmód, ismeretek és készségek birtokában segítik az intézmény felnőttképzési szolgáltató tevékenységét, a vonzáskörzetben élők felnőttképzésbe való bekapcsolódását. A képzés képessé teszi a résztvevőket számítógéppel segített „helpdesk” szolgáltatás létrehozására és működtetésére, a felnőttképzés bármely formájába bekapcsolódni kívánók számára tájékoztatás, útmutatás nyújtására, az e-learning segítésére, a tanulási szükségletek és lehetőségek felmérésére, az intézmény felnőttképzésbe való bekapcsolódásának segítésére, tanuló közösségek, klubok szervezésére.

A kulturális szakemberek szervezett képzési rendszerében akkreditált képzési program 2005 decemberében 30 közművelődési szakember részvételével indult el, akik az ország 17 városából érkeztek.

– Létrehozunk egy *internetes információs rendszert, honlapot*, amely *összegyűjti és könnyen elérhetővé teszi a felnőttképzési információkat, lehetővé teszi a helyi információk elhelyezését és segíti a konzulensek kapcsolattartását*. A folyamatosan frissített honlap elérhetősége: <http://pallo.bmknet.hu> .

– Tájékoztató, segítő szolgálatot hozunk létre, ahol a *felnőttképzési konzulensek a számítógépes információs rendszer felhasználásával segítik a személyesen, telefonon vagy interneten hozzájuk fordulókat*; A Budapesti Művelődési Központ telefonos tájékoztató szolgálata 2006 januárjában indul, a nyár folyamán pedig sor kerül az akadálymentesen megközelíthető tájékoztató pont kialakítására. A Biatorbágyi Faluház 2006 áprilisától indítja személyes tájékoztató szolgálatát, amelynek működtet-

tésében a felnőttképzési konzulens tanfolyam résztvevői egyéni gyakorlat keretében részt vesznek.

A szolgálatok munkájukban támaszkodnak a PALLÓ képzési információs rendszerre és a BMK által működtetett help-deskre. E két segítő lehetőség az országban létrejövő egyéb tájékoztató szolgálatoknak is a rendelkezésére áll.

– Kidolgozunk és a Zsámbéki-medencében elindítunk egy *képzési programot a tanulástól elszokott felnőttek* részére, melynek célja, hogy résztvevők – a lehetőségek megismerésével, az önismeret és önbizalom növelésével, a választás képességének kialakításával, a tanulási mód felmérésével és fejlesztésével – a felnőttképzésbe be tudjanak kapcsolódni, és így munkaerőpiaci helyzetük javuljon. A 2006 márciusában induló ingyenes képzés 30 résztvevője a munkaerőpiacra visszatérő, illetve ott rosszabb pozícióba került felnőttek közül kerül ki. Különösen a kisgyermekesek, illetve munkájukat egyéb családi okból megszakítani kényszerülők, az 50 év felettiak és a megváltozott munkaképességűek számára szervezzük ezt a képzési formát.

A közművelődési intézmények helyzeti előnyéről szóltunk a bevezetőben, de be kell látnunk, hogy ezzel a helyzeti előnnyel jól gazdálkodni ezidáig csak a kisebbségnek sikerült. Adósok vagyunk nem csak tapasztalataink felmutatásával, valós eredményeink hitelt érdemlő bizonyításával, de a kínálgató lehetőségek felismerésével, határozottabb megragadásával. A közművelődési szakemberek kreativitása, innovációs képessége és érzékenysége a siker záloga lehet.

DR. HALÁSZ LÁSZLÓNÉ KOVÁCS ÉVA

Tájékoztató a Vizsgaközpont tevékenységéről

A Magyar Művelődési Intézet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának háttérintézményeként látja el a kulturális szakképesítések állami, szakmai vizsgáztatási feladatait, jogkörét a 11/2004. (IV. 14.) NKÖM rendelet értelmében a Vizsgaközponton keresztül gyakorolja.

Feladatunk, az érvényben lévő vizsgaszabályzatokban leírtak szerint, a vizsgáztatások előkészítése, levelezés, egyeztetések a képző intézményekkel, külső szervezetekkel, központi írásbeli tételek, megbízási szerződések, anyakönyvezés, vizsgadokumentumok – törzslapok, bizonyítványok biztosítása.

Az alábbi 23 szakképesítésben rendelkezünk vizsgaszervezési jogosultsággal:

- Antikváriumi szakeladó
- Hangmester/hangtechnikus
- Hangosító
- Kiadványszerkesztő
- Korrektor
- Könyv- és papírrestaurátor
- Könyvesbolti eladó
- Könyvkiadói és kottakiadói szerkesztő
- Könyvtáros asszisztens
- Közművelődési szakember I.
- Közművelődési szakember II.
- Kulturális menedzser
- Levéltári kezelő/iratkezelő-irattáros
- Segédlevéltáros
- Műemléki díszítő
- Műemléki helyreállító
- Műsorvezető, játékvezető, konferanszié

- Népijáték és kismesterségek oktatója
- Színházi díszítő, zsinóros, berendező és alsógépezet-kezelő
- Színházi műszaki vezető, szcenikus
- Színpadtechnikus
- Világítástechnikus
- Világosító

2005-ben 40 szakmai vizsgát szerveztünk meg közel 650 fő számára. Folyamatosan végeztük a vizsgára bejelentkezett képző intézmények tájékoztatását, kijelöltük és megbíztuk a vizsgabizottsági tagokat, jegyzőket, értesítettük a szakképzésben illetékes intézményeket (Fővárosi Önkormányzat, Munkaügyi Központ, Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara) és egyesületeket (Magyar Népművelők Egyesülete, Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Magyar Levéltárosok Egyesülete stb.).

A szakmai vizsgák mellett gondoskodtunk az írásbeli tételek előállításáról, sokszorosításáról és expedálásáról. Ebben az évben közel hétszáz írásbeli (gyakorlati) tételt adtunk ki.

Havonta megtartottuk a futárnapokat, biztosítottuk a szükséges dokumentumokat (jegyzőkönyvek, osztályozó ívek, törzslapok, bizonyítványok stb.) és elvégeztük a szakmai vizsgák lezárását, melyekkel kapcsolatosan egyetlen reklamáció sem érkezett hozzánk.

Összeállítottuk az Intézet 2006. évi képzési tervét, megkezdtük Intézetünk akkreditált felnőttképzési intézménnyé történő minősítésének munkálatait. A képzések színvonalának növelése érdekében a közművelődési szakemberképzés jeles képviselőinek bevonásával Szakmai Tanácsadó Testületet hoztunk létre, mely 2005. november 9-én tartotta alakuló ülését.

A szakképzés fejlesztésének főbb irányait figyelemmel kísérve látható a tendencia, hogy egyre nagyobb szerep jut a Vizsgaközpontnak, mint országos hatáskörű, független vizsgabizottságokat működtető egységnek.

A Vizsgaközpont munkatársai:

- Dr. Halász Lászlóné Kovács Éva – osztályvezető
- Kovács Edit – művelődés- és oktatásszervező
- Pozsgai Józsefné – szervező-ügyintéző
- Dr. Szabó Attila – szakképzési referens

ROMHÁNYI ANDRÁS

Civil Akadémia VI.

Pélmonostor és környéke, 2005. október 6–8.

A Civil Akadémiák történetében idén már a harmadik alkalommal szerveztük a képzést úgy, hogy a vendéglátók kisebbségben élő magyarok voltak. A helyszín ezúttal Pélmonostor és környéke (Horvátország) volt.

A képzés szervezése

három szervezet mintaszerű összefogásával valósult meg. A Magyar Művelődési Intézet a fő anyagi terheket, a mikrobuszos szállítást és a szervezőmunka egy részét, míg a Magyar Kollégium a szervezésbe való besegítést és a hiányzó anyagiak előteremtését vállalta. A program összeállítás, lebonyolítása, valamint a helyi feltételek megteremtése a pélmónostori „Sztárai Mihály” Magyar Egyesületek Szövetségének munkája volt.

A résztvevők kiválasztása a kapcsolatrendszerre épült. Az előzetes felmérést követően elsősorban azokat a szakembereket hívtuk meg, akik a Civil Akadémia „törzstagjainak” számítanak, ám – elsősorban a budakalászi megnyilvánulások alapján – bővítettük is az „akadémiások” körét. A kárpátaljai szakemberek idén sem tudtak megküzdeni a vízum beszerzésének nehézségeivel. Szlovéniából arra hivatkoztak, hogy ebben az időszakban nagyon el vannak foglalva. A romániai kollegáknak mind Magyarországról, mind Horvátországból meghívó levelet kellett küldeni. Végül is 17 határon túli és 2 magyarországi résztvevővel indult a képzés.

A szakmai programot a fogadó szervezetben dolgozó kollega, Tomasić Korina alakította ki. Nagy előrelátással nem zsúfolta tele az időt. A gazdag program mellett így mindig volt elegendő idő a beszélgetésre is.

Az étkezések helyszíneit úgy választották meg, hogy azok illeszkedtek a szakmai programhoz. Ez lehetővé tette a mozgékonyt, ugyanakkor a társaság együtt maradt, s mindvégig közös élményei voltak. A feltételek kiválóak voltak ahhoz, hogy a résztvevők csak a tanácskozássra összpontosítsanak.

A program

2005. október 6. (csütörtök)

17.00 Érkezés Pélmonostorra a Magyar Házba (a szállás elfoglalása)

19.00 Vacsora

20.00 A pélmonostori magyar civil szervezetek bemutatása

2005. október 07. (péntek)

8.00 Reggeli

9.00 Köszöntő, a program indítása

10.00 Találkozás a kórógyi és haraszti civil szervezetek vezetőivel, tapasztalatcsere

13.00 Ebéd Eszéken

14.00 Találkozás az eszéki civil szervezetek vezetőivel, az Óváros megtekintése

17.00 Találkozás a vörösmarti és csúzai civil szervezetek vezetőivel

19.00 Vacsora

20.00 Kötetlen beszélgetés

2005. október 08. (szombat)

8.00 Reggeli

9.00 A Kopácsi rét megtekintése

12.00 Uzsonna

13.30 Pélmonostor. Tanácskozás. Téma: „A magyarság jövője Horvátországban”

18.00 Ebéd/vacsora

19.00 a képzés zárása, értékelés, a feladatok megbeszélése

20.00 Kötetlen esti beszélgetés

2005. október 09. (vasárnap)

9.00 Reggeli

10.00 Visszaindulás

Eredmények, következtetések

A szervezés szempontjából sajnálatos, hogy a Kárpát-medencében különféle EU-státuszú országban él a magyarság. A vízumkényszer és az ügyintézésrel járó sok hercehurca a képzésektől való távolmaradásra kényszeríti az attól sújtottakat. Mindezek ellenére 2005-ben az eddigi legnagyobb létszámú Civil Akadémiát sikerült megszervezni.

A visszajelzések alapján elmondható: a Civil Akadémia – három esztendővel ezelőtti – megújítása (a résztvevők közvetlenül a helyszínen ismerhetik meg kollegáik munkáját) szerencsés lépés volt.

Minden tájékoztatón, eszmecszerén nagy volt a figyelem és a társaság minden alkalommal sok kérdést tett fel. Ez a munka intenzitását bizonyítja. A kérdések érdemi volta pedig azt jelzi, hogy a megtárgyalt témák fontosak, a megszerzett információk hasznosak voltak. Öröm, hogy ezeknek a találkozóknak a jellege ugyanakkor elsősorban baráti és nem hivatalos jellegű volt. Nem véletlen, hogy a résztvevők újra és újra hangsúlyozták, hogy a közöttük ilyen alkalmakkor létrejövő eszmecsere, beszélgetés semmivel sem pótolható. A Civil Akadémia képzés legnagyobb értéke éppen ezen beszélgetések lehetősége.

Szokatlanul, de örömteli módon nagy volt a helyi sajtó érdeklődése. Az eszéki rádió magyar adása már napokkal a rendezvény előtt hírt adott az eseményről és a hallgatók sok kérdést tettek fel a Civil Akadémiával kapcsolatban. A horvát televízió magyar adása is rövid riportot közölt a rendezvénysorozatról.

Nyilvánvaló, hogy a munkát hasonló módon kell folytatni. A résztvevők úgy döntöttek, hogy a következő eseményt 2006 őszén, Ungváron (Kárpátalja) próbáljuk megszervezni, hogy ottani kollegáink ne maradjanak ki végleg a találkozók hozamából. Itt a Magyar Értelmiségiek Kár-

pátaljai Közösségét kérjük fel házigazdának. A koordinációba, a szervezésbe és a pénzszerzésbe „besegítenek” a magyarországi programgazdák.

A 6. Civil Akadémia sikeres rendezvény volt. Folytatására szükség van. Jövőre Kárpátalján találkozunk!

A határon túli „hallgatók” a magyar közművelődési szakemberek szakirányú továbbképzésén, Balatonalmádiban

*Magyar Művelődési Intézet
Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóság
tevékenységei a 2005. évben*

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: LADA ZSOLT

Kultúra a gazdaságban konferencia

A Magyar Művelődési Intézet Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóságának idei legfontosabb rendezvénye a „Kreatív gazdaság” és a „Kulturális szegénység” című kutatásokat lezáró konferencia volt. A kultúra a gazdaságban konferencia-cím aktualitását a második Nemzeti Fejlesztési Terv és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumnak stratégiai terve adta.

A kutatások alapján egyértelműen megállapítást nyert, hogy a tudás-alapú társadalomban és gazdaságban *a kreativitás* kulcsfontosságú szereppel bír, így jelentős versenyképességi tényező – *a kulturális szegénység* ugyanakkor konzerválja, újratерemti a társadalom megosztottságát, ezáltal jelentősen rontja a versenyképességet. A kreativitás, a versenyképesség fejlesztése, illetve a kulturális szegénység felszámolása, de legalább a mérséklésére tett kísérletek nélkül Magyarországon nehezen képzelhető el komoly gazdasági fejlődés, fejlesztés.

A kutatás során felvettük a kapcsolatot a Magyar Szabadalmi Hivattal, ahol 2005 júniusában készült el egy korábban indított vizsgálat előzetes jelentése, amely az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (World Intellectual Property Organization, WIPO) 2003-ban közzétett útmutatója alapján, a szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági hatásának felmérésére vonatkozik. A kreatív ipar kutatás témájához szervesen kapcsolódó vizsgálat legfontosabb megállapításait a konferencián is ismertettük.

A fenti kutatások jelentőségére való tekintettel szeretnénk azok eredményeit mind szakmai, mind társadalmi szinten széles körben megismertetni.

Célunk elsősorban az ismertetett témák alapján egy szakmai, társadalmi párbeszéd elindítása, amely a miniszteri „A szabadság kultúrája” című kiáltvánnyal összhangban a kultúra újrafogalmazását, az ágazatban rejlő lehetőségek továbbgondolását segítené elő.

A konferencia előadói voltak: **Bozóki András** NKÖM, **Göncz Kinga** ICSSZEM, **Kóka János** GKM, **Veress József** MEH, **Bendzel Miklós** MSZH, **Borbáth Erika** MMI, **Lada Zsolt** MMI, **Nagy Mihály** NKÖM.

A vitában résztvevő szakemberek: A társadalmi integráció területén **Miszlivecz Ferenc** MTA, **Vitányi Iván** MTA, **Dávid János** ELTE, **Péterfi Ferenc** MKFE. A kultúra gazdaságtana, a kultúra és a gazdaság kapcsolata témában: **Halm Tamás** MEH, **Harsányi László** NKA, **Bendzel Miklós** MSZH, **Penyigey Krisztina** MSZH, **Baán László** SZM. A tudás, hálózat, kultúra témakörben: **Desseffy Tibor** ITHAKA **Wessely Anna** ELTE, **Inkei Péter** KST, **Varga Csaba** SKI.

Meghívottak ernyőszervezetei (a teljesség igénye nélkül):

Önkormányzati szervezetek (MJSZ, Európa Kulturális Fővárosa és a Magyar Kultúra Városa cím várományosai, stb.), Országos Területfejlesztési Tanács, a regionális fejlesztési ügynökségek, Tervezési Operatív Bizottság (TOB), Országgyűlés Kulturális és Sajtó Állandó Bizottsága, Kulturális Stratégiai Tanács, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, Magyar Reklámszövetség, Nemzetközi Vállalatok Magyarországi Tanácsa (HAIC), Magyar Innovációs Szövetség, Magyar Feltalálók Egyesülete (MAFE), Ipari Parkok Egyesülete, Ipartestületek Országos Szövetsége (IPOSZ), Magyar Tudományos Akadémia (MTA), Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Magyar Urbanisztikai Társaság, Magyar Szociológiai Társaság, Tudományos Ismeretterjesztő Társaság (TIT), Váti Kht., KSH, GKI Gazdaságkutató Rt.

A 2005. évben folytatott és lezárult kutatások bemutatása

1. „A közművelődési feladatellátás törvényessége és formái falun”

c.kutatás a települési hátrányokat és előnyöket a közművelődés helyzetével és a helyi kultúrafejlesztési elképzelésekkel összefüggésben vizsgálja. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a jelenlegi finanszírozási és jogi keretek között a közművelődés milyen helyi feltételek mellett tud jól működni, illetve milyen települési környezetben válik maga is a hátrányok egyik összetevőjévé.

2. A „Közművelődési intézmények és közösségi színterek igénybevételeinek kutatása”

c. vizsgálat adatfelvételének és feldolgozásának befejezése. (Az MTA Szociológiai Intézetével közösen.) A mintaválasztás a „Közművelődési feladat ellátás törvényessége és formái falun” c. kutatás tipológiájára építve 7 típust vesz alapul. Ebből 2004-ben elkészült 4 típusnak megfelelő településen az adatfelvétel. Jövőre a még hátralévő 3 különböző típust képviselő településen történik a kérdőívesítés.

3. „Az underclass kulturális dimenziói”

c. kutatás a marginalizálódás okainak kulturális összetevőit és a prevenció közművelődési lehetőségeit vizsgálja mélyinterjúk módszerrel. A kutatás keretein belül a fővárosi és városi szegénység körében korábban elkészült 86 mélyinterjú másodelemzése. A fővárosi és a városi interjúkat szeretnénk kiegészíteni hasonló számban a vidéki szegénység körében készült interjúkkal.

4. A közművelődési szakemberek munkáltatói megbecsülésének, egzisztenciális helyzetének elemzése

- Az alkalmazások körülményei az intézményi világban, a közösségi színtereken.
- Az alkalmazások szabályossága.
- Sajátos alkalmazások (összevont munkakörök, önkéntes-társadalmi munkák, funkcióbővítések intézményen belül, munkakörön belül).

5. Az ünneplési szokások változása: A falunapok, mint lokális közösségi alkalmak

- Az ünnep jelentősége, helye a közösség életében.
- Az ünnep keletkezésének vizsgálata, összevetése korábbi ünnepekkel.
- A programok elemzése, összehasonlítása.
- Az ünnep valós jelentésének vizsgálata.

6. Az önkormányzatok döntési mechanizmusai a közművelődés és a kultúra finanszírozásában

- Milyen döntési mechanizmusokon keresztül osztják szét a pénzt (pl. bizottsági hatáskörben, polgármester/képviselők személyi keretéből, pályázati úton, a közművelődési/egyéb helyi rendeletben rögzített módon stb.).
- Ki készíti elő a döntést, kinek van véleményezési/egyetértési joga, kié a végső döntés?
- A szakmai szempontok, a közművelődési/kulturális referens, illetve bizottság szerepe, súlya.
- Az intézmények gazdasági (és ezen keresztül szakmai) önállósága, beleszólásuk az éves költségvetés kialakításába.
- A település rendeleteinek, terveinek (közművelődési rendelet, kulturális koncepció, területfejlesztési terv) hatása a finanszírozásra.
- Ha van helyi pályázattal rendszer, mik annak jellemzői, mennyire biztosítja a pályázatok közti szelekció normativitását.

7. Amatőrség a kultúrában

Amatőr, volt amatőr művészekkel készített foglalkozási interjúk elemzése. Az interjúk 2002 és 2004 között kerültek felvételre (kb. 50 interjú-szöveg). Ezt kiegészíti a naiv művészek és művészetek meghatározó kutatójával (Dr. Bánszky Pál), valamint a Miskolci Galéria tekintélyes vezetőjével (Dobrik István) a témában készített beszélgetés.

- a) elkészült interjúk tanulmány jellegű szöveges feldolgozása,
- b) további interjú-felvételek készítésével.

Az amatőr művészeti tevékenységet három elsődleges funkciója (esztétikai-, közösségi-, önmegvalósító-) közül a kutatásban közös-

ségi megközelítésben vizsgáljuk. Közösségformáló szerepét az alkotói közösségek közötti kapcsolatokban (hálózatvizsgálat), illetve a közösségeken belüli relációkban értelmezzük. A helyi kulturális kínálat formálásában, a lokális közösségek identitásának kialakulásában-megőrzésében játszott szerepe mellett elemezzük az amatőr művészeti tevékenység és a társadalmi aktivitás, szerepvállalás összefüggéseit is.

Pályázati forrásokból végzett kutatói és kutatásszervezési tevékenységek

1. Települések és kistérségek kulturális állapota – az NKA Közművelődési Kollégiumának pályázata

1.1. A kutatás célja, hogy eredményeivel alapot szolgáltasson egyes stratégiai döntések előkészítéséhez, kapcsolódva a „Magyarország kulturális állapotát” vizsgáló más empirikus kultúra kutatásokhoz.

1.2. A kutatás célja feltárni, elemezni:

- a különféle településtípusok vezetőinek kultúrával kapcsolatos koncepcióját;
- a különféle fejlesztési tervekben milyen formában, milyen súlyllyal és milyen környezetben szerepel a kultúra;
- milyen differenciáltan jelenik meg a kultúra a különféle koncepciókban;
- vizsgálni a jelen kulturális élet és a fejlesztés irányvonalainak következetességét;
- a helyi kulturális politika kialakulásának módszereit, kialakítóinak körét;
- a lokális kultúraértelmezés különféle modelljeit, a helyben kialakult értelmezési keret prioritásait;
- a valós kulturális, közművelődési működések formáit;
- képet alkotni a különféle településtípusok kulturális állapotáról, a jellemző fejlesztési igényekről, lehetőségekről.

2. Népművészeti Kommunikációs Stratégia és Cselekvési Terv – az NKA Népművészeti Kollégiumának pályázata

A népművészettel kapcsolatos feltáró, leíró és magyarázó kutatás célja a népművészet egyéni, közösségi és intézményi „használatának” (társadalmi reprezentációjának) feltárása, a jelenség pontos képének kialakítása az idevonatkozó társadalomtudományi következtetések,

valamint lehetséges stratégiai intézkedési tervek megfogalmazása érdekében.

3. A „Kreatív gazdaság” és „Kulturális szegénység” kutatás – A NKÖM Európai Unió és Stratégia Főosztályának pályázata

A projekt céljai a következők:

- A kreatív iparok jelentőségének felmérése (hozzájárulásuk a GDP-hez, az adóbevételekhez), helyzetük feltérképezése.
- Annak vizsgálata, hogy a NKÖM milyen eszközökkel tud hozzájárulni a kreatív ipar fejlesztéséhez (a jogi környezet alakítása, támogatási rendszer, a rendelkezésére álló intézményi háttér, humán tőke, elsősorban a közművelődési és a közösségfejlesztési intézmények és szakemberek vonatkozásában).
- A kutatási eredmények ismeretében stratégia kidolgozása az ágazat fejlesztésére, figyelembe véve a Nemzeti Fejlesztési Terv prioritásait, különös tekintettel a területi egyenlőtlenségek mérséklésére.
- Olyan on-line, nyilvánosan elérhető információszolgáltatási rendszer felállítása az ERIKANET-hez kapcsolódóan, mely a regionális és kistérségi koncepciók kidolgozásához nyújt segítséget az önkormányzatok számára, s a for-profit és a nonprofit szféra számára is közvetíti a működéshez és fejlesztéshez szükséges alapszolgáltatásokat.

4. A felnőttképzés megítélésnek vizsgálata a munkanélküliek, a Foglalkoztatási Szolgálat szakemberei és a lakosság körében – a Nemzeti Felnőttképzési Intézet pályázata

A kutatás célja:

Feltárni a lakosság és egyes kiemelt célcsoportok egész életen át tartó tanulásról alkotott véleményét, hozzáállását, tapasztalatait, különös tekintettel:

- a tanulást segítő, és akadályozó tényezőkre, valamint
- a lehetőségekről való tájékozódásról, a különböző információs csatornák (média, munkaügyi központok, ismerősök, barátok, szomszédok stb), használatáról, szerepéről, megbízhatóságáról, hatékonyságáról.

NAGY ATTILA

Egy sikeres év után

– A „LÁTÓSZÖG” Stúdió 2005. évi tevékenysége –

A „Látószög” (videó) Stúdió a Magyar Művelődési Intézet egyik osztályaként működik. Elődje révén jelentős múltra tekint vissza. Mint a Népművelési Intézet Audiovizuális Stúdiója – a 70-es években – a Magyar Televízió mellett, elsők között rendelkezett az akkori technikai színvonalnak megfelelő videotechnikai berendezésekkel. A stúdió tevékenysége többirányú: videofelvételt készítünk az intézet osztályainak megbízásából, műsorokat gyártunk külsős megrendelések alapján, vállalunk bér munkát, kölcsönzünk videotechnikai eszközöket, továbbá saját erőből és pályázatok támogatásával filmeket készítünk.

Higgye el a kedves olvasó, nincs a címben semmi túlzás! Jól indult az évünk, jól folytatódott, s bízunk benne jól is végződik!

Csak írtuk, csak írtuk – a korábbi években – a filmterveket, forgatókönyveket, de az elbírálók csak a legkritkább esetben fejezték ki tetszésüket beadott pályázataink elbírálásakor. 2004–2005-ben azonban talán a mi ötleteink lettek jobbak, vagy a kuratóriumok tagjainak döntési szempontjai változtak, de több pályázatunk is sikeres lett. A nyertes pályaművek elkészítése nem kevés munkával látta el – egész évben – kis létszámú osztályunkat. (Természetesen a filmek elkészítésében külsős munkatársakat is közreműködtek.) Összesen kilenc 25–30 perc hosszúságú filmet kell elkészítünk az év végéig, hetet önállóan, saját gyártásban, kettőt koprodukciós partnerként. (Két pályázatunk az NFI-nél, egy az MMKA-nál kapott támogatást.)

Az első négy film már elkészült, sőt szeptember elején sugározta az MTV2 a „Válaszd a tudást” című műsorblokkjában. Sorozatunk címe: „**Az érem két oldala**” és a humánerőforrás fejlesztéséről szól. A címben szereplő egyik oldal a vállalat, a munkáltató szempontjait, a másik a munkavállaló (az ember) feladatait és tennivalóit tárgyalja. Filmünk „kettejük” kapcsolatát kísérli meg felvázolni, a problémákat és megoldá-

sokat, s legfőképpen azt, hogyan találhatják meg egymást mielőbb mindkettejük őszinte meglegedésére. Körbejárjuk továbbá az emberi – a humán – erőforrást és az ehhez szorosan kapcsolódó felnőttképzést is.

Jelenleg az utómunkái folynak annak a másik háromrészes filmnek melynek „**Felnőttképzés teleházakban**” a munkacíme. Ebben a sorozatban szeretnénk bemutatni, hogy a teleházak ma már alkalmasak arra is, hogy a felnőttoktatás egyik fontos helyszínévé váljanak. Közösségi bázissal, infrastruktúrával, országos és regionális hálózattal, képzési-, terjesztési- és szervezőkapacitással rendelkeznek, melynek használatát folyamatosan hangsúlyozni és népszerűsíteni szeretnénk. Példákkal igyekszünk igazolni eredményességüket, s ennek rendkívül hatékony módja a televíziós megnyilvánulás. Filmünkben (kicsit irigykedve) bemutatjuk azt is, hogyan és mit tanulnak a felnőttek a szomszédos Burgerlandban.

Szintén a tudás áll a középpontjában harmadik nagyobb munkánknak, melyet „**II. Szilveszter a tudós pápa**” címmel koprodukciós partnerként készítünk. A franciaországi Saint Simon nevű városkában született az a II. Szilveszter, aki matematikus és pedagógus volt, időmérőt szerkesztett és orgonát épített, s nem utolsósorban ő az, akitől Szent István király a koronát kapta. Ez utóbbi magyar vonatkozású szál inspirálta Szinte Gábor festőművészt, hogy a francia kisváros neoromán templomának falaira 16 db hatalmas festményt készítsen, melyen megörökíti a francia pápa életét, s annak magyar vonatkozásait. Csaknem másfél éven át követtük kameránkkal a festmények születését, készítettünk számtalan riportot, s ott voltunk a mű ünnepélyes felszentelésén is.

Egy kis öröm vagy, hogy stílszerűek legyünk: „életlenség” azért vegyült – a sikeres pályázatok által okozott – örömbe (képbe). Úgy tűnik, hosszabb távra „elvesztettük” egyik korábbi nagyon fontos megrendelőnk, a Duna Televíziót, mely ma már többnyire belső gyártásban készíti műsorait. Egyéb bér munkáink száma is jelentősen csökkent, aminek első sorban az éveken át elmaradt technikai fejlesztés az oka.

Jövőre bizonyára javul a helyzet, mert kora ősszel vásároltunk egy korszerű non-linearis (számítógépes) vágórendszert, amivel talán majd vissza tudunk „csábítani” néhány korábbi megrendelőt. Ez a technikai fejlesztés szintén az év pozitív történéseinek sorát gazdagította!

Persze alaptévékenységünket – az Intézet részére készített felvételeket – sem hanyagoltuk el. Ebben a műfajban is jól indult az év: a Kistérségi Televíziók Fesztiválján két különdíjat is elnyert a Közösségfejlesztési

Osztály két munkatársával, Kovács Edittel és Péterfi Ferencsel közösen készített „A hely szelleme” című filmünk.

Az év folyamán videofelvételen örökítettük meg többek között:
az intézeti évnyitót;
a lendvai művelődési ház megnyitó ünnepségét;
a penyigei balladamondó fesztivált;
a Corvin tér Zenét stb.

Az év végén talán megismétlődik év eleji sikerünk. Régen tervezzük, hogy egy riport-dokumentumfilmet készítünk a 2006-ban hatvan éves Magyar Művelődési Intézetről úgy, hogy párhuzamosan bemutatjuk a magyar művelődéstörténet és kultúrpolitika háború utáni hat évtizedét is. Ez a „tisztos kor”, talán meghatja az NKA Mozgóképfelkészítési Szakmai Kollégium kurátorait is és „Jó ötlet, támogassuk!” felkiáltással segítik filmünk elkészítését.

FÖLDIÁK ANDRÁS

A művelődésszervező képzés a Bolognai folyamatban

Napjainkban a felsőoktatásban olyan mértékű átalakulás zajlik, amire talán egész eddigi történetében nem volt példa. Ezt nevezik röviden Bolognai folyamatnak. Sokan és sokat vitatkoznak arról, hogy a változások jótékonyan hatnak-e a képzésre, vagy több kárt okoznak, mint amennyi előnyük lesz.

Ebben a cikkben nem akarom ezt a kérdést eldönteni, már csak azért sem, mert ehhez vázolni kellene az egész magyar felsőoktatás meglehetősen ellentmondásos helyzetét, sőt egy kicsit az egyetemi képzés világon belüli gondjaira is ki kellene tekinteni, s mindez nem csak a cikk terjedelmét haladná meg jelentősen, hanem a szerző kompetenciáját még erősebben. Két oldalát próbálom csak megvilágítani a történeteknek: magának a Bolognai folyamatnak a mibenlétét, azok számára, akik esetleg még nem tájékozódtak erről kielégítően, valamint ezen belül a művelődésszervező képzés alakulását.

Nem túloztam, amikor azt írtam, hogy az átalakulás megítéléséhez egy kicsit többet kellene áttekinteni annál, mint amennyit általában mondani szoktunk, hogy „Bizony a hazai felsőoktatás anyagi helyzete meglehetősen nehéz!”. Hajlamosak vagyunk csak a saját gondjainkat tekintetbe venni és a megoldásukhoz Európától segítséget várni, holott sajnos az európai felsőoktatás egészének is sokféle problémával kell szembenéznie. Ezek közül a legfontosabb az, hogy ma már a rangosabb európai egyetemek sem elég versenyképesek. A hallgatók egyre nagyobb hányada az USA-ban fejezi be a tanulmányait, egyes szakokon és országokban ez az arány eléri *a diplomázók egyharmad részét*. Eközben az Egyesült Államok egyetemei kihelyezett karokat hoznak létre Európában, ami természetesen rohamosan tovább növeli az amerikai oklevelek számát.

A Bolognai Nyilatkozat azért jött létre, hogy az egész *európai felsőoktatás megújulását* és fejlődését elősegítse, versenyképességét javítsa.

Jól tudjuk, hogy Magyarországon hány olyan város van, amelynek egyes iparágak összeomlása után a legnagyobb „üzeme” az egyeteme vagy főiskolája maradt. Márpedig az uniós országok többségében a fiatalok jóval nagyobb hányada szerez diplomát, mint itthon. Gondoljuk el, hogy az egész európai felsőoktatás milyen nagyságú szektor, hány tanár, hallgató, szak, tanterem, könyvtár, laboratórium és kollégium alkotja ezt a rendszert. Ennek bármilyen mértékű változtatása nem csekély feladat. Önmagában az az egyeztetési folyamat sem jelentéktelen szervezést kíván, amit az európai és nemzeti szakmai szervezetekkel, a társintézményekkel, a munkaadókkal le kell folytatni. Ugyanakkor Európában mélyreható egyeztetések nélkül ilyen horderejű változás nem történhet. A Magyar Művelődési Intézet, mint a szakma képviselője vesz részt folyamatosan a munkának a közművelődési képzést érintő részében.

1999-ben írták alá az európai oktatási miniszterek, köztük Pokorni Zoltán oktatási miniszter is azt a nyilatkozatot, ami a már előkészített munkát hivatalossá tette. Ezt követően alakult meg a Nemzeti Bologna Bizottság. Az elhatározott fejlesztés végrehajtása sok és sokféle teendővel jár. Igen összetett feladat például Európai Kredit Átviteli Rendszernek megfelelő kredit rendszer kialakítása, de a szükséges változtatások sorából ismét csak kettőt emelek ki. Az egyik legfontosabb feladat a *„képzési zsákutcák” megszüntetése*, a duális, azaz párhuzamos képzések helyett lineáris képzési út teremtése. Másképpen mondva: gyökeresen megváltozik az, amit eddig főiskolai, illetve egyetemi képzésnek neveztünk. A szándékok szerint minden felsőoktatási képzésnek lesz Bachelor-szintje (BA) és bárki bárhol végez BA képzést, annak valahol az országban lesz Master (MA) szintje. A BA általában 6 félév, az MA általában további 4 félév. A hallgató akkor is kiléphet a harmadik év után egy régi főiskolaira emlékeztető oklevéllel, ha eredetileg 5 évre tervezte tanulmányait, de módja lesz továbblépni az MA képzésre, amennyiben nem ez volt az eredeti szándéka, akkor is.

Más szóval ezt a rendszert, a BA és MA szakaszokat kétciklusú képzésnek is hívják, s a „harmadik ciklus”-ként emlegetett szakasz a doktori fokozat megszerzése.

Ha figyelembe vesszük, hogy számos szakon olyanok is szerezhetnek MA diplomát Magyarországon, akik az első három évet valamely más or-

szágban végezték, vagy fordítva, a magyar hallgatók is folytathatják master vagy doktori szinten tanulmányaikat Európa más egyetemén, akkor azért az eddiginél mindenképpen nyitottabb és rugalmasabb rendszert üdvözölhetünk. Eddig, ha egyszer oda vették fel, akkor véglegesen egyetemi diploma megszerzésére „ítéltetett” egy hallgató, ha közben többször megváltozott a véleménye, akkor is, és fordítva is igaz, hogy elvileg lezárult a képzése a főiskolai diplomával, ha közben „szárnyakat kapott”, akkor is.

A változás azért tűnik vonzósnak, mert mindezen közben a két szektor fennmarad, csak rugalmassá, átjárhatóvá válik. Mindkét szektor kiépíti a saját kétlépcsős rendszerét, vagyis az egyetemek mindenképpen indítanak BA képzést, de a főiskoláknak is joguk lesz Master programok indítására.

Rokonszenves nyitottsága ellenére azért ennek a rendszernek a bevezetése is sokféle gonddal jár. Elsősorban azzal, hogy nincs minden szakmában olyan foglalkozás, amelyikén elhelyezkedhet az „alapszinten-felsőfokon” végzett diplomás. (Itt jegyzem meg, hogy „bachelor” szót nehéz magyar fogalommal kiváltani, mert valójában nem alap, nem közép, nem felső.) Mit csinál a Bachelor szinten végzett, vagyis a régi értelemben „egyetemi szinten” nem diplomázott, így nem is szakosodott jogász? Valószínűleg semmit, mert a jogásképzésben (egyelőre?) nem jön létre a két ciklusú képzés. Ezzel szemben például az agrár, a gazdasági és a műszaki szakterületeken egyetértés van abban, hogy ezt meg kell valósítani.

A Bolognai folyamat másik sarkalatos pontja, hogy *csökken az eddigi egyetemi szakok száma*. A cél itt szintén a konvertálhatóság, az átfogó alapozó ismeretek adása, amelyre épülhet majd a specializáció. A szakok rendezésének és az egész átalakulásnak nem az európai egységesítés a célja, hanem az átláthatóságnak, az érthetőségnek, a szakok egymásnak való megfelelésének a megteremtése.

Magyarországon 14 „*képzési területet*” alakult ki, mint például az orvostudomány, a társadalomtudomány, vagy a bölcsészstudományok, ez utóbbin belül nyeri el a helyét az andragógia is. Ez a tagozódás sem problémamentes, mert például a szociális munka a szociológia mellett, a társadalomtudományok területén helyezkedik el. A tőle nem távol álló munkavállalási tanácsadó, mint az andragógia szak egyik szakiránya, pedig a bölcsészet területén. Tehát sok közös vonást mutató szakirányok kerülhetnek a nagy rendszeren belül egymástól igen távol.

A képzési területek „*képzési ágakra*” oszlanak, ez a mi területünkön a „Pedagógia és pszichológia” képzési ág. Ennek az ágnak egyik *szakja* az „Andragógia”, ezen belül pedig mind Bachelor, mind Master szinten *négy szakirány* jön létre:

- Felnőttképzési szervező (Az oklevélben a szakképzettség megnevezése: Andragógus – felnőttképzési szervező)
- Személyügyi szervező (Andragógus – személyügyi szervező)
- Művelődésszervező (Andragógus – művelődésszervező)
- Munkavállalási tanácsadó (Andragógus – munkavállalási tanácsadó).

A szak egységes és erős társadalomtudományi felkészítés után (első tanév), szintén egységes, széleskörű és magas szintű andragógia szakképzést ad (második tanév), majd ezt követi az egymástól már elkülönülő, a szakirányokra kiterjedő képzés a harmadik évben.

Erre épül aztán a Master szint, amelyet mind a négy szakirányban lehetőséget ad a tanulmányok folytatására. A művelődési szakirány Master szintű folytatásának nevének sok vita volt, végül a „*kulturális mediátor*” név mellett döntöttünk. Tapasztalataim szerint sokan ellenzik új név bevezetését, de eddig nem javasolt senki jobbat. A menedzser szó ellen erősen tiltakozik a közgazdaságtudomány és sokféle vállalati szakképzés, továbbképzés, mondván, hogy a fogalom gazdasági vezetőt, fejlesztőt jelent. Az MA szintű végzettséget, vagyis az „egyetemi diplomát” mindenképpen indokolt megkülönböztetni a BA szintű végzettségtől, de ezen kívül sem lenne szerencsés a „szervezőnek” nevezni a nagy társadalmi folyamatok átlátására és kulturális irányításra is hivatott szakembert. A „mediátor” pedig közvetítőt jelent, amely tevékenység azért mégiscsak a legfontosabb eleme ennek a munkának.

A négy Master szakirány neve a következő:

- Okleveles andragógus / Master of Andragogy
- Okleveles humán szervező
- Okleveles kulturális mediátor
- Okleveles pályatervezési tanácsadó/Carrier Conciller

2005 folyamán elkészült az andragógia szaknak és mind a négy BA szintű szakirányának, valamint mind a négy MA szintű képzésének a létesítési kérelme, képzési és kimeneti követelményeinek meghatározása. Ezen dokumentumok közül csak egynek a terjedelme is messze megha-

ladná e cikk kereteit, ezért csak azt a tematikai vonalat közöljük, amelyen haladva a hallgató eljutat a BA szintű művelődésszervező oklevélhez.

Pedagógiai-pszichológiai alapozás:

Pedagógia modul (pedagógiai propedeutika, neveléstörténet, neveléstan, didaktika)	8–12 kredit
Pszichológia modul (bevezetés a pszichológiába, fejlődépszichológia, szociálpszichológia, a tanulás és a gondolkodás anatómiai, élettani és fejlődésbiológiai alapjai, a nevelés pszichológiai alapjai)	8–12 kredit
Filozófia modul (filozófiatörténet, nevelés- és művelődésfilozófia)	4–6 kredit
Informatika modul (az információkezelés elméleti és gyakorlati alapjai)	4–6 kredit
Társadalomismeret modul (könyvtárhasználat, a társadalomtudományi kutatások módszertana, közgazdasági és jogi ismeretek, szociológia, vezetéselmélet, kommunikációelmélet)	14–16 kredit
Európa-tanulmányok modul (az EU integrációs és oktatáspolitikája, nemzetközi szervezetek, struktúrák, döntési folyamatok)	4–6 kredit
Az intézmény specifikumainak megfelelően választható	10 kredit
<i>Összesen elvárt:</i>	<i>60 kredit</i>

Szakmai törzsanyag:

Az andragógia alapjai (az andragógia tudományelméleti és tudományfilozófiai alapjai, andragógiaelmélet)	5–7 kredit
Andragógia-történet és komparatív andragógia (az andragógia története, felnőttképzési forrás- és dokumentumelemzés, komparatív andragógia)	5–7 kredit
Művelődéstörténet (egyetemes és magyar művelődéstörténet)	5–7 kredit

A felnőttképzés és az emberi erőforrás fejlesztés elmélete (emberi erőforrás-elméletek, a felnőttképzés gazdasági és jogi környezete, marketing és minőségbiztosítási alapismeretek)	5–7 kredit
Felnőttoktatási rendszerek–munkaerőpiaci képzések–minőségirányítás (formális, nem formális és informális képzési rendszerek tervezése, szervezése, irányítása és minőségbiztosítása)	5–7 kredit
Szakmai gyakorlat (felnőttképzési gyakorlatot folytató külső intézményekben)	10 kredit
Az intézmény specifikumainak megfelelően választható	16 kredit
<i>Összesen elvárt:</i>	<i>56 kredit</i>

Művelődésszervező szakirány

A kultúráközvetítés elméleti és történeti aspektusai	4–6 kredit
Kultúráközvetítő intézményrendszerek/médiaismeret	3–5 kredit
Tér–társadalom–kultúra/művelődésszociológia ismeretek	3–5 kredit
Kulturális/művészeti menedzsment – szociokulturális animáció	3–5 kredit
Kulturális vállalkozások, marketing, PR, művelődésgazdaságtan	3–5 kredit
A nonprofit szektor és menedzsmentje	3–5 kredit
Szakmai gyakorlat	5 kredit
Az intézmény specifikumainak megfelelően választható	15 kredit
<i>Összesen elvárt:</i>	<i>50 kredit</i>

*Érdeklődő a Magyar Művelődési Intézet standjánál (OMÉK, 2005)
Fotó: Eszik Anikó*

*„Itt nem fog éhezni senki, jóllakhat
mindenki” – nép receptpályázat
Akik főztek a „Napsugaras Ősz”
Nyugdíjas Klub tagjai,
Bakonytamásiból
Fotó: Oláh Gergely*

MŰVÉSZET

TÓTH ZSUZSANNA

„Rendezni végre közös dolgainkat...”

– elmélkedés egy év problémái kapcsán –

Úgy gondolom, nem várom meg, míg mások mondják, nehéz fába vágtam a fejszém. Valóban; amiről az alábbiakban írni szándékozom kemény mondatokat ad majd a számba, lesznek, akik haragszanak is majd érte, s talán joggal. Azt is lehet vélni, ünneprontás. Ám legyen. Hál’ istennek, lesz benne pozitívum is, és remélhetőleg akadnak, akik majd megérteneek.

Néhány kollégám megtette, hogy a számára legfontosabb eseményeket elemezve beszámolt erről az évről, eseményeiről, eredményeiről. Jómagam szintén összegezni próbálom ezzel kapcsolatos gondolataimat, ám nem a listakészítés szándékával.

Talán nem ártana olyan munkákkal kezdeni, mint a NKÖM által kért tevékenység volt – az amatőr művészetekkel kapcsolatos stratégia kidolgozása. Többen, hosszasan, és állíthatom, áldozatosan dolgoztunk a témán, mert komolyan vettük, hogy a kormányzat használni fogja majd munkaanyagunkat. Be kell vallanunk azt is, hogy az első variációt nem fogadta el az államtitkár-helyettes asszony, s azt is, micsoda reményekkel töltött el bennünket a hír – a második verzió „átment”. Azt hittük, ezzel tényleg hozzájárulunk majd a nemzeti fejlesztési terv újabb variációjához. S titokban azt is, hogy felcsillan valami fény az amatőr művészetek hosszú idő óta kissé homályos alagútjában. Most, fél évvel az elfogadás után már reményvesztettek vagyunk: azóta ugyanis nem történt semmi. (A többes számot annak a teamnek a nevében használom, amely a stratégián dolgozott, noha elégedetlenségem hangoztatására nem bírom felhatalmazásukat!)

Kulturális miniszterek jönnek-mennek, új és új tervekkel állnak elő – mindegyik a maga stábjának szakértőivel megtámogatva. Nagyon sokszor úgy tűnik, csak a kirakat-rendezvényekre koncentrálnak, annak ellenére, hogy egyikük-másikuk kedvenc vesszőparipájában rejtett lehetősé-

gekre bukkanhat a közművelődés is. De ez nem megnyugtató az egészet tekintve.

A Magyar Művelődési Intézet munkatársaként hiszem, hogy az intézet sokat tehetne azért, hogy a „Köz” művelődése jobb úton járhasson. Hiszem, hogy meg kellene hallgatni az évtizedek tapasztalatát felhalmozó kollégák véleményét itt az intézetben és szerte az országban. Hiszem, hogy nem lehet egy-két hirtelen kinevezett szakértővel megoldani a problémákat. (Miközben persze vallom, hogy rendkívül fontos volna az új szellemiséget képviselő fiatalok véleményét meghallgatni.) A háttér-intézményi szerepnek ilyen nagy horderejű kérdésekben is sokkal tisztábban, erőteljesebben kellene megmutatkoznia.

Nem feladatom persze, hogy ilyen tág hatókörű kérdésekről írjak. Nézzük hát szűkebb házunk táját.

A magam szakterületén (színház és előadóművészet) évek óta ugyanazokat a köröket futjuk: a kérdéshalmaz nem nagyon változik. Állandó probléma a képzés hiánya. Miközben akkreditált képzések özönébe fülhatnak a válogatók – a művészeti csoportokat vezetőik képzettsége átlagosan alig több mint elégséges. Nem csoda hát, hogy esztétikailag erősen kifogásolható a létrejött előadások zöme. Jó szándékú pedagógusok produkciókat készítenek, versmondókat készítenek fel – nyugdíjasklubok vezetői állítanak színpadra „darabokat” – anélkül, hogy a színpad törvényszerűségeivel, a dramaturgiával, a verselemzés fontosságával tisztában lennének.

Kérdéseket kell feltennem:

- Fontos-e, hogy növekedjék az amatőr művészeti aktivitások száma? Számomra – s reményeim szerint a többség számára – egyértelmű a válasz: igen.
- Fontos-e, hogy a konzervkultúra ellenében az emberek saját alkotói ambícióikat, kreativitásukat használják? Igen.
- Hasznos-e a csellengő fiatalok alkotó közösségekbe való „terelése”? Hát persze.
- Bizonyítható-e, hogy a kreatív módszerek többet tehetnek például a bűnmegelőzés, vagy drogprevenció terén, mint a pusztá felvilágosító munka? Nem kétséges.
- Lehet-e életminőség-javító bármely szocio-kulturális tevékenység? Ki kételkedne ebben?!

- Mi lehet az inaktív rétegek egyik mobilizáló, értékteremtésre serkentő, önbizalom-növelő, tevékenységi formája? A művészeti aktivitás.
- Használ-e egy tágabb közösségnek a kisebb közösségek megléte? Természetesen.

A művészettel való foglalatosság azonban óhatatlanul felveti a minőség kérdését. Ízlesek és pofonok... mondja a közmondás. Ízlésről pedig nem lehet vitatkozni. Csakhogy ... – és itt újabb kérdésözön következik.

Miért „művészkedik” az egyén? Mit akar a népművelő? Mit tart hasznosnak a szociográfus? Mitől fejlődik egy település? Kényszerből rendez-e a pedagógus? Hogyan válik „hungaricumká” az amatőr művészeti tevékenység? Hogyan kapcsolódunk az Európai Unióhoz és annak új kihívásaihoz, megjelenik-e itthon is a kultúra gazdaságélénkítő szerepe? E kérdések fényében *megfelelően támogatott-e* az amatőr művészeti tevékenység?

Kulturális esélyegyenlőség, a kultúra hozzáférhetősége, kulturális szegénység, interaktív művészeti lehetőségek... *Van-e és milyen* a szlogenek mögötti valóságtartalom?

Egy évkönyvben persze konkrét példákat kellene leírni, amelyek izgalmasak, gyötrelmesek, szociológiai hitelességgel pontosak. A fotósok igazán pozitív eredményeit. A nagyszámú képzőművészeti aktivitást. A táncosok, diákképzések kreativitását. Ezt remélhetőleg megteszik a kollégák. Sorolhatnám én is az ismétlődő eseményeket, a több ezernyi gyerek- és diákszínjátós lelkesültségét, a felnőttek és nyugdíjasok színjátós rendezvényeit, a versmondók nagy számú alkalmait... Az évről évre egyre szívósabb munkával, de mégis ünneppé összeálló találkozásokat.

Elismeréssel adózom a rendezvényeket szervező kollégáknak, a színjátós csoportok vezetőinek városokban, falvakban, nyugdíjas-klubokban és iskolai színjátós körökben. De már sokszor megpróbáltam elmondani, leírni, megbeszélni; a művészetek gyakorlása *tanulási folyamatot* (megszerzett tudást, vagy szakértelmet is) feltételez. Nem lehet, a kereskedelmi televíziók, rádiók erőszakos sugallata ellenére sem lehet a könnyű sikerekre építeni. És nem terem könnyen babérokat a színpad. Egy iskolai vagy művelődésházbeli dobogó sem.

A teljesség igénye nélkül néhány példát sorolok, hogy miért is vagyok elkeseredett és mitől vagyok ugyanakkor boldog, azaz néhány gondolatot az év színjátós és versmondó eseményeinek kapcsán...

Boldogság, hogy sok *versmondó-alkalom* valódi versünneppé alakult. Ilyen lett rögtön az év elején a Kortárs versmondó verseny, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet szervezésében... Fűszerezte a dolgot, hogy a régió folyóiratainak szerzőiből is delegáltak a zsűrbe, s hogy ifjú és sikeres költőnk, a polgárpukkasztással is vádolható Karafiáth Orsolya is megjelent. Az alkalmat, a kezdeményezés újszerűségét (noha per-

sze már hagyományai vannak) mindenképpen dicséret illeti. Jó dolog, hogy vannak még megyék, ahol fontosnak ítélik meg a versmondást, a versmondókat és a kortárs alkotókat... Ráadásul állandóan bővül valamivel ez a versengés. Most például afféle költő-előadóművész párbeszéd részesei lehettek a jelenlévők, sajnos, csak rövid ideig; néhány vers kapcsán a versértelmezés bonyolultsága, a költő szándéka és az előadó értelmezése került középpontba. (Személyes meggyőződésem, hogy az ilyesfajta együtt-gondolkodás sokat segíthet a versmondóknak.)

*A Verkli Színház Csoport fellépése a Madách Imre Irodalmi és Színházi Napokon, Balassagyarmaton (2005)
Fotós nem azonosítható*

Az idei év mindenképpen ünnepi volt a vers szempontjából – hiszen József Attila 100. születésnapja fémjelezte. *2005 A Vers Éve* – hirdette meg a Magyar Versmondók Egyesülete – s csatlakozott hozzá a közművelődési hálózat, az iskolák, még a média is. Persze, hogy ez se legyen hibátlan, sikerült egy meglehetősen színvonalatlan, sok igazságtalansággal fűszerezett hivatásos előadóművészeti eseményt – legalábbis a „partjelző vonalról” így látszott – meghirdetni a Magyar Rádióknak, és a vespéremi Petőfi Színházból közvetített gálával kellően felborzolni az értőbb füleket-szíveket. Az esemény kapcsán el kell mondani, hogy hála istennek, az amatőr versenyeket nem övezi ilyesfajta közutálat. Sőt. Nívós, tisztességes, szépen bonyolított rendezvényt tisztelegtünk József Attila és a költészet előtt. A tatabányai Közművelődés Háza, a Magyar Művelődési Intézet, a Magyar Versmondók Egyesülete, az Írószövetség, több más társadalmi szervezet, az NKÖM, az önkormányzatok támogatásával – évtizedes összefogással – életre hívott József Attila vers-, énekelt vers és prózamondó versenye töretlenül a legnívósabb versmondó találkozók között van. Akárcsak az „Anyám fekete rózsá” elnevezésű verseny-sorozat, vagy az újabban ugyancsak élre tört, XXI. századi marketinggel szervezett Kaleidoszkóp Versfesztivál.

Új kezdeményezés volt májusban a Penyigei kilenc kislány elnevezésű – remek hangulatú, igazán szépen rendezett balladamondó verseny, amelynek életre hívásában Tóth Erzsébet (Zsóka / MMI) vállalt úttörőszerepet, s lett remek partnerre Kőrösi Miklósnéban, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Penyige önkormányzatának vezetőjében.

Néhány dolgot persze a versenyek rendjében is tisztáznunk kellene. Egymás között elsősorban, hogy a konszenzus eredményeként ugyanazokkal a fogalmakkal operáljunk.

Nevezetesen: például jó lenne, ha nem neveznénk nemzetközinek azt a versenyt, amelyen magyar ajkú előadók vesznek részt határainkon kívülről és belülről; ennek méltóbb és pontosabb elnevezése lenne a *nemzeti* megjelölés, s megmaradhatna valóságosan nemzetközi összefogással megvalósuló versenyek elnevezésére a *nemzetközi* jelző. (Előzetes tervek szerint jövőre tényleg lesz nemzetközi versmondó versenyünk is, eltérő anyanyelvű versenyzőkkel. Erre idén kísérletként ott volt a Kaleidoszkóp lengyel partnerségű variánsa – bővebbet azonban, személyes tapasztalat híján sajnos nem tudok erről mondani.) Ugyanez a kérdés felvetődik a színjátszó találkozók kapcsán is.

A legnagyobb gondot sem egyszerű megnevezni. Noha a deklarált prioritást senki nem kérdőjelezte meg, az anyagi támogatások most sem voltak elegendőek, s bőségről szó se essék. Nívós programokra sem jutott elég támogatás – s hogy azt is mikor kapták meg a civil szervezetek s a rendezők, a működési támogatásokról nem is beszélve, az is megérdemelne egy történetet. Persze van, ahol meg „elszalad a ló” például a díjak terén. Külön fejezetet nyithatunk itt is a képzés ürügyén. Néhány tábor hála az égnek még megvan és működik – korántsem elégséges a számuk és elérhetőségük; ám a költségek emelkednek, a támogatások csökkennek, a fizetőképes kereslet kopik. A pedagógusok sok képzési lehetőségük közül a legkritikább esetben választják – ha ugyan van – a versmondás-rendezéssel kapcsolatos képzést. (Két favorizált irány van a területen érintettek között; a drámapedagógiai szakirányú képzés, amely a diploma kiegészítéseként kézzel fogható, zsebben érzékelhető előnyöket jelent, illetve az un. 120 órás drámajáték vezetői kurzus, amely rövid, hatékony – és mutatósan alkalmazható ismeretanyagot nyújt.)

Az intézet által akkreditált és többször meghirdetett 60 órás versmondó-rendezői képzésre elenyésző számú érdeklődő volt. Nem tud elindulni. Ugyanakkor a gyakorlatban mindenki érzi a hiányt, és sokszor megfogalmazódik az is, hogy legalább a tehetségesebb diákoknak kellene valamiféle lehetőséghez jutni. Csak zárójelben; a Magyar Versmondók Egyesülete, vagy a Magyar Versmondásért Alapítvány vers-foglalkozásai rendre elhalnak –néhány makacs versmondón kívül alig van érezhető érdeklődés, az pedig, hogy egy tanár még erre is időt szakítson, már-már a csodával lenne határos. Ha belegondolunk, éppen elég, ha verseny előtt foglalkozik diákjaival. Persze, egyik szervezet sem adja fel, sőt, az intézeti munkatársakat is állandóan foglalkoztatja e kérdés. (Főként az, hogy ha a pedagógusképzésből hiányzik a művészeti aktivitás – mi lesz a későbbiekben?)

Mi az oka, hogy nem igazán a líra az, amivel ebben a században közölni akarnak valamit a fiatalok vagy idősebbek? Be kell vallani azt is, hogy revelatív tehetségekkel alig találkozni. Sok-sok kedves, tisztességes, jószándékú, sokszor hiteles versmondó jelenik meg évről évre a különböző alkalmakkor (sok az átfedés is, van, aki ide is, oda is elmegy), de olyan személyiségekkel, akik igazán lenyűgözik a hallgatót – ritkán találkozunk. Vagy csak nekem nincs szerencsém...

Nagy szükség van, volna szakmai anyagokra, beszámolókra, értelmezésekre, ajánlókra is. Szerencsére a Versmondó folyóirat – mint utolsó mohikán – még közvetít, mozgósít, segít. Külön öröm az is, hogy megjelent a *Kortársaink* című válogatás – ugyancsak a MVE kiadványaként, pódiumra alkalmas versekből – jó volt dolgozni rajta.

Egyre jobb (és ágakra bomlott) a Magyar Versmondók Egyesülete honlapja; külön lehet tájékozódni a Kaleidoszkóp Versfesztiválról (ez a honlap a legnaprakészebb!), magáról a Versmondóról, illetve az Egyesületről, felhívásokról, eseményekről. Megjelennek hírek (sajnos, nem kellő rendszerességgel – jelen sorok írója önhibáján kívül felelős ezért!) az *Erikanet*-portálon s a legfontosabb felhívások az MMI honlapján is. Beszámolóink ugyanakkor már fogynak – sok az alkalom, kevés az idő....

*Operettet játszik az adácsi Veritas Színpad
Fotó: Eszik Anikó*

A Magyar Versmondásért Alapítvány honlapja is értékes információkat hordoz – személy szerint annak a résznek a fejlesztését hiányolom, ami a versmondás módszertanával foglalkozik – ezen a területen hónapok óta nincs változás. Kár.

A **színhátszás** területén valamiért nagyobb gondok mutatkoztak ebben az évben. Lehet, hogy az is közrejátszott ebben, hogy a terület két civil szervezete hosszas vívódás, átalakulás után összeolvadt; az új szervezet – Magyar Szín-Játékos Szövetség néven – nagy ambíciókkal indult. Ha őszinték akarunk lenni, az egyik legsarkalatosabb kérdés nem az, hogy hívják a szervezetet, és hány van belőle. A legfontosabb kérdés, hogy mennyire igényli, és mennyire működteti a színjátszók társadalma ezeket a szervezeteket. Mit nyújtanak a tagságnak – mikor maguk is működési és legitimálási gondokkal küzdenek. Miközben ugyanaz a tíz-tizenöt ember mozog, nyüzsög, és összegzi a gondokat – évek óta. A fiatalítási szándékok állandóan befulladnak, sokszor láthatni, hogy ambíció van – idő és elszántság már kevesebb. A csoportvezetők – noha állandóan megállapítják, hogy szükség volna az összefogásra, a fejlesztésre – saját kis körükben, csoportjukban is sok gonddal küszködve alig képesek a többiekért is gondolkodni, tenni.

A színhátszást, mint tevékenységi formát nem segítik a munkahelyek, olykor a színjátszók még szabadságukat sem vehetik ki egy fesztiválra. Ezért is foghíjasok a találkozók nézőterei – a csoportok egymást sem igen nézik meg, jönnek, játszanak, hazamennek. (Tisztelet a kivételnek.) Nagy a fluktuáció a csoportokban. S miközben „maga a lét a tét”, hogy ilyen szörnyű, rossz felhangú mondatot citáljak, a rendezők már annak is örülnek, ha van csoport – s sokszor megelégednek a közepes vagy annál is gyengébb minőségű produkciókkal. Nem olvasnak eleget – de haragudhatunk-e rájuk, hiszen nincs idejük, energiájuk, nincs célzottan nekik készülő kiadvány, nincs módszertani segítség – így nem találnak megfelelő darabokat. Valószínűleg ezek a hiányosságok okozzák, hogy néhol a legigénytelenebb és legkommerszebb szörnyűségek kerülhetnek színpadra, mert a helyi ízlés, érdeklődés maximum a triviálisan harsány humorra fogékony. Kinek a hibája ez? A jó színházat csinálók pedig alternatívokká válnak...

Vannak pozitívumok persze ezen a területen is, a gyerekszínhátszók felismerték a képzések szükségességét – s főként azt a tényt, hogy a drámapedagógia nem azonos a színhátszással; hogy az egyik a gyerek személyiségfejlődésére koncentrál – a produkció pedig elsősorban a nézőre irányul. Szerencsére folyamatosan születnek jó gyerek színházi előadások, ami nagy mértékben a Magyar Drámapedagógiai Társaság kiemel-

kedő munkájának, a színjátszókat segítő kiadványozásnak, oktatófilmjeinek és továbbképzéseinek köszönhető.

A diákszínjátszók felmenő rendszerű versenyében sokszor bukkannak fel azok a problémák, amik a felnőttekre is jellemzőek, tevékenységük azonban sokszínű, s legjobb előadásaik megjelennek az országos merítésű színjátszó rendezvényeken is. S joggal. Az Országos Diákszínjátszó Egyesület által szervezett találkozón kívül a Globe fesztivált, idegennyelvű színjátszó találkozókat – s olyan „kis kezdeményezéseket” is megemlíthetünk, mint a budapesti Zöld Macska Diákpince mini-fesztiváljai. S miközben pezseg az élet, a színvonallal itt sem lehetünk teljesen elégedettek.

Képzés kellene, de nincs (van persze, hiszen az intézetnek is van közművelődési szakemberek számára akkreditált képzése, csak hogy a színjátszó rendezők zöme nem közművelődési szakember) – vagy ha lenne, drága. Ki fizeti meg a ráfordított időt, energiát – miközben még tízezerket kellene a tandíjra fizetni, utazásra?

Történetek kezdeményezések, hogy egy-egy megyében szerveződjön legalább továbbképzés – csekély számú résztvevőről, szórványeredményekről lehet beszámolni. Pedig kellene, hogy ezen a téren történjen valami.

Úttörő jellegű, ami Pest megyében történik napjainkban. Itt a Megyei Közművelődési Intézet – éppen egy tavaszi színjátszó találkozó produkciójának láttán, kapcsán – szintén sürgetőnek ítélte meg a képzést. Pályázati pénzekből, nagy személyi elszántsággal meghirdetett kurzusán az első két alkalommal kb. 50-50 fő vett részt, s ismerkedett alapvető fontosságú színpadi ismeretekkel; a darabértelmezéssel, a rögtönzéses játéktechnikákkal, a térszervezés szabályaival. S a dolog még folytatódik. Fogadtatása és visszhangja egyaránt pozitív. Vélhetőleg majdan megmutatkozik tényleges eredménye is...

Messzemenően segítségre szorulnak a nyugdíjas csoportok is. Ráadásul ez a réteg – az érintettek nagy számánál és túlérzékenységénél fogva – a kritikát is a legrosszabbul tűri. Mivel nincsenek képzések, nincsenek, vagy szórványosak a valódi elemző alkalmak, így az időnként őszintén kimondott észrevételek jogosan érintik váratlanul és rosszul a színjátszókat. Úgy gondolják, mivel eddig ily módon senki nem kritizálta őket, ez bántás. Természetesen nem erről van szó. Miközben maximálisan tiszteljük a színjátszó tevékenységet folytatókat, és *minden amatőr művészeti*

tevékenység közösségi voltát tartjuk rendkívül fontosnak, nem pedig annak esztétikai minőségét – egyszerűen nem lehet szó nélkül hagyni, hogy az igénytelenség ezen a területen is kezd általános érvényűvé válni. Ennyi energiával sokkal jobb dolgokat is életre lehet hívni... Pedig hiszem, másokkal együtt, hogy az amatőrként végzett színházcsinálás is hordozhat igényességet, jelenthet igazi közlésvágyat, alakíthatja okkal-joggal pozitívan a környezetét. Ez lenne a közösségben és a közösségért végzett értékteremtő-értékmentő tevékenység igazi kiteljesedése.

Leltárt kellene készíteni ilyenkor évvégén, de azt veszem észre, a leltár nem akar pozitívre sikeredni. Pedig sok szép volt ebben az évben is, csak a tennivalók elhomályosítják az örömet. Ami egyre inkább biztos, *most kellene tenni* sok mindent – segíteni a tevékenységet, mielőtt még jobban elfordul tőlünk ez a világ... És ez nem mehet végbe valamilyen összefogás nélkül, nem mehet végbe úgy, hogy nem kap elég figyelmet az amatőr művészeti tevékenység a döntéshozók oldaláról. Meg kéne értetni végre, hogy nem csupán a látványos dolgokra kell figyelni, hanem a megbúvó értékekre is.

„Rendezni végre közös dolgainkat...”

KÓSZÓ ARANKA

„Közkincs-csel” *Belgiumba!*

A deszki Letye-petye Néptáncsoport Ninovében

Deszk

nevét 1490-ben említik először egy oklevélben, a szó személynévi eredetű, talán a Desidérius régi magyar becéző alakja. A község a török hódoltság alatt elnéptelenedett, majd 1746-ban kiszolgált szerb határőrök telepedtek meg területén. Az 1849. augusztus 5-i szőregi csata során a falu teljesen leégett, de hamarosan újjáépült.

A XX. század elején már több mint 2 ezer volt lakosainak száma, melyet évtizedeken át sikerült megtartania. *Lélekszáma növekszik*, jelenleg 3.400 lakója van. Elsősorban Szegedről költöznek ki sokan. Népeességének már csak mintegy 5 százaléka szerb nemzetiségű.

Az utóbbi tíz évben sokat gazdagodott településünk. Minden utcánk aszfaltos, Szeged és Deszk között már kerékpáron is lehet közlekedni. Van Sportcsarnok és nagy területű Szabadidő Park. 1998 szeptemberétől pedig már azt is elmondhatjuk, hogy Faluházunk is van, amiben helyet kapott a könyvtár, a művelődési ház, a teleház és amelyben ismét működik a mozi.

2003-ban átadásra került a 15 lakásos bérházunk, ez év szeptemberében pedig az Egészség ház. 2006. december 31-ig pedig uniós támogatással a település egészére kiépül a szennyvízhálózat.

Természetesen marad még bőven feladat az elkövetkező évekre is. Csak maradjon meg az újat akarás és az összefogás szándéka.

A Faluház

a kulturális élet színtere. A közművelődés jelenlegi sokszínűségéhez nagyban hozzájárult, hogy 1998 őszén átadásra került a Deszki Művelődési Ház és Könyvtár, közismert nevén Faluház. A régi mozi átalakításából, 70 millió forint önerőből többfunkciós intézmény jött létre. Kihasz-

náltságát tovább bővítette a *teleház* bekerülése és a *mozi-előadások* újra indítása 2001-ben, heti egy alkalommal.

A technikai és a tárgyi feltételek is javulnak évről évre, ami a pályázatoknak, és a biztosított önerőnek köszönhető. További minőségi javulást hozott, hogy a két legforgalmasabb közösségi teret, a könyvtárat (napközben fogadó térként is szolgál) és a 200 négyzetméteres próbatermet *klimatizáltuk* 2002-ben és 2003-ban.

A Faluház saját rendezvényeinek szervezésén túl összefogja a faluszintű programokat, fölkészíti a testvértelepüléseken való föllépésekre a csoportokat, megszervezi fellépéseiket.

A Faluház kiválóan alkalmas területi rendezvények lebonyolítására, de talán közsismert, hogy a *VII. Szerb Folklór Európa Fesztivál* házigazdája is településünk volt 2002-ben, melyen 15 ország 1500 táncosa vett részt. Feltételezhetően a fentiek miatt kapta meg önkormányzatunk 2003-ban másodszer is a *Közművelődéspártoló Önkormányzat* címet.

Az épület átadása óta megsokszorozódott művészeti csoportjaink száma. Jelenleg *14 művészeti csoport* működik a Faluházban, ezek közül 9 gyermekcsoport, többnyire általános iskolás tagokkal. Művészeti csoportjaink közül a három legeredményesebb népművészeti közösséget emelném ki. Az egyik a méltán országos hírű, több mint 30 éves múltra visszatekintő *Bánát Szerb Táncegyüttes*. A csoport a különböző országokban évente megrendezésre kerülő Szerb Európa Fesztiválon többször kapott arany-, illetve ezüst minősítést, de az egész országban ismertek és határainkon túl is számtalan fesztiválon, rendezvényen szerepeltek sikerrel. 2004-ben Deszk Község Képviselő-testülete Közművelődési díjat adományozott a csoportnak.

Másik nagy múltú művészeti csoportunk, a *Deszki Népdalkör* 1974-ben alakult. 2000-ben Deszk Község Képviselő-testülete Közművelődési Díjjal ismerte el a csoport több évtizedes munkáját. Szakmai, művészeti munkájukat dicséri, hogy a KÓTA által szervezett Országos Népzenei Minősítő Versenyen többször kaptak arany minősítést, legutóbb ez évben Arany Páva díjat. Több külföldi szerepléssel is „büszkélkedhetnek”, Romániában, Olaszországban és Németországban léptek föl.

A harmadik legeredményesebb művészeti csoport, a *Letye-petye Néptáncscsoport*, akiknek a belgiumi útjához kértünk a Közkincs pályázaton támogatást.

A belgiumi út

előzménye, hogy az elmúlt 12 év alatt községünk szerbiai, romániai, ukrainai és németországi településekkel alakított ki testvérvárosi kapcsolatot.

A belgiumi Ninovéval kötött együttműködési megállapodáson a legfrissebb a dátum: 2004. április 15. A két település között 2002 óta községpolitikai, 2004 óta pedig kulturális kapcsolat is van. Örömmel 2004 szeptemberében, a Deszki Falunapokra *70 fős ninovei küldöttség* látogatott hozzánk, melynek tagja volt a Mozaiek kórus is. A deszki programokon kívül megismerték megyénket is, ellátogattak Szegedre, Ópusztaszerre, valamint egy napot töltöttek a fővárosban, Budapesten is.

Ekkor kapott meghívást a Deszki Faluház Letye-petye Néptáncsoportja a 2005. július 11-én Ninovéban megrendezendő „Flamand Nép

Napja” Fesztiválra. Nagy öröm volt számunkra, hiszen tudomásunk szerint Magyarországon csak Deszkeknek van testvércapcsolata belgiumi településsel. Éppen ezért úgy éreztük, hogy fontos szerepet játszhatunk a magyar néptánc, népművészet bemutatásában Belgiumban.

A Letye-petye Néptáncsoport

a Faluházban 2000 szeptemberében indult magyar néptánc oktatásból nőtt ki és 2001 szeptemberétől működik a Deszki Művelődési Ház és Könyvtár művészeti csoportjaként.

*Címlapon a deszki Letye-petye Néptáncsoport Belgiumban
Fotós: nem azonosítható*

Jelenleg 40 gyermek (10–13 évesig) táncol a csoportban Tóth Gábor néptánc oktató vezetésével. Az idei évben egy *utánpótlás csoport* is indult 7–9 éves gyerekekből 38 fővel, valamint 2000 óta az *óvodai órakeretben is szerepel* heti 2x1 óra néptánc oktatás, biztosítva ezzel az utánpótlás nevelést.

Az elmúlt öt év nagy sikereket hozott a csoportnak. Több fesztiválon, ünnepségen léptek fel, nemcsak településünkön, hanem megye határain belül és kívül is. Az ország határain túl több alkalommal is nagy sikert arattak. 2003-ban Deszk romániai testvértelepülésén, az erdélyi Oroszhegy község Nárcisz Fesztiválján léptek fel, majd ez évben a szerbiai Hajdukovo több napos rendezvényén szerepeltek.

2005 júliusában a Szegedi Szabadtéri Játékok Boldogasszony Vendégség című műsorában léptek föl Magyarország legjobb profi felnőtt táncosaival.

Ninovében is

nagy volt a készülődés. Június elején megjelenő Info Ninove című újság elején kedvcsinálóként a mi táncos gyerekeink táncos jelent meg. Elkészült a fogadó családok listája. Az elhelyezésnél figyelembe vették a gyerekekről általunk elküldött ismertetőket: nem, kor, nyelvtudás, kedvenc időtöltés. A fogadó családok elsősorban az előző évben Deszken járt Mozaiek kórus családtagjaiból kerültek ki. A Deszkről megkapott angol nyelvű forgatókönyvet lefordították flamandra és elkészítettek egy színes, több oldalas ismertetőt a Flamand Nép Napján fellépő csoportokról, amit a székekre helyeztek.

Az 51 fő mozgatásához – három alkalomra is – emeletes buszt kellett a vendéglátóknak bérelni, ehhez jött még egy meglepetés: hajókirándulás az Északi-tengeren. Ehhez a pénzt ott sem volt könnyű megszerezni.

Az itthoni szervezésben is a pénz okozta a legnagyobb gondot. Megszólítottuk a helyi vállalkozókat, kérve, hogy támogassák utunkat. Nehezen csordogáltak a pénzek, de azért néhány százezer forint mégis összegyűjtött. Természetesen több százezer forintos önerővel is számoltunk. S bíztunk a benyújtott pályázatokban.

Az első kérdés az volt, hogy mivel utazzunk. Az autóbust elvetettük, mert a 24 órás utat kisebb gyerekek miatt nagyon hosszúnak találtuk. Maradt a repülőgép. Gyors döntéssel – akkor volt olcsó jegy – április elején megrendeltük a jegyeket. Ekkor még nem jutott eszünkbe, hogy a

3 garnitúra népviseletet és a dél-dunántúli eszközös tánchoz az eszközöket (sámlik, botok...), hogyan fogjuk a gépen szállítani. Ahogy közeledett az indulás ideje, úgy gyarapodtak ős hajszáaink. Végül nagyméretű fonott kosarakkal és a Bánát Táncegyüttes hatalmas utazó táskáival minden megoldódott. Persze közben azért többször elsóhajtottuk: legközelebb csak busszal!

Az iskolában a német és az angol tanár külön foglalkozott az utazó gyerekekkel, hogy a kapcsolat a fogadó családdal zökkenőmentes legyen.

Áprilisban már elküldtük az utazók listáját Ninovébe. *A csoportlétszám 51 fő.* Hogy tudják vendéglátóink, honnan megyünk, településünk-ről és a Letye-petyéről összeállítottunk egy szép, színes összefűzött angol nyelvű ismertetőt. A megyei turisztikai irodától Magyarországról és Csongrád megyéről kaptunk gyönyörű angol és német nyelvű prospektusokat, melyet egységcsomagokba rendeztünk fogadó családonként, s ehhez jöttek még a gyerekek személyes ajándékai.

Ninove, 2005. július 8–július 12.

És végre, július 8-án elindultunk autóbusszal a budapesti repülőtérre. Csak néhányan ültek korábban gépen, így nagy volt az izgalom. A fől-szálláskor sikoltozás, majd egy hang „Gyerekek! Ez jobb, mint a hullámvasút!”

Leszálláskor 3 gyereket a pilótafülkéből kellett összeszedni, s végül kikeveredtünk az apró Charleroi repülőtérre, ahol már vártak bennünket vendéglátóink. Este 11 óra körül értünk Ninovébe. A Polgármesteri Hivatal előtt a „Világ legjobb kikiáltója” díjjal büszkélkedő Hans köszöntött bennünket néhány magyar mondattal. A tanácskozó teremben gyönyörűen megterített asztalokkal, rajta fehér rózsával, szépen csomagolt csokoládéval vártak bennünket. Hivatalos polgármesteri köszöntő elhangzása után a vendégfogadó családok keze ügyébe adtuk gyerekeinket. Apró próbálkozás egy fogadó apukától: azt írták, hogy ez a gyerek beszél angolul, és csak magyarul ért. Megnyugtató hang: próbálkozzanak csak tovább! S mindenki ment a maga útjára, hiszen másnap reggel kezdődött a négy napos program.

Az első napon ismerkedtünk Ninovéval (séta a városban, nevezetességek megtekintése, majd a tavaly átadott élményfürdő meglátogatása), este pedig a Kultúrpalotába vártuk *közös táncházra az érdeklődő helyi-eket.* Volt kirándulás és fellépés Brugges-ben, egy gyönyörű hajóút az

Északi-tengeren Ostendéből Nieuwportig, ahol egy rögtönzött kedvesi-náló utcai fellépéssel hívtuk a fő téren napozó, sörözgető vendégeket a másnapi előadásra. Majd hazafelé Brüsszel sem maradhatott ki.

Július 11. – a Flamand Nép Napja – ünnepi program:

Menettánc Ninovében

A polgármester köszöntője

A deszki Letye-petye Néptánccsoport fellépése

Mozaiek kórus fellépése

KEVA zenekar fellépése

A közönség fölállva tapsolt. Ugyanilyen nagy siker volt az ezt követő közös táncház. Ez a délután és az este a magyar kultúráé volt, a több mint 10 ezer lakosú Ninovében.

*A belgiumi Ninovében ropja a táncot deszki Letye-petye Néptánccsoport
Fotós: nem azonosítható*

A belgiumi fellépésünk „hozádékaként”

kint-létünk után alig egy hónapra 41 ninovei látogatott falunkba, 5 napot eltöltve Deszken és a környékén. A kíséretükben jelen lévő Flamand körzeti TV munkatársa elámult, mert szerinte teljesen rosszul tájékoztatták a belgákat hazánkról az Uniós csatlakozás előtti Magyarországról szóló anyagokban. Azóta az általa elkészített filmet többször is levetítették.

Úgy látjuk a mi föllépésünk hozzájárult ahhoz, hogy Ninove és Deszk között turisztikai és kulturális szempontból egyaránt hosszú, virágzó testvértelepülési kapcsolat alakuljon ki, amely – feltételezésünk szerint – előnyös Csongrád megye számára is.

Már kint létünkkor elhangzott, hogy milyen jó lenne fiataloknak egy közös tábort létrehozni. Jelenleg a két település kultúrával foglalkozó vezetője azon dolgozik, hogyan lehetne egy olyan néptáncos, kézműves tábort szervezni, ahol 20 belga és 20 deszki gyerek ismerkedhetne meg egymás népművészetével.

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik támogatták utunk megvalósulását, és itt elsősorban a Közkincs Pályázat által nyújtott támogatásra gondolok.

GYÖRI LAJOS

Az ösztönös fényképezéstől a tudatos képalkotásig

A Magyar Művelődési Intézet szerepe a fotókulturális nemzeti örökség gyarapításában, a fotográfiai közélet eseményeinek és szereplőinek számszerű növelésében

A Magyar Művelődési Intézetben a Művészeti Programok Főosztálya tart kapcsolatot a hazánkban működő autonóm fotóművészeti alkotócsoportokkal és mindenki mással egyénileg is, aki érdeklődést mutat a kortárs fotóművészet iránt. Ez *a szakmai együttműködés* a személyes tanácsadáson át, a szakértői közreműködésen keresztül az internetes tájékoztatásig és kiállítás kölcsönzésig *mindenre kiterjed*. Az évtizedek során felépített informális kapcsolatrendszernek köszönhetően az MMI-hez szinte minden szakmai esemény híre eljut az ország valamennyi településéről. Ami mégsem, ahhoz hozzájutunk az internetes keresőprogramok és önkéntes sajtófigyelők segítségével.

A beérkező információkat szinte azonnal megosztjuk a fotóstársadalom mindazon tagjaival, akik regisztrálták magukat a *Fotósélet* című, *hetente kiadott hírlevél* terjesztő listáján. Ezen 2005-ben 1500 email-cím szerepelt. Rajtuk kívül eljutunk a Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége 118 szakmai, társadalmi szervezetének további 2500 tagjához. Külön adatbázist hoztunk létre a közművelődési intézmények és a sajtó gyors tájékoztatására. Mindezekon túl, hagyományos formában is terjesztjük a szakmai anyagokat, így akik megfordulnak az MMI székházában, s elviszik az aulában kihelyezett tájékoztató anyagokat, tudomást szerezhetnek az éppen szerveződő újabb és újabb fotós eseményekről.

Évek óta *folyamatosan növekszik azok száma*, akik átlépve a privátszféra határain, közhasznúvá teszik alkotásaikat. Vagyis nyilvános fórumokat keresnek, ahol már nemcsak családjuk, vagy baráti körük tekintheti meg jól sikerült felvételeiket, hanem bárki más is, egy-egy fotókiállítás nézőjeként. Erre bőven van lehetőségük, mert hazánkban *egy év alatt közel ezer fotókiállítást rendeznek*. Persze nem valamennyi kínál bemutatkozási lehetőséget, mert ebben benne vannak az egyéni tárlatok,

vagy csak a helyi pályázók részvételére számító városi, megyei, regionális kiállítások is.

A szakterület – velünk együttműködő – legnagyobb szervezete a *Magyar Fotóművészeti Alkotócsoportok Országos Szövetsége (MAFOSZ)*. Ez a szövetség a hazai fotográfiai közélet szereplőinek négyötödét tudhatja tagjai között. Velük közösen hoztuk létre és adjuk ki hetente a Fotósélet című hírlevelet. Ez a kiadvány alkalmanként 3–4 oldalnyi tejedelemben tájékoztatja az olvasóit arról, hogy milyen pályázatokat hirdettek meg, mikor, hol nyílik fotókiállítás, ki, milyen eredményeket ért el itthon és külföldön alkotásaival. A hírlevél *archivált példányai megtekinthetők* az MMI honlapján, azon belül a főosztály és a fotó címszó alatt. Örömmel tapasztaljuk, hogy egyre több közművelődési, helyi kiadvány veszi át híreinket, s tájékoztatja saját olvasóközönségét a képzésekről, pályázatokról, kölcsönözhető kiállításokról.

Az MMI és a MAFOSZ közös *szakértői listát* hozott létre és ajánl a fotópályázatokat hirdető intézmények számára. A listán olyan alkotók neve szerepel, akik nagy tapasztalattal rendelkeznek és szakmai felkészültségük kellő garanciát nyújt a fotópályázatok pártatlan, szakszerű értékelésére, a minőség kiválasztására.

Az MMI által felépített tárlatokat először a Corvin téri székház aulájában láthatja a közönség, de ezt követően felkínáljuk *téritésmentes kölcsönzésre* a művelődési intézményeknek a komplett anyagot, keretezve és feliratozva. Mindössze az oda és visszaszállításról kell gondoskodnia a partner intézményeknek. Állandó fotógalériánkban az elmúlt esztendőben húsz fotókiállítást rendeztünk. Kettőt pedig külföldön, Csehországban és Szlovéniában.

Együttműködünk a határon túli magyar fotóművészeti alkotócsoportokat és egyéni alkotókat képviselő *Magyar Fotóművészek Világszövetségével* (MFVSz). Közös rendezésben, minden év őszén megnyílik Budapesten a Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás. Egy év alatt Szlovákiában és Erdélyben tizenegy másodbemutatót szerveztünk ottani partnereink segítségével. A fogadó intézményeknek katalógusokat és képeslapokat adunk a fotókiállítás népszerűsítéséhez. Ezek megjelenése mindig pályázatfüggő, de eddig még minden évben volt sokszorosított dokumentációja a rendezvénynek. A hozzánk ellátogató, határon túli szakmai szervezetek képviselőit ellátjuk *információs csomagokkal*. Ezekben megtalálhatók mindazok a kiadványok, amelyeket hazai kiadóktól ka-

punk alkalmanként térítésmentes terjesztésre. Az MFV Sz-ről szóló tájékoztató szintén állandó eleme honlapunknak.

Az ifjúsági alkotócsoporthat a *Fényképezés a Vizuális Nevelés Szolgálatában Alapítvány* köré csoportosultak. A velük való együttműködés eredményeként az elmúlt nyáron két fotós alkotótábort szerveztünk a 10–24 év közötti diákok részére. Az első turnusban a kisebbek, 10–17 év közöttiek ismerkedtek a sajátos fotografiai kifejezőeszközökkel. A második csoportba, a Nemzetközi Ifjúsági Fotóstáborba Németországból, Szlovéniából, Romániából, Szerbia és Montenegróból érkeztek fiatalok, akik a magyar gyerekekkel együtt készítettek rövidebb–hosszabb, fényképekkel illusztrált képregényeket. Az alkotótáborok termését ősszel a fotogalériában láthatták az érdeklődők.

A szakterület távlati célja, hogy az iskolákban egyre több helyen oktatassák a fényképezést, aminek persze alapfeltétele a pedagógusok továbbképzése. Ezért kidolgoztunk és akkreditáltattunk két szakmai programot a tanárok részére. Az egyik alapsmerteteket tartalmaz és megtanítja a pedagógusokat – iskolatípustól, tantárgytól függetlenül – saját, fényképekkel illusztrált szemléltetőeszközök elkészítésére. Aki erre képes, sokkal hatékonyabban oktathatja saját szaktárgyát, műveltségi területét a diákoknak. Aki pedig a vizuális nevelésben is érintett, részt vehet egy második továbbképzésen, amely a sikerorientált fotóoktatás módszereit tárja fel. A képzés során a hallgatók többsége nemcsak az iskola keretein belül kötelezi el magát a fényképezés mellett, hanem bekapcsolódik a fotókulturális közéletbe is. Megismeri mindazokat a végtelen lehetőségeket, amelyek kínálkoznak az önálló alkotásra és a létrejövő művek nyilvános bemutatására.

A tehetségkutatást és gondozást, az *utánpótlás nevelést* azonban a felnőttek körében is ugyanolyan fontosnak ítéljük meg, mint a fiatalok esetében. Ezért hirdettük meg – 2005-ben immár kilencedik alkalommal – az *Utazás a világ körül* című fotópályázatot. Erre a pályázatra bármilyen műfajú fénykép beküldhető, egy-egy szerzői kollekción tíz képből állhat. Célunk az, hogy az eredetileg privát célra készült felvételek között megtaláljuk azokat, amelyek nyilvánosság előtt bemutatathatók, amelyek vizuális élményt jelentenek a nézőknek. Bátorítani kívánjuk a fényképezőgép tulajdonosokat arra, hogy tegyék közhasznúvá a legjobb alkotásokat, éljék át a nyilvános szerepléssel járó siker élményét. Ez tapasztalatunk szerint felerősíti bennük a közlés és az alkotás vágyát. Így a korábbi,

ösztönös fényképezőgép használatot, felváltja a tudatos képkeltés. Autodidakta módon fejlesztik tudásukat, mert ráébrednek arra, hogy milyen sok lehetőséget kínál a fotográfia a világ visszatükrözésére, az emberi érzések és érzelmek ábrázolására, a vizuális kommunikációra. A pályázati felhívásokra minden esztendőben több kép érkezett be.

ÉV	<i>pályázók száma</i>	<i>beküldött képek száma</i>
1998	268	2461
1999	312	2856
2000	370	3295
2001	446	4170
2002	491	4612
2003	572	4839
2004	591	5216
2005	656	6280

A résztvevők számának növekedésével folyamatosan nőtt a kiállított képek száma is. Mivel egyszerre egy térben 100–150 képnél többet nem tudunk bemutatni, ezért a kezdeti egy kiállításról ma már hét egymást követő tárlatra nőtt a bemutatók száma. Mivel nem kötöttük lakóhelyhez a pályázaton való részvételt, így szépen lassan nemzetközivé vált a kiállítás, mert a környező országok magyarlakta vidékeiről sorban érkeznek a pályaművek.

A pályázók figyelmébe ajánljuk mindazokat a pályázati, kiállítási lehetőségeket, amelyek éppen aktuálisak. *Fotótréningeket*, *fotótúrákat* szervezünk a tanulni vágyóknak. Képolvasás, képelemzés, szakirodalmi ajánlás és új művek létrehozása szerepel leggyakrabban az egy-két napos programok középpontjában.

Az autonóm fotográfusok számára a legfontosabb és legsikeresebb képzési forma a *Fotóművészeti Nyári Egyetem* (FNYE). Ennek házigazdája a MAFOSZ, de az előadások, tehát a tényleges oktatás megszervezése, továbbá a rendezvény népszerűsítése az MMI vállalása. Minden nyáron más ország részben találkozunk 100–110 tudását fejleszteni kívánó hallgatóval. Bárki jelentkezhet az egyhetes programra, életkortól és foglalkozástól függetlenül. 2005-ben Abaligetén, Pécsen, Baranya megyében fényképeztek és tanultak a nyári egyetem résztvevői. Alkotásaikat záró kiállításon mutatták be Pécsen és egy fotóalbum is megjelent a tárlat

anyagából. A következő esztendőben *Sopron és környéke* várja majd az érdeklődőket.

A MAFOSZ, együttműködve az MMI-vel, 2003-ban határozta el, hogy az év egy jeles napján – *a Magyar Fotográfia Napján* – különféle rendezvényekkel hívja fel a társadalom figyelmét arra a csodára, amit fényképezésnek hívunk. És ami 1839-ben jelentősen befolyásolta a világ fejlődésének irányát s ütemét. A napsugarak által rajzolt és rögzített kép ugyanis nem csupán a valóság hű rögzítése volt, hanem egy olyan új eszköz is, amely totálisan megváltoztatta a természettudományos világképet, gazdagította a társadalomtudományok eredményeit és hozzájárult az oktatás, az információáramlás gyors fejlődéséhez. Szerencsénk van, hogy oly korban élhetünk, amikor még jól áttekinthető a fotográfia kezdeti időszaka, hatása a társadalom – ezen belül a kultúra és a művészet – fejlődésére. Egyszerűen azért, mert mindössze 166 év telt el a találmány megismerése óta. Ez a 166 év az emberiség történetében nagyon rövid idő. Ráadásul olyan szakasza, amely az írásbeliség okán, majd a fényképezés segítségével nagyon jól dokumentált, tehát megismerhető és megérthető, mi miért történt, hogyan hatott a fotótechnika fejlődése a fotóművészetre, az emberi gondolatok, élmények és emlékek vizuális megőrzésére.

A szakmai, társadalmi szervezetek többségének egyetértésével *Augusztus 29-ét* állítottuk az emlékezés középpontjába. Azért ezt a napot, mert 1840. augusztus 29-én ezen a napon mutatta be Vállas Antal nyilvános eseményen – a Magyar Tudós Társaság ülésén – a dagerrotípiakészítés, azaz a fényképezés teljes eljárását. Vállas Antal ismeretterjesztő előadását tekinthetjük a hazai fotóoktatás kezdetének; ekkor kezdődött a fényképészeti ismeretek sajtó útján való terjesztése; a fényképész szakma kialakulása; a fotókereskedelem kezdete; a fényképezés alkalmazása a tudományos életben, a privát szférában és később a művészetben. Mindezeket együttesen és a kortársakat ünnepeljük augusztus 29-én, vagy előtte és utána, attól függően hol mikor és hogyan illeszthető be egy-egy közösség életébe ez a megemlékezés.

2005-ben *3 országban, 44 településen, 92 szakmai programot* hozott létre *400 alkotó* fotográfus. A számok híven kifejezik, hogy sokaknak kínál közhasznú cselekvési lehetőséget a Magyar Fotográfia Napja megünneplése.

Minden ünnep annál többet jelent a résztvevők számára, minél inkább érzik sajátjuknak, minél inkább tudjuk aktualizálni tartalmát. Ebben az esztendőben a központi megemlékezés témája – melynek helyszíne az előző évekhez hasonlóan az MMI volt – egy másik ünneppel kapcsolódott össze. *József Attila* száz évvel ezelőtt született, ezért kézenfekvő volt, hogy róla szóljon az a fotópályázat, melynek anyagából tárlatot is rendeztünk. Róla szóltak a képek, a gondolatairól, ám oly formán, hogy benne volt a jelen is. És nemcsak *az idő síkai egyesültek* ezen a kiállításon, hanem szellemiség is, azzal *a hozzáadott értékkel*, amely a fotókban testesült meg. A Magyar Fotográfia Napja alkalmából megrendezett tárlatok, előadások, dia- és diaporáma bemutatók kiváló alkalmat teremtettek 2005-ben is a helyi értékek koncentrált népszerűsítésére. Az ilyen és ehhez hasonló, befogadó jellegű, közhasznú cselekvésre ösztönző szakmai programokon át vezet el az út a szabad művészetig.

Szabad akkor lesz, amikor már nemcsak *egy szűk kis érdekcsoport rendelkezhet* a társadalom fotóművészetre, fotókultúrára szánt pénzügyi forrásai felett. Ma még sajnos ugyanazon *fotós szervezet(ek)* hangadói dönthetnek a szakmai programok támogatásáról, mint akik korábban is e művészeti ágban szinte egyedüli kedvezményezettjei voltak a szocializmust építő államhatalomnak. Az 1957–1989 között kialakult láthatatlan érdek kapcsolatok oly erősek, hogy még ma is *százmilliókat osztogathatnak saját maguknak*, saját tagjaiknak, 80–100 főnek, miközben a fotókulturális nemzeti örökséget évente háromezren gyarapítják. Rendjén van ez így?

Árva László:
Variációk II.

HORVÁTH VIOLA

*Veszprém megyei népművészeti alkotó- és tájház
Magyarpolány*

Veszprém megye közgyűlése 1998-ban fogadta el azt a kulturális koncepcióját, melyben megfogalmazta „saját ingatlan megszerzésével alkotó műhely létrehozását”, melynek feladata a történelmi hagyományok szellemében állandó művésztelep működtetése. A közgyűlés 1999-ben hagyta jóvá a magyarpolányi műemléki védettségű parasztház felújítását, bővítését a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet szakmai feladataként.

A Veszprém megye szívében, a Bakony lábainál elterülő festői szépségű falu a 8-as sz. főútról közelíthető meg. Erdők fogják közre az 1300 lelkes sváb települést, s az utolsó pillanatig elrejtik azokat a műemléki értékeket, amelyek megőrzéséért és ápolásáért Európa Nostra díjjal tüntették ki a közösséget.

A régi faluszerkezetet felidéző, a Nemzeti Örökség részeként számon tartott Petőfi utcában 43 országos védettségű bakonyi parasztház található, s további 40 helyi védelmet élvez. A műemlék utcát a régi építkezésre jellemző boltozatos tornácú, mellvédes, oszlopos kőházak alkotják. A Kálvária adja a természetes színteret a Pünkösdi alkalmával bemutásra kerülő Polányi Passiónak.

A Veszprém Megyei Közművelődési Intézet szakemberek bevonásával állította össze a Megyei Alkotóház hasznosítási tervét, melynek célja az elszórtan működő tájházak mellett *egy multifunkcionális központ kialakítása és működtetése*.

2003 júniusában ünnepélyes keretek között került átadásra a felújított és kibővített műemlékház, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet képző- és továbbképző bázisa, a Kézműves iskola nyári táborainak helyszíne. Az épületegyüttesben a paraszti élet emlékeit bemutató állandó kiállítás mellett a Kézműves Galériában évente megrendezésre kerülnek a Közép-Dunántúli Régió kézművesei, népi iparművészei és a határon túli magyar alkotók időszakos kiállításai.

*Mesterségbemutató: Pappné Rácz Ildikó, népi iparművész, Magyarpolány, Tájház
Fotó: Oláh Gergely*

A felszerelt műhelyekben a mesterek vezetésével kovács, fazekas, bőrös, szövő, kosárfonó szakmákkal ismerkedhetnek meg az érdeklődők. A fafaragó szín és a pajtaszínház tovább bővíti a lehetőségeket. Vásári színjátékok és néptánc-népzenei előadásokra is alkalmas az épületegyüttes.

Az Alkotóház megteremtette a *hagyományápolás, – gyűjtés, a művészeti képzés, és népi kismesterségek életben tartásának feltételeit*. A megvalósult és tervezett programok célja, hogy a magas színvonalú népművészeti események szervezésével rendszeres bemutatkozási lehetőséget biztosítson a Közép-Dunántúli Régió hagyományörző szervezeteinek, műhelyeinek és egyéni alkotóinak. Hatást gyakoroljon a turisztikai programszervezőkre, oktatási intézményekre, hisz csak felkészült kézművesekkel, táncpedagógusokkal lehet hitelesen továbbadni a korábban apáról fiúra öröklődő hagyományt.

Ennek is köszönhető, hogy a megye kiemelt rendezvényei között számon tartott *Pütkösdi Népművészeti Fesztivál* visszatérő, komplex ha-

gyományörző programjaival lehetőséget teremtett a régióban élő és dolgozó szakemberek mellett nyitrai, erdélyi és lengyel szakemberek találkozására és szakmai tanácskozására.

A Közép-Dunántúli Régió gazdag hagyományokkal rendelkezik a népi kézművesség terén. A Veszprém Megyei Közművelődési Intézet ennek bemutatására – a Veszprém megyei Alkotó- és Tájház átadása óta – minden évben régiós kiállítást szervez. A tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódó, régiós népművészeti alkotói pályázatok célja a szakrális tartalmú ábrázolások, kézműves alkotások bemutatása, változó tematikával.

„Szakralitás a népi kézművességben” (2003), „Mesterek és tanítványok” (2004), „Életfa-Keresztfá” (2005) címmel nyílt régiós kiállítás a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet és a Veszprém Megyei Népművészeti Egyesület szervezésében.

A népművészeti tárlatokon művészeti csoportok, egyéni alkotók és a határainkon túl élő magyar mesterek alkotásai kerültek bemutatásra, korosztályi kötöttség nélkül.

*Nemezelés a Pütkösdi Népművészeti Fesztiválon Magyarpolányban
Fotó: Oláh Gergely*

A magyar népi kultúra továbbélésének gyakorlati bemutatását népi iparművészek, kézműves mesterek foglalkozásai, mesterségbemutatói tették szemléletessé.

A nyári alkotótáborok – Kodály-szaktábor, kézműves, néptánc, mese, színhátszó, grafika, fotó, természetjáró – várják korosztálytól függetlenül az érdeklődőket.

A nemzetközi hagyományörző és jövőépítő műhely résztvevői – lengyel, szlovák, erdélyi és magyar fiatalok – számára is ideális feltételeket biztosított a Tájház. A tábor célja az volt, hogy a négy ország fiataljai megismerjék egymás kulturális örökségét, alkotó módon tervezzék jövőjüket. A gazdag népi kézműves hagyományokat az újkor igényeihez igazodva kreatív módon tudják alkalmazni, mindennapjaikba integrálni. Éljenek a világháló nyújtotta lehetőségekkel, amely lehetővé teszi a műhelymunka eredményeinek széles körben való terjesztését.

Ősztől tavaszig képzések, hétvégi intenzív kurzusok, szakmai tréningek biztosítanak lehetőséget a szakirányú ismeretek frissítésére, elmélyítésére a természetes anyagokban rejlő lehetőségek kiaknázására és a kísérletezésre.

A hosszabb itt tartózkodás feltételeit biztosítja a 12 fő elhelyezésére alkalmas kulcsosházként működő parasztház, melynek kialakítása összkomfortos.

Tulajdonos: Kincstári Vagyoni Igazgatóság

Működtető: Magyarpolány Önkormányzata

Veszprém Megyei Közművelődési Intézet

Támogatók: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Közép-Dunántúli Regionális Vidékfejlesztési Iroda, Veszprém Megyei Önkormányzat, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Nemzeti Kulturális Alapprogram

Szakmai programok szervezése:

Veszprém Megyei Közművelődési Intézet

Tel.: 88/429-510, fax: 88/429-310, e-mail: mki@vpmegye.hu.

Polgármesteri Hivatal

8449 Magyarpolány, Dózsa u. 6.

Tel.: 88/231-251, e-mail: magyarpolany@inforfax.hu.

FEKETE MÁRTA

Ünnepvárás 2005-ben

Házzól-házra...

Nem így kellene hűvös, árnyas
szobából, kényelmes íróasztal
mellől szólni hozzátok, jól
tudom. Menni kellene házzól
házra, városról városra, mint
egy izzadt, fáradt, fanatikus
csavargó. Csak két égő szememet,
szakadozott ruhámat, porlepett

bocskoromat hívni bizonyosságul
a szeretet nagy igazsága mellé,
és rekedt hangon, félig sírva
kiabálni minden ablak alatt
Szakadt lelket foltozni, foltozni!
Tört szíveket drótozni!

Dsida Jenő: Menni kellene
házzól házra

Úgy köszöntöttünk az újesztendőre januárban – a hagyományos magyar ünnepkörökből merítve –, hogy házzól házra járást terveztünk és jelentettünk be az első igazán zord, téli havas délelőtt Budapesten. 2005-ről számot adva, azokról a bensőséges találkozásokról, személyes-szakmai kapcsolatok tapasztalatairól szeretnék szólni, amelyek gazdaggá tették az esztendőt.

Az a tény, hogy januárban, a viszontagságos időjárás ellenére is színlüftig megtelt intézményünk konferenciaterme, bizonyosságot adott arról, hogy érdemes útra készülnünk, „házzól-házra, városról városra” járnunk, mert egész Magyarországon „jó gazdák” nyitják meg előttünk kapuikat az amatőr képzőművészet bemutatására. Újévi örömmre adott okot, hogy a jelenlevők (kurátorok, intézményvezetők, jeles képzőművészek, művészettörténészek, szakmai civil szervezetek vezetői, alkotók és alkotókör-vezetők) e nap folyamán, egymásból is merítve, tudásuk legjavával segítették az egyéves programsorozat előkészítését, az *Amator Artium Tárlat* megvalósításának terveit.

Két év után új gondolatot vetni úgy mertünk és úgy akartunk, hogy számot vetettünk a mögöttünk hagyott idővel. A számadás megtorpanított

bennünket, mert rádöbbsentünk, az eltelt rövid, rohanó idő újabb veszteségeket hozott. Pótolhatatlan emberektől szakított el bennünket. Olyan nagy művészet-pedagógusoktól, akikre fél évszázadnyi időben felnéztünk, akiknek tudására mindvégig támaszkodtunk, és akik az amatőr képzőművészetnek rangot teremtettek. Fischer Ernő, Morvay László festőművészek, kiváló művész-pedagógusok hiányát még fel sem dolgoztuk magunkban, s máris fejet kellett hajtanunk a nagyszerű szemléletű művészettörténész emléke előtt, aki legutóbb 2003-ban, az Esszencia Kiállítást megnyitó szavaiban – úgy ahogy a korábbi évtizedekben ezerszer is megtette már – utoljára adott biztatást az ország legtehetségesebb amatőr alkotóinak a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban. *Mezei Ottó* művészettörténésztől e napon vett a Magyar Művelődési Intézet – egykori munkahelye – is búcsút, Szemadám György Munkácsy díjas képzőművész megrendítően szép visszaemlékezésével.

Új erőt abból merítettünk, hogy körünkben köszönthettük a 2005. évben Csokonai Vitéz Mihály díjjal kitüntetetteket. Az egyéni kategóriában díjat nyert *Kodály László* naiv alkotót és a *Tatabányai Bányász Alkotókört* családias szeretet és elismerés övezte.

A konferencia hivatalos programja a délutáni órákban véget ért. A tanácskozáson jelenlévő művészet-pedagógusok, alkotókör-vezetők, művésztelep-vezetők sokat várnak a közösségi, nevelői, oktatói tevékenység formáló erejétől, s elkeseredettek amiatt, hogy e területnek az elmúlt másfél évtized alatt nem sikerült a nemzetközi áramlatba bekapcsolódnia. Indítványozták, hogy az évek óta folyó szóbeli konzultációink öltsenek konkrét formát és alakítsuk meg a *Képző- és Iparművészeti Alkotócsoporthoz Nemzetközi Szövetségének Egyesületét*.

Kezdeményezésükre a KIANISZE nemzetközi civil szervezetet az év közepére bejegyezte a Fővárosi Bíróság. Székhelye a Magyar Művelődési Intézet lett.

Ezen az egyetlen napon, január 26-án, olyan szellemi értékek születtek intézményünk falai között, amelyekben bízva, és amelytől biztatva készülhettünk országjárásunkra, az országos képző és iparművészeti kiállítást előkészítő zsűrizésekre.

Az Amator Artium Tárlat megyei rendezvényeinek szervezését majdnem tíz évig ugyanazok a kurátorok vezették. Most először kellett szembenéznünk azzal a ténnyel, hogy az ország felében új kollégák együttműködésével fogjuk megvalósítani az előzsűriket. Igazi szakmai kihívást

jelentett ez mindnyájunknak. Ám egyben épülést is, mert most lehetett ráérezni a „*módszertani*” munka valódi ízére. A helyi rendezvény előkészítő személyes konzultációkban elsősorban arra figyeltem, hogy akik felvállalják e „missziót”, kellően „fertőzöttek” váljanak, hogy ne csak egy rendezvény lebonyolítását lássák a feladatban, hanem további cselekvési stratégiát is kidolgozhassanak e terület szerelmeseiként. A szakmánkban a „stafétabot átadás” nem veszélytelen, s azt gondolom, nem elég csak drukkolni, hogy jól sikerüljön. Az újakkal való együttmunkálkodás során jó érzéssel töltött el – csak két helyszínt említve, – hogy ameddig az egyik legfiatalabb veszprémi kollégánk lelkiismerettel feltérképezte a múlt összes eredményét és így alapozta meg sikeres munkáját, addig a Pest megyei szakmai munkatársam a semmiből épített majdnem egy évnyi munkával erős várat. Tették ezt azért, hogy valódi helyi értékke, működő erővé váljon az amatőr képzőművészeti mozgalom, s hogy rangos kulturális esemény legyen a megyékben két évente megrendezésre kerülő Amator Artium Tárlat.

Márciusban Somogy megyében és Vas megyében jártunk. *Nagyatádon* Halmos Klári és Merész Emese fogott össze, hogy a Tárlatot két helyszínen – Nagyatádon és Kaposváron – is bemutassák. Útközben Szemadám Gyuri mesél a hajdan volt nagybajomi amatőr képzőművészeti táborokról. Hogy csak nekik, éjszaka kinyitották a strandot..., én meg amint hallgatom, nyugtázom, hogy az akkori amatőr résztvevők ma Magyarország legjobb művészei. Klári folyton szervez, miközben alkot, most épp a Grotoszki országos kiállítás a gondja. Emesét biztatjuk, vállalja az igazgatóságot Nagyatádon, de nem akarja, mert félti a Faszobrásztelepet, hogy akkor azt nem tudja rendesen csinálni, teljes bedobással. Mindkettőjük gyermeke már alkot, látjuk, hogy művészettel fertőzöttek, fiatalok és tehetségesek.

Szombathelyen Rasperger József, mindnyájunk szeretett Rasija nyit kaput. A zsűrinek itt mindig könnyű dolga van, mert Rasi minden alkotónak segít kiválogatni, hogy mit adjon be. Maga is művész. Így csupa korrekt műveket látunk, csak a legjobbakat kell megnevezni, akik az Eszszenciára jutnak. Kicsit könyörgünk még Rasinak, hogy ne készüljön nyugdíjba, mert nem igaz, hogy a fiatalok „nála nélkül is tudják.” Megköszönöm még Neki, hogy Vas megyében jól működteti a kisgaléria hálózatot, mert láttam, hogy Rumba is milyen jó kiállítást küldött, s hogy

Zsenye is ünnepelhetett segítségével. Megígérem még, hogy ezt a fajta módszertani munkát országosan kiterjesztjük.

Áprilisban nincs zsűri, de vizsgáznak a kiállításrendező hallgatók. Balatonalmádiban egy hét alatt nagyon összeszoktak, búcsú bulit szeretnének. Megtartjuk, de kiderül, hogy nem búcsúznak inkább megalakítják a *Kisgalériák Országos Egyesületét*. Az országból összesereglett népművelő kiállításrendező csapat a legjobb kezekbe adja az elnöki gyeplőt, Perity Istvánéba, aki Kalocsán, saját portájukon ad otthont az Egyesületnek. A 18 főből és intézményből álló egyesület lefedi az országot. Én nagyon örülök, hogy ilyen gyorsan teljesíthettem Rasinak tett ígértem.

Májusban *Salgótarjánba* hív minket Dr. Ablonczy Lászlóné, Editke. Megyünk lélekszakadva, nehogy ne legyen kapu, amit megnyitnak nekünk. Zavarban vagyok, mert az a régi kollégám, akire mindig felnéztem, látom pironkodik amiatt, hogy a zsűri szatyornyai okirattal érkezett, hogy felvehesse tiszteletdíját. Mert átszervezték őket és a Pedagógiai Intézet gazdasági osztálya ezt kérte. Amiért mindig nagyra fogom becsülni őt, az azért is van, mert nem a vészhelyzetről akar beszélni most sem, hanem arról, hogy megy még a Képzőművészeti Szabadegyetem Salgótarjánban, Bálványos Huba vezet, meg hogy ne izguljak – mondja, az a fiatal alkotó lány aki bejutott az országosra a múltkor, az megvan csak elköltözött Budapestre, de majd értesíti, hogy adjon be ott. A szívem elszorul, ha arra gondolok, hogy már csak ketten maradtak szakmai munkatársak a megyei intézményben és abból az egyik, akit én ismerek, ilyen mélységesen szereti munkáját.

Nyár elején jártunk még *Győrben*, ahol most Szűcs Péter lett ismét a kurátor, mert referensünk, Hajmási Izabella a megyei KHT igazgatója lett. Szerettünk Izával együtt dolgozni, finom lelkével sokat segített az amatőr képzőművészeknek. Jól esik neki a biztatás az új feladathoz, s mivel én is dolgoztam KHT-ban és KHT-ért is, jólesik, hogy konkrétumokról tudunk szót ejteni, ameddig dolgozik a zsűri. Szép, felújított épületüket mindig megcsodálom, s ugyanakkor bosszankodom, hogy az építész miért nem tudta, milyen egy professzionális kiállító tér.

A második félévet júliusban, Veszprém megyével nyitjuk. *Balatonalmádiban* délelőtt tíz órakor zárva van a ház. A zsűri bosszankodna, ha nem lenne nyitva a presszó, s ha nem várna bennünket Horváth Lajos, Kádár Tibor és Veszely Lajos. Szekeres Kata debütál, izgulok érte. Azok a gikszerek, amiktől az előkészítő beszélgetésünk során tartottunk, be is

jönnek. Az anyag rengeteg, a terem kicsi amiben zsűrizni kell. A fogadó háztól segítség nincs. Az alkotó csoportjukért izguló festőművészek és Fábián Judit igazgatóhelyettes lelkesen besegítenek a képek hordásába. A zsűrit követően két előadást tartunk, több mint ötven alkotó hallgatja. Katának sikerült.

Ősz elején az elmaradhatatlan táborunk *Gyergyószárhegyen*. Igaz, Ózdra készültünk, de a megítélt negyednyi pályázati pénzből oda most nem futotta. Két, országosan díjazott alkotókört segítettünk táborozáshoz Erdélyben, bár minden költségüket nem tudtuk fedezni.

Szeptemberben ismét „hazalátogattunk” *Martfűre*. Szolnok megyében minden évben rendeznek megyei bemutatót. Kurátorunk Bukor Irénke és Aszalos Istvánné (Martfű Városi Művelődési Központ igazgatója), Enikő mindig olyan szeretettel fogadja a zsűrit, hogy rossz eljönni tőlük. Az alkotókat is személyesen ismerjük már, tudjuk ki fog elájulni a döntést követően, ki váltott stílust, s kit nem vettek fel Egerbe, pedig minden tehetsége megvan hozzá... Hálából Szemadám Gyögy olyan feledhetetlen előadást tart Martfűn, hogy az öt hallgató alkotók e beszédétől beavatottakká válnak.

Október 5. Szeged, október 6. Zalaegerszeg. Nincs Krisztián, a zsűri kicsit pánikba esik. Megyünk a saját gépkocsinkkal, de mindnyájunknak hiányzik az országosan ismert közös gyerekünk, ezért a zsűri elnökének (SZ.GY.) kérésére legalább ötször felhívjuk a nap folyamán. Révész Krisztián intézményünk gépkocsivezetője tiszteletbeli zsűritag. Kiváló képmemóriával rendelkezik. Legalább száz táborozónkat felismeri stílusa után.

Szegeden a még nagyon fiatal Kovács Szilvia a szemünk láttára nőtt fel érett szakmaiságú népművelővé. Mi is nagyon büszkék vagyunk munkájára, mely a megye több száz alkotójának javát szolgálja.

Zalaegerszegen korábban a civilekért tett sokat mostani kurátorunk Panács Ágnes, akinek sikerült úgy átvennie a stafétabotot, hogy személyével a képzőművészet területét új szemlélettel gazdagítja.

Tatabánya helyett *Tata* lett a helyszíne a megyei kiállításnak. Bombicz Zsuzsa több száz kiállítása után nekünk debütál. Vérbeli népművelő, felásatja a kertet a zsűri alkalmából, hogy az egyik alkotó bemutathassa Land Art művét.

Pest megye újjászületett. Makra Borbála igazgató asszony komolyan vette kérésünket, hogy az amatőr képzőművészet e térségben virágzik

leginkább; hangsúlyt kellene fektetni rá. Ezért olyan szakemberre bízta a területet Gál Anna személyében, aki több év munkáját végezte el rendkívüli alapossággal rövid idő alatt. Anna eredményeinek bemutatása több oldalt venne igénybe (majdnem ezer művet zsűriztünk), ezért itt és most csak az Érden történetekről szólnék. Nem volt szokványos, hogy a megyei intézmény teljes munkatársi csapata – számítógépeikkel – két napra kitelepült a zsűri helyszínére a rendezvény lebonyolítása érdekében. Meghatottan, szakmánk jövőjében bizakodva és bevallottan irigyledve néztük, milyen szeretettel összehangolva dolgozik több napon át egymásért, a szakmáért, az alkotókért ez a csapat.

Békéscsabán alig várom, hogy láthassam Kocsis Klárit. Megnyugszom, mert még szebb ebben az állapotban. Nem vállal kevesebbet semmivel. Nincs több száz pályázó alkotó, de akik részt vesznek, azokról emberileg is tud szólni a zsűri előtt. Épp, hogy megnyílik a megyei tárlat és szervezik a „Kortárs művészet a vizuális nevelésben” című konferenciát, mely hasznos volt rajztanároknak, amatőr alkotóknak egyaránt.

Miskolcon és Egerben lemondhatatlan elfoglaltságom miatt nem lehettem jelen. A zsűri elmondása szerint BAZ megyében Kovács Judit olyan színvonalas anyagot gyűjtött össze, hogy öröm volt válogatni belőle.

Egerben Váradi Judit vette át a stafétabotot Jobbágy Ildikó igazgató helyettes asszonytól, közösen sajnáltuk, hogy az egeri Vizuális Tanszék hallgatói nem méretették meg ez évben magukat Tárlatunkon.

Januárban még úgy terveztük, hogy legalább két napot töltünk minden megyében. Hittük, hogy egy egész délután lehetünk együtt az alkotókkal és kollégáinkkal. Erre sem volt most pénz a Kollégiumban. Egyetlen alkalommal adatott így, október végén, amikor egyik nap Debrecenbe készültünk, másnap pedig Nyíregyházán kellett lennünk. Szabó Laci és Sivadó Sándor felajánlották, hogy ne rohanjunk vissza Pestre, hanem szálljunk meg náluk Nyíregyházán. Két emlékezetes nap. *Debrecenben* szárnyaltunk, mert Angyal László igazgató helyettes kurátor munkája teljességgel beérett. Itt évek óta az Őszi Tárlat keretében együtt állítanak ki profik és amatőrök. Az itt élő alkotók megértették a feladatot és felnőttek a profikhoz. Olyan anyagot mutattak be, hogy legszívesebben a több száz alkotás felét meghívtunk volna az Esszencia kiállításra. A zsűri úgy döntött, hogy egy új kitüntető címmel díjazza az eredményeket és Debrecen megyei jogú várost az Amator Artium Tárlat „fővárosának” tekinti.

Nyíregyházán úgy éreztük, mintha Szelykefűrdőn lennénk Erdélyben, ahol nyitott székely kapukon keresztül lehet eljutni a dombtetőre. Szabó Laci saját portáján fogadott, szállást kínált Sóstófürdőn, hogy megpihenjünk, másnap elvitt Mátészalkára, hogy zsűrizhessünk, s onnan repített bennünket azokra a helyekre, amelyeket eddig csak hallomásból ismertünk. Feltárta a megye csodáit előttünk: Tarpát, Csorvát,... kinyitott minden kaput. Baráth Hajnal, Ásztay Csaba, Szemadám György és jómagam örök adósai maradunk ezért. A köszönetet úgy sem lehet papírra vetni itt, de azt a képet, melyet örök rólok, melyből tanultam, s mellyel gazdagodtam, megkísérlem leírni. Mátészalkán nézzük a képeket. Sivadó Sándor és Szabó Laci őszinte érdeklődéssel hallgatják a zsűri véleményét, ők is hozzáfűzik a magukét. Hallom amint egymáshoz beszélnek: „Te, jó ez az öreg. Jövő héten kimegyünk hozzá, mert érdemes megnézzük, még mit csinál!” Amikor ezt a képet felidézem, arra gondolok: jaj, tanítják-e még valamelyik főiskolánkon az utódoknak ezt a módszertant, a terepmunkát?

Szekszárdon Komjáthy Ági és Pék a Jánosné, Marika a nyerő páros. A városi intézmény segít a megyeinek, pedig nem rég történt ott is összevonás. Az ott töltött idő rövidege nem enged siránkozást, inkább azt tartjuk fontosnak megbeszélni, hogy Tolnában dicséretes módon szaporodnak a községi önkormányzatok által szervezett művészeti táborok. De baj van az otthagytott képek minőségével. Mit tudnánk tenni, hogy ez ne így legyen? E gondolatokkal a fejünkben rohanunk tovább.

Amikor e sorokat zárom, előttünk áll még a *Fejér megyei* zsűri, ahol a megyei központ igazgatója, Pálfalvi András több év után Ruskovicsné Kövics Erikának adta át a stafétabotot, akiben azért is őszintén bízom, mert tanítványom volt.

Az idén kopogtatni fogunk még *Bács-Kiskun* megyében, ahol Polyák Berci számtalan elfoglaltsága ellenére is hű marad hozzánk. Nem utolsó sorban említem, hogy az idei évben először dolgozhattunk együtt a Kis Áron Magyar Játéktársasággal. Soros elnökük Dr. Györgyi Erzsébet és Séri Judith az Angyalföldi Gyermekek és Ifjúsági Ház munkatársa (valamint az intézmény teljes csapata) lehetővé tették, hogy az Amator Artium Társulat iparművészeti műfaját megújítsuk azzal, hogy bemutathatjuk Magyarország legkiválóbb játékkészítőit.

Az egy éven át tartó rendezvény sorozatot a Budapesti Művelődési Központ zárja három kiállítással decemberben, Vadócz Zsuzsa kurátorsága alatt.

Kedves Olvasóm! Köszönöm, hogy ránk figyeltél. Mi mindnyájan, akiktől eddig itt szó esett, olyan ünnepre készülünk, amelyen láthatatlanná válunk. 2006-ban tavasszal az Eszencia Kiállításon, az alkotóké lesz az összes figyelem. Munkánk róluk szólt eddig is. Én pedig ezzel a csoportképes, pillanatfelvételes írással szeretném köszönetemet kifejezni minden Kollégámnak. Köszönöm azt a rengeteg munkát, amiről itt szó sem esett. Ők tudják miért teszik.

„Szakadt lelket foltozni, foltozni! / Tört szíveket drótozni!

*A balatonfüredi Ezüstcsillag Gyermek Táncegyüttes
Fotó: Oláh Gergely*

BOGNÁR ISTVÁNNÉ

Nyílhat-e ősszel is virág?

Az ősz az esztendő harmadik évszaka: nyarat követ, telet előz. Lehet borús; jöhet nyirkos, csontig ható széllel, vacogó csönddel. De őrizhet a nyár verőfényéből, melegéből, bölcsen rábólintva a természet rendjére: nemsokára mindent befed a hó.

„Ősszel is nyílik még virág” címmel hirdetett vers- és novellaíró pályázatot Tatabányán a Kertvárosi Bányász Művelődési Otthon 1992-ben nyugdíjasok számára. Először csak a város, városkörnyék lakói küldték be írásaikat, majd egyre szélesült a kör: a megyei érdeklődés országossá terebélyesedett. Egyre több amatőr író-költő jelentkezett az ország minden pontjáról: a budapesti pályázó mellett szót kért a pécsi, zalaegerszegi, miskolci, szigethalmi szerző is, sőt egyre több írást hozott a posta a határainkon túli területekről: Erdély falvaiból, a Felvidékről, a Vajdaságból; két éve még izraeli pályázat is érkezett. A résztvevők száma megnőtt (2004-ben már 320 pályázó mintegy ezer írásából válogathatott az állandó zsűri). Ez természetesen az anyag gazdagabbá válását, a színvonal javulását vonta maga után. A szigorúan vett versenyből a be- és megmutatkozás alkalmá lett: rangsorolás helyett a legszebb alkotások szerzői egy-egy könyvet és a találkozás örömét viszik magukkal. A közel három órás gálaműsorokra nemcsak a „győztesek” jönnek el: a fáradságos utazást vállalva olyanok is érkeznek, aki egyszerűen csak meg akarják hallgatni társaik szépen formált gondolatait, kezét akarnak szorítani a tavaly látott ismerősökkel.

Az elmúlt esztendő különösen örömteli volt. Tatabánya polgármestere, Bencsik János segítségével révén *Őszidő* címmel kötet került a szellemi asztalra: az olvasók a 2003-as "termés" legjavában gyönyörködhetnek. A könyvecske beköszöntőjéből idézünk:

...„Miért szép? – teszik fel a hivatásos műelemzők a kérdést, aztán műértő szemmel, szakszerűen boncolgatják a forma szépségét és a benne testet öltő gondolatot.

Miért szépek ezek az írások? – kérdezzük mi, olvasók. Egzakt válasz nincs. Csak annyi, hogy varázsuk van. Sok-sok élettapasztalatból építkeztek, örömekből és fájdalmakból, dacos lázadásból és bölcs elfogadásból. A sorokból magunkra ismerünk, saját fájdalmainkra, örömeinkre, tépelődéseinkre, kétségeinkre, fohászainkra. Értjük ezeket a gondolatokat, mert talán rajtunk is átvillantak, s most itt állnak előttünk történetekbe, versekbe öltözötten. Míves megformálásban vagy szerényebb köntösben, de az életről beszélnek. A mi életünkről is.”

Hogy valóban így van, bizonyítsa néhány példa! A válogatás korántsem törekszik teljességre, annál is inkább, mert a pályázatok anyagának legalább harmadát kitevő novellák közül az évkönyv terjedelme miatt nem kerülhet a mustrába. A versekből is kevés. De talán sikerül felvilágtatni azt a sokszínűséget, amelyből a gálára témakörökbe rendeződnek az alkotások, s a nagyon is szűkre szabott mintában talán megjelenik a találkozó léghőre.

Idős emberek gondolatait tolmácsolják ezek az írások, mégis gyakori téma a szerelem. Nem az ifjúság lázas, szenvedélyes lobogása, hanem vallomás az együvé tartozásról:

A dombtetőn, a ház előtt
két roskatag fa. Összenőtt
hatalmas, kettős korona,
mint életünk sok ág-boga.
Milyen szél tűzte őket egy halomba?
A csíráébresztő tavaszi pompa
ideje véget ért.
Ki nő nagyobbra, virít szebben?
Vívtak együtt és egymás ellen
fényért, esélyért, életért.
És ág törött, gallyak szakadtak,
mikor egymással összecsaptak,
de mégis támasz, mégis társ az,
Kit a sors egymás mellé választ.
Most mintha azt súgnák a szélben:
Vigyázz! – Vigyázok... Érted s értem...
Ha te kidőlsz, nekem is végem...

(Bokros Tiborné, Letenye)

Gyakori téma a magány:

Hiába ugyanaz a nyár,
tested melege nélkül fáztam.
Emlékeddel takaróztam
ma éjjel a kihülő szobában.

(Börzsönyi Erika, Budapest)

a társ utáni sóvárgás:

...Ha nincs senkid, itt vagyok én: ebed,
verj és uszíts, járj velem réteket,
vadássz velem, ha időből telik,
őrzöm házad, álmod, emlékeid!
S ha valaha elvesztenéd magad,
fütytyents egyet, s már visszahoztalak!
S ha megvesznék, és kezéd megmarom,
ne hívj sintért, te dorongolj agyon!

(Kiss János, Tatabánya)

Ezeknek az éveknek egyik legnagyobb öröme *a család melege*, az unokák születése. Részlet egy ujjongó, játékos, ugyanakkor igényesen formált versből:

Csodás év a kétezer-négy,
el se köszönt még a nyár,
mikor óá-kurjantással
megjött Máté Boldizsár.

Nyit az ég kerek mosolyra,
részeg szél dúdolva jár,
tapsolnak a falevelek:
„Éljen Máté Boldizsár!

Pásztor, napkeleti bölcs kél
bennem: hódolni dukál,
hiszen ő a legkirályibb
gyermek: Máté Boldizsár.

Tömjénezni, becézgetni
 arany szókkal: ez kijár
 a legelső unokámnak,
 aki Máté Boldizsár.

Akár a makk, egészségben,
 s szeretve, mint jó király
 nőj békében, boldogságban
 nagyra, Máté Boldizsár.
(Lángi Péter, Keszthely)

Gyakori téma *a természet és ember kapcsolata* is. Csak két versszak Dávid László orosházi pályázó munkájából:

Tobozzá kell válnom, hogy szívemmel értsem,
 mért dalol a napfény, miért cseng a hajnal,
 mért dalol a lelkem hűvös erdő árnyán
 kacagva kacagó boldog madárdallal.
 Magot szórok fenyők túlevél ágyába.
 Tobozomnak lelkét adom a jövőnek,
 s korhadt testem barna, finom humuszából
 kidőlt szálfa helyén új csemeték nőnek.

Létösszegzés, sorsösszegzés Artner Lászlóné (Dunaharaszti) epigramma tömörségű verse, a Quo vadis?:

„Magamban bíztam eleitől fogva”
 –mondta ő, a költő.
 És most a jeges végtelenben
 kattognak a vonatkerekek.
 Magamban bíztam eleitől fogva
 – mondtam én is, az ember.
 Fáradt vagyok és árva.
 Kínálj meg kosaradból
 egy falat kenyérrel, hallal,
 Uram!

Mély bölcsesség, az emberibb léggör, *a belső béke vágya* csendül fel Gáspár László sokszoros díjnyertes székesfehérvári szerző kis művéből:

Úgy kéne végre élni, hogy
a csillagbámuló öröm
ne vesszen el az akarás
chatáiban kézen-közön,
Hogy összeszorított fogunk
között ha csikorog a szó,
ne csak tömény szitok fakadjon,
gyakrabban gyűljön fel a jó.
Úgy kéne végre élni, hogy
minden napunkban ott legyen
a csillagbámuló öröm,
s ne vesszen el a Szerelem.

Ennek a Nagy László-i Szerelemnek – amely csokorba gyűjt minden szép érzést, ami csak az ember szívében megteremhet – az áhítása csendül ki a pályázat szinte minden résztvevőjének alkotásaiból. Őszikék ezek a versek – novellák, sok megfáradt embernek szereznek magányt feloldó, kapcsolatteremtő örömet.

Egy biztos: 2006 őszén nem nyit ki ez a virág. A következő találkozót – finansziális okokból – 2007-re tervezik a szervezők. Talán a 2004/05-ös év terméséből megjelenhet egy vékonyka kötet. Az anyag együtt áll, méltó, szép, igényes. Ha forint is lenne mögötte, akár holnap is mehetne nyomdába. Verőfénybe vonhatná sok idős ember borús őszét, szerte az országban. Ha...

MERZA GÁBOR

A Diákfilmszemle tizenkét éve

„Az egyetlen bemutatkozási lehetőség számunkra.” *(általános iskolás alkotó)*

„Jó, hogy van Diákfilmszemle, mert itt nemcsak bemutatkozhatunk, hanem új ismeretségeket is köthetünk, sőt akár új alkotótársakat is találhatunk.” *(fiatal független filmes)*

„Hogy miért kell ez a rendezvény? Mert ezek a gyerekek itt valóban fontosnak érzik magukat, mert ezen a szemlén presztízs díjazottnak lenni, mert itt megjelennek olyan tehetségek is, akik a későbbiekben hatással lehetnek a következő generáció diákfilmeseire.” *(egy általános iskolai filmes alkotóműhely pedagógusa)*

Az idézett mondatok az A38 hajón hangzottak el a 12. Országos Diák és Ifjúsági, Film- és Videó Szemle (Diákfilmszemle) záró gálavetítését követően, amikor egy alkalmilag összeverődött csapat értékelt a látott díjazott filmeket, egyúttal magát a rendezvényt is, amelyet a 2005. esztendőben augusztus 23–28-a között bonyolítottunk le a Budavári Művelődési Központban.

Fontosnak tartottuk e rövid összegzést így kezdeni, mert nekünk is – mint minden rendezvény szervezőjének – szükségünk van arra, hogy a befektetett munkát igazolni lássuk, azaz bizonyosak legyünk abban, hogy a Diákfilmszemle meghatározó szerepet tölt be az általunk megcélozni kívánt korosztály életében; rendezvényünkön való részvételük számukra is fontos célt jelöljön meg az adott esztendőben végzett filmes munkájuk bemutatására.

Az elmúlt tizenkét évben bizonyítottunk.

Bebizonyítottuk azt, ha fórumot teremtünk a szárnyukat most bontogató fiatal filmesek számára, ha lehetőséget biztosítunk arra, hogy a sok esetben technikai nehézségekkel küzdő, de művészi közösséget vállaló alkotók megmérettessenek és tanuljanak, akkor életben tarthatjuk azt a

filmkészítési kedvet, amely motiváló tényező egy filmkészítés iránt érdeklődő, kezdő alkotó produktivitásához.

Az elmúlt több mint egy évtized összefoglalására vállalkozva tehát tartjuk szem előtt azt, hogy a rendezvény sikere egy többszereplős közös munka és gondolkodás eredménye, amely sikerből nemcsak a szervezők, de a Diákfilmszemlére benevezett produkciók készítői is egyaránt részesednek, és a filmek bemutatása eszköz ahhoz is, hogy egy, összetételében változó, de szellemiségében azonos gondolkodású közösség jöhessen létre.

12. Diákfilmszemle 2005.

A 2005. augusztusában tizenkettedik alkalommal megrendezésre került Országos Diák és Ifjúsági, Film- és Videó Szemle (Diákfilmszemlére) *42 alkotóműhely és számos egyéni alkotó nevezett három kategóriában*, hagyományosan az általános iskolások, a középiskolások és a 30 év alatti fiatal filmesek kategóriájában. A szemle alapelve, hogy a benevezett műveket előzsűrizés nélkül mutatjuk be az érdeklődőknek. Ebben az esztendőben az öt versenynap alatt 154 filmet vetítettünk. Egyéni alkotók neveztek több magyarországi és határon túli, magyarulakta településről.

*Csoportképhez készülődve a szemlén
Fotó: Markos Péter*

A helyszínen a vetítéseket figyelemmel kísérő zsűri összeállításában arra törekedtünk, hogy különböző aspektusból láttassanak a művek, így alkossanak egy szempontrendszert, amely aztán kialakította a díjazásra került produkciók listáját. A zsűri névsora: *Medgyesi Gabriella*, a Duna Televízió szerkesztője, *Matkócsik András* operatőr – rendező, *Szita Miklós* Balázs Béla díjas producer, *Para-Kovács Imre* közíró és *Oláh Lehel* független filmes.

Minden egyes versenynap után a zsűri nyilvános konzultációt tartott, amelyen az alkotók számára lehetőség nyílt az aznap vetített filmek bírálatainak meghallgatására, amelyre aztán reagálhattak, megvitathatták az elhangzottakat. A zsűri e konzultációk alatt elsősorban arra törekedett, hogy az ifjú filmesek a bátorító, ösztönző vélemények birtokában valóban magukévá tudják tenni azt a szemléletet, amely aztán további munkájuk során segít saját hangjuk, saját képi megfogalmazásuk kialakításában.

A szemle programjában, a filmvetítések mellett egyéb kulturális rendezvények is szerepeltek. Kiegészítő programként kiállítás várta az érdeklődőket: három filmműhely (Szent László Gimnázium tömegkommunikációs szak, Polifilm Műhely, Emerszy Stúdió) négy alkotója által készített fotók kiállítása. A szemle utolsó három napján, mint társrendezvény került megrendezésre a III. „POLIFILMFEST” Nemzetközi Ifjúsági Filmbemutató és Konferencia.

Örömmel számolhatunk be arról, hogy a szemlét naponta 100–120 néző kísérte figyelemmel. Az írott és elektronikus sajtó is több ízben tudósított rendezvényünkről.

A szemle versenyprogramjának megtekintése után a zsűri úgy döntött, hogy *29 alkotást* részesít különböző díjazásban. A díjakat az idei Diákfilmszemlére a Magyar Mozgóképek Közalapítvány 4 K kuratóriuma, a Duna Televízió, a Magyar Televízió, a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága, az Oktatási Minisztérium, a Népszabadság, a Kodak kft., a Mediawave, a Magyar Narancs, a Filmvilág, a Filmtett és az A38 rendezvényháló ajánlotta fel. A döntésben érvényesült az előzőleg felállított szempontrendszer, így a díjazott filmek között szerepelt kísérleti film, dokumentumfilm, animációs film, kisjátékfilm. A rendezvény záróakkordjaként gálavetítést tartottunk az A38 rendezvényhálón, ahol bemutattuk a díjazott filmeket, méltóképpen búcsúztatva a 2005-ös Diákfilmszemlét.

A Diákfilmszemle kulturális jelentősége

Országsszerte növekszik azoknak a filmkészítő alkotóműhelyeknek a száma, akik megmutatkozási lehetőséget keresnek. Az 1994-es első Diákfilmszemle óta ebben a kategóriában ez az egyetlen olyan rendezvény, amelyet a fiatal filmesek hagyományos, éves bemutatkozási lehetőségének nevezhetünk. Az elmúlt több mint egy évtized alatt számos más amatőr és független filmszemle is szerveződött, de egyikük sem volt hosszú életű; ez az egyedüli lehetőség arra, hogy a fiatal amatőr és független filmesek nyilvánosságot kapjanak, és közönség előtt bemutathassák alkotásaikat. Benevezhet bármely alkotó, aki a filmkészítést nem főfoglalkozásként űzi (30 éves korig), illetve a mozgóképkészítést még tanulja. Minden nevezett alkotást előzsűri nélkül vetítünk le. Az utóbbi hat évben határon túli magyar ifjú alkotók is részt vettek filmjeikkel Szemlénken.

Visszatérő és új csapatokkal gyarapodik közösségünk minden esztendőben, és ami e programban a legfontosabb: nemcsak saját filmjeik sorát, de a versenytársak alkotásait is figyelemmel kísérik, részt vesznek a konzultációkon, vitatkoznak egymással, tanulnak egymástól, és természetesen a zsűritől.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a Szemlére számos külföldi vendéget hívunk meg, olyan vendégeket, akik a Diákfilmszemléhez hasonló profilú fesztiválokat rendezik országukban (Lengyelország, Csehország, Németország, Hollandia, hogy néhányat említsünk állandó vendégeink közül). Együttműködésünk e fesztiválszervezőkkel hatékony, folyamatos. A Diákfilmszemle sajátossága, hogy a legjobb filmekből „gyűjtökazettát” készítünk, amelyet eljuttattunk a nemzetközi és hazai független filmszemlékre, így a nálunk először bemutatott filmekkel találkozhatott már a közönség a Budapesti és az Országos Filmszemléken, a csehországi, a lengyel, a német és más külhoni ifjúsági filmfesztiválokon is. E kiküldött filmek eredményességét bizonyítja, hogy az utóbbi években mindig a díjazott alkotások listáján olvashattuk a Diákfilmszemlét képviselő produkciónkat.

A korábbi Diákfilmszemlékről

Összefoglalónk úgy teljes, ha hozzáférhetővé tesszük a korábbi Diákfilmszemlék adatait. Tesszük ezt azért is, hogy az elemző szem figyelemmel kísérhesse a rendezvény fejlődését a kezdeti lépésektől napjainkig.

A *Magyar Művelődési Intézetet* nem soroljuk fel a támogatók között, mert az első évtől mindvégig a rendezvényhez *erős szakmai és intézményi háttért* biztosított.

Diákfilmszemle 1994.*Filmek:* 104*Alkotóműhelyek:* 3*Egyéni alkotók:* 70*Támogatók:* Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, XI. Kerületi Önkormányzat, Fővárosi Kulturális Alap, Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány, Budapesti Művelődési Központ.*Díjfelajánlók:* Csaba TV, Casus Kollégium, Szellemkép folyóirat, Rét Kulturális Egyesület, Matkócsik András.**Diákfilmszemle 1995.***Filmek:* 123*Alkotóműhelyek:* 19*Egyéni alkotók:* 42*Támogatók:* Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány, Soros Alapítvány.*Díjfelajánlók:* Budapesti Őszi Fesztivál, Gazdagréti Községi Ház, Budapest Film, Mediawave, Szellemkép, Lágymányosi Községi Ház, Órmezei Községi Ház, Budapesti Művelődési központ, VSM Albertfalvai Községi Ház, Média 11, Magyar Filmklubok és Filmbarátok Szövetsége, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, Miskolci Városi Televízió, Újbuda c. lap, Tabán Mozi, Matkócsik András, HIL-Bend AVS.**Diákfilmszemle 1996.***Filmek:* 110*Alkotóműhelyek:* 14*Egyéni alkotók:* 41*Támogatók:* Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, Budapest Főváros Polgármesteri Hivatal Kulturális Bizottsága, XI. kerületi Önkormányzat Kulturális és Média Bizottsága.*Díjfelajánlók:* Magyar Független Film- és Videó Szövetség, Mediawave Alapítvány, Szellemkép újság és Szabadiskola, Casus Alapítvány, Budapesti Őszi Fesztivál, Gazdagréti Községi Ház, Órmezei Községi Ház, Lágymányosi Községi Ház, Miskolci Városi Televízió, Matkócsik András**Diákfilmszemle 1997.***Filmek:* 82*Alkotóműhelyek:* 22*Egyéni alkotók:* 35*Támogatók:* Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, Művelődési Minisztérium, Fővárosi Kulturális Alap.

Díjfelajánlók: a támogatók + Filmvilág, Gazdagréti Községi Ház, XI. kerületi Kulturális Alap, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, Budapesti Fesztiválközpont Kht., Budapest Film Kft., Pesti Műsor, magánszemélyek.

Diákfilmszemle 1998.

Filmek: 84

Alkotóműhelyek: 24

Egyéni alkotók: 29

Támogatók: Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, Fővárosi Kulturális Alap, Generáció Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány, XI. kerületi Kulturális Alap.

Díjfelajánlók: Budapesti Tavaszi Fesztivál, Budapesti Őszi Fesztivál, Budapest Film Kft., Black and White Stúdió, Magyar Narancs, Filmvilág, Népszabadság, Pesti Műsor, MTV2 "Universitas", TV 11, Mediawave, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, Szellemkép Szabadiskola, MU Színház, Tango CD Bolt, Rózsa Művelődési Ház, Tűzedzők Művészetbarát Asztaltársaság, Huller Ágoston, Forintos Anna, Matkócsik András.

Diákfilmszemle 1999.

Filmek: 99

Alkotóműhelyek: 29

Egyéni alkotók: 26

Támogatók: Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Mozgókép Alapítvány, Fővárosi Kulturális Alap, Generáció Gyermek és Ifjúsági Közalapítvány, XI. kerületi Kulturális Alap.

Díjfelajánlók: Magyar Művelődési Intézet, Polifilm, Kelet-Európai Fényműhely, Black and White Studio, Népszabadság, MU Színház, Filmvilág, Pesti Műsor, TV 11, Mediawave, Csaba TV, 2D Videóstúdió Szombat-hely, Budapest Filmstúdió, Matkócsik András, Szőke András.

Diákfilmszemle 2000.

Filmek: 96

Alkotóműhelyek: 20

Egyéni alkotók: 28

Támogatók: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Magyar Mozgókép Közalapítvány, Mobilitás Nemzeti Ifjúsági és Gyermek Közalapítvány, Fővárosi Kulturális Alap.

Díjfelajánlók: Magyar Millennium Kultúrával a Nyugat Kapujában, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Microsoft, Népszabadság,

Mediawave, Filmvilág, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, MU Színház, Magyar Televízió, Magyar Narancs, Csaba Tv, Black and White Stúdió, Duna Televízió, Matkócsik András.

Diákfilmszemle 2001.

Filmek: 146

Alkotóműhelyek: 29

Egyéni alkotók: 21

Támogatók: Magyar Mozgóképek Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.

Díjfelajánlók: Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Duna Televízió, Magyar Televízió, Népszabadság, Filmvilág, Magyar Narancs, Pesti Est, Mediawave, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, MU Színház, Matkócsik András.

Diákfilmszemle 2002.

Filmek: 135

Alkotóműhelyek: 25

Egyéni alkotók: 23

Támogatók: Magyar Mozgóképek Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Fővárosi Kulturális Alap.

Díjfelajánlók: Duna Televízió, Népszabadság, Filmvilág, Magyar Narancs, Pesti Est, Mediawave, Magyar Független Film és Videó Szövetség, MU Színház, Magyar Művelődési Intézet, Kodak, Középeurópa Fényműhely, Oktatási Minisztérium, Matkócsik András, Szőke András.

Diákfilmszemle 2003.

Filmek: 189

Alkotóműhelyek: 44

Támogatók: Országos Rádió és Televízió Testület Műsorszolgáltatási Alap, Magyar Mozgóképek Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Gyermek és Ifjúsági Alapprogram, Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága.

Díjfelajánlók: Magyar Művelődési Intézet, Duna Televízió, Magyar Televízió, Klub Rádió, Népszabadság, Pesti Est, Kodak, Oktatási Minisztérium, Filmvilág, Magyar Narancs, Mediawave, Magyar Független Film- és Videó Szövetség, Matkócsik András.

Diákfilmszemle 2004.*Filmek:* 160*Alkotóműhelyek:* 38*Támogatók:* Országos Rádió és Televízió Testület Műsorszolgáltatási Alap, Magyar Mozgóképek Közalapítvány, Nemzeti Kulturális Alapprogram, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Gyermek és Ifjúsági Alapprogram, Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága.*Díjfelajánlók:* Magyar Művelődési Intézet, Duna Televízió, Magyar Televízió, Klub Rádió, Népszabadság, Pesti Est, Kodak, Oktatási Minisztérium, Filmvilág, Magyar Narancs, Mediawave, Magyar Független Film-és Videó Szövetség, Matkócsik András.

A fentiekből látható, hogy a Diákfilmszemle stabil résztvevői, támogatói, díjfelajánlói bázissal rendelkezik, de meg kell említenünk azt is, hogy miután rendezvényünk teljes egészében nonprofit rendezvény, csak pályázati úton juthatunk pénzhez. A támogatások évről – évre változóak voltak, ez változékonyság hol jobb, hol rosszabb körülményeket teremtett rendezvényünknek, de a felmerülő hiányosságokat azonban sem alkotó, sem néző nem érzékelte, csak a szervezőknek és rendezőknek okozott problémát.

Állandó támogatóink felismerték, hogy a támogató és a rendezvény-szervező egy célért használja fel lehetőségeit. A cél pedig az, hogy azoknak a fiataloknak, akiknek művészi – alkotói életében a Diákfilmszemle az egyik legfontosabb esemény, továbbra is az maradjon és biztos pontként segítse őket produkcióik létrehozásában.

A szervezőkről

Az elmúlt tizenkét év alatt folyamatosan alakult ki az a modul, amely néhány éve már állandó forgatókönyvként jelenik meg a Diákfilmszemle lebonyolításában. A rendezvény speciális volta miatt minimális mértékben van lehetőség arra, hogy ettől eltérjünk, de mindig szem előtt tartjuk a Szemlén kialakult adott szituációkat, felmerülő igényeket.

Az utóbbi években kialakult az az állandó szervezői stáb is, amely létrehozza, működteti és életben tartja az évente megrendezésre kerülő Diákfilmszemlét. A rendezvény partnerszervezetei: a Magyar Művelődési Intézet, a Ház a Réten Közhasznú Kulturális Egyesület, a Polifilm Műhely Alapítvány, a Szent László Gimnázium Papp László tanár úr által vezetett tömegkommunikációs fakultációja, a Makói Művészeti és Videó Műhely Czibolya Kálmán vezetésével és az A38 rendezvényhajó.

Nagy örömünkre a 13. Diákfilmszemle lebonyolításában a stáb kiegészül az Aranytíz Művelődési Központ munkatársaival, valamint ez az intézmény ad helyet a 2006. évi Diákfilmszemlének.

Jellemző, hogy a tárgyévi Szemle utolsó napján tulajdonképpen már elkezdődnek a következő évi rendezvény előkészítésének munkálatai, hiszen e nagy hagyományokkal bíró esemény egész éves folyamatos munkát igényel, amely hatékonysága meghatározza a nyár utolsó filmes rendezvényének magas színvonalát.

Összegzésül

Bemutatni kívántuk a Diákfilmszemle elmúlt tizenkét évét, és azt a folyamatot, amely évtől függetlenül, állandó biztonsággal teremti meg a már sokszor említett „egyetlen bemutatkozási lehetőség” hátterét. Azonban az e sorokat olvasó bizonyosan hiányérzettel küzd majd, hiszen mit is tudott meg e rendezvényről a fentiekből merítve, mennyire látja át egy valóban folyamatos munka eredményeképpen létrejött, a diák- és fiatal filmesek számára igazán fontos program szervezői-lebonyolítási munkálatait? Mennyire sikerült érzékeltetni a Szemle hangulatát?

És bár az első kérdésre valamelyest válasz is kapható, a másodikra bizonyosan azt felelik majd: szinte semennyire. A Diákfilmszemle hangulatát igazán megtapasztalni érdemes. A mindenkori látogató számára ez a rendezvény igazi közösségi élményt jelent, amely, bár elcsépett a frázis, ténylegesen mély benyomással bír, valóban szemléletet változtat, fejleszt és motivál. A közreműködő – és szándékoltan nem a versenyfilm alkotó összetételt használva – egy speciális életkorban (a fiatalkorban) kapja meg azt az indítást, amely által a továbbiakban egyre tudatosabban alkot, egyre jobban képes megfogalmazni önmagát. Ezekből a fiatalokból kevesen foglalkoznak majd később a filmkészítéssel hivatásszerűen, de biztosak vagyunk abban, hogy segítettünk nekik egy célkitűzés megvalósításában, amely a művészi alkotókedvet feléleszti és elmélyíti, így a művészet (ezen belül a filmművészet) szeretete részévé válik, és elkíséri majd egész felnőtt életében.

TALÁLKOZÁS

TÓTH ZSÓKA – VARGA TAMÁS

*Beszámoló a közép-kelet-európai országok
országos közművelődési intézményeinek
portoroži konferenciájáról*

A Magyar Művelődési Intézet kezdeményezésével nemzetközi kapcsolatfelvétel indult a szomszédos államok országos közművelődési intézményeivel. Ennek eredményeként 2005 októberében Horvátország, Csehország, Szlovákia, Szlovénia, Románia és Magyarország részvételével konferenciát szerveztünk Balatonalmádiban, amely együttműködési szándéknyilatkozat aláírásával zárult. Ennek tartalma a következő: az amatőrművészeti tevékenységek feltérképezése, illetve magának a fogalomnak a tisztázása egymás országaiban, a művelődés területén végzett kutatások kölcsönös megismerése és összehangolása, lehetséges együttműködések, különböző programok közös szervezése.

A megállapodás fontos pontját képezte, hogy minden esztendőben találkozzanak az intézmények képviselői, és egy adott témában folytasanak eszmecserét. Szlovén kollégáink, a Kulturális Tevékenységekért Közalapítvány munkatársai, Igor Teršar vezetésével 2005. szeptember 22–24-én látták vendégül az együttműködő feleket Portorožban.

A konferencia címe „A szocio-kulturális tevékenységek szerepe a nemzetközi együttműködésben és a kulturális örökség megőrzésében” volt. Ennek szellemében a következő felvezető előadásokat hallhattuk, amelyeket minden esetben párbeszéd követett:

- Inkei Péter (Magyarország): Szociokulturális tevékenységek Európában

Az előadás főként a közművelődési ill. amatőrművészeti tevékenység egységes fogalmi meghatározásának fontosságát hangsúlyozta, mivel Európa nyugati felén ilyen típusú tevékenység nem, vagy más formában létezik. A majdani európai forrásokhoz való hozzájutás szempontjából ezért lényegbevágó, hogy egységes fogalmi keretekben gondolkodjunk. Inkei Péter konklúziója szerint az ilyen típusú tevékenységek jelölésére a „szocio-kulturális tevékenységek” kifejezés a legalkalmasabb.

- Villy Dall (Dánia): *A dán tapasztalatokról*
Az előadó különböző amatőrművészeti projekteket mutatott be, amelyeket nemzetközi együttműködésben valósítanak meg az Északi Tanács szponzorálásával.
- Dr. Vesna Čopič (Szlovénia): Kulturális sokszínűség, a művészek együttműködése és mobilitása
Az előadó az amatőrművészeti tevékenységek európai vonatkozásairól beszélt.
- Christian Krentel Seremet (Németország): *A német tapasztalatokról*
Az előadó egy, a drezda-i régióban kialakított újfajta kultúrafinanszírozási rendszerrel kapcsolatos tapasztalatokat osztotta meg a konferencia résztvevőivel.
- Aled Rhys-Jones (Wales): *Az európai önkéntes/amatőrművészeti hálózat (ENVAA)*
Az előadó az újonnan létrejövő szervezet első konferenciájának előkészületeiről szólt, amelyre a résztvevőket is meghívta.

*

Az elméleti szekciók mellett közös kezdeményezéseinken is dolgoztunk: Vojko Stopar úr, a szlovén testvérintézmény nemzetközi koordinátora felvázolta azon elképzelésüket, miszerint a közeljövőben közösen folyamodunk az EU-hoz, hogy jelenlegi gyakorlatától eltérően a jövőben támogassa az amatőr kulturális tevékenységet. A folyamodvány vázlatának megírását a szlovén fél vállalta.

Tóth Zsóka és Varga Tamás ismertették a magyar fél kezdeményezését követően megvalósulandó, közös amatőrművészeti fesztivállal kapcsolatos munkák jelenlegi állását, és részletesen bemutatták a magyar fél által a Visegrádi Alaphoz írt pályázatot is. Szó esett a szlovák fél utolsó pillanatbeli visszalépésének következményeiről és az ebből fakadó problémákról is. Sajnos, azóta már tudjuk, hogy közös pályázatunk – a már említett hiányosságok miatt – elutasításra került, de szándékunk szerint, szerencsés pályázati lehetőséggel, egy későbbi időpontban megszervezzük a projektet.

Igor Teršar úr, a szlovén testvérintézmény igazgatója felvázolta a szlovén fél másik kezdeményezését, amely szerint közös munkánk koordinációjára közös honlapot hozunk létre ECuCo (European Cultural Cooperation) elnevezéssel, amelyre minden intézmény honlapja felcsatlakozik majd. A honlap fejlesztése már megkezdődött, ennek eredményeit is bemutatták a résztvevőknek.

A hivatalos program mellett szervezett informális programokban kiemelt szerepet kaptak a különböző amatőrművészeti csoportok produkciói. Ily módon alkalmunk volt megismerkedni a helyi amatőr kulturális élet különböző vonatkozásaival, és azt is tapasztalhattuk, hogy Szlovéniában ezek a csoportok megfelelő támogatottsággal működnek.

A konferencia mérföldkő volt az MMI és partnerintézményei együttműködésében, hiszen az elméleti kérdések megvitatása mellett lehetőséget adott közös ügyeink, projektjeink személyes megtárgyalására, valamint a kooperáció új formáinak kialakítására is. A szlovén házigazda által megvalósított professzionális szervezés pedig gördülékennyé, élvezetessé tette ezt a munkát.

*A delegáció résztvevői a portoroži konferencia szünetében
Fotós nem azonosítható*

GÁBOR KLÁRA

*Kulturális híd a Dunán
Komárom, egy város két ország*

Komárom város a Duna két partján, Komárom ikerváros, a két Komárom. Sokféleképpen próbáljuk érzékeltetni a rólunk szóló hírekben összetartozásunkat. *A szlovákiai és magyarországi Komárom egyre több szállal kötődik egymáshoz a történelmi, kulturális közös múlton túl.* Ezek közül három kulturális eseményt emelek ki, amelyek meghatározó szerepet töltek be kapcsolataink építésében az elmúlt években.

A rendszerváltás után *1991-ben rendeztük meg először a Komáromi Napokat, amely azóta mindkét város legjelentősebb rendezvénysorozatává vált.* Április 26-tól – a dicsőséges 1849-i esemény, az osztrák blokádot feloldó csata emléknapjától – kezdődően május 1-ig kiállítások, konferenciák, változatos sport és kulturális események zajlanak az északi és déli oldalon egyaránt. Az intézmények, civil szervezetek a Komáromi Napokra időztik jelentősebb eseményeiket, amelyekbe most már a komáromi erődrendszer valamennyi tagja bekapcsolódik. Rendszeres vendégeink tudják, hogy a történész konferencia mindig az 1848–49-es eseményekről szól, a Monostori Erőd a Média Wave koncertjeitől hangos, hogy ilyenkor látogatható az Öregvár és hogy mindkét oldalon kellően hűvös a sör a Fesztivál sátorban.

A rendezvények összehangolásával és sajátjaink lebonyolításával természetesen mi is kivesszük részünket a forgatagból, együttműködve északi kollégáinkkal a Városi Művelődési Központban. Fontos napunk például a szombat. Ekkor a „Gyerünk a ligetbe...” rendezvényünkért izgulunk, hogy ne essen az eső, és ne kelljen a vásárosokat és a műsorokat a meglehetősen kicsi művelődési házunkba begyömöszölni. Szereplőink egy része aznap Észak-Komáromban is fellép, hiszen ugyanezen a napon náluk Nemzetközi Folklór Fesztivál zajlik az Amfiteátrumban. Hosszú lenne felsorolni, hogy mi minden történik ilyenkor a Komáromokban.

Jöjjenek el 2006-ban a XV. Komáromi Napokra, ha meg szeretnék tapasztalni.

2000-ben is olyan módon szerettünk volna ünnepelni, hogy az a két város összetartozását szimbolizálja, együttélését erősítse. Így jött létre a „Híres Komárom...” történelmi játék, melynek címéül a Klapka induló kezdő szavait választottuk. A forgatókönyvet a két Komárom történeteseinek, helytörténeteseinek, színházi szakembereinek ötletei alapján Szamadó Emese történész öntötte végleges formába és ő az, aki a szövegkönyv frissítésén is fáradozik, hiszen a kezdetektől fogva minden évben beépítettünk valamilyen új jelenetet. Sikerült az évről évre felfrisított történelmi játékot városunk kulturális idegenforgalmi látványosságává tenni, melyből eddig hat előadás valósult meg.

Képzelnék el egy olyan különleges színházi élményt, amelyben a komáromi erőrendszer legnagyobb épületegyüttesében, a Monostori Erődben huszonnégy komáromi történelmi esemény elevenedik meg a római kortól napjainkig. Élőképek, táncok, dramatikus jelenetek váltják egymást. A gyönyörű korhű jelmezek, a sok zene, néptánc és régi tánc, a pantomim részek és élőképek látványossá teszik az előadást.

A két Komárom lakói, civil szervezeteinek tagjai, művészeti együtteseai szerepelnek együtt az észak-komáromi Jókai Színház művészeivel, összesen az előadásban mintegy 150-en. Négyhetes közös próbaidőszak előzi meg a programot.

Miért „Híres Komárom...”? Híres, mert régi település. Egykor a rómaiak építettek ide egy helyőrséget lakásokkal, műhelyekkel. Ez volt Brigetio. Azt, hogy már a honfoglaláskor lakták egyik városrészünket, Koppánymonostor neve őrzi. Számos különleges történelmi esemény kötődik Komáromhoz. Itt született például 1440-ben az a fiú, akit V. László néven koronáztak királlyá. Pusztíthatta földrengés, árvíz a város mindig új éltre kelt. Legbüszkébb azonban Komárom arra, hogy az 1848–49-es forradalom és szabadságharc utolsó védbástyája volt és végül kedvező alku árán életüket és vagyonukat megőrizve hagyhatták el a várost Klapka György katonái.

Komárom történelmének megjelenítése egyben a magyar nép történelmének bemutatása is. Mivel kevés szöveg, sok zene, tánc és egyéb látványelem (például pirotechnika) jellemzi a színjátékot, az idelátogató külföldiek számára is élményt nyújt.

Régióinkból az előadást alkalmanként ezer–ezerkétszáz fős közönség látta, és azt érzékeljük, hogy továbbra is nagy az érdeklődés iránta. Ezért bízunk abban, hogy az ország távolabbi vidékeiről is idecsalogatjuk a nézőket az újra és újra felújított előadásokra. Művelődési Központunk kezdettől fogva fő szervezője a „Híres Komárom...”-nak. Idén a színházi változat alapján interaktív történelmi sétává vált a történelmi játék. Az egyes jelenetek párhuzamosan éltek, működtek mintegy három óra hosszán át. Mindegyikbe bekapcsolódhattak az érdeklődők, táncolhattak, fegyvereket próbálhattak ki, játszhattak, zsonglörködhetnek, azaz mindegyik helyszínen több, a korra jellemző tevékenységet kipróbálhattak. Nagy sikere volt a változtatásnak, így jövőre a történelmi sétát és a színházi változatot is szeretnénk megrendezni.

Idei nagy közös akciónk Észak-Komárommal a „Határtalanul fiatal” program volt, amelyet a helyi Komáromi Nyilvánosság Egyesülettel és az észak-komáromi Jókai Napok Alappal együttműködve valósítottunk meg.

Új dimenziókat nyitott az itt élő fiatalok számára az Európai Unió csatlakozás. Északról, Szlovákiából sokan járnak át a magyarországi Komárom középiskoláiba tanulni, az Ipari Parkba dolgozni, tőlünk délről pedig a második évét kezdő Selye Egyetem hallgatói sorába iratkozhatnak be az érdeklődők.

A két Komáromban élő fiatalok közötti szorosabb kapcsolat építését tűztük ki célul a „Határtalanul fiatal” projekttel, amelyre sikeres pályázatot adtunk be az Ifjúság 2000–2006 programra. Arra gondoltunk, hogy az aktív, művészetek iránt érdeklődőket vonjuk be elsősorban, de a rendezvények közönségeként is érintkeznek majd egymással a fiatalok. A pályázatok, koncertek, beszélgetések során arra törekedtünk, hogy különböző művészeti ágak képviselői találkozzanak egymással. Tavasszal a képzőművészeti pályázatunkon résztvevőket és a könnyűzene helyi művelőit hoztuk össze egymással Észak-Komáromban, a Városi Művelődési Központban rendezett kiállításon és a RÉV-ben, a Magyar Kultúra Házában a „Határtalanul könnyű” koncerten. „Komárom az európai történelem sodrásában” – volt a témája a pályázatnak, amelynek megnyitója után, a beszélgetés során kialakult egy közös alkotótábor terve. Ezt egyik évben a magyar, másik évben a szlovákiai oldalon rendeznénk meg. A zenészekről pedig kiderült, hogy sok olyan rendezvényre járnak, ahová ajánlani tudják egymást. Legnagyobb előnyt a koncertek esetében a technikai eszközök és hangszerek határon való átvitele jelenti: ez az, amit az

Európai Uniós csatlakozás előtt csak komoly adminisztrációval és jelentős költséggel tudtunk lebonyolítani!

Nyár elején a komolyzenészek találkozóját kötöttük a fotópályázat megnyitójához. Az esemény ezúttal magyar oldalon, a Kultsár Szakközépiskolában és a mellette lévő Egressy Művészeti Iskolában zajlott. Nagyobb volt az érdeklődés a fotópályázat iránt, mint amit a képzőművészetinél tapasztaltunk. Hiába kerestük a szervezés során a fiatalokat a már működő városi fotó szakkörökben. Sajnos nem igyekeznek bevonni a fiatalokat a kialakult csapatokba. Inkább a középiskoláknak és a művészeti iskoláknak küldött versenyfelhívásra érkeztek be pályamunkák. A zenei képzésben résztvevők is arról számoltak be, hogy a középiskola után kikerülnek a sodrásból és általában abbahagyják a muzsikálást. Ennek egyik oka éppen az, hogy idáig nem volt Komáromban felsőfokú képzés és el kellett menniük a városból tanulni. Ha a Selye Egyetemen egyre több szak indulna, egyre többen maradnának itthon.

*Híres Komárom... A Legio Brigetio katonai bemutatója a római színben
Fotó: Török Csaba*

Programjaink során igazán aktív a 15–19 éves korosztály volt. Sokkal nehezebb elérni, megmozgatni a 20–25 éveseket, azaz az egyetemistákat és a pályakezdő fiatalokat. További célunk, hogy az ő kulturális szokásait, igényiket felmérve olyan rendezvényeket, akciókat szervezzünk, amelyekre ők is mozdulnának.

Eddigi tapasztalatainkkal felvértezve fogtunk bele őszi zárórendezvényünkbe, amely összművészeti találkozó volt. Október elsején délelőtt mindkét Komáromban utcaszínházi hangulatot teremtettek a néptáncosok, színjátósok, zenészek, ezzel toborozták a közönséget a délutáni bemutatókra, amelyen felléptek: a Generációk Néptáncgyüttes, az Álmodozók Színjátós Csoport és a Kerecsen Zenekar Észak-Komáromból, a Garabonciás Táncgyüttes, a Révész Színjátós Kör és az M-nélkül Zenekar Dél-Komáromból. Mindehhez szerencsére rendelkezésünkre állt a város Fesztivál tere a Csillag Erőd mellett. Itt, a komáromi erődrendszer legkisebb tagjában nyitjuk meg a korábbi képzőművészeti és fotópályázat anyagából válogatott kiállítást.

Nagyon sok új kapcsolatra tettünk szert mi magunk is a szervezés során. Intézményekkel, iskolákkal, társadalmi szervezetekkel, újságírókkal, rádiósokkal, tévésekkel. Ha sikerül, természetesen ezt a programot is évenként ismétlődő rendszeres eseménnyé tesszük, hasonlóan a két Komáromot egyre inkább egy várossá kovácsoló, már hagyománnyal bíró kulturális rendezvényhez.

(A szerző a komáromi Csokonai Művelődési Központ igazgatója)

LUKÁCS MÁRIA

A nemzetiségek kultúrájáért

A rendszerváltást követő években fordulat következett be a garantáló közjogi testületek, a kisebbségi önkormányzatok, magyarországi nemzetiségek viszonyaiban. Kisebbségi törvény született. Az események sodrásában számos új hagyományörző, a nemzetiségi identitás ápolását vállaló egyesület, együttes alakult. Ugyanakkor hiányzott az az intézmény, amely koordinálja, módszertanilag támogatja a nemzetiségek művelődési tevékenységét.

Ezért a Magyar Művelődési Intézet – 2004-es újjászervezését követően – a Magyarországon élő nemzetiségek közösségi művelődésének hatékonyabb ellátása érdekében létrehozta a Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanácsot (NKSZT), mely 2004. december 15-én tartotta alakuló ülését.

Az NKSZT tagjai az MMI főigazgatója által felkért, a magyarországi országos hatáskörű nemzetiségi civil- és kulturális szervezetek részéről, nemzetiségenként 1 személy: bolgár, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén és ukrán nemzetiség képviselői. (A Roma Kulturális Szakértői Tanács önálló testületként alakult meg.) Az MMI részéről tagjai: a főigazgató, mint a NKSZT elnöke, a Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkárságának vezetője, valamint a Titkárság munkatársai. Felkért tagok: a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma – Közművelődési Főosztály, valamint a NKÖM Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztályának egy-egy képviselője.

Az NKSZT a Magyar Művelődési Intézet nemzetiségeket érintő kisebbségi kulturális tevékenységeiben döntés előkészítő, tanácsadó, javaslattevő, véleményező, a munkaközi kapcsolatokat segítő testület.

*

A Tanács tagjai az NKSZT Szervezeti és Működési Szabályzatában az alábbi szempontok szerint jelölték meg a Testület főbb feladatait:

- Célja a magyarországi nemzetiségek kulturális életének gazdagítása, közösségi művelődésének segítése.
- Az Intézet teljes tevékenységét közvetíti a hazai nemzetiségek felé, különös figyelmet fordítva élő kulturális hagyományaik alkotó továbbvitelének segítésére. Közreműködik a hazai nemzeti kisebbségi kultúrák sajátos adottságainak és szempontjainak érvényesítése érdekében.
- Közvetíti a hazai nemzetiségek kulturális tevékenységének meghatározó tendenciáit, a különböző etnikumok együttélésének tapasztalatait.
- A hazai kisebbségi kultúra társadalmi és szakmai fejlődésének elősegítése érdekében a nemzetiségek kulturális szervezeteikkel, adott esetben a kisebbségi önkormányzatokkal együttműködve javaslatot tesz a szakterület képzési és továbbképzési rendszerének kidolgozására és gondozására, tanfolyamok, továbbképzések és konferenciák közös szervezésére.
- Művészeti és tudományos rendezvényeket, kísérleteket és vizsgálatokat kezdeményez, a levont következtetések alapján ajánlásokat fogalmaz meg a döntéshozók részére.
- Segíti az interetnikus és multikulturális kapcsolatok modell-értékű programjainak a megvalósítását határon innen és túl, összegzést készített az ilyen kezdeményezések tapasztalatairól.
- Szakmai programcsomagok elkészítésének a kezdeményezése is a célok sorába tartozik, melyek a nemzetiségek közösségi művelődését segítik, melynek során párbeszéd és együttműködés alakulhat ki az egyes nemzetiségek szakmai tevékenysége között (pl.: kutatások, felmérések).
- Folyamatosan figyelemmel kíséri a nemzetiségi kultúra, jogi, szervezeti, anyagi és szakmai feltételrendszerének alakulását.

*

Az NKSZT az egyik legfontosabb feladatként jelölte meg a kutatást, mint közelebbi célt. Kiemelve a kutatómunka fontosságát, létrehozta a Kutatási Albizottságot, amely a főbb kutatási szempontokat az alábbiak szerint fogalmazta meg:

- A nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés szervezeteire, intézményeire vonatkozó adatbázis létrehozása.
- A nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés intézményeire, szervezeteire vonatkozó működési feltételek felmérése.
- A nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés intézményeire, szervezeteire vonatkozó jellemző tevékenységi körök felmérése.
- A nemzetiségi kultúra, közösségi művelődés kiemelkedő személyiségeire vonatkozó adatbázis létrehozása.
- A nemzetiségi közösségekhez, nemzetiségekhez tartozó személyek kulturális, közösségi művelődési érdeklődése, igénye.

A távolabbi cél a kutatási eredmények tükrében a konkrét feladatok megfogalmazása a közös nevezők, hiányosságok meghatározása, kapcsolódási pontok kiemelése.

*

A Magyar Művelődési Intézet megkülönböztetett figyelmet fordít a hazai nemzetiségek élő kulturális hagyományainak alkotó továbbvitelére. Közreműködik a hazai nemzeti és etnikai kisebbségi kultúrák sajátos adottságainak és szempontjainak érvényesítésében.

A Magyar Művelődési Intézet a Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanácsa döntése alapján kívánja megrendezni az országos hatókörű Nemzetiségi Gálát. E gesztussal a Tanács szándéka, hogy e rendezvény évenként megrendezésre kerüljön, tradícióvá nemesedjen.

A Magyar Köztársaság Kormánya a 116/1995. (IX. 28.) rendeletében, az ENSZ 1992. évi, Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbséghez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozata elfogadásának napját – december 18-át – a Kisebbségek Napjává nyilvánította.

A Magyar Művelődési Intézet által szervezett rendezvény a Kisebbségek Napjának tiszteletére kerül megrendezésre.

A Kisebbségek Napja alkalmából a Magyar Művelődési Intézet elismeréssel kíván adózni a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális, művészeti területein kimagasló eredménnyel tevékenykedő személyeknek, intézményeknek, civil szervezeteknek.

Célja a hazai nemzetiségek kulturális, amatőr művészeti területen elért kiváló eredményeinek bemutatása, propagálása és egyúttal díjazása.

A Magyar Művelődési Intézet a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek számára díjat alapított a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális tevékenységének elismeréséért. A díjjal emlékérem és díszoklevél jár.

A díj elnevezése: **„PRO CULTURA MINORITATUM HUNGARIAE”** (a magyarországi kisebbségek kultúrájáért).

Az elismerést olyan Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbséghez (bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán) tartozó személyek, szervezetek kaphatják, akik/amelyek kiemelkedő tevékenységet végeztek a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek körében az anyanyelvű kulturális örökség megtartásáért. (Például az alábbi területeken: kulturális közélet, közművelődés, művészetek, nemzetiségi média, nemzetiségi kultúra mecénása, stb.)

A díjak száma első alkalommal, 2005-ben nemzetiségenként 1-1, összesen 13, az azt követő években maximálisan, mindösszesen 8 lehet.

A díjat – az MMI Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanács, valamint a Roma Tanács tagjainak döntése alapján – a Magyar Művelődési Intézet főigazgatója adományozza.

A díjak átadására évente egyszer a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek ünnepnapján, december 18-án kerül sor, melynek rangját az MMI által rendezett Nemzetiségi Gála ünnepi programja is biztosítja. A Gálán nemzetiségenként egy-egy saját kulturális tevékenységen belül kiváló eredményt elért fellépő mutatja be nemzetisége kultúráját és sajátos művészetét, műfaji megkööttség nélkül.

*

Intézetünk további szándéka a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kultúrájának, amatőr művészeti tevékenységeinek, teljesítményeinek, az együtt élő népek kultúrájának minél szélesebb körben való terjesztése, megszerettetése, a hagyományápolás ösztönzése.

HALÁSZ PÉTER – ROMHÁNYI ANDRÁS

Miért éppen Budakalász?

Kisebbségben élő kollegáink között kevesen vannak olyanok, akik eddig még nem hallottak a Budakalászi Találkozóról. 2005-ben immár ötöd-ször történt meg, hogy június közepén egy pénteki nap délelőtt a szokásosnál többen szálltak le a HÉV-ről Budakalász-Lenfonó állomáson és hátizsájukat, táskájukat, bőröndjüket cipelvén elindultak a Faluház irányába. S amikor beléptek annak ajtaján, tudták, érezték – hazaérkeztek.

De miért éppen Budakalász?

Budakalászra megérkezni öröm. Öröm, de remény is, várakozás is. Mert itt találkoznak évről-évre azok a kulturális szakemberek, akik – kisebbségi létük és írástudói felelősségük súlyával a vállukon – feltöltődni jönnek ide. Meg adni. Olyan ez, mint a Okavango folyó Afrikában. A kis patakok elindulnak a hegyekből, és széles folyóvá duzzadnak. És, amikor a folyam már minden értéket felvett, akkor gazdagságát visszaadja. Nem ömlik a tengerbe, – mint azt más folyók teszik; – deltája a szárazföldön terül szét, azt a földet termékenyíti meg. Hát valahogy így vannak a Budakalászra érkezők is. Hozzák magukkal egy éven át gyűjtögetett kincseiket, s a Budakalászi Találkozón összeadják, hogy az kulturális folyam dagadjon. Megfürdenek benne, és a találkozó végén mindenki viszi magával a közös kincs egy darabkáját. Cseppben a folyót!

De miért Budakalász?

Valahogy így adódott. Amikor az első Fórumot szerveztük, és hosszú távú munkára kerestünk helyszínt; véletlenül találtunk rá. Ám megismerni és megszeretni egy pillanat műve volt. Először is itt van a Faluház igazgatója, Varga Feri kollegánk. Kezdetől lelkesedett az ötletért és mindent megtett annak érdekében, hogy rendezvényeink sikerüljenek. A Faluház népművelői kiváló szakemberek, akiknek munkája garancia a három napos program igényességére, a vendéglátás melegségére. És a környezet is remek. A Faluházat szinte a Budakalászi Találkozóra találták

ki. Van itt nagyterem, kisebb nagyterem, szekcióüléseknek való terem, kávézó és udvar. No, meg itt van Huszár úr és csapata, akik kiváló ételeket tesznek elénk. És persze itt van a falu maga. A település többnemzetiségű. A magyaron kívül szerb, sváb, szlovák, cigány népesség lakja, ezek egymással példamutató faluközösségben élnek. A községben több olyan civil szervezet, egyesület, alapítvány működik, amely a testvérfalukapcsolatokat, és e kapcsolatok mellett, határon túlra nyúló szociális- és kultúraközvetítő kapcsolatokat ápol eredményesen. A polgármester nyitott, illetve elődje is nyitott volt minden olyan kezdeményezésre, amely a település kapcsolatainak fejlődésével jár. (A Budakalászi Találkozók ideje során eddig Harcsa Lajos és Kulin Sándor töltötte be ezt a tisztséget Kalászon.) A község maga a szervezők egyenrangú partnere.

Hát ezért Budakalász! S ha valami elképzelhetetlen dolog nem történik, – miért is történne, – akkor ez már mindörökre így marad. Mert Budakalász – fogalom.

*

A társadalom kulturális életének hajtásgyökerei a családok mellett nyilvánvalóan a civil szervezetek. A Budakalászi Találkozók célja, hogy

- képet adjanak a civil szféra által végzett kulturális, közművelődési munka jelentőségéről;
- módszertani, szakmai segítséget nyújtsanak; információt adjanak a határon túli magyar kulturális civil szervezetek napi munkájához;
- megerősítsék a hazai és a határon túli magyar civil szervezetekkel való kapcsolatokat;
- felmérjék a határon túli magyarok öntevékenységen alapuló közművelődési kezdeményezéseinek és közösségi erőinek támogatására rendelkezésre álló szellemi és anyagi erőforrásokat.

A Magyar Művelődési Intézet és a Magyar Kollégium szervezésében, a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával 2005. június 17–19-én immár ötödik alkalommal gyűltek össze a Budakalászi Faluházban a határon túli magyar kulturális civil szervezetek képviselői. A 8 országból (Bosznia-Hercegovina, Csehország, Horvátország, Románia, Szerbia és Montenegró, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna) érkezett 90 küldött 110 szervezetet képviselt. Mind mennyiségében, mind minőségében ez volt az eddigi legsikeresebb Budakalászi Találkozó.

A tanácskozás programját a szervezők a 2004. június 18–20. között megszervezett negyedik találkozó tapasztalatait hasznosítva, az azon felmerült igényeket kielégítendő állították össze.

Az első napon Halász Péter bevezetője után Harcsa Lajos, Budakalász polgármestere köszöntötte a résztvevőket. Ezt követően dr. Avarkeszi Dezső kormány megbízott tartott tájékoztatót a Szülőföld programról, a Szülőföld Alap törvényéről, valamint a határon kívül élő magyarok anyaországba utazásának, itt-tartózkodásának, illetve honosításának méltányosabbá tétele érdekében – az állampolgársági és az idegenrendészeti törvény módosítására – előterjesztett javaslatokról. Majd dr. Szarka László a Magyar Tudományos Akadémia határon túli kulturális adatbázisát mutatta be.

A második napon a résztvevők fórumon kaptak választ kérdéseikre Dupka György elnöktől (Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közossége), Hutterer Évától (Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség), Lakatos Mihály főosztályvezetőtől (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma), C. Tóth János osztályvezetőtől (Határon Túli Magyarok Hivatala) és Egyed Albert titkárságvezetőtől (Magyar Művelődési Intézet). Három szekcióban (Civil szféra – politika, Ifjúság, Kitörési stratégiák) folyt az időszzerű kérdések feldolgozása. Este a budakalászi Lenvirág gyermek-néptáncsoport táncolt a résztvevőknek, majd a Trianoni békediktátum megkötésének 85. évfordulójára emlékező program következett Egyed Albert titkárságvezető és Sellei Zoltán színművész közreműködésével. Végül a résztvevők a kerti vacsora során együtt fogyasztották el a közös Kárpát-medencei kenyeret, amit a magukkal hozott lisztből, kovászból és sóból sütött a Faluház népművelője.

A zárónapon a küldöttek meghallgatták a szekcióvezetők beszámolóit, közérdekű információkat mondtak el egymásnak. A tanácskozás végén Nyilatkozatot fogadtak el; egyben elhatározták, szövetséggé alakulnak, hogy érdekeiket hatékonyabban tudják érvényesíteni.

A résztvevők a fórum intézményét nagyon fontosnak tartják. Szervezők és résztvevők megerősítették korábbi álláspontjukat, miszerint a tanácskozást évente meg kell rendezni.

*

A Kárpát-medence hegyeiből csordogáló kis patakok Budakalászon egyesültek. Vízük összekeveredett, s folyóvá duzzadt. S a harmadik napon ágakra szakadt a folyam és mindegyik ér vitte a maga gazdagságát, hogy termékenyebbé tegye a Kárpát-medence földjét. Ezt jelenti Budakalász a résztvevőknek, és nekünk, szervezőknek; akik boldogok vagyunk, hogy részesei lehetünk ennek a csodának.

*A Budakalászi találkozó résztvevőiről
Fotó: Romhányi András*

HORVÁTH GYÖRGY

Nemzetközi Régiós Turisztikai Kiállítás

Szombathely, 2005. október 14–16.

„...Egy kicsit kisebb is, egy kicsit...de a miénk ..” folytatható az ismert magyar narancs története. Egy kicsit ilyen az én történetem is.

Fontos az, hogy a miénk!

Valóban fontos az, hogy a miénk?

Talán sikerül meggyőzőnöm azokat, akik arra vetemednek, hogy nem „vasiként”, „nem régiósként” elolvassák egy régiós esemény sajátos esettanulmányát, mely arról szól, hogy miért fontos nekünk egy régiós turisztikai kiállítás.

Miért fontos ?

Már pusztán a tény, a léte a fontos. Az, hogy valakik akarták és lett. Az, hogy sokan, többen akarták és „megcsinálták.”

Megcsinálták a semmiből.

Nézzük meg a kezdeteket.

Előljáróban szeretném aláhúzni, hogy a régióinkban minden érintett és illetékes számára rendkívüli fontosságú az idegenforgalom, a turisztika és mindaz, ami ehhez kötődik. Ebben mindenki egyetért.

Térségünk meghatározó idegenforgalmi vonzerővel bír. Ezt mutatják a látogatottsági mutatók, erre utalnak azon fejlesztések, melyek állami és egyre gyakrabban magántőkéből valósultak meg, vagy most valósulnak meg. Ma ezen a vidéken, szinte minden faluban a falusi turizmus fejlesztésében látják településük jövőjét, nem egy esetben tévesen.

Mindenki tisztában van azzal, hogy milyen haszna származhat abból, ha egy turisztikában érdekelt, részt vesz egy ilyen kiállításon, milyen költségei, kiadásai lesznek és milyen hozadéokra, haszonra számíthat. Mérlegelje mielőtt a kiadott pénzt, a befektetett munkát és a várható hasznot, eredményt számba veszi.

A továbbiakban szeretnék rámutatni azokra a fontosabb történésekre, melyeket az én, sajátosnak is mondható megközelítésemben fontosnak

vélek. Valószínű, hogy nem igazán leszek minden esetben szakszerű, talán tévedéseim is lesznek, de a lényeg, vagy a számomra fontos lényeg minden bizonnyal tartalmazni fogják a leírtak.

Talán ennyi felvezetés után érthető, hogy egy idegenforgalmi kiállítás kezdeményezésének van, vagy lehet némi létjogosultsága a térségünkben.

Hasonló jellegű rendezvény ez ideig még *nem volt Szombathelyen*, tudomásom szerint a régióban sem.

A semmiből teremődött, teljesen új kezdeményezés.

Mi kellett hozzá? Ismerjük a receptet, egy lelkes és fáradságot nem ismerő szervező, akinek van megfelelő ereje, kitartása és némi szakmai háttere, hitele a munkához. Ez esetben a RIB, azaz a *Regionális Idegenforgalmi Bizottság* vezetője Paty Elemér végezte, koordinálta a szakmai előkészítő munkát. Partnereket, pénzügyi lehetőségeket keresett és hívta mindazokat, akiknek használni, segíteni kívánt.

Eljöttek a 9 régióból (hét + Balaton és Tiszató). Itt voltak a szomszédos Burgenlandból a hasonló határon túli szervezet képviselői.

Természetesen ez a vásár nem volt akkora, mint a Budapesti, látogatói számában meg sem közelítette azt. Lehet azt is mondani, hogy bensőséges, családias volt. E családias és baráti jellegét egyébiránt számos kiállító külön erényének tartotta. Hogy miért? Mert végre találkoztak a hazai kiállítók is egymással, megismerhették egymás kínálatát, egymást is, mint munkatársak, beszélgethettek közös gondolataikról és sikereikről. Sőt, ezt elősegítendő, Bozsokra a Határvendéglőbe hívták meg a rendezők a kiállítókat egy közös vacsorára, egyben bemutatva valamit a vasi vendéglátás kínálatából.

A haszna, hozadéka bizonyára megmutatkozik majd a szakma együttműködésében.

A kiállítás a *Művelődési és Sportházban* került megrendezésre. A színpad kiváló lehetőséget kínált arra, hogy non-stop bemutakozzanak az egyes szolgáltatók, szóban és képekben. A „színpadra” vitt kínálat változatos és színes, egy élet nem lenne elegendő a különböző projektek végigutazására. Ki tagadná, hogy a kínálat gazdag, a kínálatot igénybe vevők száma egyre több.

Mi, itt a nyugati régióban, termál- és gyógyvizünket kínáljuk, az osztrák szomszédok a téli sportolás lehetőségeit ajánlják előszeretettel.

Ami a kultúra, közművelődés területén dolgozók számára a kultúra szempontjából különösen érdekes, az számos esetben megfogalmazódott

határoktól függetlenül. Nevezetesen, hogy nem elég a vendégnek egy-egy kedvére való szolgáltatást kínálni, hanem tartalmas programokra, látnivalókra is igényt tartanak. Az egysíkú kínálatba hamar beleun a nagyra becsült, kedves vendég és továbbáll.

Sokat beszélünk a munkahelyek hiányáról, a vidék, a település megtartó képességéről. Tekintsünk előre és gondolkozzunk el azon, hogy elérhető közelségbe került az az idő, amikor az a helyi tudás, ismeret, közügyesség, táji-, természeti-, és épített világ, amely *a helyi értékeink része*, az lesz, vagy lehet az idegenforgalom számára a kulturális kínálat. Tudjuk nem ez az elsődleges vonzerő, de nélkülözhetetlen. Nem ezért jön a vendég, de nagyon fontos részeként kell, hogy beépüljön és funkcionáljon az idegenforgalmi kínálatunkban.

A falu, a hegy és sok minden más, a falusi ember életét bemutató programok természetesen annak az embernek mondanak legkevesebbet, aki e közegben éli le hétköznapijait. Mindez azonban a városi ember, a más vidékről érkező számára már mindenképpen érdekes lehet, ha érdekessé tesszük.

Gondoljunk csak bele, hogy hány és hány település életét bemutató filmet néztünk már meg érdeklődéssel a televízió műsoraiban. Miért nem lehetne a fürdő városában, az egyre inkább fürdő-faluban sétát tenni, a környéken autóbuzos kirándulást szervezni és megismertetni történetét, bemutatni annak múltját és jelenét, az ott élő emberek életét.

Szombathelyen az utóbbi évek egyik legsikeresebb ismeretterjesztő programja a „*Szombathelyi Séták*” sorozata, melynek keretében azon épületek belső tereit ismerhetik meg az érdeklődők, amelyek mellett nap mint nap elmennek a város lakói.

Külföldön járva, kiemelkedő kulturális értékek sorát megtekintve is sokszor felvetődött bennem, hogy vajon az egyszerű, vagy átlag ember, hogy és mint él. Szívesen betekintettem volna az ott élő emberek életének hétköznapijaiba. Gondolom másokban is megvan e kíváncsiság, biztos vagyok benne, hogy kulturális értékek és érdekességek sorát fedezhetjük fel, ha élünk mindezzel.

E programok szervezése munkát ad és általa felértékelődhet mindaz, amit helyi kulturális értéknek tekintünk. Természetesen eladható „terméket” kell „csinálni” mindabból, ami az adott helyen rendelkezésünkre áll. Keressük meg hát azokat a szakembereket, akik ebben segítségünkre tudnak lenni.

Ma már tudunk kiállítást szervezni, tudnunk kell és meg kell tanulnunk kultúránkat olyan pályára helyezni, ahol az önfenntartóvá lesz, ahol az átörökítés belső indíttatásból, az érdek felismeréséből fakadóan indukálódik. Ahol a közösségek kulturális szokásai nem felejtődnek el, mert ma is valós szerepük lesz azoknak. A közösségek *település megtartó ereje* nyilvánvalóan túlmutat kulturális szerepüknél, és ez által lehet elfogadott, befogadott.

Mi kell mindehhez? Egy település, ahol nem csupán lózung az idegenforgalmi szándékok megvalósítása és egy szervező, aki felvállalja mindezek mozgósítását, koordinálását. Összefogás, hogy lépésről lépésre európai módon látogatható és bemutatható legyen a falusi portál. A hegyi pincében télen és nyáron is kulturált módon tudja fogadni a vendéget. Enni – inni is tudjon és a higiénés körülmények is elfogadhatóak legyenek, mert mindez minimális igény ma már.

Bizonyára észrevették, hogy egy ideje nem igazán arról írok, amit a címben megfogalmaztam. Való igaz, nem a kiállításról, hanem arról, amit bennem ez a kiállítás kiváltott. A régióról, annak egyik kezdeményezése okán, arról a szükségszerű változásokról, melyeket mielőbb meg kell tennünk.

Meg kell tennünk gazdasági érdekből, gazdasági kényszerből, de ha jól csináljuk a kulturális életünk látja mindennek hasznát.

Mire várunk hát?

HUBERT ERZSÉBET

A tájházak és a közművelődés

Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete évente legalább 4 alkalommal, ősszel és tavasszal *továbbképzést szervez a megyében és a régióban dolgozó közművelődési szakemberek számára*. A mindennapi munkákban felmerülő kérdéseket, problémákat dolgozzuk ilyenkor fel, igyekszünk aktuális gondolatokat felvetni. A témával foglalkozó országos szaktekintélyt és helyi előadókat hívunk a továbbképzéseinkre, a programok helyszíné egy-egy, a megyében lévő közművelődési intézmény.

Az egész napos továbbképzések délelőttjein vannak az előadások és a korreferátumok, délben megkóstoljuk a hely tájjellegű ételeit, majd a vendéglátók speciális programjavasolataiból választunk. Késő délután búcsúzunk el egymástól.

A 2005-ös őszi rendezvényel az volt a célunk, hogy a közművelődési intézményekhez tartozó tájházakról, alkotóházakról, az épületek és a berendezés minőségéről első kézből kapjunk képet és közösen foglaljuk állást abban a kérdésben, hogy milyen módon kell és lehet korszerűen működtetni a tájházakat, alkotóházakat, a közművelődési szakembereknek milyen szakmai tudással kell rendelkezni ahhoz, hogy „életre keljenek” ezek a rendkívül jelentős feladatokkal rendelkező épületek, intézmények.

Az elmúlt 5 évben ezzel a témával még nem foglalkoztunk továbbképzéseink során, de éreztük, hogy aktuális nem csak megyei szinten, hanem országosan is. Örömmel ismertettük a NKÖM pályázati terveit ezzel a munkával kapcsolatban.

2005. október 27-én Nyíraczádon tartottuk „Környezetünk értékei: tájházak-alkotóházak” címmel közművelődési továbbképzésünket, 32 fő részvételével a Dózsa György Művelődési Ház tanácskozótermében.

Dr. Katona Gyula a nagyközség polgármestere köszöntőjével indult a program. A polgármester úr a közművelődési szakembereknek bemutatta a nagyközséget, annak múltját és jelenét, kiemelten a kultúra területén és a műemlékvédelemben végzett tevékenységüket. Örömmel tájékoztatta a jelenlevőket arról, hogy az elmúlt években hat épületet védetté nyilvánítottak a településen, a három műemléki templomuk pedig a megye kulturális turizmusában célpontként szerepel. Legjelentősebb a falu központját díszítő – Hajdú-Bihar megye egyetlen működő – Árpád kori temploma és a mellette épült harangláb. Ezt követően bemutatta a 2004-ben felújított művelődési házat és az intézmény mellett most átadott galériát, melyet a régi malomból alakítottak képzőművészeti kiállítóhelyé.

A Malomgalériában Nyíraczád szülötteinek állandó kiállítása, egy gyönyörű Holló László grafikai és festészet kollekciónak kapott helyet, valamint létesítettek egy termet az időszakos kiállításokra számára is.

A nyíraczádi, „Környezetünk értékei: Tájházak, alkotóházak” című továbbképzésen a megyéből érkezett közművelődési szakemberek mellett részt vett *Koticsné Magyarai Márta muzeológus*, a Déri Múzeum munkatársa, múzeumi szakfelügyelő, a megyei tájházak szakmai segítője és *Dózsa György, az Észak-Alföldi Régió Kulturális Iroda vezetője*.

A rendezvény első előadója *Dr. Páll István a Sóstói Múzeumfalui igazgatója* volt, aki országos helyzetképet vázolt a tájházakról, a tájházak létrehozásának körülményeiről.

Elmondta, hogy 1949-ben olyan törvény lépett életbe, mely szerint minden megye köteles 10 tájházat létrehozni területén. Elsősorban múzeumi kiállítások létrehozása volt a cél ebben az időszakban. A múzeum igazgatója beszámolójából megtudtuk azt is, hogy abban az időben más volt a falusiak véleménye a tájház alapítási kezdeményezésekről. A múlt szegénységének bizonyítékait nem igyekeztek megőrizni, szerettek volna inkább *megszabadulni a hagyományos* konyhai, háziipari, gazdálkodási eszközeiktől. Félő volt, hogy nem marad meg munkaeszköz, használati tárgy, maga szötte textil vagy más, a múltat magában őrző tárgy. Ezért volt történelmi jelentősége az 1949-es törvénynek.

Az így létrehozott tájházakból napjainkban már kevés működik, különösen a rendszerváltozás hozott drámai helyzetet a tájházak életében. *Az 1980-as években tartott szakfelügyeleti felmérés országosan 200 objek-*

tumról számolt be. Az előadó véleménye szerint nálunk „személy-függő” a tájházak léte.

Meghatározta a ma sokszor félreértelmezett tájház fogalmat: *”Népi műemléki épületben enteriőr-szerűen elhelyezett muzeális gyűjtemény”*. Falumúzeumnak nevezzük akkor, ha a gyűjtemény nem muzeális érték.

Tájékoztatót adott az épületek védetté nyilvánításának lehetőségeiről is. Ebben az esetben hatósági engedély szükséges ahhoz, hogy valaki a tulajdonában lévő értékes ingatlant lebontsa és mást építsen a helyén. Beszélt a tájházak tárgyainak leltározási szempontjairól, ezt a munkát – amint hangsúlyozta – csak muzeológus szakember végezheti. Szólt arról is, hogy milyen módon lehet bekerülni a tájházakat tömörítő civil szervezetbe, a Tájházszövetségbe. Beszámolt ennek a 2 éve alakult szervezetnek a tevékenységéről, kiadványukról, a *Tájházi Hírlevélről* is. Ajánlott egy most elkészült, a témát feldolgozó vándorkiállítást is, melyet a *Szentendre-i Skanzen munkatársai szerkesztettek és gondoznak*.

Az előadó maga is szakfelügyelője a tájházaknak, így voltak információi a Hajdú-Bihar megyei tájházakról is. Ezekről fotókat közölt, ismertette a benne levő gyűjteményeket is.

A délelőtt második előadója, a jelen beszámoló írója, a Kölcsey Köz-művelődési Intézet munkatársa, etnográfus volt.

Elsőként a megyei helyzetről adtam tájékoztatót, valamint egy csokorra való ötletet, javaslatot tettem közzé, amelyek a tájházak „életre keltését” segíthetik. A megye 82 települése közül több mint harmincban tartanak nyilván tájházat, egyrészt a múzeumi, másrészt a közművelődési és az idegenfogalmi regiszterekben. Ezek közül a legtöbbet a települések polgármesteri hivatalai vásárolták meg, tartják fenn, a tartalmi munkát pedig a művelődési házakra bízzák.

A mostani tanácskozásunkon kiderült, hogy vannak olyan tájházak a megyében, melyekről nincs tudomása a múzeumi szakfelügyeletnek és olyanok, amelyről a közművelődés nem tud.

A tanácskozás előkészítése során mind a 82 település önkormányzata és közművelődési intézménye számára „Adatlap”-ot küldtünk, melyben a tájházukról, a fenntartás körülményeiről és a házban folyó tevékenységről kérdeztünk. Reméljük, hogy összeáll egy kép a Hajdú-Bihar megyében lévő objektumokról, ami segít a közös munka elindításában.

A továbbiakban ismertettem a 2006–2007-re tervezett „Kaptár” programot, melyet a NKÖM hirdet majd meg. Reméljük, hogy ez a projekt

sokat segíthet a tájházak fenntartóinak. Javasoltam, hogy a tájházakat működtető közművelődési intézmények vezetői, munkatársai alkossanak munkaközösséget, segítsék egymást.

A tanácskozás szervezőjeként előzetesen korreferátumokra kértem fel hat megyei intézményvezetőt. Eredményes munkáról számolt be a hajdúdorogi *Simon Istvánné*, a nagyrábéi *Józsa Kálmánné*, a hosszúpályi *Kozmáné Bódi Ildikó*, a szentpéterszegi *Ékes Istvánné* és a hajdúnánási intézmény munkatársa, *Szólláth Zoltán*.

A „Környezetünk értékei: tájházak, alkotóházak” címmel rendezett közművelődési továbbképzés sikeres volt, mivel olyan, eddig még nem tárgyalt fontos tevékenységre irányította a szakma figyelmét, mely országosan is egyre fontosabb, kiemelten támogatott téma.

A nap hátralevő részében a közművelődési szakemberek megtekintették a nagyközség idegenforgalmi nevezetességeit, közöttük a már említett, 2005 nyarán átadott Malomgalériát is.

Íme azoknak a működő tájházaknak a sora, akik regisztrálták magukat Hajdú-Bihar megyében a közművelődési hálózatban:

Nagyrábé, Kismarja, Szentpéterszeg, Tetétlen, Hosszúpályi, Létavértes, Ebes, Hajdúdorog, Hajdúnánás, Bagamér, Nyíradony /Aradványpuszta/ Nyírábrány, Vámospércs.

A felsorolt 13 tájházon túl további 18-ról nincs írásos információnk.

A tanácskozáson sok kérdés, probléma vetődött fel, melyek továbbgondolására, megoldására 2006-ban szakmai program keretében teszünk kísérletet.

TÉR

SAY ISTVÁN

Közművelődés és kistérség – kultúra és kistáj

(milyen a kistérség, ha kulturális – és milyen a közművelődési szakember, ha kistérségi)

Közelítsük meg a kultúrát és a közművelődést jól körülírható alanyai felől! Legtermészetesebb alanyuk a személy, az egyén egyfelől, illetve a nemzet, a nép másfelől. Ezek aligha vitatható állítások. Egyéni kultúra és művelődés, nemzeti kultúra és művelődés – ki vonná kétségbe, hogy ezek adekvát fogalmak?

Közelítésünkben induljunk el azonban e két szélső lehetőség irányából köztes irányokba! (Most hagyjuk figyelmen kívül az olyan tágítási lehetőségeket, mint az összemberi vagy a kontinentális az egyik irányban, illetve az egyes személyiség életkori, szerepek szerinti stb. partikularitása itteni szemszögünkből a másik irányban!)

Az egyén felőli haladásunk lépései lehetnek pl. a család, a szomszédság, a baráti társaság, a lakóhely, a település, a térségi vonzás... A nemzet felőli haladásunké az ország, a régió, a megye, a kistérség („járás”), a mikrotérség...

A két irányból összetalálkozó közelítésünk a térségi vonzás, a kistérség, mikrotérség kategóriák táján talál közös pontot. Az egyénnek még hétköznapi teljességében van térségi dimenziója, a nemzeti közösségi pedig a kistérségben már mindenképpen erőképző lehet.

Adekvát-e, ha ezen a találkozási ponton is meg akarjuk találni a kultúra és közművelődés alanyát? Értelmes fogalom-e a kistérségi kultúra, kistérségi közművelődés? Nos, első állításunk az, hogy mindenképpen elfogadható, van elméleti és gyakorlati szakmai tartalma, s egy polgárisult társadalomban az egyéni és nemzeti kultúra félútján lehet legalább olyan adekvát, mint amilyen mértékben e két előbbi annak tekinthető.

Hogy a város és környéke, mint szerves egység a közművelődés és a kultúra számára jól megragadható fogalom, azt ebben a témában kiterjedt szociográfiai és szociológiai irodalom bőven igazolja a hozzáértő számára. Persze, mi a város? Az a település, amely jogi rangja szerint az? És

hol vannak szerves környékének határai olyan viszonyok között, amikor a rangjuk szerinti kisvárosok bizonyos térségekben már szinte egymást érik?

Hogy a kistáj vizsgálódási körünkben ugyancsak jól kezelhető kategória, azt pedig a néprajz bizonyítja, hiszen táji egységeinek körülhatárolásában elsődlegesen a kultúra a meghatározó.

Amit legújabb (de természetesen nem előzmények nélküli) igazgatási – és kis részben társadalmi, politikai – divatunk előbbiektől függetlenül megfontolásra ajánl, az pedig az úgy nevezett (statisztikai) kistérség.

Mit kezdhetünk vizsgálódási körünkben ezzel az elsődlegesen főleg igazgatási-fejlesztési megfontolásokból most megerősödő új térségi fogalommal: a kistérséggel? Sok tekintetben korábbi járások újjászerveződése nyomán alakul. A megszorított városszám miatt azonban igen sokszor több kisváros közös térsége. Területi mérete és népességszáma szerint is viszonylag nagy szélsőségekkel jellemezhető. Soknak az autonóm léte alig-alig igazolható, valószínűleg csak politikai érdekérvényesítés átmeneti termékei ezek. Sok esetben pedig érthetetlen, hogy miért nem darabolódott tovább a tényleges viszonyoknak megfelelően. Vagyis a kistérség – mint olyan – létezik, csak olykor nem feltétlenül itteni témánk logikája szerinti, a határait tekintve inkább kreált táji egység.

(Az úgy nevezett kistérségek kialakításakor nem vezérelte a döntéshozót az alapelv, hogy a területi hierarchia szintjein átlagosan és megközelítőleg azonos méret indokolt. Persze értelemszerűen elfogadható, hogy a megyeszékhelyek és megyei jogú városok a saját kistérségeikkel együtt számítva nem egyszer önmagukban kisebb megye méretét is elérhetik. A sor másik végén elgondolkodtató tény, hogy a kistérségek jó egy hatodának – azaz harmincegynehány kistérségnek – a népessége ma már nem haladja meg a húszezer fős határt sem.)

Röviden tekintsük át Tolna megyét ezeknek az előzetes gondolatoknak a jegyében!

*

Az ötvenes éveket Tolna megye szerkezetileg hat járással érte meg. Nem sokkal később azonban a megye magvát képező Gyönki járást felosztották a többiek között. A hetvenes évek végén azután ez az öt járás kezdte meg a városkörnyéki igazgatási rendbe való átszerveződést. Az egységek határai kisebb mértékben szinte állandóan változtak, és voltak

viták a közelmúltban is a kistérségek kialakításakor, de végül is Tolna megye jelenlegi öt kistérsége gyakorlatilag az egykori öt járásnak tekinthető.

Méretét, határát, struktúráját és működését tekintve az új „módi” szerint a leginkább a Dombóvári kistérség alkot kistérséget. Egyértelmű és egyetlen városmagja tényleges város, és a kistérség határai közelítik a vonzáskörzetét. A határ észak felé Gyulajnál laza, amelynek új keletű közútja a 65-ös út irányába felerősíti az amúgy is erős tamási kötődést. A dél felőli határok a leglazábbak, hiszen itt a hivatalosnál távolabbi vonzások is mutatkoznak, amelyek – bár régióon belül – már két szomszédos megye területét érintik. Ugyanakkor, mint az a statisztikai tények elemzéséből kiderül, legkevésbé épp erről a kistérségről mondható el, hogy kulturális egység.

Közel hasonlók állapíthatók meg a Bonyhádi kistérségről. Egyetlen városával szintén egymagvú (a vele szinte szomszédos Nagymányok nagyközség egyelőre még mikrotérségi szinten sem tekinthető kiegészítő centrumnak). A hivatalos statisztikai határok észak felé azért lazák, mert a Zomba környéki mikrotérség négy települése sok szállal idekötődik. Kelet felé vitás lehet, hogy egy esetleges Bátaszéki kistérség három–négy községet nem hasítana-e magához. Végül délen a tényleges vonzás itt is átnyúlik Baranya irányába. Az előző kistérséggel ellentétben ennek a kistérségnek viszonylag egységes kulturális arculata van, létezik úgynevezett völgyeségi kultúra. Ennek meghatározója a hagyományos sváb adottság, illetve a népességcseréket követően, fél évszázada ehhez járul a bukovinai székelyek „hozott” hagyománya.

A megye keleti határvonalát képező Duna az immár három itteni híd ellenére is nagyon erősen tényleges határ (talán Dunaföldvárt kivéve). Így a megye Szekszárdi kistérsége és Paksi kistérsége Bács-Kiskun irányában stabil határú. E két kistérség egységét leginkább túlzó méretük kérdőjelezi meg.

A Szekszárdi kistérségben három város is található, továbbá két nagyközség, amelyek közül Decs kiegészítő alcentrumnak is tekinthető. Kistérség szervezésére Tolna és Bátaszék is képes lehetne, ebben az esetben a Szekszárdhoz kapcsolódó Sárköz és Sióagárd kulturálisan a megye legerősebb táji egységét képeznék. De látszik kulturális arculat tekintetében egy erősödő egységesség a lehetséges, Bátaszék központú kistérségben is.

A Paksi kistérségen belül közös jegyeket mutat a Sió–Sárvíz mente, de centrális települése, Nagydorog nagyközség még nagyon távol áll attól, hogy városias funkciójú térszervező lehetne. Északon nagyon városias Dunaföldvár, amelynek megvan a maga egyértelmű vonzáskörzete, ez azonban inkább Fejér és Bács-Kiskun felé képződik, mint a saját megye felé.

Településszám tekintetében ugyancsak túlméretezett a Tamási kistérség. Nem egymagvú, Tamásin kívül Simontornya is város, és ebbéli funkcióit erősíteni képes, továbbá Hőgyész és Gyöng (utóbbi egykori járási székhely) a várossá válás határán állnak. Az utóbbi három „miniváros” a maga aprófalvas környezetében térszervező, Simontornya vonzása áttérjed Fejér megyére is. Ez a három mikrotérség eltérő fokban ugyan, de kulturálisan is határolható. A nélkülük tekintett, szűken vett Tamási kistérség a közművelődés szempontjai szerint már inkább a Dombóvári kistérségével azonos jegyeket (szegényességet) mutat.

Összegezve azt állapíthatjuk meg, hogy témánk tekintetében jobban használható lenne a kistáj fogalma. Ez esetben a jelenlegi öt kistérség helyén akár tizenkét kistáj is megjelenik: dombóvári, bonyhádi, szekszárdi + tolnai + bátaszéki, paksi + dunaföldvári + nagydorogi, tamási + hőgyészi + gyöngi + simontornyai centrumokkal (és vitára alkalmas egy esetleges decsi megfontolása is tizenharmadikként). Egy ilyen felosztás esetében a dombóvári, a tamási, a paksi és a dunaföldvári kistáj vonná ki magát a leginkább a kulturális kistáji besorolásból – nem lévén igazi kulturális karakterük. A bátaszéki és a bonyhádi kistáj kultúrájában domináns a bevándorlók (svábok, székelyek, kis mértékben felvidékiek, töredékesen délvidékiek) hatása. A hőgyészi kistáj (a zombai mikrotérséget ideszámítva) sváb–székely kettősséggel jellemezhető kulturálisan, a gyöngi már inkább csak sváb hagyományokkal írható le. A simontornyai és nagydorogi kistáj sajátja a sváb és a magyar melletti erős roma (zömében beás) elem. A tolnai kistáj az üdülési funkciókat, a szekszárdi a borkultúrát társítja meglévő multikulturális sajátosságaihoz. Amennyiben a szekszárditól önállósulna, akkor egy decsi kistáj az egyetlen frekvenciát Tolna megyei magyar néprajzi tájegységgel egybeeső területén a legkülönlegesebb belső erővel rendelkező kistáj lehetne.

Az utóbbi megfontolások egy koncepciózus közművelődési fejlesztés során figyelmen kívül hagyhatatlanok. Ugyanakkor letagadhatatlan, hogy a statisztikai kistérségek identitástudatát jelenlegi határaikkal egyre job-

ban erősíti a gazdasági, a forrásfeltáró közös érdek. Ez óhatatlanul kulturális hatásokkal is jár majd hosszabb távon. És a közművelődési szakmának ennek tényleges bekövetkeztéig sem célszerű tétlenkednie.

*

Kezeljük a térségi fogalmát egy másik nézőpontból is a legmerészebben! Ne rémüljünk meg annak kimondásától, hogy a térségi szemlélet egyre erősebb érvényesítése nemcsak uniós aktualitások és forrásfeltáró ésszerűség miatt a közeli jövőnk kulcsa!

A humán szellemiség értékeiért – másképpen a kultúráért – aggódók egyik állandóan megfogalmazott aggálya a globalizmus gyors és teljes felülkerekedéséről szól. Minden józan bölcselő és társadalomfejlesztő félti a nemzeti kultúrát, kultúrákat a globalizációtól. Éppen ezért fokozódik az elvárás, hogy ezek a nemzeti kultúrák vértéződjenek fel minél jobban a globális törekvések ellenében.

A száguldó globalizáció megfékezője, netán megtorpanója azonban valóban az erős nemzeti kultúra lehet? Egyáltalán adekvát fogalom-e még nemzeti kultúráról beszélni akár csak a szűken vett Európában is? Hogyan határozzuk meg ebben az esetben pl. a belga, a luxemburgi, netán a svájci nemzeti kultúrát?

És helyes-e egyáltalán az a fogalomalkotás, amelynek kiindulópontja sajátos „magyar nemzeti” szocializációnk?

Hiszen Európa nemzetállamai között alig-alig akad olyan hasonló, amelynek keretében Magyarországgal ellentétben ne élne tömbki-sebbségek, vagy ne szabdalná a saját nemzetit is olyan nyelvváltozati színeség, olyan népcsoport szerinti különbözőség, mint amelyet mi, a trianoni határok között meghatározódó magyarországi magyarok aligha ismerünk, ismerhetünk itthonról.

Németországban a polgár előbb bajor, sváb, frank, szász, alnémet (plattdeutsch) stb., mint ahogy össznémet. Nagy-Britanniában nemcsak maga az angol visel helyenként erős táji jelleget, de ott él vele együtt a walesi, a skót és az ír. Franciaországban már maga a centrumfranciától eltérő déli provanszál (okcitan) is különös térségi kuriózum, mikor is a kelta bretonokról vagy az elzászi németekről még szót sem ejtettünk. Spanyolországban katalánok, galegók stb. színesítik a térségi palettát, amelynek legmarkánsabb foltja a baszkoké.

Maga az egységesülő Európa is egyre inkább lesz hasonlatos soknépű és soknyelvű államaihoz. Vagyis miközben a nemzeti egyre inkább beletágulni látszik a globálisba egyfelől, egyik fő ereje ennek e nemzetinek a globalizmus ellen szinte mindenütt a lokális másfelől. Azaz úgy tűnik, hogy a nemzeti jelleg jövője a globális és a lokális kellő egyensúlyának megteremtésétől nagyon is függ.

A térségi lokális kultúra legtermészetesebb nagyságrendje a régió. Egy-egy multikulturális régió esetében (a többség pedig ilyen) a kultúra alkotó sejtjei a kistérségek (városkörnyékek), olykor a mikrotérségek. És ezek megkülönböztetésre képessé tevő jegyeinek erősödése a globalizáció egyik fő ellenhatója. Vagyis a kistérség nem azért nagyon európai, mert ez a brüsszeli „pénztárca-nyitogatás” egyik kulcsszava, hanem azért, mert az európai módon való, a globalizmus elleni – önazonosságot nem sértő – összefogás egyik alapozó eleme.

Persze tisztában kell vele lennünk, hogy a magyarországi kistérségek kulturális megkülönböztetéséhez olyan jellegzetes kapaszkodóink aligha lesznek, mint mondjuk, egy spanyolországi kollégánknak hazája tekintetében. Bár például a kőszegi kistérségnek a vásárosnaményitól való kulturális megkülönböztetéséhez aligha kellene mélyreható szakmai ismeretek. De ezt, mondjuk, Kazincbarcika és Balatonfüred vonzáskörzeteinek összevetésekor sem túl nehéz elfogadni. Sokkal elfogadhatóbb a magyar kultúrán belüli térségi tagolódás ténye, ha nézőpontunkat a teljes Kárpát-medencére kitágítjuk. Valamennyi határon túli magyar térség alapvetően különbözik az anyaországitól. És határon túl is érdemiek a különbségek, vegyük csak a Felvidék–Délvidék, Kárpátalja–Alpokalja ellentéteket! Sőt a Romániába szakadt magyarok tekintetében a kutatók szerint jól leírható egy kettősség, de akár egy hármasság is: Székelyföld – Belső-Erdély – Partium megosztásban. (És akkor hol vannak még a csángó magyarok?!)

Már Szlovákiának az Európai Unióhoz történt egyidejű csatlakozása is számos tabut tett értelmetlenné, három–négy éven belül, Románia csatlakozását követően ez még sokkal inkább így lesz igaz. Ne rémüljünk hát meg az összmagyar térségi tagoltságról beszélni, azzal szembesülni, néhanem azt igenis fontosnak tartani!

*

Egy ilyen, a kultúrában is értelmes térségi tagoltság ténye azonban alapvetően új közművelődési szakember típusát feltételezi.

Elengedhetlenné válik ugyanis a szűkebb pátria, a sajátos kistáj, kistérség kultúrájának, értékeinek, hagyományainak, szokásainak legmélyrehatóbb és naprakész ismerete. Nincs az a szakmai diploma, amely az ilyen hozzáértést önmagában bizonyítaná, főleg garantálná. És ez a kívánatos ismerethalmaz ugyanakkor aligha szerezhető meg akkor, ha az alapja nem egy színvonalas, professzionális diploma.

Vagyis a térségi közművelődési szakembernek nemcsak tanultsággal kell rendelkeznie, hanem az állandó eltanulás és beletanulás hajlandóságával is. Fel kell vértéződnie azokkal a készségekkel, hogy hogyan mérheti és ismerheti fel a helyi sajátosságokat. Kell olyan népismereti, folklór, társadalomismereti, szociológiai, kisebbségi nyelvi stb. tudásokkal rendelkeznie, amelyek eddig nem voltak a pályára lépés feltétlen előfeltételei. Kell értenie ahhoz, hogy hogyan térképezhető fel a helyi kultúra központilag szentesített sablonok gépies használata nélkül is.

Másfelől viszont rendkívüli készségekkel és empátiával kell rendelkeznie a teamszerű dolgozás tekintetében. Egy-egy térségi „népművelő” ugyanis nemcsak kistérségi kultúrájának legavatottabb szakembere lesz majd reményeink szerint. Vélhetően továbbra is megmarad – felkészültsége és/vagy szűkebb érdeklődése alapján – egy-két parciálisabb kulturális szakterület elkötelezetten speciális szakértőjének. Az „össz-kulturális” szakterületi szakértelmet azonban ebben az esetben csak több térségi szakember egyszerre, együtt, összefogva, összedolgozva lesz majd képes megtestesíteni.

Szinte „magányos farkasként” lesz tehát majd szakember, ha saját kistérségének kultúrájáról, közművelődéséről van szó, ám kifogástalanul és fegyelmezetten tud „falkába illeszkedni”, ha a kultúra, a közművelődés egészét kell birtokba venni.

Hogy a minél komplexebb szakmai szolgáltatói hozzáértés adekvát szintere továbbra is a megye maradhat (ami viszont a jelenlegi megyei szakmai szolgáltató intézmények zömének azonnali gyökeres átalakulását kívánná meg), avagy ebben a tekintetben is előtérbe kerül a régió, nos, az egyelőre még a közeli jövő nagy kérdése lehet csupán...

RAJNAI GÁBOR

A Pilisi Térség Kultúrája

Mit jelent a PILIS szó az ott élők és az átutazók számára? A helyiek számára van-e olyan üzenete, ami növeli a térségben élők büszkeségét amiatt, hogy egy *gyönyörű és kulturált vidéken élnek*, s ezáltal motivál-e arra, hogy az itt élők maguk is tegyenek a térség közös kultúrája érdekében? Vagyis, az itt élő ember magáénak tekinti-e a szűkebb környezetét és gondozza-e azt? Ugyanígy a PILIS *mond-e valamit az átutazónak*, vagy annak, aki csupán a térképen megleli a Pilis térségét, vagy olvas róla az útikönyvekben. Van-e hívó üzenete valamilyen emléknek a térség falvairól, az itteni tájról, illetve az itt élő emberekről?

Ezeket a kérdéseket fogalmazta meg önmaga számára az a kis csoport, amely egy LEADER típusú térségi „*Pilisi Élő Tér*” nevű vidékfejlesztési program megvalósítását tűzte maga elé. A program egyik centrális gondolata, hogy a térség archaikus és szakrális kulturális hagyományait feltárva, a térség kulturális érték-térképét elkészítve térségi együttműködéssel „megidézze”, majd életre keltse a térség ősi kultúráját.

A Pilisi térség és a táj

A térségi vidékfejlesztési program – első lépésben – a Pilisi hegység geográfiai környezetét, az ebben a térségben lévő településeket célozta meg. A program-alkotó munkacsoportban főként a Pilis hegy szoknyáján található települések önkormányzatai, több civil szervezete és vállalkozója vesz részt.

A domborzati térképet is ismerők tudják, hogy a Pilis hegycsúcs maga Pilisszentkereszt és Pilisszántó között 756 méter magasra emelkedik és a hegy nyugati lejtőjén helyezkedik el Piliscsév település. A hegyet főként a Pilis kezdőnevű települések veszik körbe, de található ettől eltérő elnevezés is, mint például Dobogókő és Kesztlőc.

Aki valaha is járt a Pilisi hegységben az bizonyára megmaradt benne, hogy a környezet gyönyörű. A Pilis hegy természeti és táj adottságai csodálatosak. Ebből eredően nem véletlen, hogy maga a térségi közös program fontos eleme a tájkultúra, a meglévő természeti adottságok megóvása is. A Pilis vidékét jobban ismerők között tudott, hogy a térségre is kiterjed az ország egyik jelentős természetvédelmi szervezetének – a Duna–Ipoly Nemzeti Parknak – a hatásköre, így ez az állami szervezet természetes partner a térségi tájkultúra fejlesztésében, a tájvédelmi programok magvalósításában.

Pilisi tájkép

A táj adottságai sokszínűek és változatosak. A szemnek is vonzó tájkép mellett a növény és állatvilágban is számos egyedi található a Pilis térségében. Tájékozottabbak tudják, hogy a térségben – a Nemzeti Park ke-

zelésében – több kiemelten védett terület és három tanösvény is van, köztük az Európa Diplomás Nagyszénás hegy területe.

Aki egy kirándulásra szánja el magát a Pilisben, az májusban találhat az erdőben egy-egy védett Pilis lent, vagyis Linumot. Ha valaki a természetben sétára adja a fejét, ha szerencsés és odafigyel, felismerheti a Gyurgyalag hangját.

Sokszor persze a „rohanó világban” csak végig autózunk a főutakon, esetleg vonaton, vagy buszon, de az erdei séta nem igen fér bele a mindennapjainkba. Sokan úgy fogalmazzak, hogy elvesztettük a kapcsolatot a természettel, hogy beszűkült a tájtudatunk. Való igaz, az agglomerációs lét – különösen a városi környezetből kiköltözöttek esetében – nem automatikusan oldja meg a természettel való harmonikus viszonyunkat.

A térség és az itt lakók sokszor inkább szenvednek az agglomerációs terheléstől, mint amennyire annak előnyeit tudják élvezni. Természetesen ennek számos más oka is van, az azonban tény, hogy aki nem ismeri szűkebb és tágabb környezetét, annak valós értékeit, az nehezebben motiválható arra, hogy aktívan tegyen is érte. Ennek egyik jelentős és a problémát előrevetítő része, hogy a következő nemzedék is hasonló diszharmóniában élhet a környezetével, ami beláthatatlan következményekkel járhat. Szerencsére egyre több ember próbál másként gondolkodni és keresi a valós kapcsolatát a környezetével. Egyre több iskolában foglalkoznak a pedagógusok a gyerekek környezeti kapcsolatával és környezetismeretével. Sok helyen megtalálható azonban a Pilis térségében is az úgynevezett „civilizáció” nyoma a táj sebeiben, az illegális hulladék elhelyezésben, az út menti műanyagpalackok és más szemetelésben.

A közös térségi program egyik eleme *ennek a szemléletnek és viselkedésnek a változtatása*. Egyik elképzelés szerint az iskolákkal együttműködve, vagyis a pedagógusok és a diákok bevonásával elkészítenénk a térség „Öröm–Bánat Térképét”. Ebben összegyűjtenénk fotók, rajzok és/vagy kisebb leírások formájában a gyerekek szemüvegén keresztül azokat a helyszíneket, amelyek számukra örömet, vagy bánatot jelentenek. Ebbe a munkába megpróbáljuk bevonni a felnőtt családtagokat is, így szeretnénk egy széles korosztályt megszólítani és mozgalmat kezdeményezni a környezetünk, a természeti adottságunk tudatos feltárása és védelme érdekében.

Történelmi gyökerek

Mint ahogy a legtöbb térségben, így a Pilisben is a történelmi gyökerek a múlt mélyére hatolnak. A Pilis térsége ebben a tekintetben lehet, hogy az átlagnál is szerencsésebb, mert a római kor maradványaitól a középkori vallási kapcsolatokon keresztül a magyar királyi udvari kötődésekig számos emlék megtalálható.

A Pilisbe szervezett kirándulásokon jellemzőnek tekinthető, hogy olyan romokat látunk az út mentén, amelyek például korábbi kolostorokra utalnak. Ezek egy része még rejtett, de egy részük feltárt és látogatható, így tudható, hogy mely korból származik és milyen szellemi kultúrát jelentett ebben a térségben egykoron.

A térségben a vallási kultúrára utaló nyomok nagyon gazdagok. Kiemelkedőek ebben a Pilisszentkereszti 1100-as években alapított ciszterci kolostor, vagy a Klastrompusztai Pálos kolostor romjai. Tudott az is, hogy a Pálos rend az 1200-as években ebben a térségben bontakozott ki és abban az időben több kolostoruk is létezett a Pilisben. Korabeli feljegyzésekből bizonyítottnak tekinthető az is, hogy több Árpád-házi királyunk szerette ezt a környéket, így például III. és IV. Béla is sűrűn kereste fel a térséget, annak kolostorait, hogy szellemi feltöltődést nyerjen az országláshoz.

Jogosan merül fel a kérdés, hogy mitől volt ilyen vonzó ez a táj a régi időkben. Többen számos misztikumba hajló magyarázatot hoznak fel a kérdés megválaszolására, amely magyarázatok egy részén érdemes elgondolkodni.

Egyik ilyen misztikum Dobogókő település természeti adottságait, különösen az ott fellelhető nagy méretű kősziklát, a „Dobogó követ” lengi körül.

Nem annyira misztikus, de mindenképpen szakrális jelentősége van a Pilisszántón talált Keresztes Kőnek, a rajta fellelhető szimbólumoknak. Ugyancsak Szántón – részben a polgármester kitartó kutatásai alapján – feltárt és/vagy tudatosított temetői jelképeknek, vagy a településen található kereszttek hetes számában fellelhető számmisztikai összefüggésnek is lehet mély szimbolikai üzenete, jelentése, kőbe zárt mondanivalója.

A térségi fejlesztési tervnek fontos eleme egy olyan kulturális értéktérkép elkészítése is, ahol az épített örökség és a történelmi gyökerek feltárása együttesen és a szellemi értékek gazdagságát is magába foglalva történjen meg. Több térségi településen ez a helytörténeti feltárás megkezdődött, amely munkákat folytatva a térség egészét átfogó értékfeltáró munka elvégzése is időszerűnek látszik.

Sokszínű kultúra

A térség kulturális sokszínűsége részben a leírt történelmi gazdagságban rejlik. Mindezt tovább erősíti, hogy a térségben a magyar népesség mellett több nemzetiség is él. Így vannak szlovák és sváb települések, illetve egy-egy településen megjelenik jelentős roma kisebbség is.

Az elmúlt években – részben erre a néprajzi és kulturális sokszínűségre építve – bővültek a kulturális és közösségi rendezvények. Az önkormányzatok és intézményeik ilyen irányú támogató és szervező munkája mellett a térségben szaporodnak azok a civil szervezetek is, amelyek a kulturális rendezvények szervezésében is részt vállalnak. Erre egyik jó példa a térségben működő Szlovák Kulturális Egyesület.

A rendezvények szaporodásának eredményeként a szokásos vallási rendezvények (búcsúk, körmenetek) mellett egyre több olyan helyi kulturális rendezvény jelenik meg a térségben, amelyek a községek határán túl is kisugárzással, vonzással bír. Ez vetette fel azt az igényt, hogy mind a rendezvények sikere, mind a tapasztalatcsere érdekében a térségünkben hangoljuk össze az eseményeket. Ez eredményt hozhat akár a térség turisztikai vonzereje növelése, esetleg a szervezési költségek fedezete oldalán is, sőt megalapozhat bizonyos helyi és/vagy térségi fejlesztési lehetőségeket is.

Kulturális turizmus

A közösen kidolgozott térségi fejlesztési tervnek szintén prominens eleme a kulturális turizmus, ami kiegészül bizonyos ökológikus elemekkel is. Kulturális összefüggésben a programalkotók azt a célt tűzték maguk elé, hogy a térség szakkulturális értékeit egyre inkább élővé tegyék.

Az az egyik célkitűzés, hogy a térség kulturális adottságait és értékeit megismerve és megismertetve egyre több, a képen látható közös élmény szülessen. Ezek a célzott közösségi események a térség értékeink a feltárását és gondozását jelentik.

Az ilyen közös munkák – az emberi kapcsolatok elmélyítésén túl – erősítik a lokálpatrióta kötődést, az épített és a természeti környezet iránti tiszteletet, valamint a közös értékeink megóvása iránti elkötelezettséget. Felemelő érzés tud lenni, ha az ember a barátainak, esetleg az unokájának dicsekedhet azzal, hogy részt vett egy-egy érték megmentésében.

A kulturális értékek közös feltárása és feldolgozása közben rengeteg ismeret szerezhető a történelmi gyökerekről, népi hagyományainkról. A kulturális eseményeken való részvétel magas szintű esztétikai élményt adhat és erősítheti a közösségi lét iránti igényt. De feltehetjük a kérdést, hogy hogyan vetődik fel az ökológia? Természetesen a táj esztétikuma és annak szükséges megóvása tekintetében. A kép egy pilisi tájrészlet. A kulturális turizmus – ha nem eléggé környezettudatos – lehet tájromboló is, így mind a fejlesztések, mind az események kapcsán fontos elem kell maradjon a környezettudatosság és a kultúráltság.

Térségi kohézió

A Pilisi térség geográfiailag egységes, de nem alakult ki igazán mély térségi kohézió, pedig a térség szakrális értékei erre lehetőséget adnának. Az történelmi tény, hogy a térség már évezredek óta vonzó élettér az emberek számára. Az is igazolt, hogy ez a térség sok és sokféle szellemi értéket vonzott az elmúlt évszázadokban, ami bizonyára nem véletlen. Következésképpen mind a természeti, mind a szellemi értékei, az erre épülő kisugárzása erős a térség egészének, ami „kovásza” lehet a térségi kohézióknak.

Természetes az is, hogy a történelmi feltárások, a kulturális értékek ápolása településekhez kötődnek, mivel ott élnek az emberek. Erre vonatkozóan a legtöbb pilisi községben igen komoly helyi feltáró munka indult el, ami ez ideig *nem ért össze egy térségi közös hagyományápoló formává*, törekvéssé.

Nem könnyíti meg ezt a folyamatot a közigazgatási határok problémája sem. A Pilis hegy szoknyáján lévő települések többsége ugyan Pest megyében van, de már nem egy, az utóbbi időben kialakított kistérségben. Ugyanígy Piliscsév, Keszthely és Leányvár ugyan a Pilis lábánál fekszik, de már Komárom-Esztergom megye, mi több nem a Közép-Magyarországi Régió, hanem a Közép-Dunántúli Régió települései. Ez tervezési és a fejlesztési folyamatok összehangolásától kezdve a napi kapcsolattartásig megbontja, nem pedig erősíti a térségi kapcsolatokat.

A jelenlegi program tervezésekor ez a nehézség is megjelent. A Komárom megyei települések az induláskor örömmel csatlakoztak a programhoz, mivel abban a kistérségben nem indult el hasonló programalkotás, de a Pilis hegy északi oldalán lévő települések már nem vettek részt a programalkotásban, mert abban a kistérségben megpróbálták közös, az egész kistérségre kiterjedő programot létrehozni, még ha nincs is ilyen sajátosan mély kötődés a térség települései között.

A pilisi adottságokra épülő együttműködést tovább nehezíti, hogy a korábban kialakult kistérségi társulások néhány évvel ezelőtti átrendezése kapcsán az új lehatárolás sem ebbe az irányba lépett. Nem az azonos, illetve hasonló adottságokat vette alapul a lehatárolás, így a Pilis Kistérségi társuláshoz a Zsámbéki térséget csatolták és nem a Pilisi falvak körét, illetve ezt a kistérségi települési kört egyesítették. Ennek a lehatárolásnak is megvan a maga sajátos logikája, de az adottságok tekintetében nehezen értelmezhető, és a térségi kohézió erősödését is nehezen szolgálja a jelenlegi együttműködési keret.

A közös térségi vidékfejlesztési program megvalósítása előtt – a fenti környezeti nehezítések mellett – több további nehezítés is megjelent,

amelyek természetesen egyféle próbatételként is felfoghatók. Ebben a legjelentősebb elem, hogy a benyújtott program, az amúgy szerény kerektekel gazdálkodó LEADER pályázaton, nem nyert. Így ez a forrásszerzési motiváció jelenleg nem kalkulálható.

Aktuális lépések

Az említett pályázat sikertelensége az alábbi kérdéseket vetette fel:

1. Elég erős-e a térségben a szakrális kulturális közös gyökér, hogy a program megvalósítására motiválja a térség szereplőit?
2. A program elemei – egyenként és együtt – eléggé vonzóak-e a térség szereplői számára a megvalósításban való részvételre?
3. A közös programra együtt és/vagy elemeiben tudunk-e forrást teremteni a megvalósítás fedezetére?

Az első kérdés nehezen megválaszolható, így részben költői. A második kérdés inkább kihívás, amíg a harmadikra szükségszerűen keresni kell a választ. A leírt kérdések alapulvételével a program alkotóinak és a megvalósításban a részvételi szándékukat korábban jelzőknek egy része úgy határozott, hogy megpróbálják a program térségi megvalósítását. Ennek megfelelően ez a kör az egyes kérdésre is pozitív választ adott és pozitív hipotézissel rendelkezik a másik két kérdés vonatkozásában is.

A program fő célja – a kulturális elemeket is beleértve – az, hogy a térségben egy olyan közös aktivitást, kvázi mozgalmat indítsunk el, amely szemléletformálást és érdekszövetséget teremt a Pilisi térség kulturális és természeti értékeinek a feltárásában és megóvásában. A programban résztvevők ezt az aktivitást és az ebből származó kalkulálható eredményt tekintik *az életminőségük javítása egyik lényeges elemének*.

Ennek megfelelően a térség több említett szereplője a közelmúltban ütemtervet fogadott el arról, hogy a program mely elemei kezdhetők meg kevés forrással és a meglévő intézményi kapacitás bázisán. Így a program kulturális aspektusaiban a térség kulturális értéktérképének elkészítése és a térségi programkoordinációja, valamint a térségi „Öröm-Bánat Térkép” elkészítésének megalapozása került elhatározásra.

A program alkotói és résztvevői nyitottak a program iránt érdeklődők irányába és örömmel építenek kapcsolatot a hasonló programokat tervezőkkel.

Szakmai elérhetőségeink:

Gallay Katalin, kistérségi menedzser, gallayk@qvm.hu, vagy Rajnai Gábor, programkoordinátor, rexim@grajnai.hu (Rajnai Gábor a jelen cikk szerzője)

BOKOR BÉLA

Regionális identitás, kultúra és közösség

A regionalizmusról, a régióról való gondolkodás alapvető kérdése, hogy a helyi és területi társadalmak közösségei hogyan élik meg, hogyan tudják az egyéni életük szempontjából optimálisan használni a tereket, az igazgatási struktúrákat, az önkormányzati intézményrendszert, a települési és térségi szolgáltatásokat.

A területpolitikai és közigazgatási tervezőknek különös hangsúllyal kell figyelni arra, hogy a szubszidiaritás elvárható követelményei miatt, a feladatok megoldása során, középpontban maradjon a közösségek, az állampolgárok szükségleteinek, igényeinek minél teljesebb kielégítése.

Számos kutatás és tanulmány foglalkozik az identitás jelentőségével, de – mint már más írásaiban is megjegyeztem – a regionalizmus gondolatkörébe ágyazottan kevesen vizsgálták.

A jövőben bizonyosan még inkább meghatározó szempont lesz az identitás, a kultúra és az önszerveződés egymástól elválaszthatatlan értelmezése. Megválaszolandó kérdés, hogy meddig terjed, illetve a földrajzi távolság szerint milyen kiterjedése lehet identitásérzetünknek, identitástudatunknak? Másfelől közelítve, a mindennapi élethelyzetek, tapasztalatok, történeti, földrajzi, gazdasági, környezeti és szociokulturális összefüggések, hogyan alakítják az egyén lokális identitását? Példaként említem: ha én pécsi vagyok, azt is hozzáfűzöm ugyanekkor, hogy baranyai is vagyok, és meg tudom fogalmazni mi a lényege a „pécsiségnek”, a „baranyaiságnak”. Az identitásom következő területi szintjének jelzésekor természetesen fejezem ki azt is, hogy dél-dunántúli vagyok, vagyis elsősorban földrajzi fogalmakkal írom körül helyzetemet. Többféle élethelyzetben tapasztaljuk, hogy az ún. regionális identitás még nem fejlődött olyan szintre, hogy készségekben és emocionálisan is hasson, mozgósítani tudjon a közösségek világában. Például, ha valaki egy európai eseményen vesz részt, bemutatkozásakor jelzi, hogy magyar, mintegy identitása és nyelvi közege kifejezéseként, és hogy Közép-Kelet-Európá-

ból, Magyarországról érkezett, annak déli országrészéből, Baranya megyéből. Ha egy Európán túli földrészen kell bemutatkoznunk, azt mondhatjuk, Európából jöttem, magyar vagyok, európai uniós polgár vagyok, Közép-Európában, Magyarországon élek.

De folytassuk inkább a kérdésfelvetésekkel.

Létezik-e a regionális identitás? Ha igen, fejlődik-e és hogyan, milyen eszközökkel fejleszthető? Alulról építkezik, felülről alakítjuk-e? Mindkettő igaz? Felülről sürgetjük-e jobban, illetve mivel segítjük? Ha igen, milyen értékek, érdekek mentén, milyen formákban? A közösségi részvételen alapuló önkéntes cselekvésre, tudásra mennyire számítunk, hogyan bátorítjuk a civil szerveződéseket?

Hol tartunk ebben a folyamatban, mikor tudunk erről több értékelhető tapasztalatot, mérhető hatást bemutatni? Az elkövetkezőkben *milyen új alapokra építhetjük a regionális összefüggéseket idehaza, és mit vegyünk át az európai régióktól?* Sokféle válasz lehetséges. Az állam regionalizációs tervei egyre eltökéltebbek, karakteresebbek, de a megyékkel, kistérségekkel való munkamegosztás ma még elég esetleges, nem kellően kidolgozott.

Vegyük a területfejlesztési tanácsok intézményrendszerének jelenlegi gyakorlatát. Közel egy évtizede ez a szervezet egy „kvázi állami”, – néhány helyi delegálttal kiegészítve –, „hatalmi intézményként” funkcionál. Az 1996. évi A területfejlesztésről szóló 21. számú törvény is utal rá, hogy a tanács mozgósítani kívánja a megyék, a régiók gazdasági kamaráit is a befektetésekre, és így a korábbinál jobban dinamizálja a térségek gazdasági, társadalmi, kulturális, közösségi és innovációs folyamatait. Mára kiderült, hogy ez csak kismértékben sikerült. Az elmúlt esztendő gyakorlatából nem tudunk kiemelni olyan jellemző példákat, ahol a megyei és regionális gazdasági kamarák érdemben társult befizetői lettek volna a regionális területfejlesztési tanácsok projektjeinek. Szerepük kimerült abban, hogy javaslatot tettek és részt vettek az állami és Európa Uniós források elosztásában. A területfejlesztési tanács intézményrendszerének létrejöttével úgy tűnt, hogy új külső, nem csak az állami tőke bevonására lesz ráhatása, és ezáltal tovább nő a szerepe a megyékben, régiókban. Ahhoz, hogy a tanácsok környezetfüggőbbé válhassanak, az intézményrendszer további demokratizálására és diverzifikálására van szükség. Ezt a folyamatot intenzívebbé, átláthatóbbá lehetne tenni, ha új törvényi módosításokkal tovább növelnék a területi szereplők számát, befolyását.

A lakosság megismerésén, és felismerésén alapuló azonosulását, vagyis a közösségi elköteleződést viszont nem lehet figyelmen kívül hagyni, annak alapvető kiindulási szempontnak kell mindenkor maradnia. *A térségi-táji társadalmaknak, a települések közösségeinek lépésről-lépésre be kell mutatni, hogy az egyén számára milyen előnyökkel jár egy területfejlesztési régió, tervezési-gazdasági régió, s a közeljövőben az önkormányzati, vagyis a politikai autonóm régió.* Tudatosítani kell például a közlekedési infrastruktúra, a műszaki-technológiai infrastruktúra, a humán szolgáltató infrastruktúrák térben is összehangolt előnyeit, és be kell mutatni, hogy mindezek létezése, vagy hiánya milyen hatással van az emberek életminőségére. *Hogyan hat mindez a közösségi és kulturális terekre, a regionális lehetőségekre,* hogyan garantálható az önkormányzatok és a civil kurázi egyenrangúsága a közösségi részvételt igénylő cselekvésnél, a döntésekben való közvetlen részvételnél.

Sürgető ezekkel a szempontokkal elmélyültebben, de mégsem elszárvátva, *a szakterületek speciális igényeivel szinkronban haladva együtt gondolkodnunk és felkészülten cselekedni.* Így maradna időnk a regionalizálódás szervesen fejlődő folyamatának segítésére és a meggyőző tapasztalatok színes bemutatására. A társadalomnak – a dinamikusabb fejlődés érdekében – nélkülözhetetlenül szüksége van az önszerveződésen alapuló energiák sokféleségére. *Sajnálatos, hogy az állam és az önkormányzatok még ma is csak „óvatosan” használják a közösségekben meglévő sokszínű tudást,* a lokális és regionális kultúra térség-, társadalom-, és gazdaságformáló erejét. A közösségi szempontok érvényre juttatásának, a helyi és regionális autonómia további növelésének, megerősödésének előfeltétele a regionális identitás megléte, ébrentartása, kondicionálása és folyamatos fejlesztése. *Jelentős kulturális befektetések nélkül nem gyorsítható a regionális identitás kiteljesítése.*

A helyi és területi társadalmakban: községekben, városokban, kistérségekben, a megyék közötti összefogásokban ma is meglévő – de sokszor rejtett – erőforrások regionális szemlélettel és jobb érdek összehangolással jelentős tőkeként lennének befektethetőek a regionális tér fejlesztésébe. Így többek között gazdasági, társadalmi, kulturális, szociális, egészségügyi, oktatási, idegenforgalmi és további szakterületek fejlesztésébe együttesen, és külön-külön is.

A „táji identitástőke” jól kitapintható és érthető, ha valaki pl. göcsejinek, ormánságinak vallja magát, *mivel az ott élők „szerves részei” a közvetlen természeti és épített környezetnek, őrzői és alakítói a helyi kultu-*

rális szokásoknak, befolyásolói a termelési módoknak, az életmódnak. *Ismerik az adott kultúrtáj gyökereit, környezeti összefüggéseit, és meg-
élik a mindennapok világának teljes spektrumát.* A közösségi önszerve-
ződés képessége könnyen „előhívható”, hiszen az ott élők készen állnak,
sőt várják, hogy életük, életterük alakításához, fejlesztéséhez közvetlen
módon is közük legyen. Vegyük példaként a kultúrát, amit ha a turizmus
lehetőségeivel együtt menedzselünk, mint pl. a kitűnő borokat, a gasztró-
nómiai specialitásokat, a wellnes turizmust, a kulturális örökséget, a táji
adottságokat, a művészeteket, akkor hatékonyabb lehet a humán és a
gazdasági szféra összefogása, teljesítménye. *Az egyedi karakterű regi-
onális termékek és szolgáltatások jobban értékesíthetők a tágabb régió
(de az európai régiók) piacán is.* Az új szemlélet eredményeként születő
termékeket és tevékenységeket a regionalitás rendszerének kihasználásá-
val komplex módon úgy lehet továbbfejleszteni, hogy azok a
regionalizálódás országon belüli és kívüli sajátosságaihoz jól tudjanak
alkalmazkodni. A mai Magyarországon figyelniünk kell a kistérségi erő-
forrásokra, a megyerendszer menedzselési technikáira, az európai fejlett
régiók tapasztalataira, érdekérvényesítő képességére. Mindezek ismere-
tében alakíthatjuk ki a hazai autonóm régiókat, és számolhatunk közös-
ségi és kultúrafejlesztő erejével, területpolitikai súlyával, olykor a túlzott
hatalommal bíró kormányzatokkal szemben is.

*Tudjuk, hogy többféle szempont szerint sokféle régiót lehet konstru-
álni.* A legalapvetőbb szempont, hogy a települési közösségek minőségi
életélésének feltételei, esélyei biztosítottak legyenek. Csak ennek elfoga-
dása után szabad elmélyedni a közigazgatás kérdéseiben, az önkormány-
zati feladatokban, a kormányzati igazgatásban. Arról, hogy mely felada-
tot melyik szerv milyen területi szinten kívánja ellátni, csak a közösségek
normáinak, igényeinek megismerése után érdemes szakmai-igazgatási
feladatként értelmezni. Ezt követően telepíthetők a hatás- és jogkörök az
állam és az önkormányzatok igazgatási rendszerében.

Egyre több nonprofit tevékenység támogatását várják el az önkor-
mányzatoktól, különösen ott, ahol közfeladatok átvállalása történik. A
helyi és területi önkormányzatiság sajátja az is, hogy önként vállalt fel-
adatként kötelezettséget vállal a művészetek, az épített és a természeti
környezet és több más, a közösségek által megfogalmazott tevékenysé-
gek támogatására, bátorítására. Különösen fontos „kötelezettsége” ez az
önkormányzatoknak, mert az állam jobbára csak központi igazgatási
gondolkodással és szabályozással tud részt vállalni a feladatok finanszí-

rozásából, a szolgáltatások megszervezéséből. A társadalom további demokratizálási folyamatában *átmeneti jelleggel segíthetik a régióépítést a dekoncentrált szervezetek, intézmények*. Jó példája ennek a közelmúltban a kulturális területen létrehozott regionális irodák hálózata és a KÖZKINCS programot segíteni hivatott Regionális Kulturális Bizottságok megalakítása.

A rendszerváltás óta az állam fontos értéként deklarálja az önkormányzatok, a civil szervezetek munkáját, a decetralizációt, de eddig lényegében csak a dekoncentrált szervek kiépítéséig jutott el. A társadalom közösségei pedig tovább folytatnák a demokratizálást, a hatásköröknek helyi-területi szinteken való elosztását. A további demokratizálódáshoz nem elegendő a közvetett képviselői rendszer, a képviselői intézményrendszer, hanem a közvetlen lakossági részvételnek az újabb formáit is ösztönöznie, hathatósan támogatnia kell a mindenkori államnak. Gondolok itt a Nemzeti Civil Alap további kibővítésére. Olyan szemléletű partnerségre célszerű törekedni, ahol az állampolgárok nem csak az „állam ügyfelei”, hanem a helyi és regionális társadalom cselekvő polgáraiként együtt a helyi hatalom kontrollszerepét elvégező közösségek tagjai is.

Több tapasztalat birtokában néhány év múlva felkészültebben hozhatjuk létre a különböző nagyságú területi-, regionális önkormányzatokat, igazgatási és kulturális szolgáltató és érdekvédelmi szervezeteket. A megyék önkormányzati működési gyakorlatára, a kistérségi összefogásra és a települések igényeire tekintettel olyan regionális típusú parlamentet és végrehajtó szervezetet választhatunk a jövőben, amely az önkormányzati autonómia „fedezetül” is szolgálhat.

Amennyiben a lakosság, mint a területi társadalmak nélkülözhetetlen, kihagyhatatlan szereplője intézményeivel együtt folyamatosan, meghatározó módon részt vehet a tervezési, fejlesztési elgondolások megalkotásában, akkor felelős területpolitikai szereplőként alakítója, szervezője akar és tud lenni a mindennapi minőségi működés elvárásainak, teljesítményének.

Ez a szemlélet lehet az alapja a regionális folyamat megerősödésének, és adhat reális esélyt az egyénnek, a közösségnek a partnerségen alapuló érdemi részvételre úgy lokális-regionális környezetében, mint az Európai Unióban. *Csak a közösségek, a nemzetiségek és a kisebbségek többféle identitása, kulturális sokszínűsége lehet a garanciája egy kiteljesedő és fejlődő hazai és európai regionalizmusnak.*

MÉSZÁROS ISTVÁN

„Élő tanyák, virágzó homoki kultúrák”

LEADER-Kistáj Gerje-Sztók Akciócsoportja
a Dél-Pest megyei kistérségben *

A helyi akciócsoport területének lehatárolása

A helyi akciócsoport területe a ceglédi statisztikai kistérségben korábban már jól együttműködő települések köréből szerveződött a vidéki települések kritériumainak megfelelően. A terület Pest megye déli határán, Bács-Kiskun és Jász-Nagykun-Szolnok megyék szomszédságában fekszik. A kistáj a Homokhátságához tartozik.

A települések között egy mezővárosi múltra visszatekintő, ma is főleg élelmiszeripari és mezőgazdasági vállalkozásokkal rendelkező város (Nagykőrös) található, mely az akciócsoport központja. A tíz település gazdasága jellemzően a mezőgazdaságra épül, széles terményskálát kínálva.

Az akciócsoport összetétele

Az akciócsoportban részt vesz a LEADER-Kistáj valamennyi részvételi joggal rendelkező önkormányzata (10). A további szereplőket elsősorban a kistérségi fejlesztésben eddig kifejtett tevékenységük alapján hívtuk meg. Elismert, közmegebecsülésnek örvendő intézmények (3), vállalkozók (8) és civil szervezetek (5) a felkért résztvevők. Fontos szempont volt a fentiekén túlmenően az is, hogy eddigi tevékenységükre mennyire volt jellemző az innovativitás, a bátor kezdeményezés, a másokkal való együttműködési készség. Mivel szerepük a stratégiai terv kidolgozásában, és még inkább a majdani megvalósításban egyértelmű dominanciával bír, ezért a konstruktív hozzáálláson túl a kudarcűrő képességüket is elemeztük.

*Mészáros István által szerkesztett pályázati anyag rövidített változata.

A résztvevőket több éves működési tapasztalatuk egyértelműen alkalmassá teszi az akciócsoporthoz, illetve annak szervezeti munkájában való részvételre.

A Dél-Pest megyei készülő foglalkoztatási paktumnak is ők lehetnek majd a központi szereplői. Az akciócsoporthoz nyitott minden, a fenti elvárásoknak megfelelő, részvételi szándékát bejelentő szereplő számára.

A *HBMB-nek* (Helyi Bíráló és Monitoring Bizottság) 13 szavazati jogú és 1 tárgyalási joggal rendelkező tagja van. A szavazati joggal rendelkező tagok közül 4-4 fő képviseli a köz- és a gazdasági szférát. 5 fő a civil (nonprofit) szektor képviselőinek száma. Ilyen módon a 30,8%: 69,2% a szavazatok eloszlási aránya a nem közszférát képviselők javára. A döntést az akciócsoporthoz ülése egyhangúlag hozta meg.

A HBMB tagja és elnöke a kistérségi társulás elnöke, aki egyben a vezetőszerző vezetője is. Személyében egy nagy település és térségi vezetési tapasztalatokkal rendelkező polgármestert tisztelhetünk. Két másik polgármester kollégája hasonló erényekkel rendelkezik, tapasztalatukkal és térségi ismeretükkel jelentős mértékben tudják segíteni célkitűzéseink elérését. A Művelődési Központ igazgatója több éves művelődési igazgatási gyakorlattal rendelkezik, a kistáj legnagyobb ilyen intézményének a vezetője. Magas szintű szakmai ismeretekkel és gyakorlattal rendelkező kollégáival együtt biztos pontját képezik a projektnek.

A HBMB 4 vállalkozó képviselőjének nagyon fontos szerepe lesz az egyes intézkedések gazdasági jellegű feladatainak kidolgozásában és a megvalósítás szakmai levezénylésében. Eddigi sikeres tevékenységük megfelelő garanciát nyújt az eredményes projekt-munkához.

A civil szektor szereplői a településfejlesztés terén helyi és térségi gyakorlattal, tapasztalattal rendelkeznek. A csemői faluszépítők eredményes munkáját mutatja az európai szép települések mozgalomban elért kiváló helyezések; a nagykovácsi vállalkozók már túl vannak a XIV. sikeres vállalkozói kiállítás és vásár rendezvényükön is; a törteliek már a határon túl is híresek tanyás programjaikról, különösen Tanyai Színházuk révén. A Civil Szövetség (melynek több mint 50 tagja van) részt vesz a térség civil szervezeteinek segítségével, valamint a régió és a kistérség civil egyeztető fórumainak munkájában is.

A LEADER-Kistáj célkitűzései:

- csökkenjen a tanyán élők kiszolgáltatottsága,

- nőjön a szociális és gazdasági integráció,
- kevesebben éljenek majd segélyből, emelkedjen az önfenntartásra képes családok száma,
- álljon meg az elesett rétegek expanziója, erősödjön a szolidaritás tanyasiak és falusiak/városiak között,
- növekedjen a civilizációs hátrányaitól időben megszabadítható gyermekek száma,
- esély az „élő tanyák, virágzó homoki kultúrák” újraéledésére/fenntartására.

Feladat:

- az önfenntartó és részfoglalkozású mezőgazdasági termelők kereső tevékenységi körének bővítése; tanyasi megélhetési stratégiák megismertetése,
- a természeti és épített környezet értékeinek védelme és megóvó piacosítása,
- az információ-áramlás, a kommunikációs kapcsolatok hálójának erősítése,
- a falusi/tanyai turizmus fejlesztése,
- infrastruktúra-fejlesztés és karbantartás a tanyás övezetekben és a falvak külterületein,
- a közösségfejlesztés támogatása – a társadalmi kohézió erősítése a tanyás térségekben,
- civil szervezetek létrejöttének támogatása,
- a vidéki infrastruktúra fejlesztése,
- a megélhetést nyújtó tevékenységek bővítése, a mezőgazdaság diverzifikációja,
- az alkalmazkodáshoz szükséges új tudásanyag elterjesztését és a képességek fejlesztését szolgáló szakképzés kiterjesztése,
- a vidéki gazdaság megerősítése, foglalkoztatási és jövedelemtermelési képességének fokozása.

A kulcsproblémák, amelyekre a helyi vidékfejlesztési terv megoldást nyújt

- polarizált demográfiai szerkezet: előregezés ellenére, a szociális migrációnak köszönhetően, egyre növekvő számú fiatal él a térségben,

-
- a szociális szuburbanizáció a belterület és a tanyavilág közötti térbeli, gazdasági, társadalmi szegregációt erősíti,
 - a tanyák funkcióváltása a hagyományos tanyasi szolidaritás és kooperáció gyengülését eredményezi, a tanyavilágot mindinkább az atomizálódás jellemzi,
 - az intézmények a szolgáltatások a tanyán élőknek nem minden esetben elérhetők,
 - a civil társadalom szerveződését egyrészt az értelmiségi elit gyengesége, a helyi társadalomhoz való gyenge kötődése, másrészt a tőkeerős vállalkozások hiánya és/vagy egyoldalú mezőgazdasági jellege korlátozza,
 - a helyi közéletbe nem integrálódnak a tanyán élők és a leszakadók,
 - a Kistáj gazdasági központjának elhúzódó regenerálódása, a helyi gazdasági potenciál tartós gyengesége, foglalkoztatási kapacitások szűkössége,
 - a potenciális munkavállalók alacsony képzettsége miatt a nem vonzóak a külső befektetőket,
 - a szezonális, fekete foglalkoztatás erőteljes jelenléte a munkaerőpiacon,
 - a mezőgazdaság termelő pozíciójára kedvezőtlenül hat, hogy a térség legnagyobb fölvasárló és integráló cége, a Nagykőrösi Konzervgyár helyzete továbbra sem stabilizálódik,
 - a külterületen élők aránya miatt szükségszerű vezetékes szolgáltatások kiépítése, fenntartása relatíve drága,
 - a tömegturizmus igényeit nem elégíti ki a Kistáj, nincs jelentős turisztikai forgalmat generáló természeti, kulturális, történelmi látni-való,
 - gondot jelent, hogy a lágy turizmus iránt érdeklődő fogyasztói csoportok turisztikai aktivitása alacsony, ami az ágazat gyenge eltartó képességét eredményezi,
 - az ingyenes, nagy tömeget megmozgató önkormányzati rendezvényekhez nem kapcsolódnak olyan idegenforgalmi szolgáltatások, amelyek képesek lennének egy-egy vállalkozás eltartására,
 - a tőkeszegénység, az alacsony szintű idegennyelv-ismeret gátat szab a minőségi turisztikai termékek kialakításának, ami megnehezíti az igényesebb, de nagyobb költsései mutatójú vendégek megnyerését.

**Belső erőforrások, értékek, amelyekre
a helyi vidékfejlesztési terv épít**

- Erős a LEADER-Kistáj lakóinak életösztöne.
- A községekben kiépült az oktatási, egészségügyi és szociális alapellátás.
- A jelentős számú civil szervezet és az önkormányzatok törekednek a helyi identitás és a társadalmi kohézió erősítésére.
- Kialakult a helyi adottságokhoz, léptékekhez igazodó kis- és középvállalkozások köre.
- A mezőgazdasági kistermelés sok családnak nyújt szerény, de a lecsúszástól megóvó megélhetést, és kialakult egy mezőgazdasági vállalkozó réteg is.
- A mezőgazdasági kistermelők, vállalkozások piaci pozíciójának javulását eredményezi, hogy a Kistáj rendelkezik már jól működő új típusú termelő- és értékesítő-szövetkezetekkel.
- A kilencvenes években megvalósult beruházásoknak köszönhetően az alapvető közműves ellátás (áram, vezetékes víz, gáz, telefon) biztosított a településeken.
- A községek közúton könnyen megközelíthetők, közvetlen közelben húzódik az M5-ös autópálya és a 4-es számú főút. Kb. 2013-ra megépül a 8-as főút.
- A tömegközlekedést Volánbusz Rt. biztosítja a Kistáj településein, amelynek köszönhetően valamennyi településről elérhetők a szomszédos központok.
- A Kistáj településeiből kettő rendelkezik vasútállomással.
- Az érintett terület könnyen elérhető, így széles a potenciális látogatók köre. Nem csupán belföldi, de külföldi turisták számára is könnyen megközelíthető a Kistáj és közel fekszik Kelet-Közép-Európa egyik legnagyobb idegenforgalmú területéhez, a magyar fővároshoz.
- Természeti értékekben gazdag terület, az adottságok kedveznek a falusi, tanyai, kerékpár, horgász és vadász turizmusnak.
- Néhány község már országos hírnévre tett szert, megkezdődött turisztikai arculatuk kialakítása is.

A külső, tágabb környezet felől veszélyeztetik a célterület gazdaságát, társadalmát, környezetét

- Folyamatos szociális szuburbanizáció, a tartós szegénység felerősíti a negatív szelekciós folyamatokat, s ez a tanyavilág és a tanyákon élők, a leszakadó csoportok visszafordíthatatlan szegregációjához, a szegénység és a hátrányok reprodukciójához vezet.
- A tartós, strukturális munkanélküliség mértéke nem csökken, egyrészt a meglévő kapacitások további összezsugorodása, másrészt a cégek munkaerőt kiváltó technológiai fejlesztései következtében.
- A szomszédos városok gazdasága csak a kvalifikált munkaerőt vonzza, ez a helyi rendelkezésre álló munkaerő összetételét az alacsony képzettségűek körére szűkíti.
- A nélkülözhetetlen közlekedési, úthálózati fejlesztések elmaradása miatt a Kistájat nem éri el az erősödő gazdaság dinamizmusa, s tartóssá válik a tanyavilág elszigetelődése.
- Magyarország uniós csatlakozásával nem csupán a többletforrások érkeznek hazánkba, hanem az előírások, határértékek is szigorodtak, ami komoly anyagi következményekkel jár.
- A legmodernebb informatikai fejlesztések az alacsony népsűrűség miatt még mindig nem minden településen, és tanyákon egyáltalán nem érhetők el, így újra termelődhet a falvak infrastrukturális elmaradottsága, s ez károsan befolyásolja versenyképességüket.
- A környező települések ismertebb turisztikai vállalkozásai jobban ki tudják aknázni az új lehetőségeket, és vendégeket csábítanak el.
- Nem sikerül csökkenteni a szezonalitást, a vendégforgalom esetleges, kiszámíthatatlan marad, a vállalkozások forgalma tervezhetetlenné válik, s ez gátolja a beruházási hitelekhez való hozzáférést.

Lehetőségek, amelyek terveink szerint kínálkoznak a célterületen élők, illetve működők számára

- A térség városi központjainak gazdasági megerősödésével kialakuló középosztály szívesen költözik a kellemes természeti és lakókörnyezetet kínáló falvakba, tanyákra, amelyek a lakóhelyi és rekreációs szuburbanizáció célterületeivé válnak.
- Az önkormányzatok, az önkormányzati intézmények és a civil szféra összefogásával elérhetők olyan állami és alapítványi támogatási for-

rások, amelyekkel megerősíthető a helyi oktatási és szociális rendszer, ezáltal lehetőség nyílik a hátrányos helyzetű, leszakadó csoportok és a tanyán élők integrálására.

- A szomszéd városok növekedésének induló gazdasága dinamizálja a helyi gazdaságokat, jelentős foglalkoztatási kapacitások alakulnak ki, amelyre fölfűződnek a közlekedési tengelyek mentén fekvő falvak.
- A térség-régió legjelentősebb városa, Kecskemét munkaerő-igénye a térségben is kifejti felszívó hatását, ami az életszínvonalra is kedvezően hat.
- Az úthálózat és a közlekedés fejlesztésének köszönhetően a falvak bekapcsolódnak a régiós gazdaság véráramába.
- Új technikák, technológiák válnak elérhetővé, ami mérsékelt költségek mellett a külterületi lakóingatlanok ellátását lehetővé teszi.
- Európai Unió által társfinanszírozott támogatásokkal jelentős környezetvédelmi és infrastrukturális beruházások valósulhatnak meg.
- A tervezett országos gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése érinti a Kistáját.
- Új rétegeket sikerül megnyerni a tágan vett térség számára, a megnövekedett vendégforgalom, megfelelő turisztikai kínálat esetén pozitívan hat a környező településekre.
- A Kistáj idegenforgalmi jelentőségét megnöveli az M5-ös autópálya magyar-szerb határig való kiépítése.
- A térségben üdülők fogyasztóként jelennek meg a helyi piacon: személyi szolgáltatásokat, árukat vásárolnak, alkalmi munkaerőt foglalkoztatnak.

A helyi vidékfejlesztési terv célcsoportjai, kedvezményezettjei

A helyi vidékfejlesztési terv elsődleges célcsoportja a LEADER-Kistáját alkotó tíz település tanyás gazdálkodói, a megtartó falu, az ott működő családi, kis- és közép vállalkozások, civil szervezetek és önkormányzatok. Az unikális helyi értékeket bemutatni és művelni képes vidéki népesség. A program kedvezményezettjei az itt élő lakosság, a térségben működő civil és gazdasági szervezetek, önkormányzatok.

A helyi vidékfejlesztési terv hosszú távú stratégiai elképzelései, 10–15 év távlatára vonatkozó jövőképe a „klasszicizálódó” falvak a helyi mértékekhez és értékekhez igazodó gazdaság fejlődése talaján.

A Kistáj gazdaságának értéke, hogy mindenütt megerősödött néhány olyan kisvállalkozó, aki munkájának, s az itteni családoknak kínált munkalehetőségeknek köszönhetően a helyi társadalomban is megbecsülésnek, tekintélynek örvend. A helyi gazdaság legvalószínűbb útja a gazdasági hagyományokhoz igazodó, a kisvállalkozások által meghatározott, bár nem dinamikus, de organikus, kiegyensúlyozott fejlődés.

A jövőkép megvalósítását célzó helyi vidékfejlesztési terv átfogó és specifikus céljai

A vidékfejlesztés eszköztárával, a Kistáj szereplőinek szervezésével a fenntartható fejlődés megalapozása. Az Élhető Tanyás Kistáj megvalósítása a tanyák gazdasági funkciójának újraélesztésével, a megtermelt javaknak a turizmus eszközeivel való piacra jutásának biztosításával történhet.

Specifikus célok:

1. A tudásbázis növelése, a közösségek erősítése.
2. Az eltartóképesség fokozása.
3. Élhető kistáj megteremtése.
4. Hálózat-építés, az ágazati együttműködés erősítése.

A fejlesztési prioritások megvalósítását szolgáló intézkedések – az intézkedés keretében megvalósuló tevékenységek

1. Flexibilis képzések gerjesztése, valamint a tanyán és vidéken élő gyerekek felzárkóztatása

A munkanélküliek képzése éppen úgy szolgálja a munkaerőpiacra való kerülésüket, mint az önfoglalkoztató kisvállalkozások továbbfejlődését, piaci pozíciójuk stabilizálódását.

A kistáj gyermekeinek lehetőséget kell teremteni a korszerű ismeretek elsajátítására.

Tevékenységek:

- Homoki gazdálkodásra való felkészítő képzések lebonyolítása.
- Kistáji szakvezetők, idegenvezetők képzése.
- Kistáji környezeti nevelés program megvalósítása óvodákban és általános iskolákban.

2. *Kulturális örökségünk megőrzése és a kistáji identitás erősítése*

A társadalmi változások eredményeként a tanyasi lét pejoratív jelentést kapott, melynek eredménye, hogy a fiatalok nem érdeklődnek a tanyasi és falusi élet iránt. Célunk a Kistáj kulturális értékeinek széleskörű megismertetésével a kistáji identitás erősítése.

Tevékenységek:

- Tanyai táborok szervezése.
- Hagyományőrző programok létrehozása.

3. *A civil szervezetek működési hatékonyságának erősítése, a tanyavilágban élők integrációja*

A civilek szervezetlensége országos probléma. A Kistáj civil szervezeteinek szerveződése korábban megindult, melyet a program keretében erősíteni akarunk céljaink megvalósulása érdekében.

Tevékenységek:

- Civil szervezetek hálózatának kialakítása a program megvalósítására.
- Civil konferencia szervezése a kistáji szervezetek számára.

4. *Ökológiai gazdálkodás és a termelés korszerűsítésének gerjesztése*

A helyi gazdaság tartós szereplőinek ígéretes gazdaságok továbblépéséhez, piaci pozíciójuk megerősítéséhez olyan beruházások és ismeretek szükségesek, amelyek azon túl, hogy a termelés minőségét és hatékonyságát szolgálják, igazodnak az EU-s környezetvédelmi normákhoz, technológiai és a minőségvédelmi előírásokhoz.

Tevékenységek:

- Környezeti szemléletformáló előadások tartása a gazdálkodóknak.
- Új típusú, ágazati együttműködések kistáji modelljének kialakítása.

5. *Önfenntartó gazdálkodás gerjesztése*

A kistáj vállalkozásainak megerősödéséhez olyan beruházások és fejlesztések szükségesek, amelyek egyrészt a már meglévő kapacitások, létesítmények fejlesztését célozzák, másrészt a kínálat bővítését szolgálják.

Tevékenységek:

- Alternatív energia alkalmazásának kidolgozása a tanyagazdaságokban.
- GERJE-SZTŐ LEADER- KISTÁJ védjegyszerének kidolgozása.
- Minta tanyagazdaságok kialakítása a Kistájon.
- Kistáji termékek értékesítő sátrának kialakítása és működtetése.

6. *Környezetvédelmi fejlesztések és a természeti környezet fejlesztésének gerjesztése*

A Kistáj tanyavilágában a háztartási és termelési hulladékok kezelése csak esetenként megoldott.

A természeti környezet bemutatására jó lehetőséget kínálnak a sétáló utak és a tanösvények. A Kistáj egyedi természeti értékekkel rendelkezik, melyek szinte csak szakmai körökben ismertek.

Tevékenységek:

- A tanyagazdaságokban komposztálók kialakítása.
- Egyedi szennyvíztisztító eljárások alkalmazásának kidolgozása a tanyagazdaságokban.
- Hulladékgyűjtés szervezése a tanyavilágban.
- Sétáló utak, tanösvények, pihenőhelyek kialakítása és fejlesztése.

7. *Vidéki jellegű, GERJE-SZTŐ településkép, -arculat kialakítása*

Azoknak térségeknek, településeknek van esélye arra, hogy a számukra kívánatos gazdasági szereplőket, odalátogató, ott időző turistákat, netán jövőbeli lakópolgárokat vonzzanak magukhoz, amelyek ismerik saját értékeiket, és tisztában vannak korlátaikkal is.

Tevékenységek:

- Csemő Virágos Település mintájának megvalósítása a Kistáj településein Települések minősítési rendszerének kialakítása, a LEADER-Kistáj települései közötti verseny forgatókönyvének és értékelési rendszerének kidolgozása.

8. *Östermelők, családi gazdaságok és mezőgazdasági KKV-k megerősödésének gerjesztése*

A Kistáj gazdálkodói által előállított mezőgazdasági termékek minőségi, mennyiségi és információs problémák miatt nem jutnak el a

megfelelő piacokra. A Kistáj gazdálkodóinak horizontális szervezése lehetővé teszi a táj terménykínálatának kialakítását és a termelés szervezését.

Tevékenységek:

- Tanyagazdaságok hálózatának kialakítása.
- Majorságok hálózatának kialakítása.
- Gazdasági információs és tanácsadói szolgáltatás létrehozása.

9. *Turisztikai szolgáltatások fejlesztése*

A Kistáj lakosságának kiegészítő jövedelemforrást és a megtermelt termékek értékesítését jelenheti a turizmus. A kínálat feltérképezése és az erre alkalmas csatornákon történő kiejánlása felkelti a potenciális látogatók érdeklődését a LEADER-Kistáj iránt.

Tevékenységek:

- Kistáji turisztikai, 1–2–3 napos programcsomagok kidolgozása.
- Tematikus utak kidolgozása.
- Kistájunk ízei – gasztronómiai kínálat kialakítása és a kistáji vendéglátóhelyeken való bevezetése.
- GERJE-SZTŐ Információs hálózat kialakítása a településeken.
- Tematikus utak állomásaiknak kialakítása.

10. *Franchise rendszer és menedzsment létrehozása*

A program fenntarthatóságát biztosítja az intézkedés, melynek keretein belül megteremtjük azt a mintaértékű rendszert, ami koordinálja és menedzseli a programban résztvevő szereplőket.

Tevékenységek:

- Szabályozási rendszer kialakítása és a működési rendszer alapjainak kidolgozása.
- Infokommunikációs és szolgáltató rendszer kidolgozása.
- PR- és marketingstratégia kidolgozása, eszközeinek megvalósítása.
- Kistáji programiroda hálózat létrehozása és működtetése.

A helyi vidékfejlesztési terv hatásai az esélyegyenlőség növelésére

A területen élő fiatalok helyzetére gyakorolt hatás

Az oktatási intézményekben folyó képzés tartalmának bővítése révén javul az oktatás és a nevelés eredményessége, mérséklődnek a tanyán élő, illetve roma, szegény családokból érkező gyermekek hátrányai, általában javulnak a modern munkaerő-piaci elvárásokhoz illeszkedő, magas szintű és korszerű szakmát biztosító iskolákba való továbblépés esélyei.

A táborok és hagyományőrző programok megismertetik a fiatalokat a vidéki élet értékeivel, erősítve az identitástudatukat.

A területen élő nők helyzetére gyakorolt hatás

A program keretein belül megvalósuló képzések biztosítják az otthon maradó nők foglalkoztatását a családi vállalkozásokban. A program alternatív jövedelemszerzést teremt a családok számára a falusi és tanyai turizmus megalapozásával.

A terület hátrányos helyzetű társadalmi csoportjaira, különösen a romák helyzetére gyakorolt hatás

A roma népesség száma jelentős a Kistájon. Ők is abba a megkülönböztetett célcsoportba tartoznak, akik önmaguk által nem képesek bekapcsolódni ebbe az önfejlesztő folyamatba.

Képviselőik közreműködésével lehetőség teremődik számukra, hogy a (felnőtt-) képzésben is és az azt követő munkaválasztásban is részt tudjanak venni. Elsősorban nem a vállalkozóvá válás alternatíváját, hanem a munkaerőpiacon való részvétel egyenlő esély megteremtésének a lehetőségét kínálja fel számukra a program.

A program LEADER-szerűsége, innovatív, kísérleti jellege

A LEADER-Kistáj számára az egyedüli kitörési pont, mint lehetőség, a pályázaton való sikeres részvétel. A LEADER stratégiai tervezés lehetővé teszi számunkra, hogy az egyébként potenciálisan meglévő képességeit a Kistáj aktivizálni tudja.

Ilyen módon

- A területi alapú megközelítés lehetővé teszi azt, hogy a több évszázados együttműködések újraéledjenek, melynek alapja a tájhoz való érzelmi kötődés. A belső erőforrások koncentrált kihasználása kizárólag a helyi aktorok cselekvőképességén múlhat.

- Létrejönnek a magunk által választott (bár jogi státusszal nem rendelkező) döntést hozó fórumok, munkaformák – mely lehetővé teszi számunkra a kevésbé bürokrácia-függő fejlesztés megvalósítását. Olyan tervek készülhetnek, amelyek a helyi lakosság aktivizálásával készülnek, amely alkalmassá tesz arra, hogy annak megvalósítói maguk a tervek alkotói legyenek.
- Ezeknek a lehetőségeknek és képességeknek a felismerésével, és ezek birtokában, relatíve kisebb rizikóval és bátrabban tudnak/mernek vállalkozni az újszerű fejlesztési formákban való részvételre az emberek, a vállalkozások.
- Ilyen módon, a Kistásra leginkább jellemző, megélhetést biztosító, hagyományon alapuló termelési kultúrákat tudnak bevezetni, amelyeket egyébként semmilyen szinten nem támogat a monetáris politika.
- Segíti az önfenntartó családi vállalkozások kialakulását, ugyanakkor azok számára is megélhetési alternatívát kínál, akik valamilyen képesség hiányában (iskola, anyagi) nem rendelkeznek a vállalkozás beindításához szükséges forrásokkal. Az ilyen emberek számára jelenthet élet-megoldást a majorságok kínálta munka lehetősége.
- Szakmai háttér alakul ki, nem csak a gazdaság kultúrájának számára, hanem a kultúra gazdagságának a feltételei is megteremtődnek – kvázi, egy új típusú, XXI. századi falusi-tanyai életforma és életmód körvonalazódik ki a LEADER inspirációja nyomán.
- Nem csak a termelésnek az alternatíváját, mint választást teszi lehetővé, hanem segíti kialakítani a termékek kistáji turizmusban, mint fogyasztói struktúrában való értékesítését, illetve a fennmaradó készletek (tervezhető módon és szervezett szerűen) más hazai, de (lehet, hogy termék specialitása okán) akár külföldi piacon való elhelyezését is biztosítani tudja.
- A térségben sem ismert együttműködési forma jön létre a kistáji fejlesztés három meghatározó szereplője között, amely az önmaga által meghatározott és elfogadott elvek alapján valósítja meg célkitűzéseit elérését.

Együttműködési hálózatok alakulnak ki úgy az egyes ágazatok, mint a fejlesztést generáló intézmények között. Ez a hálózat nem ér véget a települések közigazgatási határával, hanem megfelelő szakmai segítséggel virtuális működést tudnak önmaguk számára megteremteni.

HEGEDŰS LÁSZLÓNÉ

A KÖZKINCS-3/III.

kunbaracsi modell pályázata

Pályázatunk legfőbb célkitűzése volt, hogy településünk lakossága korszerű könyvtári szolgáltatáshoz jusson. Ezt önerőből nem tudtuk megteremteni az elmúlt években, ezért élve a CXL. törvény adta lehetőségekkel, könyvtárellátási szerződést kötöttünk a Katona József Könyvtárral.

A pályázat keretében elsősorban egy olyan szolgáltató hely kialakítását szeretnénk megvalósítani, ahol megfelelő körülmények között tudjuk fogadni és biztosítani a könyvtári ellátást. Egy olyan „közkincs-helyet”, amelyben könyvtári szolgáltatást biztosíthatunk és kulturális programokat tudunk fogadni és rendezni.

A kistelepülés középpontjában található művelődési ház egy részét szeretnénk átalakítani könyvtári helyiségekké. Ehhez egybe kell nyitni két helyiséget, hogy megfelelő tereket nyerjünk. Szükségünk van a könyvállomány elhelyezéséhez könyvtári polcokra, folyóirat állványra, kölcsönzési pultra. Az olvasók helyben olvasásához olvasóasztalok, székek, a gyerekeknek kisebb ülőbútorok, válogatóládák kellenek. Állományunk áttekinthetősége, az olvasók tájékoztatása érdekében épület, tér és polc feliratokra, könyvtámaszokra van szükség. Kiegészítő felszereléseként kitzűző táblákat, lámpákat, függönyt, szőnyeget szeretnénk beszerezni.

A korszerű szolgáltatás megteremtésének alapja a számítógépesítés. A könyvtári szolgáltatást a megyei könyvtár éppen ezért egy szélessávú internetre alapozva, saját rendszeréhez csatlakoztatva biztosítja. A helyi könyvtárban történik az olvasók beiratkozása és vonalkódos kölcsönzése, az állományról pedig a megyei könyvtárban épített katalógusban interneten lehet tájékozódni.

A könyvtáros munkájához számítógépre, nyomtatóra, vonalkód leolvasóra pályázunk. A lakosság számára a teleház gépei állnak rendelkezésre.

zésre, amelyet a könyvtári helyiség kialakításával sokkal jobb feltételek között vehetnek igénybe az érdeklődők.

Még ebben az évben megtörténik állományunk teljes számítógépre vitele, amelyet a szolgáltató könyvtár végez el. Új dokumentumokkal gyarapodik gyűjteményünk, amely a jövőben folyamatos lesz.

Szeretnénk minél több rendezvényt szervezni a gyerekeknek, de néhány lakossági fórumot, ismeretterjesztő előadást is tervezünk a felnőtteknek.

Bízunk benne, hogy érdemben változik meg a lakosság igénye, érdeklődése, amennyiben jobb feltételek között szakszerű könyvtári és közművelődési szolgáltatást tudunk nyújtani.

Hosszú távú koncepciónk lényege, hogy az általános iskolai oktatás továbbra is helyben maradjon, az oktatást szolgáltatásainkkal hasznosan tudjuk kiegészíteni, valamint informatikai, internet használati képzéseket szervezzünk a lakosság számára is.

Civil közösségeinkkel továbbra is rendszeres kapcsolatot tartunk, teret, lehetőséget biztosítunk számukra kulturális, szabadidős tevékenységük kialakításához, gyakorlásához.

A korszerűen beindított könyvtári szolgáltatás várható következményei:

- lesz egy hely, ahol az emberek olvasnivalóhoz, friss információkhoz juthatnak, találkozhatnak egymással,
- a könyvtári állomány szakszerű gyarapítása, gondozása,
- gyors, hatékony állományellenőrzés,
- a pedagógusokkal való szoros együttműködés, oktató és pedagógus munkájuk segítése,
- a gyerekek nemcsak a helyi, hanem a megyei, országos eseményekbe is be tudnak kapcsolódni a szolgáltató könyvtár segítségével,
- a lakosság számára szervezett tanfolyamok széles körben hozzájárulnak az emberek digitális írni-olvasni tudásának elsajátításához,
- a könyvtár szolgáltatásaival hozzájárul az elektronikus információszabadságról szóló törvény megvalósításához, elősegíti a közérdekű adatok hozzáférését, az önkormányzati ügyintézés ezáltal egyszerűsödik,
- a tervezett projekt megvalósításával erősödik a kistelepülésen élők közössége; a Kunbaracson élők esélyegyenlősége, életminősége jelentősen javul, valamint nő a falu népességmegtartó képessége.

A Könyvtár-ellátási Szolgáltatási Rendszer modell értékű működési tapasztalatait átadjuk más kistelepülésnek is. Szeretnénk, ha a kecskeméti kistérségben együttműködhetnénk mindazokkal, akik ebben a formában biztosítják a lakosság számára a korszerű könyvtári ellátását.

A projekt eredményeit széles körben szeretnénk népszerűsíteni.

(Szerkesztői megjegyzés: Kunbaracson a volt Móricz Zsigmond Művelődési Ház, most közösségi színtérként működik, ennek része a könyvtár is és a teleház is. A pályázat az egész színtérnek hívott művelődési ház fejlődését szolgálja. Hegedűs Lászlóné a „szintér”-nek a művelődésszervező beosztású dolgozója, a színtér ebben a formában nem intézmény, így vezetője sincs.)

SZABADOS PÉTER

A Somogy Megyei Művelődési Központ törekvései a regionális együttműködésre

A témát félig-meddig magam választottam, mert régóta izgat, hogy miként lehetne szakmánkban a megyehatárokat áttörni, a regionális együttműködést elősegíteni. Az a kép kezdett kialakulni bennem, hogy csakis úgy, ha erős, a megyéjünkben „képben lévő” intézmények fognak össze és együtt tervezik-szervezik meg a szakterületek „találkozását”. Vagyis: *regionális együttműködést elméletben nem, csak gyakorlatban tudok elképzelni*. Persze, kellenek a jó elméleti-gondolati megalapozások; a közös célkitűzés, az összehangolt szervező munka, a finanszírozás érdekében a pályázatok elkészítésének egyeztetése és egymás támogatása (nem csak a pályázat benyújtásáig), valamint a megvalósult programok közös értékelése, a tapasztalatok megfogalmazása.

A regionalizmus fejlesztése a kultúrában, a közművelődésben időszerű és fontos, az igény leginkább azokban a megyékben jelentkezik, ahol évek-évtizedek óta „bejáratott” és „várva várt” bemutatkozási-megmérettetési lehetőségek működnek a legkülönbözőbb műfajokban. Itt szándékoznak a megyei kereteket szétfeszíteni, a lassan a belterjesség veszélyével fenyegető fórumokat továbbfejleszteni.

Mintegy két évvel ezelőtt a két társ megyei intézménybe írtam levelet, a Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központba Váradi Judit részére, a Tolna Megyei Kulturális Intézetbe Czink Judit részére a levélből és mellékletéből részleteket közlök, melyek jól jelzik az együttműködés lehetőségeit.

„Én kértem a baranyai kollégákat, hogy a közeljövőben Kaposváron tartandó Néptánc Antológiára küldjenek egy kitűnő baranyai együttest...

Megállapodtunk abban, hogy a jövő év I. félévében a tolnaiak rendezik meg az *I. Dél-dunántúli Regionális Gyermekek és Ifjúsági Népzenei és Népdaléneklési Találkozót*.

Hogy erre egységesen lehessen felkészülni, célszerű lenne, ha már a megyei megelőző versenyekre is azonosan íránk ki a felhívásokat, ahonnan erre a regionálisra lehetne továbbjutni!

Javasoljuk, hogy gyermek (alsós, felsős) és ifjúsági (középiskolás) korosztályok részére, egyéni és csoportos formában egyaránt lehessen nevezni, népdalénekléssel és hangszeres játékkal egyaránt...

2004. II. félévére javasoltuk, hogy Tolnában a *Hagyományőrző Együttesek Találkozóját*, Baranyában a *Néptáncegyüttesek Találkozóját* (Néptánc Antológiát) hirdessék meg, ezekre még lesz lehetőség az NKA II. féléves pályázatán pénzt szerezni.

Javasoljuk továbbá, hogy 2 évente szeretnénk, ha lenne *Fűvószenekari Találkozó*, a köztes években pedig *Kamarazenekari Találkozó*, évente pedig *Énekkari Találkozó*.

Bár mi már így is sok regionális rendezvényt vállaltunk, vállalnánk a jövő év II. félévében az Énekkari Találkozó (Antológia?) megrendezését is (decemberben). A fűvószenekarit Baranyának kellene felvállalnia! (Szerintünk október közepe–vége táján.) A felnőtt és falusi színjátszók találkozóját Tolna megye vállalhatná (november végén).

Várjuk a jelentkezőket a Kaposváron tartandó népdalkör-vezetői továbbképzésre, ami 2–3 napos lenne, és az elsők mindenki nagyon jól érezte magát, sok használható ismerettel gazdagodott ...

A baranyai kollégák javasolták az ifjúsági média táborukat, amihez szívesen csatlakoznánk, várjuk a részletes leírást, a konkrét időpontot. A tolnai kollégák javasolták, hogy csatlakozzunk az „Ifjú tudor” versenyekhez, amit szintén szívesen teszünk, erről is kérjük a részletes írásbeli tájékoztatást és szervezési tapasztalatokat, javaslatokat.

Mellékelten megküldöm azokat az általam javasolt művészeti területeket, amelyeken felmenő rendszerű, regionális szintű versenyeket, bemutatókat lehetne szervezni.

A rendezéskor bizonyos műfajokat és korosztályokat össze lehet vonni, bizonyos műfajokat évente, másokat két-, vagy háromévente lehetne megtartani. Ez tehát csak gondolatébresztő, legközelebb erről is vitatkozhatnánk.

Természetesen az együttműködést nem csak művészeti területen lehet elképzelni, hanem közös népművelői továbbképzéseken (lehetőleg 1 naposokon) vagy honismereti, helytörténeti, népfőiskolai, közművelődési

civil szervezetek konferenciáján, nyugdíjas közösségek találkozóán, ifjúsági klubok rendezvényén, stb. is...

Valamennyien egyetértettünk abban, hogy a regionális kulturális rendezvényeknek egy regionális kulturális alapot kellene biztosítani, melyet főként a három megye önkormányzatától, vagy területfejlesztési alapjától várunk. Az ügy érdekében minden megyei intézmény igyekezzen a saját megyéjének vezetőit megnyerni.”

Regionális szintig megvalósítható művészeti kategóriák lehetnek az alábbiak (amint a levél mellékletében javasoltam):

Gyermekeknek:

- Mesemondás – Népdaléneklés – Népi hangszeres játék – Néptánc szóló
- Vers- és prózamondás – Éneklés – Hangszeres játék – Tánc szóló
- Népdaléneklő csoportok – Népi hangszeres együttesek – Néptánc és népi játék csoportok
- Bábcsoportok – Színjátszó csoportok – Énekkarok (Kamarakórusok)
- Zenekarok (Kamarazenekarok) – Fúvószenekarok – Modern- és divattánc csoportok

Ifjúságnak:

- Népballada és népi imádság mondása – Népdaléneklés – Népi hangszeres játék – Néptánc szóló
- Vers- és prózamondás, énekelt versek előadása – Éneklés – Hangszeres játék – Tánc- és mozgásművészeti szóló
- Népdaléneklő csoportok – Népi hangszeres együttesek – Néptánc-együttesek
- Színjátszó csoportok (Diákszínjátszás) – Énekkarok (Kamarakórusok) – Zenekarok (Kamarazenekarok) – Fúvószenekarok
- Könnyűzenei együttesek (pop–rock–jazz) – Modern- és divattánc csoportok (Mazsorett) – Egyéb (paródia, humoros és cirkuszi műfajok)

Felnőtteknek:

- Népdaléneklés – Nótáéneklés – Népi hangszeres játék – Néptánc szóló
- Vers- és prózamondás – Éneklés – Hangszeres játék
- Néptánc-együttesek – Hagyományőrző együttesek

-
- Népzenei együttesek és népdaléneklő csoportok (Pávakörök, Asszonykórusok)
 - Énekkarok (egynemű karok, vegyes karok, kamarakórusok)
 - Zenekarok (szimfonikus zenekarok, vonós és fúvószenekarok, kamarazenekarok)
 - Színházi csoportok – Falusi színházok
 - Könnyűzenei együttesek (pop–rock–jazz) – Modern tánc együttesek (jazz–balett, mazsorett, társastáncok, divattáncok, kortárs táncok, karakter táncok, stb.)
 - Zenés színházi együttesek (rockoperák, musicalek, operettek, stb.)
 - Egyéb előadóművészetek (paródia, artista produkciók)

Nyugdíjasoknak:

- Valamennyi művészeti ágban szabadon indulhatnak, a legszínvonalasabb produkciókból lehet regionális műsort szerkeszteni.

Regionális művészeti pályázatok és kiállítások lehetőségek:

Gyermekeknek:

- gyermekrajz pályázat,
- fotó pályázat,
- tárgyalkotó népművészeti pályázat
- iparművészeti pályázat
- video pályázat
- meseírás

Ifjúságnak:

- képzőművészeti pályázat (festészet, szobrászat, grafika)
- fotó pályázat
- tárgyalkotó népművészeti pályázat
- iparművészeti pályázat
- video pályázat
- irodalmi pályázat

Felnőtteknek:

- képzőművészeti pályázat (festészet, szobrászat, grafika)
- fotó pályázat

- tárgyalkotó népművészeti pályázat
- iparművészeti pályázat
- amatőr film és video pályázat
- irodalmi pályázat (vers, próza, esszé)

Nyugdíjasoknak:

- Valamennyi, az előzőekben leírt kategóriában.”

*

A levél elkészülte óta, illetve az eltelt két év alatt megszerveztük az I. Dél-dunántúli Hagyományörző Együttesek Találkozóját – Kadarkúton 2005-ben, jelenleg előkészítjük az I. Dél-dunántúli Néptánc Találkozót, melyet Kaposváron tervezünk megvalósítani 2006 júliusában, a három megye legjobb „felnőtt” néptáncgyűjtéseinek közreműködésével. Információink szerint Tolna megye tervezi 2006-ban a II. Dél-dunántúli Regionális Gyermekek- és Ifjúsági Néptáncgyűjtések Találkozóját, vagyis reménykedhetünk, hogy az ügy talán nem csak nekünk fontos. A pályázati határidők sürgetésének időszakában elgondolkodtató, hogy az NKA Közművelődési Szakmai Kollégiuma a 2006. évi I. féléves kiírásában maximálta a megyei illetve regionális felmenőrendszerű programok támogatását, vagyis intézményenként legfeljebb 3 programot támogatnak. Ez vajon igazságos?

Vannak olyan intézmények, amelyeknek elég, de mi *2005. I. félévben 13 megyei ill. regionális programra* igényeltünk támogatást! Mi lesz a többivel? Az elszegényedett fenntartó önkormányzatok szűkítették az éves támogatásukat, nem pedig bővítették. Van-e még remény?

Csak a *saját szakterületemről* még néhány szám:

A hétvégén tartjuk a VII. Somogy Megyei Tánc- és Mozgásművészeti Találkozót, 22 gyermek és junior, 19 ifjúsági és felnőtt csoport részvételével. Ez a rendezvény az előző két évben nyílt volt, más megyékből is fogadtunk csoportokat. Az idei regionális terveinket a költségvetés megvétőzte.

A Somogy Megyei Gyermekek és Ifjúsági Néptáncgyűjtések Versenyét immár a XXI. alkalommal tartjuk, közel 80 csoport részvételére számítunk. A hat kistérségi bemutatót 3 korosztályos megyei döntő követi, lesz továbbjutási lehetőség is, Szekszárdra.

A Dél-dunántúli Regionális Amatőr Bábfesztivált Balatonlellén, a helyi művelődési házzal közösen szervezzük, készülünk a VI. alkalomra.

A Somogy Megyei Hagyományőrző Együttesek és Falusi Néptánc csoportok Találkozója idén II. alkalommal került sor, a nagy sikerre való tekintettel évente fogjuk megrendezni. Decemberben, az adventi időszakban rendezzük a VII. Somogy Megyei Néptánc Antológiát – idén Kaposváron. E rendezvényünket a megye városaiban „vándorolva” szerveztük meg évről-évre.

Jelentős energiát fektettem a Balatoni Folklórtalálkozók szervezésébe, melyet 2004-ig Balatonföldvár város finanszírozott, 2005-től pedig a Somogy Megyei Néptáncszövetség vállalta a főszervezői és finanszírozói feladatot. Készülünk, hogy 2006-ban megtarthassuk a XLV. Balatoni Folklórtalálkozót Balatonföldváron, egy nagyobb régió nemzetközivé fejlődött fesztiváljaként.

A kollégáim szervezik kétévente felváltva a Fúvószenekari Találkozót és a Kamarazenei és Kamarazenei Találkozót, társrendezői voltunk a II. Dunántúli Fafúvós Versenynek, évente szervezünk Énekkari Találkozót (a régióból vendég kórusok fogadásával), kétévente az Éneklő Ifjúság Minősítő Hangversenyét gyermek és ifjúsági kórusoknak, évente a „Hajlik a meggyfa” Gyermek- és Ifjúsági Népzenei és Népdaléneklési Versenyt, kétéves ciklusokban a Népdalkörök, Népzenei Együttesek és Szólisták Országos Minősítő Hangversenyeit, de lehetne tovább folytatni a vizuális művészeti szakterületekkel is, melyeken szintén visszatérő fórumok, lehetőségek vannak az intézményünk szervezésében. Ezek a megyei szintű rendezvények akár felmenő rendszerűvé is válhatnak, mint például az „Amator Artium” a képzőművészeknek (3 évente) vagy az Országos Népművészeti Pályázat és Kiállítás (szintén 3 évente), melynek megyei eseményeit (az utóbbi években a zsűrivel való találkozással is) intézményünk szervezi.

Évek óta regionális jelleggel szervezzük középiskolásoknak a „Költészet Napi Randevű” című vers- és prózamondó táborunkat a tavaszi szünetben, vagy az Iparművészeti Tábort a nyári szünet kezdetén.

Szintén nagy múltra tekint vissza a Kapos ART Képző- és Iparművészeti Egyesülettel közösen szervezett Barcsi Képzőművész Alkotótelep, melyen több szakmai műhely dolgozik és a határon túliak részvételével, külföldi alkotók csatlakozásával vált nemzetközivé.

Egyeztetnünk kellene a hasonló, már meglévő eseményeket, lehetőségeket, hogy a régióból is tudjanak róla, vegyék igénybe. Az információk a megyei intézményeken keresztül juthatnak el az érintettekhez.

DÉR GUSZTÁV

A bokodi modell – települések közkulturális társulása

KÖZKINCS -3/II.

A bokodi nyertes pályázat bemutatása

1998 őszén még a bokodi Móra Ferenc Általános Iskola – Önkormányzatának hathatós támogatásával – közoktatási együttműködésre lépett hat környező település általános iskoláival, óvodáival és önkormányzataikkal.

2001 augusztusában Bokod általános művelődési központba integrálta közoktatási, közművelődési intézményeit.

2003 májusában Bokod az együttműködés koordinálását, irányítását a Vértesi Iskolaszövetségben folytatta. Mint a VISZÖV vezető intézménye, valamint a „Régió és Kistérség a Pedagógiai Szolgáltatásban” projekt bázisiskolája évek óta számos pedagógiai szolgáltatást nyújt a kistérségben:

- Pedagógus továbbképzéseket, bemutató tanításokat szervez.
- Szakmai munkaközösségeket működtet.
- A települések közötti áttanításokkal javítja az iskolák szakos ellátottságát.
- Kistérségi tanulmányi- és sportversenyeket, kiállításokat, színházlátogatásokat, szaktáborokat, erdei iskolát, sí-tábort szervez.

ÁMK lévén:

- Eredményes kistérségi felnőttoktatási stúdiumokat (angol, számítástechnikai, jogosítványszerző) indított.
- 2004-ben az ÁMK intézményegységeként kistérségi alapfokú művészeti iskolát indított, melynek növendékei között található a pályázatban résztvevő települések tanulói is.
- Előkészítő, gyűjtő munkát folytat a kistáj kulturális és turisztikai értékeinek közös bemutatására.
- Közreműködésükkel jött létre a Bokodi Hagyományörző és Faluszépitő Egyesület.

A bokodi Móra Ferenc ÁMK igazgatója 2004 májusától részt vett az MMI Kistérségi Fejlesztési Műhely munkájában. Alapötletét – iskolaszövetségből kulturális szövetség – a Fejlesztési Műhely alkotó közössége tagjainak /Beke Pál, Kereszti Ferenc, Keresztesi József, Pósfay Péter/ segítségével dolgozta ki projekttervvé.

A KÖZKINCS-3/II. pályázati kiírást követően a Bokod Községi Önkormányzat azonnal felvállalta a szomszéd települések /Dad, Kömlőd, Szákszend/ támogatásának megszerzését, a projekt társulásban történő megvalósítását. A program pályázati dokumentummá szerkesztése, majd beadása után a megvalósítás is elkezdődött.

Az alábbiakban a nyertes pályázatot és a végrehajtás eddigi eredményeit mutatom be – vázlatosan:

A kistáj Komárom-Esztergom megye belső peremvidéke, Oroszlány statisztikai kistérsége. Gyönyörű természeti adottságokkal, történelmi emlékekkel rendelkezik, melyek feltáratlanok. A települések története feldolgozatlan, a néprajzi emlékek veszendőbe mennek, bár a népi hagyományok még nyomokban megtalálhatók. Népessége öregszik. Az aktív lakosságot létbizonytalanság, és identitásproblémák jellemzik. Rohamosan nő a hátrányos helyzetű családok és a csonkacsaládokban nevelkedő gyerekek száma.

A települési környezetkultúra elhanyagolt. Rendkívül kevés civil szervezet működik, támogatottságuk minimális. Az általános iskolát befejezett fiatalok szabadidejének hasznos eltöltésére irányuló programok nincsenek. Csak néhány iskolából érhető el az Internet.

A négy település közül Bokodon dolgozik felsőfokú közművelődési szakember (részfoglalkozásban). A többi településen pedagógus, vagy más végzettségű szakember (megbízással) látja el a kulturális szervező munkát.

Szákszenden teljesen új közösségi-művelődési házat épített az önkormányzat az elmúlt években, Bokodon a művelődési ház teljes felújítását végezték el, Dadon megfelelő állapotú a művelődési ház, míg Kömlődön az iskola ad helyet a közösségi rendezvényeknek.

A program tartalma:

- Kutatás-igényfeltárás;
- A természeti, környezeti, kulturális, közösségi értékek feltárása;
- Az összegyűjtött adatok elemzése, kiértékelése;

- Programterv készítése, kínálati program összeállítása;
- Az iskolai képzést kiegészítő új tevékenységek indítása kistérségben
- Középiskolai előkészítés, korrepetálás, nyelvoktatás, képzőművész-tábor, erdei iskola;
- A már működő művelődő közösségek tevékenységének bővítése;
- Ifjúsági fúvószenekar, szövetség, médiaszakkör, filmklub;
- A kulturális szolgáltatások körének bővítése a kistérségben;
- Kistérségi mozi, könyvtári szolgáltatás, gyermekszínház;
- Népfőiskola indítása, felnőttképzés, átképzés;
- Népművészek, népi iparművészek, képzőművészek számára kiállítá-sok szervezése;
- Kölsönös bemutatkozások falunapokon;
- Szervezetfejlesztés;
- Népművelők szakmai munkaközösségének megalakítása;
- Kistérségi közművelődési tanács létrehozása;
- Kistérségi információs központ kialakítása.

A program tartalmi feladatait naptári ütemtervben (GANTT diagram) dolgoztuk fel. Végrehajtásában a következők valósultak meg:

A pályázati projekttervet különböző fórumokon ismertettük, így az iskolaszövetség közgyűlésén, igazgatói értekezleten, szakmai munkaközösségekben, civil fórumon, közművelődési továbbképzésen.

Szóba jöhető partnereinket (igazgatók, pedagógusok, művelődésszervezők, könyvtárosok, civil szervezetek vezetői) megnyertük.

A településeken tervezett kulturális igényfelmérést előkészítettük, az önkéntes felmérést végzőket felkértük.

Új tevékenységeket indítottunk az iskolai képzés kiegészítésére:

- Képzőművész, tánc és színjátszó tábor, erdei iskola;
- Játékos műveltségi vetélkedőket szerveztünk (anyanyelv, természet-tudományok);
- Kistérségi művészeti iskolánk profilját zongora és kézműves tansza-kokkal bővítettük;
- Ifjúsági fúvószenekarunkat újraélesztettük.

- Új közösségeket hoztunk létre:
 - Ifjúsági klub
 - Baba-mama klub
 - Médiaszakkör
- Kiállításokat szerveztünk (különböző technikák a képzőművészetben, szöttesek, fafaragások, fotókiállítás a szőlészet-borászatról).
- Közösségeink kölcsönösen bemutatkoztak a falunapokon.

A pályázati támogatás elnyerése *lendületet adott a négy település kulturális együttműködésének*, s reményt arra, hogy szerény költségvetési forrásainkat 2006-ban utólagos plusz forrásokkal egészíthetjük ki.

BORDÁS ISTVÁN

A közművelődési decentrumok, mint a megyei feladat ellátás lehetséges szervezeti módja

I. Decentrumok 1997-től Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

A kulturális alaptörvényből eredő kötelezettségek teljesítésére a megyei önkormányzatok önálló megyei közművelődési intézményt vagy intézményrészt működtetnek. Ha a dolgokat leegyszerűsítjük, az ilyen jellegű szervezetek feladatainak ellátása során két megközelítést is alkalmazhatnak. Egyrészt munkájukat ágazati elven vertikálisan szervezik, a különböző szakmaterületek gondozása, támogatása egy-egy munkatárs feladatként van meghatározva, és lefedik az egész megyei közművelődési hálózatot. A másik megközelítési lehetőség a területi elv abban az értelemben, hogy lehetőség szerint a megyében dolgozó összes művelődési közösség, szakember, intézmény hozzáférjen a megyei intézetek szolgáltatásaihoz. Mindenki számára nyilvánvaló lehet, hogy sem egyik, sem másik megközelítés kizárólagossága nem lehet üdvözítő. Valószínű, hogy a hatékony működés feltétele a két elv megfelelő arányú alkalmazása lehet a szakmai ellátó munka során.

Különösen igaz ez egy olyan nagy kiterjedésű és rendkívül nagy település számmal bíró megyére, mint Borsod-Abaúj-Zemplén. A megye *15 statisztikai kistérségében 153 önálló települési önkormányzat* működik. A megyeszékhelytől legtávolabbi pont több mint 100 km-re található. Akkor pedig, ha egy képzeletbeli átlóval szeljük át a megyét, majd 200 km-t kell utaznunk, hogy megyehatártól megyehatárig jussunk. Különös jelentőséggel bír az a tény is, hogy a történelmi vármegyék töredékeiből kialakult Borsod-Abaúj-Zemplén jelentős kultúrtörténeti hagyományokkal bíró megyerészeket „hagyott” a mai szlovák állam területén. Az egykori Zemplén-, Abaúj-, Gömör-, Torna megyék területén nagyszámú magyar nemzeti kisebbség él. Ha felelősen gondolkodunk a magyar kulturális tevékenység támogatásáról ebben a régióban, szükséges számba

vennünk a határon túl rekedt magyarság művelődési igényeit is. Ez utóbbi gondolatnak „új” jelentést adott a Szlovákiával együttesen megvalósult Európai Unió csatlakozásunk.

A területi elven történő megyei közművelődési feladatellátás tehát nagy hangsúlyt kell, hogy kapjon a megye erre a célra létrehozott intézményében: a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézetben*. Az intézet munkatársai még a '90-es évek második felében felismerték ennek jelentőségét és a megyében működő népművelő kollégákkal közösen egy olyan ellátási koncepciót dolgoztak ki, amelynek a közművelődési decentrum rendszer nevet adták. Az 1997-ben életre hívott szervezet lényege az volt, hogy a megyében dolgozó, jelentős szakmai háttérrel rendelkező művelődési házak bizonyos alapvető ellátási funkciót átvettek a megyei intézettől. Tehát decentralizálták a tevékenység egy részét. A létrehozott rendszer első tagjai a következők voltak:

Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár, Kazincbarcika
A Művelődés Háza, Sárospatak
Városi Művelődési Központ és Könyvtár, Encs
Városi Művelődési Központ, Ózd.

Ehhez a rendszerhez csatlakozott a későbbiek során a Derkovits Gyula Művelődési Központ és Könyvtár Tiszaújvárosból. A kialakult decentrum-rendszer elsődleges feladata az intézmény-hálózat információval való ellátása volt. Illetve nagy hangsúlyt fektettek a személyes kapcsolattartáson keresztül történő szakmai segítségnyújtásra.

A decentrum-rendszer tevékenységének értékelésére, a meglévő erőforrások feltárására és a célrendszer újrafogalmazására 2003-ban került sor. E munka eredményeképpen létrejövő szakanyagok, elemzések középtávon határozták meg ennek az informális rendszernek a további működését. Különös jelentősége van annak a dokumentumnak, amely röviden csak a „Decentrum minimum” nevet kapta az ebben a tevékenységben résztvevő kollégáktól. Ez határozza meg azt az elvégzendő szakmai munkát, amelyet egy működő decentrumtól mind az intézet, mind pedig a rendszert működtető kollégák elvárnak.

II. A Decentrum minimum

A továbbiakban áttekintjük azokat a feladatokat, amelyeket a már említett decentrum-minimum határoz meg a művelődési intézmények számára.

1. *Folyamatos kapcsolattartás*

Az információval való ellátásban alapvető szerepet játszik a decentrumok és a települések között meglévő és folyamatosan működtetett kapcsolatrendszer.

Jelen technikai körülmények között fontos a hagyományos kapcsolattartás eszközeinek további használata: a decentrumok lehetőség szerint havonta, másfélhavonta írásos formában keressék meg a művelődési intézményeket. A tájékoztató anyagok tartalmazzák egyrészt a decentrum térségére vonatkozó információkat, másrészt pedig a regionális, esetenként az országos információkat.

Ezzel párhuzamosan – egymást kiegészítő módon – a megyei intézet rendszeresen megjelenő információs kiadványt bocsát a decentrumok rendelkezésére.

A személyes szakmai kapcsolatok folyamatának fenntartása és ápolása érdekében évi két alkalommal – önállóan vagy más decentrummal közös szervezésben – szakmai találkozót szerveznek a területen dolgozó kollégák számára.

A szakmai találkozók célja a személyes kapcsolattartáson túl a konzultáció, a szakmai vita lehetőségének biztosítása.

2. *Közművelődési információgyűjtés és továbbítás*

- A decentrumok feladata, hogy a területükön működő amatőr művészeti (előadó és alkotó) tevékenységről naprakész adatbázist készítsenek és tartsanak fent. Az így elkészült adatbázist a megyei intézet teszi közzé elektronikus és nyomtatott formában.

- A decentrumok feladata a területi hatókörökön belüli közművelődési rendezvények számontartása és adatbázisba rendezése. Az így elkészült és összesített megyei adatbázist területi bontásban és összességében a megyei intézet teszi közzé.

3. *Képzés–továbbképzés*

A megyei intézet által biztosított szakmai háttér segítségével a decentrumok évi egy, esetleg két alkalommal rövid idejű (egynapos), a praktikus gyakorlatot érintő továbbképzéseket kell, hogy szervezzenek. Lehetséges ez decentrumonként, de amennyiben a körülmények azt indokolják a különböző decentrumok együttműködésével is.

4. *Kapcsolatfelvétel a kistérségi társulásokkal és a közoktatási ellátási körzetekkel; folyamatos szakmai tanácsadás*

A decentrumok vezetőinek feladata, hogy vegyék fel a kapcsolatot a területükön működő kistérségi társulások vezetőivel.

A közoktatási ellátási körzetek olyan, a kistérségekre vonatkozó feladat-ellátási kötelezettséggel, illetőleg kapcsolatrendszerrel, infrastruktúrával rendelkeznek, amelynek lehetséges bevonása a közművelődési rendszerbe nagyban segítené annak munkáját. Fontos tehát, hogy a kollégák vegyék fel a kapcsolatot a közoktatási ellátási körzetek vezetőivel és tárják fel az együttműködés lehetőségeit. Ez különösen vonatkozik azokra a térségekre, ahol sok olyan település van, ahol nincs főállású közművelődésben foglalkoztatott szakember. A kapcsolatfelvétel elsődleges célja az kell, hogy legyen, hogy a kistérségi feladatellátás rendszerébe kötelező feladatként kerüljön be a közművelődés. Lehetőség szerint el kell érni, hogy a feladatellátásra szóló pályázatok is tartalmazzák ezt a szakfeladatot.

Az elemző munka eredménye volt továbbá, hogy további decentrumokat hozott létre az intézet Tokajban, illetve Miskolcon. Bár az említett dokumentum a rendszer egyik legfőbb hiányosságának azt a tényt nevezte meg, hogy nincs teljes egészében lefedve a megye összes települése a decentrumok tevékenységgel, ezzel a bővítéssel ezt a problémát még mindig nem sikerült megoldani. Különös súllyal esik latba az a tény, hogy a legelmaradottabb, a művelődési ellátás tekintetében leghátrányosabb térségek esnek ki a decentrumok hatóköréből. A kollégák megfogalmazása szerint az ideális állapot az lenne, ha kistérségenként tudnánk megoldani a feladatellátást. Ezt azonban mind az anyagi erőforrások szűkössége, mind pedig az egyes területeken működő intézmények hiánya akadályozza.

III. Az elvégzett munka 2005-ben

Az előzőekben összefoglalt feladatrendszer hosszútávon meghatározza ennek a tevékenységnek a szakmai kereteit. Ugyanakkor, a továbblépést elősegítendő, el kell végeznünk azt a számvetést, amely az eddig elvégzett munkát összegzi. Előljáróban megállapítható, hogy a közművelődési decentrum-rendszer erősségét feltétlenül a személyes kapcsolattartás, az emberi kapcsolatokra épülő együttműködés jelenti. A leggyengébb pontnak pedig az információk strukturált begyűjtése, elemzése mutatkozik.

1. Folyamatos kapcsolattartás

A terepen működő közművelődési szakemberek és intézmények számára biztos pontot jelent a decentrumokban dolgozó kollégák részéről kezdeményezett és fenntartott szakmai kapcsolat. Ennek három alappillére van: egyrészt az informális napi kapcsolattartás, tanácsadás, másrészt pedig a formálisan megvalósított tájékoztatás egy-egy témacsoport kapcsán, harmadrészt a rendszeres információküldés nyomtatott és elektronikus formában.

E tevékenység egyre erősödő és minőségileg megbízható voltát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a megyében egyre látványosabban jelenik meg az a szakmai összetartás, amelynek végpontja a népművelők megyei egyesületének napi tevékenysége. Az, hogy az általa szervezett programokon egyre nagyobb számban vesznek részt a kollégák.

A formális tájékoztatás elsősorban a forrásszerzés lehetőségei köré csoportosultak. E munka hatékonyságát bizonyítja az elmúlt időszak kiemelkedő eredménye, a KÖZKINCS pályázatok kapcsán. Országosan is számottevő aktivitást mutatott a megyei intézményrendszer. (A vissza nem térítendő támogatások esetében az országos keretösszeg 19%-a, a hitel program esetében a keret összeg 21%-a érkezett a megyébe.) Köszönhető éppen a téma köré szervezett tájékoztatóknak, illetőleg az azt követő személyes szakmai tanácsadásnak. Mindezeket túl természetesen a decentrumok rendszeresen, minimum havi egy alkalommal, keresték meg írásos anyagaikkal a településeken dolgozó kollégákat. Ezek az írásos anyagok elsősorban az intézet által kiadott Hírmappát jelentették, de ezt rendszeresen kiegészítették helyi érdekeltségű információkkal is.

2. Közművelődési információgyűjtés és továbbítás

A statisztikai adatgyűjtések, a szakmát támogató információk rendszerezése során folyamatosan szembetaláljuk magunkat azzal a problémával, hogy a rendelkezésre álló adatok vagy hiányosak, vagy pontatlanok. Sokszor előfordul az is, hogy bizonyos területekről nem áll rendelkezésünkre semmilyen adat. Ezt pótlandó különös jelentőséget kapott a decentrumok működésében a működési területekről történő adatgyűjtés és továbbítás. E tekintetben azonban nem tudtunk jelentős eredményeket elérni. Úgy tűnik, csak abban az esetben számíthatunk kielégítő mennyiségű és minőségű adatra a települési művelődési állapotokról, ha ezeket személyesen az intézmény által megbízott munkatársak gyűjtik be. Tekintettel azonban a települések nagy számára ez ebben a szervezeti formában nehezen valósítható meg. Nem várható el egyetlen decentrum vezetőtől sem, hogy a hozzátartozó 20–30 település mindegyikét meglátogassa az év folyamán. Nyilvánvaló, hogy külső erőforrások bevonása nélkül a teljes kép nem alakítható ki. Ugyanakkor a különböző forrásokból rendelkezésünkre álló adatok összefésülésével reális képet kaptunk a területen folyó munkáról. Különösen, ha azt a kollégák személyes tapasztalataival vetettük össze.

3. Képzés–továbbképzés

Az elmúlt másfél évben kialakított megyei szintű továbbképzési rendszer alappilléret képezik a decentrumok. Az általuk szervezett egynapos képzések elsősorban olyan praktikus ismereteket kínáltak a kollégáknak, amelyek a napi gyakorlatban azonnal hasznosíthatóak voltak. E programok oly módon szerveződtek, hogy a közösen megvitatott, fontosnak tartott témákat az intézmény megbízásából tanfolyami tematikává formálták a szakértők. A decentrumok az általuk fontosnak tartott témákban a kidolgozott tematika szerint tartottak egy-egy napos képzést. 2005-ben az alábbi témák kerültek feldolgozásra:

- A közművelődési intézmények működésének jogi háttere, az intézmények működését meghatározó és befolyásoló alapidokumentumok.
- A kistelepüléseken működő nem önálló vagy részben önálló művelődési intézmények gazdálkodására vonatkozó szabályok, napi praktikus gyakorlat.

- Kapcsolatépítés, a társadalmi háttér megteremtése, kistérségi pr a községi művelődési intézmények vezetői számára.
- A civil-együttműködés erősítésének lehetőségei, a civil-együttműködés gyakorlati megvalósításának módjai.

4. *Kapcsolatfelvétel a kistérségi társulásokkal és a közoktatási ellátási körzetekkel, folyamatos szakmai tanácsadás*

A már korábban többször is hivatkozott elemzés fontos megállapításai közé tartozik az, hogy a kistérségi társulások által támogatott célok között *szinte sehol nem szerepel a közművelődés*. Több szakmai értekezlet témája is volt, hogy hogyan lehetne a társulások vezetői számára elfogadhatóvá tenni azt, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokból juttassanak a közművelődés számára is. Nyilvánvaló vált azonban, hogy a nagy számú kistérséget csakis a decentrumokon keresztül lehet elérni. Szintén fontos elemként szerepelhet a kapcsolatfelvételben, az a már intézményszerűsített szervezeti rendszer, amelyet a kistérségi oktatási társulások jelentettek. E tevékenységnek látható eredményei mindeztidáig nem nagyon mutatkoztak. A megyében mindössze egy kistérség – az ózdi – vette fel támogatandó céljai közé a közművelődést. Úgy tűnik tehát, hogy ezt a tevékenységet nagyobb intenzitással kell folytatni. Járható útnak látszik az ózdi példa propagálása, jó gyakorlat címén.

IV. Összegzésül

Az elmúlt időszak bebizonyította, hogy az eredeti koncepció – nevezetesen a szakmai támogató tevékenység decentralizálása – helytálló. Mind a szakmai tevékenységek iránya, mind pedig a területi ellátó rendszerek átalakulása abba az irányba mutatnak, hogy a közművelődési munka háttértámogatása leginkább a településekhez közel, kistérségi szinten oldható meg a leghatékonyabban. Ugyanakkor az is látszik, hogy bizonyos elmaradott térségek esetében jelenleg olyan hiányok vannak, amelyek kizárólag a közművelődési szakma saját erejéből nem pótolhatóak. Szövetségest kell tehát szerezni a művelődési alapellátás más szféráiból. Erre a legkézenfekvőbb intézményrendszer a könyvtári, hiszen a települések nagy részében intézményesen nem is válik el egymástól a két ellátás. E stratégiai szövetségben rejlő lehetőségeket felismerve intézményünk és a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár együttműködési megál-

lapodást kötött a kistérségi művelődési alapellátás támogatására. Úgy vélem, hogy mindez decentrum szinten is megvalósítható. Ezen hosszú távú együttműködés talán hatékonyabban járul majd hozzá ahhoz, hogy a kistérségi környezet is kínálja a legalapvetőbb művelődési lehetőségek mindegyikét az ott lakók számára.

(A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei közművelődési decentrumokról bővebb anyagot a www.kult-tura.hu portálon a „Decentrumok” menü alatt találhat az érdeklődő.)

A közösségi részvétel erősítése a fenntartható vidékfejlesztés igazi esélye!

A Magyar Művelődési Intézet Közösségfejlesztési Osztályának
ajánlásai a vidékfejlesztés újragondolásához

„Az ember mindaddig nem tesz erőfeszítést, amíg
meg nem bizonyosodik arról, hogy ő is befolyásolhatja a fejlődést.
Így megtanultam, hogy együtt kell működni az emberekkel,
hogy ők maguk is láthassák: a dolgok megváltoztathatók.
(Danilo Dolce)

A vidékfejlesztés mai gyakorlata látható kettősséget hordoz. Míg az egyik oldalon óriási méretű és mértékű szakértői programok születnek a vidék fejlesztésére, nagy értékű beruházások valósulnak meg, addig a másik oldalon érintetlenül és értetlenül állnak a vidéken élő emberek, nem tudják, mi történik körülöttük.

Mert nincsenek beavatva! Pedig róluk van szó...

A vidék...

Sokszínű és lüktető színhelye az életnek:

- ahol mindennapi kenyerünket termelik,
- ami munkát ad az ország nagyobbik részének,
- ahol tájainkban őrzik kultúránkat és hagyományainkat,
- amely az itt élők számából adódóan komoly politikai erőt képvisel,
- ami a városlakók számára a pihenés, felüdülés forrása lehet,
- és amely lakóinak feladata az ép talaj, egészséges víz, levegő, természeti környezet fenntartása is.

Az Európai Unió népességének 85%-a él vidéken, ez az arány Magyarországon is 80% feletti. A fejlesztés, a beavatkozás komoly felelősséggel jár. Ebben a munkában kiemelt jelentősége van annak, hogy a vidéken élők minél teljesebben megismerjék jogukat és lehetőségeiket, hogy *megértsék a rendszert melyben élnek*, hogy mindezekon felbátorodva *cselekvő módon vegyenek részt saját sorsuk alakításában*.

A vidékfejlesztés

a vidéken élők életminőségének javítását jelenti harmóniában a vidéki környezet és táj adottságaival, megőrizve annak nem pótolható erőforrásait és kultúráját.

Csak néhány azon alapelvek közül, melyek *támogatják, követendőnek tartják*, esetenként *kötelezővé teszik* a vidékfejlesztési programozásban is a társadalmi, közösségi részvételt:

(1) Emberközpontúság és komplexitás elve

„Tekintsük vidékfejlesztésnek azt a folyamatot, amelynek keretében kollektív erőfeszítések történnek a városi területeken kívül élő emberek jólétének és önmegvalósításának jobbítása érdekében. Más szavakkal: hiszem, hogy a *vidékfejlesztés végső célja az ember*. Nem az infrastruktúra, nem a gyárak, nem a jobb oktatás, a jobb épületek vagy a jobb közösségek. Ezek mind eszközök; ha érintetlenül hagyják az emberek lelkét, mind csak por és füst lesznek.”

(Copp-Huggart és Buller)

„...A vidékfejlesztés tehát: kistérségi irányultságú; komplex társadalmi, gazdasági, kulturális programokban valósul meg, és *nem nélkülözheti az ott élő emberek aktív részvételét*. Ebben a megközelítésben már nem az a kérdés, hogy melyik ágazatnak, szektornak van több köze a vidékfejlesztéshez, hanem, hogy *mi dönti el* egy kistérség esetében a fejlesztési programok irányait, a prioritásokat, a fejlesztési stratégiát.”

(Kulcsár László)

(2) Képességmegtartó népesség elve

„*A vidékfejlesztés feladatának kell tekintse a vidéki lakosok regionális önazonosságának erősítését és a közösségi tevékenységek elősegítését...* minél erőteljesebben megjeleníteni a kultúra, a közösségi művelődés fontosságát a településfejlesztési koncepcióban...vidéki élet képességeinek leltárba vétele, fejlesztése, nyilvánosság felé történő megjelenítése.”

(Európa Tanács: Vidéki Térségek Európai Kartája)

(3) A szubszidiaritás elve

„...mindazt, amit egy kisebb és alacsonyabb szinten szerveződött *közösség képes végrehajtani és ellátni*, nagyobb és magasabb szinten szerveződött társulásra áthárítani *jogszerűtlenség* és egyúttal súlyos bűn, a társadalom helyes rendjének felforgatása, mivel minden társadalmi tevékenység lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni, szubszidiálni köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben soha sem szabad bomlasztania vagy bekebeleznie azokat.”

(XI. Pius pápa „Quadragesimo Anno” kezdetű enciklikája)

„Ahhoz, hogy az Európai Unió vidéki területeinek sokszínűsége kialakulhasson, a vidékfejlesztési politikának a kisegítés alapelvét kell követnie... A hangsúlyt a *részvételre* kell helyezni, ami hasznosítja a vidéki közösségek kreativitását és összetartását. *A vidékfejlesztés egy következetes európai keretben legyen helyi szintű és közösségi irányítású*.”

(A Cork-i Deklaráció 5. pontja)

(4) Változatosság kialakításának elve

„A gazdasági és társadalmi tevékenységek változatosságának kialakulását segítő támogatásokat koncentrálni kell az önfenntartó magán és közösségi kezdeményezések kereteinek megteremtésére: beruházások, technikai segítségnyújtás, üzleti szolgáltatások...oktatás és képzés, a kisvárosok szerepének a növelése, minthogy ezek szerves részei a vidéki területeknek és meghatározó tényezők a fejlődésben, ezen kívül az életképes vidéki közösségek fejlesztése és a falvak megújítása.”

(A Cork-i Deklaráció 3. pontjából)

(5) A részvétel elve

„Egyensúlyt és kölcsönösséget keresünk az emberek és a környezet támogatásában. A különböző kormányok és a kormányzati, valamint a helyi emberek közti integrált cselekvéseket szorgalmazzuk. Fontosnak tartjuk, hogy a helyi emberekkel *konzultáció történjék, hogy a helybeliek részt vegyenek az akciókban*.”

(ECOVAST: Stratégia a rurális Európának anyagából)

A fenti alapelvek mentén szükségesnek látszik megfogalmazni a vidékfejlesztés kulcskérdését:

Léteznek-e életképes vidéki közösségek? – olyanok, akik önálló akarat-
tal, megélhetéssel és jövőképpel rendelkeznek, akik képesek képviselni
saját és jövő nemzedékük érdekeit?

Ha nem léteznek, akkor történnek-e a vidék fejlesztése során erőfeszítések arra, hogy *a helyi közösségek részt vegyenek* a szükségletek és programok megfogalmazásában, kivitelezésében és ellenőrzésében a településeken, a kistérségekben, a régiókban?

A vidékfejlesztési programok kihívásai és kiemelt feladatai

A fejlesztési programoknak sok esetben az a buktatója, hogy nem, vagy nem eléggé számolnak a fejlesztők/tervezők az adott térség lakóival, akaratukkal, képességeikkel, jövőjükkel. A jól működő, sikeres helyi társadalmak pedig a fejlesztői programok jelentős erőforrását jelent(het)ik.

A közösségi fejlődés elsődleges mozgatórugója a helyben élők által felismert, de szubjektív érzésekből, motivációkból származó szándék. A vidékfejlesztési programoknak – a mai gyakorlat szerint – kiemelt alanyai a kistérségek (önkormányzati társulások), ezeket a programokat a helyi emberek és közösségek helyett többnyire szakértők fogalmazzák meg, úgy, hogy a társuló önkormányzatok mögött feltételezik a helyi közösségek valódi akaratát.

- A fenntartható fejlődést szolgálja, ha a különböző szakterületek munkáját megismerjük, a tervezésnél figyelembe vesszük, s a kivitelezésnél meg hagyjuk az ezekhez szükséges időt. Emellett *össze kell hangolni a fejlesztés különböző szintjeit*:
 - a *területfejlesztés* irányelve a regionális politika (országos, nemzetközi egyeztetéssel), célja a versenyképesség növelése, melyet elsősorban az infrastruktúra fejlesztésével kíván elérni;
 - a *vidékfejlesztés* alapja a feltételezése szerint sikeres helyi társadalom, partnere az önkormányzat, célja a kistérségi egységben gondolkodó fejlesztés.;
 - a *közösségfejlesztés* szintje a lokalitás, alapja egy funkcionáló közösség (szomszédság, település, kistérség), célja a közösségek bevonása, részvétele, a demokrácia és a civil társadalom fejlődése, partnerségek építése.

A fent említett szakterületek elkülönülése olyan alapvető veszélyeket rejt, mint például:

A területfejlesztés elkülönülésének veszélyei:	A vidékfejlesztés elkülönülésének veszélyei:	A közösségfejlesztés elkülönülésének veszélyei:
<ul style="list-style-type: none"> – Figyelmen kívül hagyja a kistérségi szinten megfogalmazott értékeket, fejlesztési akaratokat. – Feltételezett alapokra épít. – A fejlesztési tervekben teljes mértékben kimarad az ember, helyét a szakértői számítások veszik át. 	<ul style="list-style-type: none"> – Átveszi a területfejlesztés technokráciáját, felülről irányítottágát. – Prioritásait alapvetően a regionális, a nemzeti, vagy a nemzetközi politika határozza meg. – Ismert forrásokhoz rendel programokat, és nem a programokat segíti forrásokhoz. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nem ismeri eléggé az uralkodó fejlesztési irányokat (regionális, nemzetközi). – Elvész helyi ügyekben, nem keresi eléggé a térségi kapcsolódási pontokat, lehetőségeket. – A tervezésnél esetenként figyelmen kívül hagyja a külső források lehetőségeit.

▪ *A helyi társadalmak fejlesztése*

Az emberi közösségeket az teszi társadalommá, hogy az emberek között kialakul valami rendszer, kialakul egyfajta intézményesség, tárgyilagos kötődés, egy szerkezet, mely a társadalom gerincét alkotja. Így a helyi társadalom nem egyének térben elhatárolható közössége, hanem egyben politikai erőter is. Önálló értelmezése azért is szükséges, mert egy olyan markáns szintet képvisel, mely már felette áll a szűkebb (kisközösségi) érdekeknek, de még nem mosódnak teljesen el a helyi, emberi akaratok.

A vidék jövője csak szervezett közösségben képzelhető el. Az embereknek meg kell tanulniuk egyeztetni, szervezkedni, tárgyalni, s ez akkor valóságos, ha szilárd álláspontok ütköznek. Ehhez időre, közösségi terekre és helyi közéletre van szükség.

- *Az embereket és a helyi intézményeket érdekeltté kell tenni saját, helyi ügyeikben, képessé kell tenni őket a részvételre, és bátorítani kell őket a számonkérésre*

A vidékfejlesztési programok elkészítése nem nélkülözheti a lakosság aktív részvételét, ugyanakkor a vidékfejlesztés közvetlenül nem avatkozik be a települések, vagy a lokalitások szintjén. Ezért szükségesnek tartjuk a közösségi munkásokkal, helyi fejlesztőkkel való szoros együttműködést a közösségi struktúrák kiépítésében, a részvétel kiszélesítésében.

Nem lehet megspórolni a vidékfejlesztői programokat megelőző lépéseket, melyekben a helyi emberek közösségei megerősödnek, kialakítanak egy közös érdekeken alapuló jövőképet, és ők határozzák meg a hozzá szükséges fejlesztési lépéseket.

(A bevonás stratégiájának alaplépései: megszólítás → megvitatás → összefogás → cselekvés → felelőssé válás.)

▪ *Önvédő rendszerek kialakítása*

Egy jól szervezett vidéki társadalom képes lenne „félíg áteresztő membránként”, szűrőként viselkedni, és a feléje zúduló információk és lehetőségek közül csak a számára hasznosat beengedni és beépíteni a saját – működő – struktúrájába. A szervezetlen vidéki társadalom védtelen, ki van szolgáltatva mindenféle szándékú gazdasági, politikai akaratoknak.

▪ *A képviselet felelősségének fejlesztése*

A kistérségi összefogásokban feltételeznek egy megalapozott helyi akaratot. Ám miután ritka a sikeresen működő helyi társadalom, így gyakori, hogy pusztán szakértői vélemények és/vagy a térség gazdasági/politikai elitjének érdekei nyernek képviseletet.

Az önkormányzatokat először a lakossággal való együttműködésre kell felkészíteni, csak azután a térségire.

▪ *Az idő és nyelv felszabadítása*

A fejlesztési programok hosszú távú sikerének egyik titka, hogy: van-e elég türelmünk azokhoz az előkészítő munkákhoz, amelyek a céltudatos, de egyeztetett, közös cselekvésekhez elengedhetetlenek.

A közös munkához idő és közös nyelv is szükséges. Bármelyik gyarmatosítása, hatalmi tényezőként való alkalmazása kirekeszti az embereket a részvétel lehetőségéből.

▪ *A segítségnyújtás felelősség*

Mindenki szeret segíteni, hasznosnak lenni, (önérzet/fontosság), de nehéz jól segíteni. A segítség akkor jó, ha nem bénít, nem okoz függőséget, ha-

nem képessé tesz, kibontja a helyi közösség erőforrásait! A fejlesztő munkát körülengő mítosz is passzivitást gerjeszt: nem érthető a nyelvezete – nem véletlenül szokták menedzser halandzsának nevezni –, nem átlátható a folyamat...

▪ *Helyi nyilvánosság, hiteles információk*

Kiemelt feladat és felelősség a tényleges információk bejuttatása a helyi társadalmi rendszerekbe, minél több csatornán, minél többször. Ott pedig kikerülhetetlen feladat a diskurzus, a párbeszéd, a vélemények ütköztetése, a közösség szempontjából fontos információk társadalmi használatba vétele, s a helyi folyamatoknak az érintettek általi ellenőrizhetősége.

A fejlesztéspolitika legfontosabb feladata szükségképpen az, hogy meggyorsítsa azt a folyamatot, amelyben *a helyi közösségek a tervezési és döntési folyamatok kihagyhatatlan résztvevőivé válnak*. A közösségfejlesztés az a folyamat, amin keresztül az emberek úgy lesznek képesek, például vidékfejlesztési programokat alkotni, hogy közben megerősödik felelősségük a jövőjük iránt.

Budapest, 2005. augusztus 28.

**Magyar Művelődési Intézet,
Közösségfejlesztési Osztály**

Összeállította:

Kovács Edit

és *Péterfi Ferenc*

kedit@kkapcsolat.hu;

peterfi@kkapcsolat.hu;

A szövegben idézett anyagok fellelhetőek:

www.kozossegefejlesztas.hu

www.vati.hu

www.fvm.hu

www.europaterv.hu

Szerzőink

- Beke Pál** főtanácsos, Magyar Művelődési Intézet
- Bokor Béla** igazgató, Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ, Pécs
- Borbáth Erika** főigazgató, Magyar Művelődési Intézet
- Bordás István** igazgató, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Központ, Miskolc
- Bognár Istvánné** tanár, Tatabánya
- Brüll Edit** igazgatóhelyettes, Budapesti Művelődési Központ
- Dér Gusztáv** projektmenedzser, Általános Művelődési Központ, Bokod
- Fekete Márta** képzőművészeti tanácsos, Magyar Művelődési Intézet, Művészeti Programok Főosztálya
- Földiák András** főosztályvezető, Magyar Művelődési Intézet, Kommunikációs és Koordinációs Programiroda
- Gábor Klára** igazgató, Csokonai Művelődési Központ, Komárom
- Győri Lajos** fotó-referens, Magyar Művelődési Intézet, Művészeti Programok Főosztálya
- Dr. Halász Lászlóné Kovács Éva** osztályvezető, Magyar Művelődési Intézet, Vizsgaközpont
- Halász Péter** főtanácsos, Magyar Művelődési Intézet, Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs Titkársága
- Hegedűs Lászlóné** művelődésszervező, Kunbaracs
- Horváth György** irodavezető, Magyar Művelődési Intézet, Nyugat-Dunántúli Régió, Szombathely
- Horváth Viola** igazgató, Veszprém Megyei Közművelődési Intézet, Veszprém
- Hubert Erzsébet** etnográfus, irodavezető, Hajú-Bihar Megyei Önkormányzat Kölcsey Ferenc Közművelődési Tanácsadó és Szolgáltató Intézete, Debrecen

- Kószó Aranka** igazgató, Művelődési Ház és Könyvtár, Deszk
- Kovács Edit** közösségfejlesztő, Magyar Művelődési Intézet,
Közösségfejlesztési Osztály
- Lada Zsolt** mb. kutatási igazgató, Magyar Művelődési Intézet,
Kutatási és Kutatásszervezési Igazgatóság
- Lukács Mária** nemzetiségi referens, Magyar Művelődési Intézet,
Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs
Titkársága
- Mátyus Aliz** főszerkesztő, Magyar Művelődési Intézet, „SZÍN” c.
folyóirat
- Merza Gábor** film-referens, Magyar Művelődési Intézet,
Művészeti Programok Főosztálya
- Mészáros István** ügyvezető, Első Magyar Technopolis Közhasznú
Társaság, Nagykőrös
- Nagy Attila** stúdióvezető, Magyar Művelődési Intézet, „Látószög”
Videostúdió
- Péterfi Ferenc** osztályvezető, Magyar Művelődési Intézet,
Közösségfejlesztési Osztály
- Ponyi László** fejlesztési igazgató, Magyar Művelődési Intézet
- Rajnai Gábor** térségfejlesztési szakértő, ECOVAST Egyesület,
Budapest
- Romhányi András** tanácsos, Magyar Művelődési Intézet,
Nemzetiségi és Etnikai Kisebbségi Programok Koordinációs
Titkársága
- Dr. Say István** igazgató, Tolna Megyei Általános Művelődési Központ,
Szekszárd
- Szabados Péter** igazgatóhelyettes, Somogy Megyei Művelődési
Központ, Kaposvár
- Tóth Zsóka** osztályvezető, Magyar Művelődési Intézet, Koordinációs
Osztály
- Tóth Zsuzsanna** főosztályvezető, Magyar Művelődési Intézet,
Művészeti Programok Főosztálya
- Varga Tamás** nemzetközi referens, Magyar Művelődési Intézet,
Koordinációs Osztály

*A regionális irodák helyszínei
és az irodavezetők elérhetőségei*

Dél-Alföld; Eszik Anikó; 6000 Kecskemét, Piaristák tere 8.; 30/303-4300; daregio@mmi.hu, eszika@mmi.hu

Dél-Dunántúl; Hefner Erika; 7623 Pécs, József A. u. 10.; 30/303-9172; ddregio@mmi.hu, hefnere@mmi.hu

Észak-Alföld; Dózsa György; 5000 Szolnok, Szabadság tér 7.; 30/303-9176; earegio@mmi.hu, dozsagy@mmi.hu

Észak-Magyarország; Mihályfi Rita; 3300 Eger, Knézich Károly u. 8.; 30/303-9184; emregio@mmi.hu; mihalyfir@mmi.hu

Közép-Dunántúl; Mók Ildikó; 8000 Székesfehérvár, III. Béla király tér 1.; 30/303-9193; kdregio@mmi.hu, moki@mmi.hu

Közép-Magyarország; Pethő Ágota; 1052 Budapest, Városház u. 7.; 30/303-9196; kmregio@mmi.hu; pethoa@mmi.hu

Nyugat-Dunántúl; Horváth György; 9700 Szombathely, Ady tér 5.; 30/303-9292; nydregio@mmi.hu, horvathgy@mmi.hu

ESEMÉNYNAPTÁR

Kiemelkedő közművelődési, amatőrművészeti események 2006-ban
Információ: Magyar Művelődési Intézet, 1011 Budapest, Corvin tér 8.
Telefon: +36-1-201-5053, fax: +36-1-201-5764,
e-mail: esemeny@mmi.hu

2006. január

1. *Vasárnap*
2. *Hétfő*
3. *Kedd*
4. *Szerda*
5. *Csütörtök*
6. *Péntek*
7. *Szombat*
8. *Vasárnap*
9. *Hétfő*
10. *Kedd*
11. *Szerda*
12. *Csütörtök*
 - Dialógusok – Konferencia a határmenti kulturális együttműködésről Sátoraljaújhely
 - Dialógusok – Konferencia a határmenti kulturális együttműködésről, Sátoraljaújhely
13. *Péntek*
14. *Szombat*
15. *Vasárnap*
16. *Hétfő*
17. *Kedd*
18. *Szerda*
 - Magyar Énekmondók VIII. Találkozója Szombathely

2006. január

19. Csütörtök	• Magyar Énekmondók VIII. Találkozója Szombathely
20. Péntek	• XXX. Madách Imre Irodalmi és Színházi Napok Balassagyarmat • Magyar Énekmondók VIII. Találkozója Szombathely
21. Szombat	• III. Mensáros László nemzetközi vers- és prózamondó verseny Budapest • XXX. Madách Imre Irodalmi és Színházi Napok, Balassagyarmat
22. Vasárnap	<i>A Magyar Kultúra Napja</i> • XXX. Madách Imre Irodalmi és Színházi Napok, Balassagyarmat
23. Hétfő	
24. Kedd	
25. Szerda	
26. Csütörtök	
27. Péntek	
28. Szombat	
29. Vasárnap	
30. Hétfő	• Országos Közművelődési Konferencia Budapest
31. Kedd	

2006. február

1. Szerda
2. Csütörtök
3. Péntek
4. Szombat
5. Vasárnap
6. Hétfő
7. Kedd
8. Szerda
9. Csütörtök
10. Péntek
11. Szombat
12. Vasárnap
13. Hétfő
14. Kedd
15. Szerda
16. Csütörtök

2006. február

17. *Péntek*

18. *Szombat*

- XV. Országos Ifjúsági Táncművészeti Fesztivál
Budapest
- Kondor Béla, Nagy László és Szécsi Margit Országos Versmondó Verseny Budapest

19. *Vasárnap*

20. *Hétfő*

21. *Kedd*

22. *Szerda*

23. *Csütörtök*

24. *Péntek*

25. *Szombat*

26. *Vasárnap*

27. *Hétfő*

28. *Kedd*

2006. március

1. Szerda
2. Csütörtök
3. Péntek
4. Szombat • Történelmi Társastáncosok Találkozója
Budapest
5. Vasárnap
6. Hétfő
7. Kedd
8. Szerda
9. Csütörtök
10. Péntek
11. Szombat • XI. Peron Tehetségkutató Fesztivál
Tatabánya
12. Vasárnap
13. Hétfő
14. Kedd
15. Szerda
16. Csütörtök • Utazás a világ körül – fotókiállítás Budapest –
Hungexpo

2006. március

17. Péntek	• Utazás a világ körül – fotókiállítás, Budapest – Hungexpo
18. Szombat	• XV. Országos Felnőtt Táncfesztivál Budapest • Utazás a világ körül – fotókiállítás Budapest – Hungexpo
19. Vasárnap	• Utazás a világ körül – fotókiállítás Budapest – Hungexpo
20. Hétfő	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe nyitórendezvény Budapest
21. Kedd	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe nyitórendezvény, Budapest
22. Szerda	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
23. Csütörtök	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
24. Péntek	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
25. Szombat	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
26. Vasárnap	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
27. Hétfő	• A művelődés hete – a tanulás ünnepe
28. Kedd	
29. Szerda	
30. Csütörtök	
31. Péntek	

2006. április

1. Szombat
2. Vasárnap
3. Hétfő
4. Kedd
5. Szerda
6. Csütörtök
7. Péntek
8. Szombat *Nemzetközi Roma Nap*
9. Vasárnap
10. Hétfő
11. Kedd *A Költészet Napja*
12. Szerda
13. Csütörtök
14. Péntek
15. Szombat
16. Vasárnap
17. Hétfő
18. Kedd

2006. április

19. Szerda
20. Csütörtök
21. Péntek
22. Szombat
23. Vasárnap
24. Hétfő
25. Kedd
26. Szerda
27. Csütörtök
- Közép-Dunántúli Regionális Rock Fesztivál (a KÖZKINCS-program támogatásával)
Tatabánya
 - XV. Országos Gyermekek Táncművészeti Fesztivál
Budapest
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás
Budapest
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján
Komárom
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján,
Komárom

2006. április

28. *Péntek*

- XVII. Országos Diákszínjátszó Találkozó Dombóvár
- Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
- 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján, Komárom

29. *Szombat*

A tánc világnapja

- Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
- XVII. Országos Diákszínjátszó Találkozó Dombóvár
- 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján, Komárom

30. *Vasárnap*

- Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
- XVII. Országos Diákszínjátszó Találkozó Dombóvár
- 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján, Komárom

2006. május

1. *Hétfő*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - XVII. Országos Diákszínjászó Találkozó Dombóvár
 - 15. Komáromi Napok – a Duna mindkét partján, Komárom
2. *Kedd*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
3. *Szerda*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
4. *Csütörtök*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
5. *Péntek*
 - **Anyám fekete rózsza**
– **Magyar nyelvű Nemzetközi Vers- és Prózamondó Találkozó**
Veresegyház
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
6. *Szombat*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - **Anyám fekete rózsza – Magyar nyelvű Nemzetközi Vers- és Prózamondó Találkozó**
Veresegyház
7. *Vasárnap*
 - Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
 - **Anyám fekete rózsza – Magyar nyelvű Nemzetközi Vers- és Prózamondó Találkozó**
Veresegyház

2006. május

8. Hétfő	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
9. Kedd	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
10. Szerda	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
11. Csütörtök	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
12. Péntek	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
13. Szombat	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
14. Vasárnap	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
15. Hétfő	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
16. Kedd	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
17. Szerda	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
18. Csütörtök	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
19. Péntek	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
20. Szombat	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
21. Vasárnap	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
22. Hétfő	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest
23. Kedd	• Amator Artium – XIX. Országos Képző- és Iparművészeti Kiállítás, Budapest

2006. május

24. Szerda

25. Csütörtök

26. Péntek

27. Szombat

28. Vasárnap

29. Hétfő

30. Kedd

31. Szerda

• XIV. Országos Kamarazenekari Fesztivál
Kőszeg

• XV. Országos Junior Táncművészeti Fesztivál
Budapest

• Barátunk a természet – XIX. Országos
természetismereti játék – döntő

Kecskemét

• XIV. Országos Kamarazenekari Fesztivál
Kőszeg

• Barátunk a természet – XIX. Országos
természetismereti játék – döntő, Kecskemét

• XIV. Országos Kamarazenekari Fesztivál
Kőszeg

2006. június

1. Csütörtök	
2. Péntek	• XIII. Gyermekbábosok Országos Találkozója
Eger
	• XV. Weöres Sándor Országos
Gyermekszínijátész Találkozó, Gála Budapest
3. Szombat	• XIII. Gyermekbábosok Országos Találkozója,
Eger
	• XV. Weöres Sándor Országos
Gyermekszínijátész Találkozó, Gála, Budapest
4. Vasárnap	• XIII. Gyermekbábosok Országos Találkozója,
Eger
	• XV. Weöres Sándor Országos
Gyermekszínijátész Találkozó, Gála, Budapest
5. Hétfő	• XII. Latinovits Zoltán országos vers-
és prózamondó találkozó
Balatonszemes
6. Kedd	
7. Szerda	
8. Csütörtök	
9. Péntek	
10. Szombat	
11. Vasárnap	

2006. június

12. Hétfő
13. Kedd
14. Szerda
15. Csütörtök
16. Péntek
17. Szombat
18. Vasárnap
19. Hétfő
20. Kedd
21. Szerda
22. Csütörtök
23. Péntek	<ul style="list-style-type: none"> • XI. Pál-Napi Vigasságok – Regionális Kultúrexpó Dombóvár • XI. Pál-Napi Vigasságok – Regionális Kultúrexpó, Dombóvár • XI. Pál-Napi Vigasságok – Regionális Kultúrexpó, Dombóvár
24. Szombat
25. Vasárnap
26. Hétfő
27. Kedd
28. Szerda	<ul style="list-style-type: none"> • XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színhátszó Fesztivál Kazincbarcika • XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színhátszó Fesztivál, Kazincbarcika
29. Csütörtök

2006. július

30. *Péntek*
1. *Szombat*
- XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színhátszó Fesztivál, Kazincbarcika
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása Sopron
2. *Vasárnap*
- XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színhátszó Fesztivál, Kazincbarcika
 - XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színhátszó Fesztivál, Kazincbarcika
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
3. *Hétfő*
- VIII. Közművelődési Nyári Egyetem Szeged
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
4. *Kedd*
- Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - VIII. Közművelődési Nyári Egyetem Szeged
5. *Szerda*
- VIII. Közművelődési Nyári Egyetem Szeged
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
6. *Csütörtök*
- Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - VIII. Közművelődési Nyári Egyetem Szeged

2006. július

7. *Péntek*
- XIV. Szárnyas Sárkány Hete
Nemzetközi Utcaszínházi Fesztivál Nyírbátor
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
 - VIII. Közművelődési Nyári Egyetem
Szeged
8. *Szombat*
- XXXI. Országos Kincskereső-tábor
Kecskemét
 - Fotóművészeti Nyári Egyetem, Sopron
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
 - XIV. Szárnyas Sárkány Hete
Nemzetközi Utcaszínházi Fesztivál, Nyírbátor
9. *Vasárnap*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
 - XIV. Szárnyas Sárkány Hete
Nemzetközi Utcaszínházi Fesztivál, Nyírbátor
 - XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
10. *Hétfő*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
11. *Kedd*
- XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
12. *Szerda*
- XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök
Országos Fotókiállítása, Sopron
 - XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét

2006. július

13. *Csütörtök* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
14. *Péntek* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
15. *Szombat* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
16. *Vasárnap* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
17. *Hétfő* • **Országos Fotóművészeti Alkotótábor**
Eger
• MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• XXXI. Országos Kincskereső-tábor Kecskemét
18. *Kedd* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• Országos Fotóművészeti Alkotótábor, Eger
19. *Szerda* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• Országos Fotóművészeti Alkotótábor, Eger
20. *Csütörtök* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• Országos Fotóművészeti Alkotótábor, Eger
21. *Péntek* • MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
• Országos Fotóművészeti Alkotótábor, Eger

2006. július

22. *Szombat*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Országos Fotóművészeti Alkotótábor Eger
23. *Vasárnap*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Országos Fotóművészeti Alkotótábor, Eger
24. *Hétfő*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
25. *Kedd*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
26. *Szerda*
- **Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál Debrecen**
 - MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
27. *Csütörtök*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál, Debrecen
28. *Péntek*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál, Debrecen
29. *Szombat*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál, Debrecen
30. *Vasárnap*
- MAFOSZ Szalon – Fotóklubok és Fotókörök Országos Fotókiállítása, Sopron
 - Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál, Debrecen
31. *Hétfő*
- Bartók Béla XXII. Nemzetközi Kórusverseny és Folklorfesztivál, Debrecen

2006. augusztus

1. *Kedd*
2. *Szerda*
3. *Csütörtök*
4. *Péntek*
5. *Szombat*
6. *Vasárnap*
7. *Hétfő*
8. *Kedd*
9. *Szerda*
10. *Csütörtök*
11. *Péntek*
12. *Szombat*
13. *Vasárnap*
14. *Hétfő*
15. *Kedd*

2006. augusztus

16. Szerda
17. Csütörtök
18. Péntek
- Félúton
 - Határon túli fiatalok kulturális fesztiválja
Tata
 - Félúton – Határon túli fiatalok kulturális fesztiválja, Tata
19. Szombat
20. Vasárnap
21. Hétfő
22. Kedd
- 13. Országos Diákfilmszemle
Budapest
 - 13. Országos Diákfilmszemle, Budapest
 - 13. Országos Diákfilmszemle, Budapest
 - 13. Országos Diákfilmszemle, Budapest
 - 13. Országos Diákfilmszemle, Budapest
 - 13. Országos Diákfilmszemle, Budapest
23. Szerda
24. Csütörtök
25. Péntek
26. Szombat
27. Vasárnap
28. Hétfő
29. Kedd
- A Magyar Fotográfia Napja*
30. Szerda
31. Csütörtök

2006. szeptember

1. Péntek
2. Szombat
3. Vasárnap
4. Hétfő
5. Kedd
6. Szerda
7. Csütörtök
8. Péntek
9. Szombat
10. Vasárnap
11. Hétfő
12. Kedd
13. Szerda
14. Csütörtök
15. Péntek
16. Szombat
17. Vasárnap

• „Híres Komárom...” történelmi játék
és hétpróba
Komárom – Monostori Erőd

2006. szeptember

18. Hétfő
19. Kedd
20. Szerda
60 éves a Magyar Művelődési Intézet
– Konferencia, baráti találkozó
21. Csütörtök
22. Péntek
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás
Budapest
23. Szombat
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
24. Vasárnap
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
25. Hétfő
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
26. Kedd
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
27. Szerda
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
28. Csütörtök
• Országos Telematikai Konferencia Miskolc
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
29. Péntek
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest
• Országos Telematikai Konferencia, Miskolc
30. Szombat
• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti
Kiállítás, Budapest

2006. október

1. Vasárnap	<i>Zenei Világnap</i>
2. Hétfő	• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás, Budapest
3. Kedd	• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás, Budapest
4. Szerda	• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás, Budapest
5. Csütörtök	• VI. Nemzetközi Magyar Fotóművészeti Kiállítás, Budapest
6. Péntek	• 26. Országos Diák Fotókiállítás Budapest
7. Szombat	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
8. Vasárnap	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
9. Hétfő	• 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál Budapest
10. Kedd	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
11. Szerda	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
12. Csütörtök	• 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál Budapest
	• VIII. Non-verbális Országos Fesztivál Eger
	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
	• 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál Budapest

2006. október

13. <i>Péntek</i>	• Őszi játékok – Idős korúak Országos Színhátszó Találkozója Eger • 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest • 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál, Budapest • VIII. Non-verbális Országos Fesztivál, Eger
14. <i>Szombat</i>	• XXXII. Nemzetközi Formációs Táncfesztivál – Magyar Nemzeti Bajnokság és Open Verseny Miskolc • 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest • 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál Budapest • VIII. Non-verbális Országos Fesztivál, Eger • Őszi játékok – Idős korúak Országos Színhátszó Találkozója, Eger
15. <i>Vasárnap</i>	• 26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest • 8. Kaleidoszkóp Nemzetközi VersFesztivál Budapest
16. <i>Hétfő</i>	26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
17. <i>Kedd</i>	26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
18. <i>Szerda</i>	26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
19. <i>Csütörtök</i>	26. Országos Diák Fotókiállítás, Budapest
20. <i>Péntek</i>	
21. <i>Szombat</i>	
22. <i>Vasárnap</i>	

2006. október

- 23. Hétfő
- 24. Kedd
- 25. Szerda
- 26. Csütörtök
- 27. Péntek
- 28. Szombat
- 29. Vasárnap
- 30. Hétfő
- 31. Kedd

2006. november

1. Szerda	
2. Csütörtök	
3. Péntek	<i>A tudomány világnapja</i>
4. Szombat	• Illyés Gyula – III. Országos vers-
és prózamondó verseny
Ozora
5. Vasárnap	• Illyés Gyula – III. Országos vers-
és prózamondó verseny, Ozora
6. Hétfő	
7. Kedd	
8. Szerda	
9. Csütörtök	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny
Győr
10. Péntek	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
11. Szombat	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
12. Vasárnap	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
13. Hétfő	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
14. Kedd	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
15. Szerda	• 32. Radnóti Miklós Országos vers-
és prózamondó verseny, Győr
16. Csütörtök	
17. Péntek	

2006. november

18. Szombat

19. Vasárnap

20. Hétfő

21. Kedd

22. Szerda

23. Csütörtök

- Kodály Zoltán
- IV. Magyar Kórusverseny
- Budapest

24. Péntek

- X. Országos Falusi Színjátszó Találkozó és Konferencia
- Adács

- Kodály Zoltán – IV. Magyar Kórusverseny
- Budapest

25. Szombat

- Kodály Zoltán – IV. Magyar Kórusverseny
- Budapest

- X. Országos Falusi Színjátszó Találkozó és Konferencia, Adács

26. Vasárnap

- „Regösök húrján” VIII. Országos Általános Iskolás Vers- és Prózamondó Verseny

Pápa

- Kodály Zoltán – IV. Magyar Kórusverseny
- Budapest

- X. Országos Falusi Színjátszó Találkozó és Konferencia, Adács

2006. november

27. Hétfő

.....

28. Kedd

.....

29. Szerda

.....

30. Csütörtök

.....

2006. december

1. Péntek
2. Szombat
3. Vasárnap
4. Hétfő
5. Kedd
6. Szerda
7. Csütörtök
8. Péntek
9. Szombat
10. Vasárnap
11. Hétfő
12. Kedd
13. Szerda
14. Csütörtök
15. Péntek • XVI. Nemzetközi Betlehemes Találkozó
Budapest
16. Szombat • XVI. Nemzetközi Betlehemes Találkozó
Budapest
17. Vasárnap • XVI. Nemzetközi Betlehemes Találkozó
Budapest

2006. december

18. Hétfő

Kisebbségek Napja

- Nemzetiségi Gála
Budapest

19. Kedd

20. Szerda

21. Csütörtök

22. Péntek

23. Szombat

24. Vasárnap

25. Hétfő

26. Kedd

27. Szerda

28. Csütörtök

29. Péntek

30. Szombat

31. Vasárnap